

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

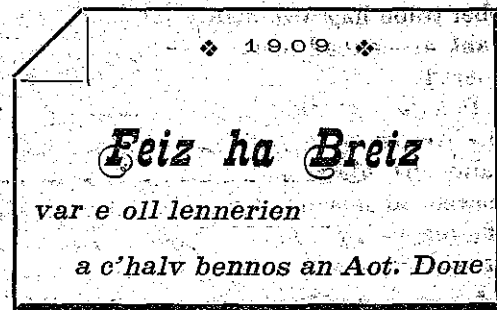
2011

Feiz ha Breiz

Kannad Misiel ar Vretouged

Ar pennad-skrid « Gwell en em erbedrous Doue eget ous e Zent » ne vezo ket kavet c'hoaz e Feiz ha Breiz ar miz-ma. Lakeat e vezo er C'hannad miz C'huevrer.

Feiz ha Breiz a ra e hent brao-bras. Varlene d'ar bloas nevez e voulle 2 300 niveren. Breman, d'ar memez mare, hor beus 264 niveren muioc'h da gas etouez an dud ; ar pezh a ra vardro eur millier benag muioc'h a lennerien bep miz. Leac'h hor beus eta da drugarekat an Aot. Doue dre ma 'z eo plijet gantan bennigen hon labour.

Eun dra 'zo sur : Var araog ez eomp ; Red eo e kafe an dud, mad ar reiz a heuillomp. Gwir eo, ni ne glaskomp trabas ous den ; ne fell ket deomp beza a du gant *heman* hag en em gemeret ous *hennont* ; **Ni a zo a du gant hon Tad Santel ar Pab hag an aot. 'n Eskob ; ni a zo a du gant ar relijion atao, ha ne anavezomp ken enebour nemed enebourien Doue hag an Hlis.**

'N'hor beusken mennos nemet teuler, hervez hor galloud, eun haden vad benag etouez an dud, sklerijenna var ar

relijion, rei eur c'hreunen deskadurez var bep tra ha skigna, gant karantez Doue, eun tamik karantez evit hor yes hag hor bro-vihan Breiz-Izel.

Ker mad all e kav ive an aot. 'n Eskob hor reiz ; rag ar vadelez en deus bet da skriva d' ar rener : « *Eò pli-
» jadur gantan bennigen ar " Feiz ha Breiz " hag an oll
» skrivanierien a ro o foan hag o amzer erit ober vad
» d'an dud dre o c'helennadurez. »*

Rag-se kendalc'homp gant an hent hor beus kemeret ha ra vezo bennos Doue var gement hini a roio deomp an dorn da gas al labour var araog.

AR RENER.

Bloavez Mad

da

" Feiz ha Breiz "

Setu tremenet eur bloavez,
Eur bloavez all euz hier buez,
Ar c'hoajou, dre holl 'zo bet glaz,
A welomp diwisk eur wech c'hoaz !

Ar mesiou ken skedus gwechall,
A zo breman, noaz ha tenval,
N'euz mui bleunen ebed er prat,
Tavet, eo peb richan er c'hoat.

Tremenet eo an deisiou kaër !
An amzer vrao a zo ken ber !
Frim ar goanv 'zo tosteat,
Hag hor buez diverreat.

Pa vô deuet, pred ar maro,
Eun deiz ivez ni a gouezo,
'Vel ar vleunen pe an deilhaen
Diskaret gant ar yenien !

Var an douar, peb tra a deuz,
En tu pe du ema ar freuz ;
Doue hebken a bad bepred,
Heb koll tamm ebed e c'hened.

E doug ar bloaz naontek kant nao;
Feiz ha Breiz, komz, bep miz-atao;
'Vit ma karo ar Vretoned.
Ar mad, ar gwir hag ar gened.

Kerz, euz an eil ti d'egile,
Laouenna tal ar vugale ;
Ouz ar re goz gra eun diviz,
Ha mag spered ar yaouankiz.

Bloavez mad c'hoaz d'ar brezonek
A zifennez ker kalonek ;
Da Vreiz ha d'he enebourien
Doue, grit dezo sklerijenn.

Atao, ra vevo hor yez koz,
Hent Breiz eo 'vit ar baradoz ;
Miromp hor Feiz hag hon lavar
Ra vezint atao, breur ha c'hoar !

Eur mignon da *Feiz ha Breiz*.

PETRA EO AN ENE ?

II. — An ene a zo eur spered

An ene a dle beza eun dra parfet bennag, p'e guir e ro d'an den eur vuez pinvidic en eur lakaat anezhan goest er memez amzer da zantout traou ar bed, da gompren ar pezh ne zant ket ha da ober ar pezh a gar.

Ene an den a zo eur spered.

1. — Petra 'ranker da entent dre eur spered ?

Ar spered a zo eun dra dreist ar c'horf ha goest da ober traou hag a zo dreist galloud ar c'horf. (Dre ma z-in gant ar pennad-man e lavarin guelloc'h petra eo eur spered).

Penaoz e c'hellimp anaout ez eo an ene dreist ar c'horf ? Dre ar pezh a ra, na petra 'ta. Hevelep labour, hevelep natur. Ar goumoulen ne rafe ket a zour, ma ne ve ket dourec ; ar mor ne rafe ket a holen, ma ne ve ket sall ; ar blanten ne rafe ket a frouez dous, ma ne ve ket a zuer enhi. Scler eo : hevelep labour, hevelep natur.

Caout a reimp eta natur an ene o studia he labouriou. Hogen, ober a ra labouriou hag a zo dreist ar c'horf hag en tu all d'he nerz. Al labouriou-ze ne c'hellont dont nemet deuz eur spered, dishenvel errenn dioc'h ar c'horf.

An abaden eo discuez d'an holl en eun doare scler penaoz oberiou an ene, ar zonzou hag ioulou ar volonte, a zo dreist galloud ar c'horf. Mes var bouez chokat eteuer a benn da lounka.

Ar c'horf ne ziscuez d'an den nemet ar pezh a gouez dindan ar skianchou. An den gouzgcude hen deus anaoudegez euz calz traou hag a zo dreist ar skianchou. Anaout a ra ar virionez, ar vadelez, ar garantez, al lealded, ar vrud vad... Ha gullet ho peus ar virionez o lugerni dirag daoulagad ho corf ? Ha clevet ho peus ar vadelez o tregerni en ho tiou-scouarn ? Ha santet o peus ar garantez dindan ho pizied ? Ha c'houeset ho peus al lealded o sevel divar eur yalc'had arc'hant ? Ha tanvet ho peus gant ho

teod an enor a veze roet deoc'h gant an dud ? Nann, an traou-ze ne gouezont ket dindan ar skianchou. Ped guech goulskoude n'ho peus ket lavaret : ar virionez a zo gant an den-ze ; he oberiou a zo leun a vadelez ; carantez a zo en he di ; he vuez a zo renet gant al lealded ; an holl a ro enor d'ezhan.

An den hen deus eta sonjou hag a zo dreist he skianchou. Me 'c'hoar avoalc'h n'hen dije ket bet ar zonzou-ze, ma n'hen dije ket gullet, clevet, santet traou hag a lak' anezho da zevel. Kement-se na vir ket ez eus e creiz an den eun nerz dishenvel dioc'h hini ar skianchou hag a denn sonjou deuz an traou a gasont beteg an ene.

Aon am eus na ven ket comprenet. Gortozit : mont a ran da ober eun tammic chokat.

En dez all oan bet oc'h ober eun dro var ar meaz. P'oan distro, va c'harabasen a c'houlennas diganen petra 'm oa gullet a nevez.

« Eur benveg souezus, » a respontis.

— « Ha petra 'ta ? »

— « Eur pezh lakour ijinus bras : pa vez taolet foenn ebars, e teu leaz er meaz. »

— « Cheu ! na breman 'vez great traou curius. Ar benveg-se a zo bet great gant eun american bennag, douetus ? »

— « N'e ket avad ; gant an Aotrou Doue. »

— « Gant an Aotrou Doue ! »

— « Ia, en eur c'hraou em eus gullet anezhan. »

— « Oh ! »

Va scuer a zo diot. An dra-ze na vern ket, e giz ma lavarar e bro Kemperle. Discuez a ra mad' avoalc'h penaoz e tenn an ene sonjou divar an traou.

An traou a vez casset gant ar skianchou beteg an ene eo ar boued, hag ar zonzou a zeu divarnho eo al leaz.

A dra zur, ar zonzou a zo dija en traou en eur c'hiz bennag : ar virionez a zo e lagad an den a vel glao oc'h ober, pa vez dour o coueza deuz ar c'houmoul. Daoust hag al leaz n'eman ket dija er boued en eur c'hiz bennag ? Hogen, ne zao ket he-unan divarnhan. Ar zonzou ken-neubeut ne deuont ket ho-unan divar an traou a dizer gant ar skianchou. Evel al loen hen deus ezom deuz eur poull-galon evit chench ar boued e leaz, evelse an den a

rank caout spered evit chench ar pezh hen deus guelec e sonjou.

Spered a rank da gaout : anez n'hen dije ket a zonzou. An dra-ze a velimp sclear o lakaat an den e kemm gant al loened. Al loened ho deus ive skianchou evel an den, ha n'ho deus ket a zonzou. Perag ? Spered a vank d'ezho.

Greomp eur pennad evesaat ouz al loened.

Bez' ho deus eta skianchou evel an den. Avechou zoken ho skianchou a zo calz parfetoc'h eged re an den. Evelse, lod anezho, evel al laboused, a zant an arne araog ma teu : an den ne c'hoar aliez ez eus erru amzer fall nemet var bouez evesaat ouz ho dispac'hou ; lod, evel ar chas, a glev c'houes gant ar roudou ; lod, evel ar c'hizier, a vez guelet ho daoulagad en ear o taoler spled en eur dreñ ho fenn a gleiz hag a zeou var draou hag a zo cuzet ouzomp ; lod, evel ar goulmed, a gav an hent d'ar gear, fors da beleac'h e vezont caset, ha pa vent douget di gant an hent houarn e creiz an noz du, pe e goueled eur vag a dreuz ar mor bras.

Mad ! en desped da finesa ho skianchou, al loened n'ho deus ket a zonzou. Hag ar pezh hen discuez eo na brezegont ket, ne d-eont ket araog, ne anavezont na mad na droug, ha n'ho deus ket a religion.

a) Darn euz al loened a ve goest da brezeg m'ho deff skiant d'hen ober. Ar marmouz dreist holl a c'hellfe beza ken helavar hag an den, p'e guir beg he dreuz-gouzoug a zo henvel ouz hini an dud. Goulz goude, lakeomp ne ve teod al loened goest da parlant. Perag ne rafent-hi ket a zonzou, e giz an den mut, evit discleria ho zonzou ?

Ma ne gaozeont ket, memez dre sinou, ne gaver ken rezon nemet hou-man : n'ho deus ket a zonzou da lavaret ; n'ho deus nemet ioulou da ziscuez. Hogen, criadennou 'zo avoalc'h evit kement-se.

Silaout ar c'hi oc'h harzal : he harzadennou a verk he holl zantimanchou : coler, poan, spount, disesper, joa, hervez an darvoudou a zigouez. An harzadennou-ze goulz goude n'e ket eur prezeg int, ha ne verkont ket a zonzou savet er spered, mes traou santet er skianchou. Daoust hag an den a lavar : ai ! pa vez paket he viz en eur goask, pe : ha ! pa vel eur mignon bras o tont d'he gaout, pe : ho ! pa gouez eun dra eurus bennag dindan

he zaoulagad, a zo eur prezeger e guirionez ? N'e ket, prezeg a zo discleria sonjou, ha nanñ santimanchou, en eur ober implij deuz an nao seurt geriou a vez cavet ho reolepnoù er grammèr. Mad ! holl griadennou al loened a zeu d'an « ai, » d'an ha ! ha d'an « ho » a lavar an den, pa vez scoet he skianchou gant eun dra bennag.

Me a gred n'eus den dievez awalc'h ebed evit lavaret d'in e vez clevet meur a berroked o caozeal. Guir eo e comzont ; mes ne zonzont ket evit an dra-ze, rag ne c'houezont ket petra leveront. Kement-se n'e ket parlant eo, mes taoler criadennou henvel ouz re an den.

b) Al loened, kenneubeud, ne d-eont ket var araog. Abaque ma z-eus anezho var an douar n'ho deus desket netra. Ato e reont ho neizioù pe ho logou er memez doare, hag ho deuz ar memez finesaou evit en em ziouall. N'ho deus ket cavet eur benveg evit difen ho buez, na great an distera tantad evit tomma ho izili.

Perag adarre ? Red eo lavaret n'ho deus ket a c'halloud da gompren var ar pezh ho deus anavezet gant ho skianchou evit clask eun dra bennag a nevez.

Guelec e vez avechou loened gouiziec. Ia, mes ar mailled-se n'int nemet binvijou etre daouarn eun den gouiziec. Ne gaver enno nemet ar pezh a zo bet lakeat gant eun den a daoliou baz pe a c'hinaouadou sucr. Ne ivantont netra ho-unan. Deski a c'heller d'eur marmouz ober eur voest bennag. Mes ma vez toullet ar goule'her, n'hen dezo biken ar skiant da stanka.

Guelec a vez avechou al loened oc'h ober traou souezus, evel an avank. Guir eo, mes an ijinerien-ze a zo great ijinus gant Doué. N'int ket muioc'h da veza meulet evit ar pezh a reont eget ar rozen evit an doare dudius ma renk ha ma liv he delliou.

Morse loen n'hen deus ivantet netra anezhan he-unan.

c) Lavaret em eus ive ne anavez ket al loened ar mad dioc'h an droug. N'eus honestis ebed evitho, na lealded, na dever, na mirit, na faot. N'ho deus ket a spered evit compren an traou-ze. Rag m'ho dije gallet sevel beteg anaoudegez ar mad hag an droug, e vije bet cavet en ho zouez eun tres bennag deuz al lezennou, al leziou-barn hag ar poaniou a zo red da ober ha da verka evit diarbenn froudennou noazus ar re 'zo goall dechet. An dud

gouez, fors pegen izel int couezet, ho deus invantet an traou-ze evit delc'her ar goall dud en urz-vad hag el lealded. Mes evit al loened, an dever eo an tech da gountanti, hag al lezen eo an nerz, hag ar vertuz eo an aon da veza goall d'apat.

Lavaret a reer avechou ez eo al loened scuieriou a vertuz. Ia, scuieriou great gant an Aotrou Doue, evel ar scuieriou a scritur a vez roet d'ar vugale a zo bet great gant an Aotrou Doue, evel ar scuieriou a scritur a vez roet d'ar vugale a zo bet great gant ar mestr-scol. Ar merrien n'ho deus mirit ebed, pa roont d'an den ar scuier deuz al labour. Kemeret a reont preder eb gouzout perag, abalamour m'int lakeat gant Doue da ober evelse.

d) Ma ne c'hell ket al loen sevel beteg anaoudegez ar mad hag an droug, e sao neubeutoc'h c'hoaz beteg anaoudegez Doue. Ne vez ket cavet an distera religion etouez al loened. Abalamour da ze, e lavarer divarbenn eun den dizoue e vev e giz eul loen. Perag n'ho deus ket a religion ? A dra zur, n'eo ket an ourgouill a vir outho da enori Doue, p'e guir e plegont ken eas, memez dirag ar vugale. Ar pez a zo caoz eo n'ho deus ket a spered evit compren ez eus eun Doue. Guelet a reont ar bed kercoulz ha ni, mes ne c'hellont ket sonjal hen deus peb tra he benn-abeg, ha rag-se, n'int ket goest da zeski hen deus ar bed eun Aozer. Doue n'eo ket bet evitho « ar sclerijen a sclera kement hini a deu er bed-man. » N'hen deus roet d'ezho nemet ar santout.

(Da genderc'hel).

J.-F. CAER.

Deskadurez ha Deskadurez !

Beza ez euz tud hag o deuz c'hoant beza deshet, tra nemed hen, nemed evit beza deshet ; hag an dra-ze n'eo ket mad.

Bez' ez euz tud hag o deuz c'hoant beza deshet evit gwerza o deskadurez evit arc'hant hag evit honor, hag an dra-ze zo ober eur marc'had amzere.

Mez bez' ez euz ivez tud hag o deuz c'hoant beza deshet evit gwellaat an traou en dro dezo hag an dra-ze zo beza karantezuz ; beza ez euz zoken re all hag o deuz c'hoant beza deshet evit gwellaat o-unan, hag an dra-ze zo beza fur.

Eur skrivanier koz.

SETU-HEN !

Genel a reas eur bugel, en eur c'hraouik disto
E kreiz ar goanv ar yenna, en eun draonien zistro
Hag ar bugel-ze marzus, Hennez eo dres a rea
D'an dudou kfeiz her gedal, pewar mil bloaz a oa.

Hen eo a oa diouganet, gant an holl brofeted,
Hen eo a rea o fisianz, hen eo a ioa gedet,
Hen eo a dlle mervel evit ar pec'hejou,
Hag euz an nenv digeri, d'an dud an dorjoju.

Bemdez 'n eil ouz egile, a glevet o c'houlenn,
« Daoust ha ne dle ket hizio, euz an nenvou diskenn ? »
Hag an holl o daoulagad, ganto savet en er,
A jome pell da zellet, mez siouaz en aner.

Rumm-dud ebed koulskoude, fisianz n'he deuz kollet,
Hag an eil goud' egile o vervel o gwelet,
Mez araok mont e dounder ar hesiou da c'hourvez,
E lavarent gant esper : « Varc'hoaz, ema 'n dervez. »

Varc'hoaz eo e c'houlaouo, an deiz a levenez,
Varc'hoaz eo e tregarno, ar c'han war ar menez ;
Ar c'hantvejou a gerze, dre 'n henvelep roudou,
Ha deiz ebed ne lake, termen d'an hirvoudou.

Eun nozvez goanv koulskoude, an oablou digatar
A zo sklerijennet holl gant eur sklerder dispar,
Eur sklerder hag a rea, euz an noz eun deiz bras
Ha dindan bolz an nenvou, eun arc'heal a baras.

« Ema ganet, emezan, ema, ema ganet. »
Hag an douar d'ar ger-ze, kerkent he deuz krenet
Hag ar c'hantvejou maro, d'ar gomz-ze euz an nenv,
Euz o bez a zo savet da youc'hal : « Setu-Hen ! »

MINOR KERBRIEK.

BRETONED, MIGNONED !

« Estimez-vous, comme Bretons ; ce nom quand il est bien porté est un gage d'attachement aux vieilles croyances, de fidélité aux pratiques saintes, de constance dans le sentier du devoir.

» Tenez à vos vieux usages, à vos vieux costumes, à votre vieille langue, et nous ne parlons pas ici en littérateur préoccupé de questions philologiques, en artiste épris de formes pittoresques, mais en évêque convaincu par l'expérience et la raison de l'étroite liaison qui existe entre la langue d'un peuple et ses croyances, entre ses usages et ses mœurs, entre ses habitudes et ses vertus. »

25 Janvier 1846.

J.-M. GRAVERAN,
E. kop Kempter.

KABALOMP !

Eul labourer mad a dle gouzout tenna euz an douar heb e skuiza, ar muia ma c'hell a frouez, dre an nebeuta poan ha gant an nebeuta mizou.

Evit beza goest da ober kement tra a zell ouz e stad, al labourer-douar a dle kaout eun deskadurez vras. Mez an deskadurez-ze, ne ziuano ket en e spered nemed hadet e vefe betiennan dezan da genta, hag e skoliou Frans, en deiz a hizio dreist holl ez euz c'hoant hada kement a draou didalvez e pennou ar vugale, ma ne dizer ket komz dezo euz al labour-douar, pe ma komzer, ar pezh a jom euz dilere'h ar c'homzou ha netra a zo henvel.

Hervez eun enklask great n'euz ket pell e vez 26,000 potr yaouank bep bloaz e skoliou bras ar vro o teski beza medesined, mistri-skol, alvokaded, apotikerien, ha 1.000 hebken, o teski beza labourerien-douar.

Abalamour d'an disprijans-zé great war al labour douar er skoliou eo e vez bep bloaz kement a dud yaouank o vont diwar ar meaz e kear da glask aour ha da gaout paou-

rentez ; abalamour da-ze ivez eo e vezo dizale al labour-douar er vro-man, mil bell varlerc'h al labour-douar er broiou all.

« En quelques dizaines d'années, a écrit M. Karl Kautsky, l'agriculture, autrefois la plus conservatrice de toutes les formes d'exploitation, qui pendant mille ans n'avait fait presque aucun progrès et qui dans ce laps de temps, est restée parfois des siècles sans en faire aucun, l'agriculture est devenue l'une des plus révolutionnaires, sinon la plus révolutionnaire des formes d'exploitation moderne. Mais, dans la mesure où elle se transformait, elle cessait d'être un *métier* pour devenir une *science*, ou plutôt un système de sciences, qui élargissent chaque jour le champ de leurs investigations et l'horizon de leurs connaissances théoriques. L'agriculteur qui n'est pas familier avec toutes ces sciences, le pur « praticien », assiste impuissant et perplexe à ces innovations ; et pourtant il ne peut pas s'en tenir à l'antique méthode, car il est devenu impossible de continuer à cultiver selon les procédés des pères et des aïeux. »

Evelse ema 'n traou, potred, mall eo deomp eta dihuna ha kabalat ; ha pa ne deu den d'hor c'helenn, en em gellenomp hon-unan er c'helc'h-studi. P.

Ar c'han er c'helc'h-studi

Eur potr yaouank a skriv deomp : « Va c'hoant eo e viche great skol, var ar musik, bep sul en hor c'helc'h-studi, da vihana epad ugent munut pe eun hanter-heur. » Skrija 'ran awechou o welet penaoz e vez kanet hor c'hianaouennou kaër, memez evit *gouel ar bleun-bruk* ; ha ken dismantret e vez an toniou, ma chom sebezet an aotronez karget da varn anezo ; lod a ya dillo, lod all goustad, en eur ger, n'euz stur ebet. » Me gred e vefe kavet, koulz lavaret e peb parrez, pe eur beleg, pe eur pôtr yaouank bet musiker er skol pe en arme, hag a c'hellfe en em garga euz al labour-ze.

— » Ma z'euz c'hoaz kelc'hou-studi ha n'euz studi
» ebed enno, setu aze da vihana peadra da studia ! »

J. L. J.

Eun ali euz ar re fura eo hennez, hag evit ma vô esoc'h
e heul, e tennomp war baperennou distag, a roïmp
koulz lavaret evit netra, ar c'hanaouennou kaëra a zo
bet moulllet betek-hen e *Feiz ha Breiz* evel : *kousk Breiz-
Izel, En dizro euz Pardon Sant-Egareg, Kanaouen
Eured, ar mevel bras, Doue desket d'ar vugale.*

Hiviziken zoken, hor c'hanaouennou a vezo skeuden-
nou bihan o kaërat anezo bep miz.

Ne espermimp netra evit ober euz Breiz-Izel « eur mor
a gan ! »

Niver an emgleioù war ar meaz

Hervez eun enklask great nevezik-zo ez euz e Frans
en deiz a hizio :

- 7.241 emglev-asurans evit al loened,
- 398.375 den enno,
- 430.000.000 lur a dalvoudegez asuret ganto.
- 1.442 emglev-asurans a eneb an tan-gwall,
- 32.000 den enno,
- 25.000 o c'headal dont enno,
- 277.556.706 lur a dalvoudegez asuret ganto, ha
- 311.401.981 lur war nez beza asuret ganto.

Mui-oc'h-mui e teuer da anaout eo red rei dourn an eil
d'egile evit kerzet war araok ; ar re a c'hoanta mont o
unan, heb goulenn skoazell ouz den, a vez diskaret buhan,
hag eur wech kouezet o devez poan o sevel. Kalz tud a
glever o klemm dalc'h-mad atô, dre ma ya re a dud e
kear, e leac'h hirvoudi evel ma reont, ar pezh ne dal netra,
e vefe gwell dezo hada had-emglev en dro dezo, ha
neuze pa deuio an had-ze da zével, ha da rei frouez ne
vô ket ken ar c'hoant tec'het diwar ar meaz o kregi en
hanter kement a dud.

Traou pennaouet, kentelius ha fentus

Abenn neuze

Jean Bon Saint-André 1749-1813 a lavare d'hon tadou
kun e mare dispac'h 1793 : « Me lakaio diskar ho touriou
» evit na vô netra ebed ken en ho pro, da lakât ar sor-
» c'hennou a lakeac'h ho fisianz enno betek-hen da jom
» en ho spered. »

Hag hon tadou kun, korfou houarn ha kalonou dir, evel
a lavare Napoleon anezo, a respounte : « Red e vo deoc'h
» evelato lezel ar stered a zioc'h hor penn hag ar re-ze
» a vez gwelet c'hoaz euz a belloc'h eget hon touriou. »

Raphaël Viviani a lavare ivez deomp n'euz ket pell :
« Me vougo ar stered zo en oabl ha neuze ne vo ket sel-
» let ken etrezek an nenv ! An dud a valeo war o barlo-
» chou, o fri en douar, evel al loened mud. »

Viviani, daoust dezan da veza eur pabor, evel ma ne
vez ket gwelet kalz euz e vent, n'eo ket echu e gefridi
gant an c'hoaz.

Abenn neuze, hag ac'han di
En dô harzet meur a gi
Ha meur a babor a vo kouezet
E rouantelez ar gozed !

N'eo ket diez

« Oh ! n'eo ket diez micher ar veleien a lavar darn. »
— Klevit mad, kristenien, hent ar baradoz a zo tenn,
ha war an hent-ze, eo êsoc'h beza douget eget dougen re
all !

* * *

Yan e wele hag e vamm

- Yannik, sav 'ta !
- D'ober petra ?
- Da vont da vesa'r zaout.

— Oh! me 'm euz drouk em c'hof, ie 'ta! ie 't ! ie 'ta!
 — Sav 'ta, Yannik!
 — D'ober petra, mammik?
 — Da zibri krampouezik.
 — Rikikik ne 'm euz ket ken a zrouk, ne 'm euz ket ken
 a zrouk, Rikikik, n'em euz ket ken a zrouk em c'hofik.

En hostaleri Mari al Loudouren

Unan o leina: « Mari, sellit 'ta na-pebez tam-lien
 dizoare, emañ o paouez pesketa em boued! »

— Mari, ken dinec'h ha tra: « N'edoc'h ket o c'hedal
 » kaout seiz, emichians, en eur boued hag a baeit pemp
 gwenneg. »

* * *

Kanvou berr

Eun intañvez yaouank a reaz sevel eur volz euz ar re
 gaëra war bez he fried gant ar skrid-man moulet war
 ar mean: « Va glac'har a zo ker bras, ma n'oun ket evit
 » he gouzanv. »

Nebeud goude, an intañvez keaz a zimezas adarre hag
 ec'h hirreas skrid-bez he goaz kenta gant an daou c'her-
 man: « Va unan. »

Fanch an ti-all

Fanch an ti-all a lavare n'euz ket pell d'e wreg a oa
 o tiskarga eur banne tako dezan: « Henman a zo
 » yaouank, eme Fanch da gredi eo, ker bihan all ha
 » m'eo! »

Pennaouet gant PER HA PAOL.

EVIT AR VEVERIEN

(Chanson bretonne antialcoolique)

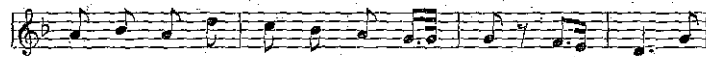
Prix Théodore BOTREL au Concours de l'U. R. B. en 1908

Kollet eo ganen, ar c'hoant da veza meo !

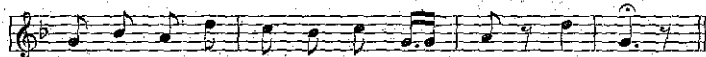
Ken gwir hag eo me Tin ar Vern, Ez

onn bet hen noz en I-fern, Dre va c'houk Dre va c'houk. Hag

am euz gwe-let kreiz an tan, Dre va c'houk Dre va c'houk, Kalz

rou-lle-rien o waska poan, Kreiz an tan. Brrr! Brrr!

II

Koulz lavaret, oant oll euz Breiz !...
 Euz va farrez oa, var va feiz,
 Ouspenn kant, ouspenn kant,
 Hagwelet am eus eun druez,
 Ouspenn kant, ouspenn kant
 Euz va mignoned er vuez !
 Eun druez ! Brrr, brrr !

III

Gwelet am euz ar c'hemener
 E kichennik ar miliner !
 Daou vignoun, daou vignoun,
 Heb ar gwin-ardant tud dispar
 Daou vignoun, daou vignoun,
 P'edont ganin var an douar...
 Tud dispar ! Brrr, brrr !

IV

Unan a laere tammou neud,
 Hag egile dornadou bleud,
 Vit eva ! vit eva !
 Galopinadou gwin melen
 Vit eva ! vit eva !
 Banneou stank-stank leiz ar veren...
 Gwin melen ! Brrr, brrr.

V

Gwelet am euz Fanch ar C'horneg
 A vazate liez e wreg :
 Drouk ennan, drouk ennan
 Da veza kouezet kreiz ar poull,
 Drouk ennan, drouk ennan
 Rag beza re garget e doull...
 Kreiz ar poull ! Brrr, brrr !

VI

Gwelet am euz Yann ar Goubin
 An hini vit eur c'halopin

A loskaz, a loskaz
 Gant an naounegez da vervel
 A loskaz, a loskaz
 Daou vugelik en o c'havel...
 Da vervel ! Brrr, brrr !

VII

Gwelet am euz an ozac'h braz
 A varvaz var al leñ-zi noaz,
 Revinet, revinet
 Rag ma kemere, raog ar yod
 Revinet, revinet,
 Pevar « bikon » ha daou « bernod »
 Raog ar yod ! Brrr, brrr !

VIII

Gwelet am euz c'hoaz Yann ar Skoul,
 E veg digor 'vel eur riboul,
 Digor frank, digor frank
 Da lounka bemdez heb tamm van,
 Digor frank, digor frank,
 Boutailhadou karget a dan...
 Heb tamm van, Brrr, brrr !

IX

Dreist oll gwelet am euz Chakailh
 E benn a stage diouz ar bailh
 Gant aoun, gant aoun
 Na vije chomet gant eun all,
 Gant aoun, gant aoun,
 Ar falla tra euz an traou fall...
 Gant eun all ! Brrr, brrr !

X

Gwelet am euz eur vesverez
 Fantounik ar gemenerez
 A vanne, a vanne
 Dre he gorlanchen var he frenv,
 A vanne, a vanne,
 Gant eur volen an « hini krenv ! »
 Var e frenv ! Brrr, brrr !

XI

Gwelet am euz al Loudouren
 Stag ouz he beg eur c'hlaouren
 Donjeruz, donjeruz
 Hag a zislounkaz er zouben
 Donjeruz, donjeruz,
 Varlerc'h eur c'hofad gwin melen...
 Er zouben ! Brrr, brrr !

XII

Gwelet am euz Jann Gerladig
 Ken dipoupet he lagadig
 Beb-sulvez, beb-sulvez
 Pa renké ruilha stok he fri
 Beb-sulvez, beb-sulvez,
 'Vel eun anduilhen kreiz ar pri
 Stok he fri ! Brrr, brrr !

XIII

Gwelet am euz kant ha kant all.
 Oll va c'hamalad oant gweach all.
 Hag hirio, hag hirio
 Emaint o vleujal en Ifern
 Hag hirio, hag hirio,
 Emaint o c'hortoz Tin ar Vern
 En Ifern ! Brrr, brrr !

XIV

Aman laoskiz eur skrijaden.
 Kathou va grweg eur c'hrouignaden
 Divergont, divergont
 — « Goulskoude, Kathou, kollet eo,
 Divergont, divergont
 Ganen ar c'hoant da veza meo !
 Kollet eo ! Brrr, brrr !

XV

Biken, Kathou, nann biken mui
 N'evin eur berad odivi

Na ne rin, na ne rin
 O ! m'hen tou d'id, n'evin biken,
 Na ne rin, na ne rin
 'N ampoezion-ze leiz da vesken !
 O ! biken ! ? Brrr, brrr !

F. GUÉGUEN.

Kevrenn ar Vugale

Da genta { *Alain Jézéquel, euz Plouvorn.*
Bernadette Moallic, euz ar Forest.

Da eil { *Louis Maudire, euz ar Forest.*
Jeanne Quéré ha Marc Balcon, euz Berven.

Lâhat a reomp war he hed, ar vojenn savet gant an hini 'zo en em gavet da genta :

E pe leac'h ema an eürusted ?

Eur wech e oa eur rouanez, ker kos, ma ne devoa na dant, na bleven ebed ; he fenn a grene evel delliou ar gwez hejet gant an avel ; ne wele seurt, memez gant he lunedou ; ken pleget oa ma vije lavaret, e oa afflijet e peb feson. Eur zorserez hag a ioa bet en he badisiant a c'houlennas diganti : « Ha kontant oc'h-c'houi, da « zont da » veza yaouank, rak diouz m'her guelan n'oc'h ket eüruz » gant hoc'h aour hag hoc'h arc'hant ? »

— « Ya ! gwir a livirit, n'oun ket eürus aman, gant va » holl finvidigesiou, karout a raffen dont da veza yaouank » evit va holl braoïgou. »

— « Mez, da biou, a lavaras ar zorserez, e roimp-ni ho » kant vloaz hag ar maro, var ho seuliou ? »

Ar rouanez a reaz klask en he rouantelez, unan hag a garje kemeret he c'hosni evit rei en dro he nerz hag he

ie'ched. Dont a reaz eur maread a dud sot, a c'hoanteaz kosaat evit beza pinvidik ; mes pa veljont ar rouanez o poursal, ken louz, ken divalo, edo guelloc'h ganto beza, epad o buez, o klask o boued a zor da zor.

Erfin e teuz goulskoude eur plac'h yaouank divar ar meas, koant evel an heol hag a c'houlennaz ar gurunen evit priz he gened.

« Lodennomp ar rouantelez, eme ar rouanez d'ar goue-
 » riadez ; c'houi ho po an hanter, ha me an hanter all ;
 » awoalac'h eo d'eur vaouez divar ar meaz evel deoc'h-
 » c'houi. » — « Tout, pe netra, eme ar goueriadez, leskit
 » ganen va gened ha va yaouankiz, ha me a lesko
 » ganeoc'h ho curunen hag ar maro prest d'ho skei. » —
 « Mes petra rajen-me, a lavaras ar rouanez, ma ne mije
 » rouantelez ebed mui. »

— « C'hui c'hoarzo, c'houi zanso, c'houi gano evel don-
 » me, » a respountas dezi ar plac'h yaouank. Epad
 m'edont o c'hen em varc'hata, e tigouezas ar zorserez, a
 ginnigas d'ar goueriadez plas ar rouanez kos, gant ma
 konsantje rei enn dro he nerz hag he iec'hed. Ar plac'h
 yaouank a respountas oa countant da gemeret plas ar
 rouanez.

Raktal he zal a deu da grina, he bleo a deu da veza
 gwenn ; he fenn a deu da horjellat ; he dent a gouez
 dre ma touch outo. Kant vloaz he deuz dija. Eur pred
 bras zo great enn he henor, ne gav mad seurt ebed, ne
 oar na petra da ober na petra da lavaret, poursal a ra da
 grevi ; en eur zellet enn eur mellezour, ec'h en em gav
 viloc'h eget eur marmouz. Goulskoude, ar rouanez gwirion
 a c'hoarze hag a gommanse da zont da veza koant ; he
 bleo hag he dent a ioa erru enn-dro, mez dillad ken
 truillok ha ken hudur a ioa ganti, ma oue kemeret gant ar
 goardou evit eur vatez kegin, ma devoa ar re-man c'hoant
 d'he c'has kuit diouz ar palez.

Neuze, ar goueriadez a ioa deuet da veza rouanez, o
 welet nec'hamant an hini he devoa chenchet stad outi,
 hag o santout he nec'hamant he-unan, a ioa brasoc'h
 c'hoaz, a lavaras : « Setu c'houi diez abalamour ne d'oc'h
 mui rouanez, ha me diesoc'h c'hoaz, abalamour m'her
 d'oun ; kemerit ho kurunen, ha restaolit d'in va zruillou,
 rak :

Gwell eo beza laouen, war ar vein o kana,
 Eget n'eo azeza war an aour da ouela.

ALAN JEZEQUEL.

*Da ober ha da zigas d'an aot. Perrot, kure Sant-Nouga,
 abenn trede sul miz c'houevrer, eur vojenn vrezonek war
 ar steuen-man :*

*Mac'harit ar c'houzoug-hir a bedas Alanik al Louarn
 da zont da leina d'he zi.*

*Eur wech aozet ar pred, Mac'harit hen lakeas en eur
 ribot. Alanik, berr e c'houzouk, a jomas goullou e gof.*

*D'e dro, e pedas Mac'harit da zont d'e welet, hag ec'h
 en em gemeras en eun doare, — lavaret pehini — ma ne
 c'hellas Mac'harit nemed pipat. — Tenna eur gentel
 ac'hano.*

BEZ FUR !

Lavar d'in, mamm, daoust piou e vent,
 An dud a wellis, kaer divent,
 Uhel, en hon iliz, savet
 En o daouarn, bodou bleuniet ?
 — Ar re-ze, gwisket ker skedus,
 Eo ar Zent, mignonned Jezuz,
 — Bez fur, va mab, hag ez pezo,
 Leun a draou kaer, eveldezo !

II

Mar gouesfez, pegen kaer e oant,
 Gant o saeou gwenn kann, ker koant,
 Stered alaouret, warnezo,
 Ha tro war dro, dantelezo,
 Va mamm, ya mamm, mar am c'harez,
 Eur zaë'velse, din a rofez !
 — Bez fur, va mab hag ez pezo,
 Eur zaë wean kann, eveldezo !

III

En dro, d'o fenn, ya tro war dro;
 E oa leun, leun, leun a vleuniou,
 Euz ar bleuniou-ze, en hor bro,
 Biskoaz, me ne welis al liou;
 Va mammik keaz, da b'leac'h ez in
 Da gutuilh bleuniou ken lirzin?
 — Bez fur, va mab, hag ez pezo,
 Bleuniou lirzin, eveldezo!

IV

O fenn, a oa laouen, d'ar Zent,
 Hag holl ouzin e vuzc'hoarzent,
 Ha seul-vui e sellen outo,
 Seul laouennoc'h ' feuent atô;
 Penaoz, va mamm, penaoz miret,
 Eul levenez ken didorret?
 — Bez fur, va mab hag ez pezo
 Eun tal laouen, eveldezo!

V

Ar re-ze, ioa savet uhel,
 Ha peb tra dezo ' oa a wel
 Dre douez an dud bihannik,
 Me n'hellen gwelet netraik;
 Va mamm, daoust petra d'in d'ober,
 Evit kaout eur skabel ken kaer?
 — Bez fur, va mab, hag ez pezo
 Skabel en nenv, tostik dezo!

J.-M. PERROT.

Brest, d'ar 14 a viz Mae 1899.

Respont da zivinadennou miz Kerzu

- I. — Eur vag.
 II. — Eun daboulin (great gant kelc'hou déro ha
 kroc'hen azen).
 III. — Eur boutou lér.
 IV. — (Galvomp ar veltou 8, 5 ha 3, hervez o ment).
 1° Leuna an 3 gant an 8, ha diskarga an 3 er 5;
 2° Leuna adarre an 3 gant an 8, ha diskarga an 3 er 5.
 Setu ma vo pemp litrat er 5, eul litrat en 3, ha
 daou en 8;
 3° Diskarga ar 5 en 8, ha teuler er 5 al litrat chomet
 en 3;
 4° Leuna adarre an 3. Setu ma 'z eus neuse pevar litrat
 en 8, unan er 5 ha tri en 3. — Ar rann 'zo kompez.

Eun doare all :

- 1° Karga ar 5 gant an 8 ha diskarga ar 5 en 3; e chom
 daou litrat er 5;
 2° Diskarga an tri en 8, ha lakat an daou litr eus ar 5
 en 3;
 3° Karga ar 5 gant an 8 ha peurgarga an 3 gant ar 5;
 4° Teuler an 3 en 8. — Setu pevar litr en 8, pevar litr
 er 5 hag an 3 a chom goullo.

O DEUS KAVET TEIR RESPONT DA NEBEUTA :

- Jeanne Prigent, Garros, Carantec.
- Mik Ruelin, bourg Hanvec.
- Mari-Jeanne ar Gall, Gernevez, Quimerc'h.
- Marc Balcon, bourg Berven.
- Jean-François Bécam, Kersauzon, Guiclan.
- Emmanuel Bothorel, bourg Loc-Mélar.
- Jean-Marie Crenn, Boscornou, Loc-Mélar.

Divinadennoù miz Genver

I. — Pevar droad, dindan pevar droad,
O c'hortos pevar droad ;
Pevar droad ne zeont ket, pevar droad a jom
Ha pevar droad a ia kuit.

II. — Daou gein ha daou dremm
Ha daoulagat evel eun azen.

III. — Pegement a ra assamblez : 1.000 gwennek ha
1.000 hanter-gwennek, 1.000 liard ha 1.000 hanter-liard,
1.000 diner ha 1.000 hanter-diner.

(Pevar liard a ia da ober eur gwennek. — Ha daouzek
diner ive).

IV. — Eur marc'hadour kezek var e dremenvan a lez
17 loen da ranna etre e dri mab. — D'ar c'henta e ro an
hanter anezo ; d'an eil e ro an *drederen*, ha d'an trede an
navet. Penaos e reio an tri mab evit kaout peb hini e lod,
e lealdet, heb ma ve na gwerzet na lazet hini eus ar
c'hezek ?

Kevrenn ar Merc'hed

Unvaniez merc'hed Frans e Landerne

Eur retred, goulennet gant U. M. F. a zo bet great a nevez-
zo e Landerne.

An Aotrou Pennfentenyo Kerveregin oa ar prezeger ; gwe-
chall pa n'eat ket en em lakeat da harlui kement lean ha
kement leanez a ioa er vro e reat an tad Pennfentenyo anezan.
Ken breizad eo an hano-ze ma kave d'an holl e c'heljet kaout ar
blijadur da glevet an hini hen douge o komz-*eur pennad ben-
nak* da vihana e yez ar vro. Siouaz ! e dad, eur c'hristen stard

ha dispont, bet amiral gwechall, ne zeskas dezan nemed ar
galleg.

Red e oue dezan eta anzav gant glac'har ne anaie ket hon yez
kaer ha brudet. — Abalamour da ze, an aotrou Fleury, person
Landerne, en deuz bet ar vadelez da gomz en unan euz hon
bodadegou, a bouezaz kenan, *var ar red m'eo d'an holl, pe i
zo var ar meaz, pe i a zo e hear, deski mad ar brezonek* ; ha
kerkent holl verc'hed an Unvaniez da lavaret ne oa netra gwel-
loc'h evit kement-ze, eget lenn pe lakat lenn *Feiz ha Breiz* ha
Kannad ar Galon Zakr.

Eun niver bras a verc'hed a oa diredet a dro ha tro da zelaou
an Aotrou Pennfentenyo. Re Sizun hag ar Merzer a oa dreist-
holl niverus ; bez e oa ivez euz Dirinon, Sant-Divy, Sant-
Thonan, ar Forest, Plougastel, Plouedern, Ploudiry, Plou-
zeniel, ar Roc'h, Lannurvan, Lanarvily. Holl e oant deuet di
evit studia asamblez ar gwella doare da zikour o nesa, da
garet an Aotrou Done, hag evelse da c'hounid ar baradoz.

Setu perak an holl verc'hed a oue galvet e patronach Sant-
Fransez da renta kont euz o labourou hag euz ar vad o devoa
great en dro dezo.

Ar priz kenta a zo bet red rei da verc'hed Sizun ha da re ar
Merzer, rak int i da vihana o deuz komprenet ez eo eun dever
evit peb hini euz merc'hed an Unvaniez poania a zevri evit m'en
devezo adarre Jezuz-Krist ar plas a enor a zo dleet dezhan en
hor bro Franz.

Hag evit en em gaout eno, kenta ha reta tra a zo da ober eo
lakat Jezuz-Krist da c'henel e sperejou ar vugale, en eur ober
katekiz dezo, an alies a guella. Merc'hed an Unvaniez a dle
kemeret eleiz a breder gant ar vugale ne vezont ket kelennet
gant o zud dre ma ne oar ket, pe dre ma ne fell ket gant ar re-
man hen ober.

Eno ema an dalc'h en deiz a hirio, an holl hen anzav, an Aotrou
n Eskop hag an Tad Santel ar Pap, kenkouz hag ar re all.

E miz Even diveza, eun Intron yaouank euz a Baris a ieas da
gaout Pi X hag a c'houlennas digantan petra oa gwella tra a
c'helle eur vaouez kristen da ober, hag ar Pab da respont :
« ober katekiz, emezan, hennez eo al labour kenta hag al
labour reta. »

Hag e miz gwengolo diveza ivez, en eur zigemer eur vandenn
skolerezed kristen euz ar Frans, Hon Tad-Santel ar Pab gant
eur vouez tener ha glac'harus a lavaras dezo : « Na me 'm euz

» poan, o welet bugale vihan Frans o c'houlenn bara ar wirio-
» nez heb kaout den d'hen rei dezo. »

Ya ! epad tri dervez retred Landerne, kalz mennosiou a zo
bet kemeret gant ar merc'hed o deuz he heuilhet ; ha kalz anezou,
a dra zur, o deuz skuilhet daërou o klevet an Aotrou Pennfen-
tenyo oc'h henvelekât ar Frans ouz Lazar, an den maro a zo
hano anezan en Aviel ; puilhoc'h c'hoaz e teue an daërou pa oa
komzet deomp euz pedenn glac'harus an diou c'hoar.

« Aotrou, ma vijec'h bet aman, hor breur ne vije ket bet
» marvet. »

D'hon tro ivez greomp evel an diou c'hoar-man, galvomp
Hor Zalver Jezuz-Krist en hon touez, ha ma tizro, ar Frans a
zavo adarre euz a varo da vev hag ne varvo mui.

M. K.

Lennit Buez "Marie Padrun"

Tennet euz Kroaz ar Vretoned

Setu aman eur Vretonez ha n'e bet biskoaz en Pariz,
ha koulskoude he deus eno gwelloc'h brud evit Breton
ebet euz Pariz. An Akademi (1) he deus roet d'ei eur priz
a vil lur.

Mari Breton, lezhanvet Mari Padrun, abalamour d'ar
mestr eman matez gantan hag a zo e hano Joakim
Padrun, a oe ganet ar bla 1841 ; bean he deus eta 67 vla.

Adalek an oad a seiz vla e oe kaset da zervija. Goude
bean bet dek vla a di da di, e koueas en ti Joakim
Padrun, labourer en Moreac. Ne oa eno nemet tri bla oa,
pa deuas he mestrez da vervel hag he mistr da chom
intanv gant tri a vugale yaouank-flamm.

Joakim Padrun na oa ket eur gwell den, mes kontan hag
evan bannac'hou a yee gantan gwelloc'h 'vit labourat.
Perc'hen m'eri Padrun, o welet an ozac'h pen-diberc'hen,
a oe nec'het o sonjal ne vije ken paeet da ouel Mikel, hag
en em gemeras diouz ober d'ean kwitat. Kwitat an ije

(1) An Akademi a zo eur vreuric hag a zo enni an 40 skrivaniere gwella
euz Frans.

renket ober, panevet d'e vatez. Mari Breton a oa adalek
neuze eur plac'h a benn hag a galon seurt ne weler ket.
Hen diskoue a reas. Setu hi o vont da Wened, 'vit bean
digemeret en Trede-Urz sant Fransez, hag oc'h ober
dirak Doue an tri le a ra ar venec'h, gwer'hded, paou-
rante, sentidigez ; neuze e tizroas dinec'h da gat he mistr,
prest da 'n em westlan d'ean ha d'e vugale, hep aon ne
vije gwall gomzet ken diwar he fenn, hi, plac'h ugent
vla, o chom da vatez gant eun intanv yaouank c'hoaz.

Kentan tra a dolas ple d'ean oe ar gouel-mikel. Pa-
drun, pan ije gwerzet eur penn-zaoud pe eun aneval
kezek, a renke bep gwech boulc'han e arc'hant en hosta-
lirioù. A-wechou 'c'h e pell ganti. Mes ar vatez yaouank
n'intente ket trao evellen ; kement a reas o c'hourdrouz,
kement a reas, dreist-holl, o kelen dre he skouer, ken e
teuas Padrun da lakat d'ei eun de e yalc'h en he barlen :
« Dal, emean, gwelloc'h veint ganet 'vit ganen ! » Ar pez
a deus da wir pen-da-ben. Mari a zastumas klenk an
arc'hant, a lakas lod ane er c'hef espern, a reas ar pre-
naniou hag ar paeamanchoù. Gweneg ebet d'an ozac'h,
nemet gwerz eur chopinad jistr bep sul, kwit a winar-
dant, avad ; rak Mari Padrun n'oa ket 'vit gouzanv
c'houez ar gwin-ardant nag a-bell nag a dost.

Da ouel-mikel, pebez levenez eviti pan halle mont gant
hec'h arc'hant en he dorn da baeen an « otro » ; a-wechou
e renke kemer diwar he gopr da beurober ar gont ; n'eus
forz, lorc'h a vije enni pa lavare d'an « otro » 'n eul lakat
e arc'hant d'ean en e zorn : « Ha breman, pedet ma mistr
da verennan ganac'h, pa garfet. »

M'eri Padrun, renet 'vel ma oa, a deuas da vean ar
gwellan eus ar vro.

Ne oa neb lec'h ken kaer an treo, ken lard al loened,
ken teurgn ar menaj, ken zart an dud hag ar vugale, ken
dru ha ken mat ar geusteuken, ken rik ar pae. Dre ze, holl
devejerien ar vro a oa helibini etreze klask gout p'ou a
yaje daved Padrun hag e vatez vihan. Hi, koulskoude, ne
oa ket mat an holl eviti ; n'houlle nag eus an everien nag
eus an dud didalve ; eno, en ti, pa gave d'ei vije bet evet
trawalc'h, e serre ar boutailhou er pres, hag an alc'houe
en he godel.

Ne blije ket dei ive gwelet chom da droieta, pa vije

labour breset. Eun devez ma oad o tornan, ha ma chome an ozac'h hag an devejerien re bell holl da yutunat, Mari a dapas eur freilh hag an em lakas hec'h unan-penn da fustan war an ed ken ma klenkas prim ar bôtred o c'herniou ha ma teujont d'al labour mezek.

Mes Mari, pa oa he micher bean penn-tiégez, a renke zoursial ive eus ar vugale. Tri a oant da zevel ha da skola. Mari a roas da bep hini ane eur reolen, arabad ankouaat netra diouti ; klanv pe yac'h, ober a reas an dro d'e seurt 'n ije ket gret mamm ebet gwelloc'h ; deski a reas ane war al labour hag ar menaj... Gouneet e oent ganti ; pa varvas an tad, ar vugale n'houljont biken en em dispartian diouz an hini an evoa zervijet d'e da vamm, ha hirie, Mari Breton, deut da vean unan eus an ti, ken eo bet lezhanvet Mari Padrun, a zo e zervij ar vugale he deus savet hag a gelen ane bepred, pa ve ezom.

Hogen, ha c'houi laro pegement ar bla he deuz ar vatez.

Eur vatez seurt ganti, eur vatez hag a zo kement dreist ar mitizien-all, a dle, a dra zur, emezoc'h, bean paeet keroc'h evit ar re-all ? Mari Padrun he deus bet adalek ar bla kentan betek hirie ar gopr a ugent skoed ar bla, ugent real ar miz, ha c'hoaz ar gopr-se e kemere a-wechou da beurachui gouel-mikel he mestr, ha c'hoaz diwar ar gopr-se, gopr eur plac'hig saoud, he deus kavet an tu d'ober aluzennou bras.

Gant hec'h arc'hant hi he deus savet eun emzivadez baour ha desket d'ei he micher ; gant hec'h arc'hant he deus maget eun dall koz eus he amezeien, paour ha go-loet a c'houliou.

Ouspen, Mari Padrun a oar ive rei he foan evit netra : mar oc'h paour, kaset d'ei ho tilhad fank bep sun, ha hi a ganno ané d'ac'h ; Mari Padrun eo kannerez ar beorien.

Ar mil lur an eus roet Akademi Paris d'ar wreg disparman n'int ket nemeur a dra, e kichen ar pezh he deus gret. Ar seurt gant Mari Padrun na veint ket paeet war an douar. En nenv eman he gopr ouz he gortoz.

* * *

Ha petra da lavaret diwar gement-man, lennerien ger ? Penôs n'e ket an dud « interestet », 'vel ma lavarar

hirie, eo ar re wellan, nag ar re a ra ar muian a vad, nag ar re a lez war o lerc'h ar c'haeran skouer. Ma vije bet Mari Breton eur plac'h « interestet » eviti he-unan, he dije dilezet he mestr, ha klasket eur plas-all 'vit gounit muioc'h. Dimezet 'vije bet, goude bean serret eur yal-c'hadig arc'hant, ha bevet he dije, 'vel al loden vras eus an dud, hep ober nemeur a zroug na nemeur a vad.

Mes Mari Padrun na oa ket eur plac'h « interestet », ha setu perak he deus gret kalz a vad en he bue ha tennet warni grasou mat an dud uhelan, ha, kaeroc'h c'hoaz, grasou mat Doue.

Tud re « interestet », me ho ped, tolet eur zell war vug Mari Padrun.

Tennet euz « Kroas ar Vretoned. »

KELEIER AR MIZ

Derou Mad : — Hor c'hannaded (ar senatourien hag an deputeed) o d'euz roet d'eomp hon derou mad araog mont da dremen ar bloaz nevez etouez o c'herent : peur-votet eo ganto ar budjet. Ar ger-ma a ziniñ an oll dailloù a vezo savet divarnomp edoug ar bloaz, hag an implij a vezo great ganto. N'ouzoc'h ket pegement a rankimp da zioueret evit ma yelo mad an traou en dro dre ar Frans ? Eun netraig : nebeud awalc'h ouspenn pevar miliard. Ha kompren a rit petra eo pevar miliard ? Ma respontit nan, digorit mad ho tiou vrinigen, ha sellit

4.000.000.000

Likit an oll voniz-ze e peziou ugent lur, grit sac'hajou anezo, kargit ar sier e kirri, likit diou vil lur bouez e peb kar, evel pa gasit ed d'ar marc'had, hag ho pezo ped karrad aour, a gav d'eoc'h ? — Oh ! karrajou aour ! pa vo laket tri pe bevar, emichans ! — Allaz ! pell a vank d'eoc'h : dister e ve ober mil karrad, goude lakat ar pouez bep tro. Rag-se, ma vec'h kondaonet d'o dougenn, me ve ali d'eoc'h da vont d'ober tro ar barrez, evel a vez great pa zear da gerc'het treaz d'an aod : « Me zo deuet da glask ar c'har, mar plij, a benn varc'hoaz, da gas aour da Bariz ; digasit daou loan ganeoc'h. »

A drugare Clemenceau ! — Goude beza renket — var baper — kement all a zispignou, hor c'hannaded a yeaz d'ar gear, gounezet mad ganto o femzeg mil lur. N'edont ket oll re zienkrez, da viana re ar Senat : eun drederenn euz ar re-ma a dlle beza votadeg varno d'an 3 a viz genver.

Etre daou — arabad c'hoarzin ! — eo darbed d'ar Republik beza diskaret, abenn diou vech soken ! Da zeiz an Nedeleg, ar Presidant Fallières a yoa o pourmen dre Paris, pa zaillaz varnan eun den hag a jachaz var e varo, a skrabinaz d'ezan e skouarn, a ziskaraz d'ezan e dog, hag a glaskaz hen diskar ive, hen e-unan. Ar polised a gasaz prim an den-ze d'ar goudor. — En deveziou varlerc'h, eun all a dennaz daou denn revolver var brenestou ti Clemenceau. Heman, evel pa vije bet diviner, n'edo ket er gear. — An daou zen-ze, n'ouzor nemeur petra int. Lod a lavar n'int ket bet o steki o fenn er vezenn bella, hag ar pez o d'euz great a zeblant diskwez eo guir. Mez raktal kazetennou ar c'houarnamant, evel muzik ar c'hezek-koat pa vez troet ar rod, a stagaz oll da youc'hal edot o klask diskar ar Republik. Ar zon a badaz eiz devez ; an dud a gredaz, ha d'an 3 a viz genver, enebourien Doue a oue hanvet da zenatourien, nivevusoc'h eged biskoaz. Ha brema adarre a drugare Clemenceau, ema ar Republik dres var he aelou.

Présentez... Dos ! — Ne ket eun digarez evithi da veza direspect e kenver an Anaon. An aot. kardinal Lecot, arc'heskok Bourdel, zo nevez maro. Da zeiz e anterramant, offiserien kear a oe great d'ezho eun taol divalo : difennet e oe outo mont gant o dillad soudard da heuil ar c'horf. Ar zoudarded a oe laket d'ober dizoareoc'h c'hoaz. Araog klevet petra eo, selaouit eun istor. Gwechall eun adjudant euz ar re finna var e veno, a gemeraz eun devez droug euz e zoudarded. Pa ne ouie ken petra d'ober d'ezo, e kasaz anezo e kenver eur voger, hag eno, evit o lakat e pinijenn, e c'hourc'hennaz a bouez penn : « Face au mur... mur !... » Kerkent ar zoudarded a droaz d'ezan o c'hein, hag a zirollaz da c'hoarzin.

Evit ar pez a oue great e Bourdell e ve kentoc'h leac'h da ruzia ha da ouela. An oll her goar, bevech ma tremen dirazo eur c'horf maro, ar zoudarded zo ar c'hiz ganto

d'her saludi. E Bourdell, da zeiz an anterramant, a oue kavet mad ingala soudarded dre gear, var zigarez derc'hel an urz vad. Mez, c'hui gompren, n'edo ket possubl a rankjent renta enor da gorf eun Eskop ! Abalamour da ze, el leac'h beza renket a hed an hent ma tlie tremen ar c'horf, e ouent laket er ruiou zo a benn d'an hent-se, pell deuz ar c'hroaz hentchou, hag o c'hein tro d'al leac'h ma tlie tremen ar c'horf. Gant ar vez !

Kren-douar ! — Ervez a leverer, kear Iz gwechall a oe goloet en eun taol gant ar mor, hag an oll dud enghi a oe beuzet, nemed sant Gwenole, ar roue Grallon, hag e verc'h Aez. Ar Skritur Sakr a lavar d'eomp Doue, evit kastiza keariou Sodom ha Gomor, a bulluc'haz anezo gant eur glao tan ha soufr kouët euz an Env. Er bloaz 79 goude Hor Zalver, ar menez tan Véruve, en Itali, a zislonkaz awalc'h a draou evit goloï a bez keariou Pompeï hag Herculanium ; den ne c'hellaz tec'het, hag hirio pa zizoloer al leac'h m'edo an diou gear, e kaver tiez en o fez gant korfou maro enno. Brema 'z euz pevar pe bemp bloaz, eur gwiskad ludu tom, dislonket gant eur menez all evelse, a gouezaz eur mintinvez var kear Sant Per er Martinik, hag a lac'haz enghi 40.000 den. Divezatoc'h eur c'hren-douar a gasaz da netra eul lodenn vraz euz a gear San-Francisco, en Amerik.

Spoutusoc'h marteze c'hoaz eged an oll darvoudou-ze, eo an hini'zo c'hoarvezet, d'an 28 a viz kerzu diveza e kreiz-deiz an Itali. En deiz-se, da 5 heur anter deuz ar mintin, eur c'hren-douar krenv meurbed a zismantraz kear Messin er Sisil, kear Reggio er C'halabr, ha kalz keariou all biannoc'h tro var dro. Ar c'hren-douar a badaz eun anter munut, ha netra ken. En oll geariou-ze an tiez a oe faoutet o mogeriou, lod a jomaz anter-ziskaret, al lodenn vrasa a gouezaz tre en o foull. An dud eb kaout amzer d'en em zonjal a oe, eur c'halz anezo, lac'het en o gwele gant an toennou, ar mogeriou, an treustou hag ar meubl o koueza varno. Eun nebeud a c'hellaz tec'het, dre ar prenestrou, var bouez kerdin pe linseriou. Mez raktal goude ar c'hren-douar, ar mor a zirollaz, a deuaz a lam var an douar, hag a veuzaz kalz euz ar re a yoa tec'het euz o ziez. Ouspenn, e Messin, e torraz an orjal a gas an electricite dre gear, hag e krogaz

n'oun dare e ped leac'h eun tan-gwall skrijuz hag a badaz tri pe bevar devez. Erfin — tra iskiz ! — en oll geariou dismantret e kaver abaoe bandennou laeron hag a lac'h eb truez kement den a gavont var o hent. Hag evelse, mouget en o ziez, beuzet gant ar mor, devet e kreiz an tan, pe lac'het gant ar vuntrerien, ez euz eat d'ar bed all Doue ebken a oar ped den, mez an dud a lavar e tle beza eiz pe nao ugent mil den, pe zoken daou c'hant mil.

Pebez darvoud spountuz ! Hag ar re zo chomet beo, e pebez stad emaint ! Mac'hagnet, torret o memproù, kollet ganto o fenn, hag en dienez ar vrassa. Tec'het int e kreiz an noz, koulz lavaret en noaz, hag abaoe o d'euz ranket chom pell hag hir a zindan ar glao hag an avel yenn, eb eur pezh dillad d'en em c'holo, nag eun tam bara da lakat etre o dent. Lod all zo chomet tri, pevar, pemp, pe eiz devez soken a zindan o zi anter-gouezet, eb gellout tec'het na beza sikouret. Arc'heskop Messina a jomaz pemp devez e-unan en e japel, o c'hedal ar maro. Doue hen deuz e zavetët.

An oll dre ar bed, o deuz kemeret truez euz an dud keiz-se. A bep leac'h e kaser listri evit o zavetei, bara evit terri o naon, dillad d'o gwiska, louzeier da barea o gouliou. Kaer 'zo, eo braz an dienez. Hag an eneou keiz, e pe stad int eat dirag Doue ? Eur bedennig, kristenien, evit an 200.000 ene eat dirag lez-varn Doue pa zonzent marteze an nebeuta.

F. P.

DA ZANTEZ ANNA

Zantez Anna, hor Mam, hor Mam muia karet,
 Vr vrezel a zo tenn, hon enebour 'zo kreñv :
 Za pegoulz e teñeo Jesus da gemeret
 Truez ouz Bro Frans, gwech-all 'n tosta d'an Env ?
 E Breiz, ni 'fell d'eomp chom fidel d'ar Feiz koz,
 No bet hag a vezo gwir hent ar Baradoz !...

Vl lean d'an harlu, ar beleg d'ar prison :
 Na Doue, nag Iliz : — setu stad ar vro-ma !
 Na pegoulz 'vo roet frankiz d'hon Relijion :
 Vr peoc'h a c'houlennomp : — Truez, santez Anna !...

G.-M. T.

Feiz ha Breiz

Kanad Misiak ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

II. — An ene 'zo eur spered

(KENDALC'H)

Doue n'hen deus roet eta d'al loened nemet ar santout. N'eus ket brasoc'h nerz o sevel divar ar c'horf, fors pe-gen parfet e ve. P'hen deus al loen gullet, tanvet, c'houseset, clevet, touchet, en eur ger, santet eun dra bennag, ha dioc'h ma z-eo, p'hen deus da heul santet plijadur pe boan, joa pe dristidigez, fizians pe aon, ez euz fin d'he anaoudegez. Ne c'hell ket mont en tu all d'ar pezh a zant evit clask ar pezh ne zant ket. Prizoniet eo en he skianchou.

An den avad n'eo ket prizoniet en he gorf. N'eus fin ebet d'ezhan da vont var araog. Nag a skianchou hen deus desket ! Nag a draou nevez hen deus kavet ! Nag a oberiou caër hen deus great ! An env, an douar hag ar mor hen deus furchet ; an holl grouadurien hen deus studiet ; nerz an traou hen deus lakeat en he zervich. Ha ne c'heller ket merka eun termen d'he vouisiegez. A veac'h m'hen deus desket eun dra, eo c'hoantec da zeski eun all. Ato e red varlerc'h eur gened nevez da velet, eur melodi nevez da glevet, eur virionez nevez da c'houzout, eun dra nevez da ober, eb na c'hellfe morse terri he zec'hed a vouisiegez.

Muioc'h c'hoaz a sclerijen ! ne glever ken ganthan. Ha p'hen deus troet ha distroet dre ar bed-man, muzulet dounder ar mor ha pouezet ar stered, e tigor diouaskel he spered hag ez a d'ar bed all da glask e Doue an diveza sclerijen.

Oh ! nann, ene an den n'eo ket prizoniet er skianchou. Avechou memez e c'hoar ober henchou souezus evit mont er meaz deuz ar c'horf. Anaout a reer Mari Heurtin a zo ganet dallez, bouzarez ha mudez. Pebez tenvalijen a ioa en dro d'he ene !

D'an oad a zeg vloaz (1895) e oue lakeat etre daouarn scourezed Intron Varia Larnay. Ne c'houie nemet counnari evel eun aneval pennfollet. Mes eur sclerijen a ioa en he c'hreiz, evel e creiz peb den, hag ar scourezed, var bouez prederia, a lakeas anezhi da strinka. Pevar bloaz goude, Mari a ioa chenchet evel eun all en he flas. Lenn ha scriva a rea. Gouzout a rea he grammêr hag he c'ha-tegiz. Prezeg a rea. Edo var nez ober he fask kenta.

Ma vije bet an den deuz hevelep natur hag al loen, an dallez, bouzarez ha mudez-se a vije chomet epad he buez diskiantoc'h eged ar chatal.

Deut eo ar mare da beur-gloza. Al loen hen deus gal-loud ar skianchou evit anaout, ha netra ken. Abalamour da ze, ne anavez nemet ar pezh a zant hag evel ma sant. An den hen deuz eur c'halloud all ouspenn. Gellout a ra compren var dro ar pezh a zant, ha rag-se, eo goest da gerzet deuz anaoudegez ar pezh a vel beteg anaoudegez ar pezh na vel ket, eb ehana morse da vont var araog e skiant hag e gouiziegez. Eun nerz a zo lakeat en den hag a zo dreist hini ar c'horf gant he holl skianchou, hag an nerz-se eo ar spered...

Pa studier ioulou an den, e kaver ive e teuont, lod anezho, deuz eun nerz hag a zo dreist ar c'horf.

Petra 'zo c'hoanteat gant an dud aliez ? Traou ha n'int ket anavezet gant skianchou ar c'horf. Ha p'e guir n'int ket anavezet gant skianchou ar c'horf, n'int ket ioulet gantho kenneubeut, rag ne iouler nemet ar pezh a ana-verez. *Ignoti nulla cupido*, a lavare ar Roumened coz.

Morse tamm avi n'em beus bet oc'h traou n'anavezen ket, a layar ar Vretoned.

En den ez eus eta eur c'halloud da iouli hag a zo dreist ar c'horf. He ene 'zo eur spered.

Evit ma vezo selear ar peur-gloza-ze, n'eus ken da ober nemet discuez hen deus an den c'hoantegeziou hag a zo dreist galloud ar c'horf.

Petra 'c'hoanta an den ijinus ? Liva var al lien, scultra

er mean pe kizellat var ar c'hoat ar zonzou caër a zo savet en he benn.

Petra 'c'hoanta an den gouziec ? Anaout ar scueriou a ioa dirag an Aotrou Doue p'edo oc'h ober ar grouadurien.

Petra 'c'hoanta an den fur ? Deski ar reolennoù a vuez a zere e peb tra oc'h natur an den.

Petra 'c'hoanta ar Zant ? Gounid carantez hag eürusted an Aotrou Doue en eur heul reolennoù ar furnez.

Daoust hag ar c'hoantegeziou-ze a c'hell dont deuz ar c'horf ? Nann, a dra zur ; bez' ez int en tu all d'he c'halloud evel ma emaint en tu all d'he anaoudegez : dont a reont deuz eun nerz hag a zo dreisthan.

Pa vezo goest al loened da gaout hevelep ioulou, e c'hellimp credi n'eo ket an ene eur spered. Mes da c'hortoz ar pezh n'en em gavo morse, ez eo red anzav e kaver en den eur c'halloud hag a zo dishenvel dioc'h hini ar c'horf.

Ar pezh hen discuez ar guella evit an dud n'int ket boazet da vale dre roudou an doctored eo ma teu an ene da gabestra ioulou ar c'horf, d'ho lakaat en he zervich, hag avechou zoken da vrezellekaat outho beteg ho laza, ma c'hell dre eno gounid madou talvoudusoc'h eged ar blijadur a vez gantho. Evit cass ar vouisiegez var araog, an den a studi a gemero mil boan ; evit kaout ar pardon deuz he bec'hejou, ar pec'her a ziouero ar plijadurien honesta ; evit chom glan, ar verc'hez a gastizo he c'horf ; evit prezeg ar feiz, ar misioner a zilezo an dud hag an traou a gar hag a ielo dirag an holl drubuillou ; evit delc'her da garantez Doue, ar merzer a gasso he gorf d'ar maro. Diou nerz zo eta en den : unan a glask ar pezh a blij d'ar skianchou, hag eun all a glask ar pezh a zo dreistho, goude ma ve poanius ha lazuz evitho. An den a zo corf ha spered.

(Da gendelc'her).

J.-F. CAER.

Gwelloc'h en em erbedi ous Doue eget ous e Zent

(KENDALC'H)

« Ha breman, petra da ober ? a c'houlenn Paol, p'e » gwir n'em eus kavet tu ebet da denerât kalon ar » resevoir. Da c'hounid hen deus sûr, en eun doare » benag, o lakât ac'hanomp er meas.

— » Hennez n'eo nemet eur bleiz, a lavaras Jean-Mari ; » mes ar-bleizi a c'hell beza krennet o dent dezo. Da » c'hortos, petra raimp nemet klask el leac'h all ! Pa vez » divreac'h krenv, kalon da labourat ha bolontez da veva, » e vez kavet atao eun dra benag.

— » Yec'het, nerz ha gout da labourat a zo mad da » gaout, a lavaras an tad ; mes ken ret all eo kaout douar » da duriat, ha siouas ! n'hor beus ket amzer da glask » eur gomanant all ; re zivezat eo breman. Da C'houl- » Mikeal kenta eo deomp mont kuit. Tro-var-dro, er » c'harter, n'eus netra eus hon doare ; ha ne dal ket ar » fret mont a bell, rag n'hor bije nemet restajou ar re- » all : eur gomanant benag mil'gweach sunet ; traou a » ne c'hell den en em sevel enno. Ha ne fell ket din » goulskoude o kas da servicha.

— » Nan, an dra-ze morse ! a lavaras Mari-Yvôn. Me » ne fell ket din dispartia dious va bugale keit ha ma » vezint tud yaouank. Re a boan am eus bet ous o sevel, » ous o c'helen, oc'h ober anezo bugale fur evel ma 'z int » evit o zeuler breman en estren, etouez tud hag a roio » dezo kenteliou dishenvel-krenn ouz va re.

— » Oh ! Mari-Yvôn, arabet eo lakât an dud falloc'h » eget na 'z int ; tud ha tiez mad a vez kavet, hag evit » ar re-man em bije an dibab. Mes n'eus ket hano c'hoas » dezo da vont da servicha. Me ne fell ket din an dra-ze » ken nebeut. Mes petra da ober ?... petra da ober ?... » Ha ma vije apellet da eured, Soise ? »

Soise, he fenn var an daol, kuzet en e zavancher, ne rea nemet lenva fors ; ne respontas ger.

— « Soise, va merc'h paour, respont eun dra benag, » a lavaras Mari-Yvôn ; gouzout a rez omp ken enkrezet » ha te. »

Soise, he daoulagat rus tan, he divoc'h aroudennet gant an daelou, a lavaras dous ha goustad : « Ho polon- » tez, va zad ; c'hui ' reio ar pez a gavoc'h ar gwella evi- » domp oll.

— » Mad ! va merc'h, a lavaras Paol en eur vriata » anezi ; an aotr. Doue a zigollo ac'hanoud. P'e gwir ec'h » assantes gedal, e c'hellimp chom aman en despet d'ar » resevoir.

— » Ne vo ket dies d'ar Mestr, a lavaras neuse Jean- » Mari c'huro, kaout karros ha kezek a zaou vil lur da » bourmen e lorc'h, na d'ar vestrez kaout lostennou seiz » ha tokou a gant skoed, ma zunont en doare-ze o oll » verourien.

— » Chom peoc'h, Jean-Mari, a lavaras grons Mari- » Yvôn ! Ar gwal-eur 'zo varnomp a laka ac'hanoud da » veza displeal e kenver hor mistri. Renk o deus da » zerc'hel ; dà eo dezo kaout traou kaerroc'h eget na » c'hellomp, ni, da c'hoantât. Ha neuse, n'eo ket an » arc'hant a ra an eürusdet. Ar re-ze o deus ive o foan » da ziwaska.

» Mes, ne gredin morse e teu ar pez a c'hoarvez » ganeomp eus a bers ar Mestr. Eun all benag eo a zo » dindan o klask hon dizevel ac'han. Piou ? ne ouzon ket, » mes ar resevoir a c'helfe hen lavaret. Daoust ha n'eo » ket hen e-unan eo ? Mad e ve gouzout da biou e ia » arc'hant ar gomision. Daoust a gouzout a ra ar Mestr » kement a vez great d'ar verourien geiz ?

— » C'hui oc'h eus klevet eun dra benag var an traou- » ze, Mari-Yvôn ? a c'houlennas Paol. »

— « Va Doue, n'em eus ket-da ; nemet var ar gazeten, » en deiz all, em oa lennet e chome alies arc'hant ar » gomision gant ar resevoirien, ha ne gleve morse ar » Mestr hano ebet eus an arc'hant-ze ; pe, pa 'z eo an » arc'hant d'ar Mestr eo eur blavez avans a veze paet » dezan. — Evit ar pez a sell ouzomp-ni, ne vezo ket » tennet eus va fenn eo ar resevoir ar penn-abeg eus » kement a c'hoarvez ; marteze, ar Mestr ne anavez netra » eus e trikamadou. Ar Mestr n'eo ket eun den digalon, » nag ar vestrez ken nebeut. Sonj oc'h eus eus ar pez a » dreñenas pa ouent bet o daou, breman ez eus pemp » bloas, ous hor gwelet ; pegen seder ha peger laouen e

» oant bet ouzimp. — Ar Mestr e-unan hen doa layaret
 » deoc'h-c'hui, Paol, ne vijemp ket dilojet na lakeat
 » kresk deomp en daou lizer kenta var digarez ar vad
 » digaset er gomanant, p'e gwir ni eo a zigase ar vad-ze
 » divar goust hon divreac'h. Sûr avoalc'h e komze neuse,
 » e lealdet e galon.

— « Hag an intron, na peger mad oa bet ouzin-me hag
 » ous ar vugale. Ne ehane da sellet outo ha da c'houlen
 » diganen petra rean dezo evit m'o dije eun drem ken
 » ruz, eun doare ken yec'hedus. Dek lur e doa roet din
 » evit prena eun dra benag nevez da bep hini anezo. Er
 » edon, er mare-ze, varnez kaout Jean-Mari bihan aman
 » hag he doa goulennet beza maeronez dezan. N'he deuz
 » ket gallet seveni he fromessa, dre ma ne oa ket yac'h
 » avoalc'h he-unani pa oue badezet, mes digaset he doa
 » adarre en he lizer dek lur all evit herzel ous ar mizou.
 » Abaoue, bep bloas hor beus kaset dezo eur pilet amann,
 » ha bep bloas ive e teu lizer diganto evit hon trugare-
 » kat. — Nan ! n'eo ket ar Mestr eo a laka kresk. — Ha
 » ma skrifemp dezan ?

— » Mad avoalc'h e ve. Pemzek devez hor beus evit
 » ober hor sonj. Greomp eun essa, mar kirit.

— » C'hui skrivio neuze, Paol ?

— » Me ! me zo re c'hourd va biziet. Pa grogan er
 » bluen, ne ra va dorn nemet krena. »

— « Te reio neuse, Jean-Mari ? »

Jean-Mari a c'hinas. « Soise 'zo aze. Soise 'zo bet er
 gouent.

— » Me, eme Soise, me ne gavin netra da lavaret, ha
 » ne ouezin morse trei eul lizer a zoare ; va fenn 'zo eat a
 » dammou. »

He fenn, a lavare, mes he c'halon eo e oa.

— « Ha ma zaffac'h da vit an aot. person, Paol, a
 » lavaras Mari-Yvón. »

— « Ia, ia, a lavaras neuse an oll en eur vouez ; an
 » aot. person a anaves ac'hanomp hag a anavez ive an
 » aotrou. »

— « Mad ! varc'hoas vintin neuse, eme Baol. »

Abred dious ar mintin, e oa Paol er presbytal.

— « Bonjour ! aot. person.

— » Deiz mad deoc'h, Paol. Petra 'zo a nevez-ta ? Eun
 » droug benag 'zo c'hoarvezet e Rungoajou ? Eur bod-
 » spern 'zo var o tâl, Paol.

— » Drouk 'zo, sûr.

— » Unan benag zo klanv duze ?

— » Nan-da ; n'eus den klanv ebet ; yac'h omp oll a
 » drugarez Doue ; n'eo ket eun droug en doare-ze eo.

— » Deuit er sâl, Paol, ha kontit din oc'h affer. Ma
 » c'hellan ober vad evidoc'h, e vezo great. »

Paol ne oue tam ebet nec'het o tibuna e guden d'an
 aot. person. Epad an nos n'hen doa kousket taken o son-
 jal penaos displega an traou sklear ; e gentel en doa des-
 ket mad, rag-se pa bedas an aot. person da gempen eul
 lizer d'ar Mestr var an dra-ze, ar beleg a lavaras dezan :

— « Great eo al lizer, Paol, ha great mad soken ga-
 » neoc'h oc'h-unan. N'em eus nemet lakat var baper ar
 » pezh oc'h eus kontet din. Morse ne c'helfen komz braoc'h
 » eget n'oc'h eus great. Deuit var laez evit va sikour da
 » peur-ober o labour. C'hui gaso oc'h-unan al lizer d'ar
 » post. — Anaout a ran o Mestr. Sûr oun he reio eun dra
 » benag evidoc'h, ha Rungoajou ne gollo ket eur m'erour
 » dispar evelloc'h nag ar barrez-er c'hristen leal evel
 » Paol G. »

Eiz devez goude, an aot. person a oue mall gantan, eur
 vintinvez, mont da Rungoajou.

Seder oa e lagad, skanv e droad daoust d'e zek vloas
 ha tri-ugent. Lemel a rea dreist ar poullou kouls hag
 eur paotr yaouank pemp bloas var'n ugent ; me gred
 soken he vouskane, etre e'zent, eur c'hantik benag rag
 tridal a rea e galon.

— « Bonjour, aot. person, emaoch deuet d'o pemp
 » bloas var'n ugent.

— » Alo-ta, Lan, arabet ober goap eus eur gorbezen
 » goz evel don-me.

— » Korbezen ! aot. person, n'oun ket goest da vont
 » d'oc'h heuill. — Hag e zit varzu Rungoajou. N'eo ket

» deuet ar c'hiz c'hoas goulskoude da vont da skriva an
» embannou da di ar plac'h nevez ?

— » Alo ! alo ! Lan, c'hui ' zo skanvoc'h c'hoas o teod
» eget va divesker din-me. Soasik Rungoajou a deuo
» d'ar bourk da skriva he embannou ha ne sklabezo ket
» kement he boutou ha ma ran-me...

— » Gwell a ze, aot. person, m'ho peus eur c'helou mad
» benag da gas dezo, rag tud vad eo ar re-ze ha parisio-
» nis dispar evidoc'h. Mes tenva e kavan o fennou
» abaoue eur maread, hag an teodou a iea en dro. Lava-
» ret a reat e oa freuz.

— » Mad, mad ! Lan, marteze e ia da veza kompezet
» an traou.

— » Gwell a ze adarre, rag an daou zen yaouank a
» seblante great an eil evit egile. Kenavo, aot. person,
» me ia a dreuz dre ar park aman.

— » Kenavo-ta, Lan, ha bennoz Doue varnoc'h oll duze.

— » Ha varnoc'h ive, aot. person.

E Rungoajou, ne oa nemet Mari-Yvôn hag ar vugale
yaouank er gear p'en em gavas an aot. person. Jean-Mari
vihan a oue kaset buhan ha buhan da gemen da Baol
dout d'ar gear eus ar park.

— « Respount oc'h eus bet, aot. person, a c'houlennas
» Mari-Yvôn ? »

Krena a rea, ar vaouez kez.

— « Ia, ia, Mari-Yvôn, ha bezit laouen. Muioc'h ' zo
» roet deoc'h gant ar Mestr eget na sonjac'h gou-
» lenn. »

Hag hi staga da vouela muioc'h eget na dije great ma
vije bet eur c'helou fall.

— « Dileunit ho kalon, Mari-Yvôn. An daelou a joa ne
» reont morse a zrouk. Me ia da ziambroug Paol var an
» hent. »

Eur c'hart-heur goude e oa tout an tiad er gear, ha
m'ho les da sonjal pegen laouen oa an oll. Lennet e oue
neuze lizer ar Mestr.

« Paris, 8 a viz kèrzu 190...

» Aotrou person,

» Ar vadelez oc'h eus bet da zigas din eul lizer evit
» kemen din ar pez a dremen e Rungoajou, e ti va me-
» rourien vad ar priejou G. Ho trugarekat a ran. — Ne
» ouien ket ez oa o lizer var an achu. Anez-se em bije
» kaset urs d'ar resevour da renevezi evel diagent. —
» Hen ober a ran breman raktal, hag er memez amzer
» gant al lizer-man, he ielo eun all d'ar resevour evit
» kemen dezan ober al lizer nevez er pemzek devez kenta.
» — Ne lakaio ket a gresk, ne c'houlenno netra evel
» komision. — Ouspenn soken, evit digoll Paol G, e
» bried hag o bugale eus an enkres o deus bet, e fell din
» rei kant lur dezo evit o sikour da herzel ouz mizou
» eured ar verc'h. — Lavarit dezo va fedi da vont d'an
» eured, rag joa e ve ganen ha gant va fried ive mont
» da vit tud vad evel ar re-ze. Ha neuse, ezom am eus
» da velet dreizon va-unan petra dremen etre va rese-
» vour ha va merourien. »

Ra blijjo ganeoc'h, aot. person, digemer va brassa dou-
jans ha va anaoudegez vad.

H. DE K...

Daou viz goude e oue eured Soise. — Ar mestr a deuas ;
ar resevour ne deuas ket.

F. C.

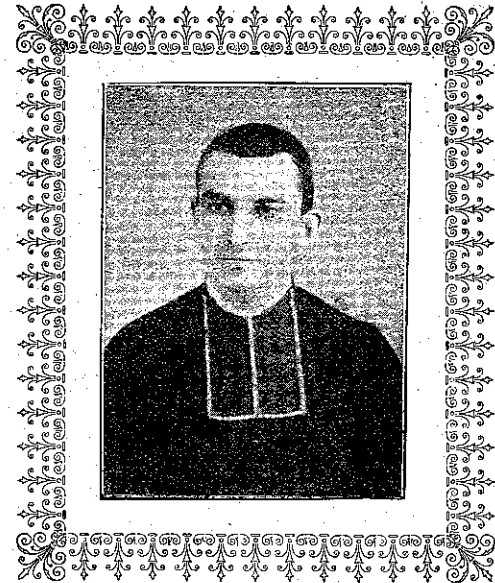
“ KENVREURIEZ AR BREZOUNEK ”

Kloerdi Lambezellek

Hor gloar d'eomp-ni, Breiziz, eo da veza bet chomet ato dres ha soun en hor sav, dre ma loc'he, dre mac'h horjelle, dre ma koueze ar boblou all en dro d'eomp. Epad mac'h en em roe ar Zaouon da falz kredennou ar Brotestanted, epad ma tizec'he ar C'hallaoued o sperejou o selaou sorc'hennou froudennus an doktored dibater, ha ma saotrent o c'halounou oc'h en em stlapa e kreiz hudurnez ar chatal mut, epad mac'h en em vesfe an oll rouanteleziou etouez an nevezentiou diniver a drolle d'ezo o daoulagad, — gouen ar Vretouned, divrall evel reier hon aochou, a zalc'has ato start d'he feiz ha d'he glanded, start d'he yez, start d'he gizioù ha d'he guiskamanchou, start en eur ger d'he spered broadus. — Eun troad harpet var an amzer dremenet, egile dibrad dioc'h an douar, dem-bleget ha prest da skei var ar c'haled, e zorn kleiz skoulmet en dro d'ar groaz-vean hag an hini deou savet evit brundui e enebourien, ar Breizad a gerz var araog, dispount ha dienkreiz var-goust an amzer-da zont. Ob nan ! Breiz n'ema ket var-nez mervel : pell ac'hano. Dre ma rear brezel d'ezi, hi a zivorfil, a stourm hag a grenva. A bep tu ar Vretouned a ro an dorn an eil d'egile, a zav kevredigeziou, emgleoioù, unvanieziou, evit difen, kennerza ha buezekât o broadelez.

Evit rei da anaout unan eus an emgleoioù-ze — n'eo ket an neubeuta talvoudek, beza ma ya didrouzik en dro — eo e tispakan ar pennad skrid-ma e *Feiz ha Breiz*.

M'ho peus c'hoant kaout guelloc'h anaoudegez anezhan, ho pedan da zigouezout eur yaouvez bennag, eun tachadig goude ho meren, en eur c'har-di kuzet e kreiz eur c'hoat bras vardro eul leo diouz Brest. Eno e kavfot eun anter kant kloareg bodet evit studia yez hon tadou, Histor ha kanaouennou hor Bro, ha doareou douar zantel an Arvor. O c'honsortiañ a zo hanvet ganto *Kenvreuriezh ar Brezounek*. Hirio ez eus 15 vloaz abaoue m'eo savet gant eur brestad ha n'oa ket bervelet, an Aotr. Laurié. Ama e karfen lavaret eun neubeut gerioù divar-benn ar c'hloareg-ze, ruilhou ar Kenvreuriezh abaoue n'eo savet, hag he mennoziou.

An Aotrou Laurié (1)

ALFRED-GABRIEL-LOUIS-MARIE LAURIÉ, ganet e parrez Mirebeau (Eskopti Poitiers) d'ar 6 a viz meurs² Xeus eul lignez tud entre, me fell d'in lavaret na paour na pinvidik. E dad, karget da evesât ouz ar vicherourien a labourer var an hent-houarn, a oa eun den eun ha direbech e pep giz. E vam — deuet da chom da Vest asamblez gant he zeiz merc'h, « ar seiz pec'hed kapital », evel ma rea ar c'hloareg anezo divezatoc'h en eur farzal — a oa ive eur vaouez tost d'he c'houstianz hag eur gristenez vat.

Kaset yaouank-flamm d'eur skolach renet gant leaned e Brest, hag ac'hano da skolach Lesneven, Alfred, dre e spered lemm hag e aked da labourat, a deus abred da veza eur pabor. Paket gantan e skour-lorez d'an oad a

(1) Ar pennad skrid-ma divar-benn an Aotr. Laurié, ouспен ma ne lavar ger eus meur a dra talvoudek da c'houzout, ne zavjen ket va dorn da doui n'eus fazi ebet ennan : ar c'hemennadureziou a c'heden n'int ket digouezet ganen e poent hag en amzer. (I. an T.-G.)

16 vloaz, e sonjas en em ober ofiser var vor, hag ez eas evit-se da gendelc'her e studi da enezen Jersey. Eno ne zaleas ket d'ober anaoudegez ha da skoulma mignouniach gant eur Breizad yaouank all evel dan, *Paul Henry*, an ofiser kalounek a skuilhas e c'hoad evit ar Frans, eun eiz pe nao bloaz zo e-harz mogeriou Pekin (Chine).

Edo var-nez kimiada diouz ar skol-vartoloded-ze, pa verkas Doue d'ezan eun hent all da heuilh : e leac'h beza reder mor, Laurié a dlie beza beleg Jezus-Krist ; e leac'h dougen dillad skedus ha galonsou aour, e tlie guiska eur zoudanen mezer-groz.

Digemeret e Kloerdi bras Kemper e miz here 1893, an aotr. Laurié, eun tammig skanv e benna en amzeriou kenta (kement a gemm a zo etre buez eur martolod ha buez eur c'hloareg !) a deuas hepdale da veza eur skouer e pep fesoun evit e genvreudeur. Spered digor ha start d'al labour, dalc'had troet varzu ar virionez, gousiegez dispar dreist oll var an niverou, hep morse ober fae var hini eus ar skianchou a c'hell huellât ha kaerât spered an den ; bolontez ker kalet hag an houarn, henvel ouz an derven a herz, hep plega, ouz an avelachou foll kentoc'h eget ouz ar raozen, a zoubl he fenn dindan c'houezadennig ezen skanv ar sarr-noz, heb morse fallgalouni nag argila dirag an traou seac'ha ha dizaoura a gaver e leoriou an dud desket ; kaloun dener, dinam ha didroidel, ato laouen evel eur pintik, ato prest d'ober vad ha plijadur d'an oll ; gant an dra-ze karantez hep muzul, birvidik ha tener evit sakramant adorabl an Aoter hag ar Verc'hez dinam, hag ioul bras da gastiza e gorf dre binijennou rust : setu aze eur skeuden eus an aotr. Laurié, a dra zur unan eus an eneoù kaera o deus great o zreuz didrouzik dre greiz safar ar beg-douar-ma, henvel ouz ar bokedou lili dudius-ze a velit avechou o tiouan hag o kreski e mesk louzeier disliv ha morfount hor parkeier.

Mes n'am eus lavaret grik ebet c'hoaz divar-benn unan eus ar bleuniou koanta a zankas he griziou doun e kaloun an abad yaouank hag a roas d'e spered eur vagadurez bouedok ha c'houek : hanvet am eus e garantez divent evit e vro : Laurié, a oa eur Breizad penn-kil-hatroad. Hag ar pezh a garie dreist-oll etouez traou kaer an Arvor oa he c'hanaouennou. « Eun ekleo int, emezan, eus

kanaouennou elez ar baradoz. » — « Nag a bet guech, a skrive d'in en deiz all unan eus e vignouned, nag a bet guech n'en deus ket great d'in kana dirazan *Tro mare kuz-heol* ha meur a zôn all eus *Barzaz Breiz* ! »

Pec'hed e kave e chomfe eur Breizad hep deski ha karout yez e vro. Ha setu eun dervez — d'ar 14 a viz c'houevrer 1894 — e tastumas en dro d'ezan, e kastell koz Kerfoennek, eun toulladig mignouned hag o doa an hevelep ioul hag an hevelep mennoziou gantan. Ac'hano e tiouanas *Genvreuriezh ar Brezouneg*.

Mes an Ankou didruez en doa taolet e ziele var ar c'hloareg breizad. A nebeudou e oe guelec o kastiza hag o teuzi ; kuitât a rankas ar c'hloerdi goude beza resevet an urziou munut... Ha prestik (d'an 2 a viz here 1897), ec'h en em skignas ar c'helou : an aotr. Laurié a zo maro ! « Maro eo evel ma varv ar zent », eme an aotr. Superior diouz an abardaez. — « Oh ia ! a lavaras e oll vignouned mantret gant ar glac'har, hep mar ebet

E ene, glân evel ar roz
'Zo nijet eun d'ar baradoz. »

A-hed 15 vloaz

Kalz re hir a ve displega var o hed oll ruilhau ar Genvreuriezh abaoe ar 14 a viz c'houevrer 1894, hag ouspenn-ze he bloaveziou a zo bet dem-henvel an eil ouz egile. Red a vô eta tevel pe grenna meur a dra.

« ...Ne oamp nemet pemp, eme an aotr. Cozanet (hirio kelenner saozneg e skolach Sant-Loiz Brest), pa zavjomp eur Genvreuriezh da studia ar brezoneg. An aotr. Laurié, maro-hirio, siouaz ! a oa rener ganeomp. Ar pevar all oa an aotrouien J.-P. L'Helgouac'h, N. Laviec, F. Laz, hag ho servicher. Seiz dez goude e teu eur c'houec'hved : J.-Y. Cozic. Setu edomp daou leonard, daou gernevad ha daou dregeriad.

» N'hon doa na ti nag ôz, — hag e reamp hon dalc'hou en eur c'horn eus ar c'hoat, puchet var al letoun, gant skourriou ha deliou ar guez evit toen. N'oa ket a dud gouziec en hon touez... Hor rener na c'houie koulz lavaret ger brezonek ebet, mez bez' en doa eur c'hoant bras da zeski. Ar re all her gouie

evel m'her c'homzer en o bro, gant eur c'hemesk geriou mat ha geriou fall, heb gouzout pere oa mat ha pere n'oant ket.

» Setu c'houec'h azen kein ouz kein.

» Petra deuo ac'hano ? Petra ? Da genta ar rener a reas d'eomp reizou, a zifenne ouzomp, dindan boan, n'eo ket a bec'hed marvel mes demdost, dindan boan da rei eur gwenneg bep pevar ger gallek d'an hini a zalc'he hor yalc'h. Nag a venneien a gouezas eno !..

» Neuze 'oa eur c'hoari all : red oa klask en tu-ma, en tu-hont, levriou brezounek, evit guelet penaos ober evit komz diroufen hor yez...

» Edo ar goanv o tont varnomp, hag e sonchomp klask goudor. Eur gamprig vihan a oe hon disklaiven genta, hag eno epad tri miz bennag e kendalc'homp da zeski reizou hor yez koz, ha da lenn ar Barzaz Breiz, Bombard Kerne, Bepred Breizad, hag eur skrid bennag all en doa an eil pe egile ac'hanomp evit perc'hen. — Bep an amzer pep hini a rea eun tammig labour, hag abouez poania, c'houezi, e teujomp da gomz deread ar brezouneg.

» Divezatoc'h pa deujomp da veza niverusoc'h, an aotr. Superior a roas d'eomp ar gambr vrao (1) a zo c'hoas hirio kambr hon dalc'hou, hag a roas d'eomp meuleudi dirag an oll evit hol labour.... »

Goude maro an aotr. Laurié, ar Genvreuriezh a gollas eul loden eus he sked hag he nerz. Hag evelato, hervez ma kounter, ez oa d'ar mare-ze ive er C'hloerdi brezounekaerien eus an dibab. Tri da vihana a virit beza hanvet ama : an aotronez Cabioch eus Commana, Simon eus Bodilis, ha dreist-oll Bernard eus Skaer.

An daou genta a oue an eil goude egile renerien ar Genvreuriezh. Hag an trede, dioc'h ma leverer, a oa kement a dro gant kelc'h e vouiziegez mar doa goest da ziskouez splann evel an deiz da gement rejant 'zo er bed e teu ar gregach dre lignez eun divar ar brezouneg.

En despet da dud-ker brudet, ar Genvreuriezh goulskoude ne yea ket kalz var gresk. Eur pennad zoken e teuas-da veza toc'hor-toc'hor, hag, henvel ouz ar vleunen a zigor d'ar beure evit goenvi dindan reo an abardaez, edo o venna kimiada diouz ar bed-ma d'an oad a bemp bloaz.

(1) Siouaz ! euz ar gambr vrao ne jom mui ganeomp brema nemet an evor hag ar cheuz.

Mes nan ! Mervel ker yaouankik ? Ar blaneden a vije re griz ! A drugare Doue, e oe kavet Breiziz, guir Vreiziz, hag a douas savetei koustfe pe goustfe buez ar glanvourez. Abenn eun neubeut miziou e oe guelet ar Genvreuriezh oc'h en em zevl adarre, krenvoc'h eget biskoaz ; ar goad a redas puilh en he goazied, he dremm a deuas da veza livrin ; banna 'reas eur zell a fizianz var an amzer da zont... Dont a reat stank da c'houlen beza digemeret enni, hag al labour a yea en dro ken a zaone. An hanoiou brudeta eus an amzer-ze, a gavomp var gaiserou ar Genvreuriezh, eo re an aotrounez Cl. Mevel, hag A. Moenner.

Varlerc'h ar re-ma e savas eun edad potred yaouank divorfil, diouanet e pep korn eus an Eskopti. Labourerien start ha tear, en ho c'hreiz kalounou tomm-bero hag en o fenn taliou dir, ar re-ma a zankas dizamant o alar en douar hag a zavas var c'horre irvi eun ha founus. Er penn kenta e teue J.-M. Perrot, Ch. Paul, F. Péron, E. Talec, P. Monot, J. Cuillandre, H. Paubert ha kalz re all.

Kennerzet evel ma 'z oa, ar Genvreuriezh a reas ar guella ruilhou er bloaveziou varlerc'h, dindan renaduriou an aotrounez J.-P. Falhon, J.-L. Prigent ha F. Lanchès. Siouaz ! daou vloaz zo eur goall varrad a zirollas varnomp (oll lennerien *Feiz ha Breiz* a c'hoar e teuas neuze ar bourreo d'hon stleja er meaz eus hor c'hloerdi), hag an Ao. F. Leon a rankas sarra e stal epad c'houec'h miz. Varlene an Aotr. G. Pennarun a gavas repu d'eomp er c'harr-di m'emomp brema ennan, hag abaoue ez eomp en dro ar gwellaika ma c'hellomp, kennerzet gant ar fizianz e paro c'hoaz epad pell amzer deverziou kaer var Genvreuriezh ar Brezouneg.

Mennoziou ar Genvreuriezh

E daou c'her e c'heller-kloza oll vennoziou ar Genvreuriezh : Doue hag ar Vro.

1). — **Labourat 'ra evit Doue.** — An danvez-beleg, er skol abaoue ma c'hoar bale, en deus sanailhet en e spered eur guchennad traou a zo mantrus ; n'eus ket eur brankad skianchou ha n'en defe bet an dro d'ober anaoudegez gantan e poent pe boent. Hag evit guir kaout a rank gouiziegez, ar beleg, evit beza goest da gelen an dud var hent ar virionez hag ar zantelez. E zeskadurez a zo dreist-oll lec'hed ha dounder ganti var

ar pezh a zell ouz ar skianchou sakr, natur Doue ha plegou an den, hag an ereou a stag ar C'hrouer ouz e grouadurien.

Mes an traou-ze oll en deus desket e galleg. *Ha goulskoude e vo red d'ezan eun deiz o displega e yez ar vro*, me lavar e brezouneq, langaj ker pinvidik ha ker goevn ha n'eus forz peseurt langaj all pa vezer boaz d'en em zervicha anezan. Mes araok labourat gant eur benveg, eo deread, a gav d'in, gouzout da genta e vania, ober an dorn dioutan. Ha setu petra fell da Genvreuriez ar Brezouneq. Pourchas a ra evelse a-bell he mem-prou da veza goestoc'h da brokuri gloar Doue ha silvidegez an eneou.

2). — **Labourat 'ra ouспен evit ar Vro.** — Yaouankizou an amzer vrema a zo lorc'h enno o kounta e c'houezont pep tra var o meno. Hag evel ma ne zere ket ouz eun den desket chokat eur yez a c'hiz koz evel ar brezouneq, eur yez hag a zo o koumans sevel gantan c'houez ar moeltr, eo red mat renta ar vouez kraouennok ha bastrouilhat eur briz-c'halleg bennag, *evel ma ra ar re all.* — Ha gouzout a rit ervad, unan hag a *barlant ar français* n'eo ket honorabl d'ezan mont da redek an hentchou bras gant eur viskamant breizad; ma n'en deus ket a c'hoant tremen evit eur *paysant* (da lavaret eo evit eur glapez hag eul laouek), e preno eur *chapeau mou* a bemp gwenneg, eur bragou toul-bioc'h hag eul liviten frailhet, — e talc'ho eur bouchad yeot spilhennek var stal ar mec'hi, hag e c'houitello eur zoun hudur bennag (unan c'halleg, ententit mat!) desket gantan e soudard... Ha setu pelloc'h va Breizad var hent an *Emansipation* hag ar *Progrès*...

Eun druez eo hag... eur vez! Mat! ra ouezo an dud dallet-ze, pe an deileien-ze (n'ouzoun ket kalz pe hano rei d'ezo), ra ouezint ez eus tud yaouank all — ker barrek hag i n'eus forz e peleac'h — ha n'o deus ket an hevelep doare ganto da varn an traou, re-all hag a gred e virit eur yez hag a zo komzet abaoue daou vil petip kant vloaz zo, gant eur boblad tud santel, gant eur boblad tud eun, kalounek ha leal, eun draig bennag guelloc'h eget disprijanz; re all hag a gav d'ezo e talo bemdez giziou digamambre ar Vretouneq pennou-kalet keit hag ardou dizaour ar Barizianed edro; re-all hag a gount e c'hell Histor Breiz en amzer dremenet beza lakeat kenver-ha-heuver gant hini n'eus forz peseurt pobl all eus ar bed... Hag etouez ar re-ze ema potred Kenvreuriez ar Brezouneq.

Epad eun heur ar zizun e labouront eta e boutin hag a-zevri

evit deski komz ha skriva difazi langaj hon tadou, e studiont Histor, giziou ha doareou hor Bro, e lakeont da dregerni ekleo ar c'hoat bras gant o c'hanaouennou brezounek (kantikou, soniou, gwerzioù), e vagont enno en eur ger ar spered Breizad.

N'euz hini ebet anezo doktored, an dra-ze a zo re vir; mes en o zouez ez eus meur a hini hag a laka o oll aked hag o ijin da farbouchat kement korn-bleg a zo en hor yez; meur a hini hag a boagn da zizelei an oll binvidigezioù zo kuzet etouez poul-tren al leorioù koz, meur a hini hag a zo o fijadur selaou gant evez marvailhou hor Bretouneq bleo-guen, a deu eus o ginou peziadou brezouneq yac'h 'vel dour-red eus an eienen. Ha goude-ze pa vezont bodet asamblez pep hini a zispak e denzor, darn en o frezegennou, darn en o rimadellou, darn en o deveriou ha darn all en o marvailhou. Eun dudi a vez klevout ar c'homzennou digatar-ze, a vez gueleet spilhennet dreizo geriadennou brezounek divesk, evel perlezennou skedus o lintra dindan bannou kenta an heol-mintin.

Oh ia! Pa veler-eneou yaouank, eun, divrall ha birvidik, entanet evelse gant karantez Doue ha karantez ar vamm-bro (an daou dra-ze a gerz dorn-ha-dorn), e c'hell ar Breizad beza dienkreuz ha lavaret gant lorc'h komz ar barz:

Nan a dra zur! N'eo ket eun den marvek
A ziskaro e Breiz ar Brezouneq.

E leac'h hag en hano ar Genvreuriez a-béz,

IOEN AN TOUR-GUEN.

Kloerdi Lambezellek, ar 14 d viz c'houevrer 1909.

Kevrenn ar Vugale

Ar Skolioù Dibater

Ar pezh a oa da ober oa an dra-man :

Eul lizer, skrivet gant eur c'hrouadur oc'h heul ar skol gristen, d'eur c'hrouadur all bet edoug meur a vloaz en henevep skol gantan hag a zo eat, a nevez-ze, en eur skol-dizoue, den ne oar abalamour da betra.

Ar skrivanier pe ar skrivanierez a boanio da glask komzou karantezuz a deneraio kalon ar bugel reuzeudik, ha komzou fur goest da ober dezhan anaout e fazi ha goulenn digant e dud dizrei adarre d'ar skol gristen!

Labouret o deuz ar vugaligou, var ar steuenn-ze, ha liziri zo deuet deomp eleiz, kemm etrezo e c'hellit kredi, talvoudegez evelato da veur a hini. Daou anezo zoken a oa e galleg, hag abalamour da-ze n'int ket bet barnet : n'eo ket ma rafemp gronn var yez ar C'hallaoued, mez hon youl eo e karfe hag ec'h anavezfe ar Vretoned o yez o unan da genta, araok anaout ha karet ar yezou diavezbro.

Den fur ebed ne c'hell kaout abeg ennomp o kaout ar c'hoant-ze en hor c'halon, hag ouz hor gwelet o poania d'hen rei d'ar re all en dro deomp : **ar skoliou-ma ne dileont ket beza a cneb Doue, ne dileont ket beza ken nebeut a cneb ar vro !**

Ar vugale geiz-ze hag a zo o liziri etre hon daouarn, n'int ket bet nec'het evit gwelet gant o gwisiegez dister c'hoaz, ar c'hemm a zo etre ar skoliou dibater hag ar skoliou kristen ; gant o sperejou glan o deuz gwelet pelloc'h, dounnoc'h, freasoc'h eget eleiz a dadou hag a vammou hag o deuz koulskoude, diou ha teir gwech o oad.

Holl Eskibien Frans a lavare n'euz ket pell, an *danger bras* m'oa evit ar vugale koueza er skoliou dizoue, hag an *dever striz* m'oa eta evit ar gerent kas o bugale da vistri kristen. — « Vu les circonstances où nous sommes » jetés, si vous avez la possibilité, pour faire élever vos » enfants, de choisir entre plusieurs écoles, la conscience » vous fait un devoir de préférer celle qui donnera le » plus de garanties au respect de tous vos droits. » (1)

Ar skolaerien dibater a lavare ivez euz o zu : « Entre » l'Eglise et l'Ecole, le duel est à mort : ceci tuera cela. » Les millions du budget des cultes consacrés au déve- » loppement des écoles laïques, c'est la certitude pour » demain que l'œuvre de déchristianisation sera féconde, » définitive... » (2)

— « Etre an liz hag ar Skol eo digor ar vrezel, ha di- » gernez e vefor : Houman a lazo hounnez. Ar milluriou » a deue gwechall d'ar veleien a vezo dispignet hivizi-

(1) Komz tennet euz al Lizer-boutin skrivet gant holl Eskibien Frans e miz Eost diyeza.

(2) Komz tennet euz Kannad ar skolaerien dizoue « *Les Annales de la jeunesse laïque.* »

» ken evit mad ar skoliou laik, hag e c'heller kredi eta e » vezo dizale digristenet ar vro, hag evit atao. »

Heb ezom euz ar c'homzou-ze da zigeri dezo o daoulagad, rak evel a lavare ar re goz :

Diouz ar feson hag ar jest
An neb a zant a ouez prest.

Eskibien Frans a wel mad petra glasker hag hen em- bann a reont uhel hag heb aoun, hag o c'homzou en em strew betek parrezioù pella o eskoptiou.

Ar vugale geiz o klevet mouez an Eskibien a glev mouez Doue hag a garfe senti outi ; goasa pez a zo, ar gerent eo a gaver da viret outo avechou.

— « Na pebez malheur, evel a lavar Yvon Dantec, d'ar » vugaligou kaout tadou difeiz ha mammou diaatur ! »

Ya ! difeiz pe dinatur, unan pe unan, pe an eil hag egile eo ar gerent, a wel ma keront digeri an distera o daoulagad, emañ dre ar skoliou dizoue, o tiskar dre ar vro, kement zo fur, kement zo gwir, kement zo kaer hag a gendalc'h da gas o bugale dezo, pa c'hellfent ha goude ma vefe red dezo en em zieza eun nebeud, o c'has da leac'h all.

Ha berwelet int c'hoaz ouspenn, oc'h hada had daërou a benn o c'hosni evel ma reont, daoust d'ar c'hemenna- durezou a en em gav betek enno euz a uhella ma c'hell dont, da lavaret dezo diouall ; hag eun dizouezenn hag unan vad a dapint, hag e teuint, pa vezo re zivezad, d'en em glemm ouz ar re o devezo klasket he diarbenn diwarno.

Daoust ha truez a vô gellet da gaout outo c'hoaz neuze, pa vezint bet o unan o chacha ar c'har var o c'hein ?

— Diez e vezo kaout.

J.-M. PERROT.

Rei a reomp haniou an tri o deuz digaset al labouriou kaëra hag int :

Mari Yvonik Croguennec euz a *Lok-Maria-Plouzane*.
Yvonik Dantec euz a *Zant-Nouga*.

Hag *Alanik Jézéquel* euz a *Blouvorn*.

Levrik an Aotrou Cardinal war ar skoliou dizoue a vô kaset da gement bugel a labouras ha moulla reomp war e heñ lizer an hini zo digouezet ganti beza da genta.

« PAOURKEAZ ANNAIK,

» Pell zo e oa tenval va fenn, o welet da blas goullo ha diez va spered o veza ne gleven menek ebed ac'hanout ; mez siouáz ! kalz diesoc'h eo c'hoaz abaoue m'am euz klevet da be seurt skol out eat. Biken n'am bije sonjet e vijež bet goest da ober kement all : Trei gant mevellienn an drouk hag o sikour evel pa lavarfen da goll an eneou.

» Gouzout mad a rez, rak te zo bet betek vremen, kentelienn er vad, gouzout a rez eo ar skoliou laik, skoliou dizoue dre lezenn, da lavaret eo skoliou a eneb Doue, rak an hini n'ema ket a grenn a du gant Doue a zo en e eneb. Penaoz e c'hellez te en em blijout en eun ti-skol divadzet, el leac'h ne vez na *Pater*, na *Noster* el leac'h ma 'z euz difenn grons da gaout dirak an daoulagad skeudenn ebed euz a Zoue, nak euz e vamm zantel ?

» Me glev an dud o lavaret e teu bugale ar skoliou dizoue, eleiz anezho, da veza pennou skanv ha traou divergont. Paourkeaz Annaik, te a ioa gwechall eur plac'hik fur hag a druzeze var vugaligou geiz ar skoliou laik, abalamour ne ouient ket o c'hatekiz ha ma oant ken dibarfet. N'az peuz ket aoun en eur vont ganto da zont da veza henvel outo ? Ma n'eo ket gant esper da dapa furnez eo ez peuz troët kein deomp, eo marteze gant esper da dapa deskadurez. Paourkeaz c'hoar, digor da zaoulagad 'ta eur wech evit mad ; gra eur sell en dro d'id, hag e weli eo ar skoliou kristen treac'h, pe da nebeuta ker krenv hag ar skoliou dizoue, var an holl skianchou a dleer da c'houzout evit bale divezatoc'h sounn hag uhel ar penn, var hent ar vertus hag an honor : mestrezed hor beuz, gwisiek hag evesiant, dizamant outo o unan, a zo o brasa aked ober ac'hanomp merc'hed fur, modest ha sentus, mez ivez merc'hed desket ha barrek d'en em denna e peb leac'h.

» N'anavezan ket nemeur mestrezed ar skol laik ; mez ar c'halz vras anezo, var a glevan, n'int ket kouezet e pinsin an dour benniget ; hag o spered aliez, e leac'h beza troët war ar vugale a zigaser dezo da skolia a zo troëtoc'h war o re o unan p'o devez, pe war mil dra all.

Koll kalz ha gounid nebeud a ri eta o vont vardro an

dimezelled tokou-ler-ze, ha poan am euz o kredi e vefe tec'het diouzomp, dre da benn da unan ; m'oarvad da vamm eo he deuz great d'id mont d'ar skol-dibater, abalamour eno, n'euz ezomm da baea netra ; ha setu aze avad eun digarez ; skol-dizoue evit netra a zo re ger c'hoaz ; da vamm a vele ar gwenneien a roë bep miz evidot er skol gristen ; ne wele ket ar vad a deve ennot ; gra dezi gwelet sklear, berwelet eo ; ne oar ket pegement eo faziet ; n'eo ket eur gwall gristenez ha sur oun pa laki ar wirionez da bara dirak he daoulagad, e raio d'id dizrei buan da gaout da vestrezed koz, a vezo laouen ouz da welet o tont adarre daveto.

Mignonezed omp bet betek hen, mez brasoc'h mignonezed e vezimp c'hoaz p'en em welimp adarre e porz ar skol gristen. » Mari-Yvonik CROGUENNEC. »

Abenn ar miz a zeu, bugale Feiz ha Breiz a zo pedet da ober eun danevell en eur lakât da dalvezout ar steuenn-man :

Eun nozvez goanv, eur paourkeaz koz a sko war dor eur maner da c'houlenn lojeiz en han' Doue hag ar Verc'hez.

Aotrou ar maner ne fell ket dezan e zigemeret.

Antronoz e oue kavet, korf ar paour, etouez raoz ar c'houer dosta, maro.

Komz eur Gall hag a gar Breiz-Izel muioc'h eget eleiz a Vretoned !

Nous souhaitons non seulement qu'on tolérât dans les écoles, mais que dans une juste mesure on y enseignât le celtique, sa grammaire aujourd'hui scientifiquement constituée, et sa littérature qui mérite de ne pas périr.

La Renaissance de la poésie provençale a-t-elle fait tort à notre renommée intellectuelle ? Rougissons-nous de Mistral ? Pourquoi n'aurions-nous pas des Mistral bretons ?

Pourquoi tout au moins les enfants de la Cornouaille et du pays de Léon, fidèles à la foi, à la grande et à la petite patrie, ne parleraient-ils pas deux langues, comme le faisaient naguère, comme le feront, Dieu merci ! longtemps encore les enfants de l'Alsace à qui leur dialecte germanique laissait certes, un cœur bien français ?

Il y aurait là peut-être une bonne initiative à prendre et un sage milieu à garder, sur lesquels nous nous permettons d'appeler l'attention des hommes compétents, et en particulier celle des directeurs et des maîtres des écoles chrétiennes.

Marius SEPET.

KEMENER HA MILINER

(War don : Amzer er heneu, gant Job er Glean).

Deomp, kenderv Mi-li-ner, e-giz mi-gno-ned

vad, E-giz mi-gno-ned vad, Deomp da dan-va eur

pi-che-rad, Deomp da gaout an hos-tiz : Hen-nez ez eo va

niz. Feiz ! ouz ar yalc'h pe - rak sel-let ken piz ?

Ar C'hemenner

Deomp, kenderv miliner, egiz mignoned vad,
Deomp da danva eur picherad,

Deomp da danva,
Deomp da gaout an hostiz :
Hennez eo va niz.
Feiz ! ouz ar yalc'h, perak sellet ken piz ?

Ar Miliner

Penoz 'ta genaouek ? Morse eur miliner,
N'eo bet kenderv d'eur c'hemenner !
Kerz, mar teus c'hoant, teod aër,
Da gaout an hostiz kaër,
Rak eveldout, hennez a zo eul laër !

Ar C'hemenner

Ah ! fellout a ra d'id diskleria ar brezel ?
War da enebour taol eur zell !
Me n'oun ket eur pôtr sod,
Evit d'in dibri yod
A gorfajou, hag eva leaz-ribod !

Ar Miliner

Glabouser, teus ket mez ? Ro peoc'h, n'out ket eun den,
Rak eur c'hemenner ne d'out ken.
Da deod a had ar gaou ;
Gant da zaouarn o daou
E vez, gagn louz, bemdez o vrocha laou !

Ar C'hemenner

Sell 'ta ouz da voutou ; ro peoc'h, miliner bleud,
Loan-fall daonet betek da veud ;
Ma ' zout daonet eta,
Da veud an daoneta,
Dre ma tisken er zac'had da genta !

Ar Miliner

E kement ti ma 'z ez, flerius, diwar pep den
E rez pemp pe c'hwec'h laëraden.
Ne teus ket sonj, gagn louz,
Diwar dilhad Gaid Touz
E teus savet eur walennad voulouz ?

Ar C'hemenner

Petra, prezeger fall, e teus c'hoaz da c'hedal
Ma ruzio gant ar vez da dal ?
Da vleud vez traou etouez ;
Skanvât a rez da bouez :
War gement-ze n'eus ken nemet eur vouez.

Ar Miliner

N'eo ket awalc'h d'id c'hoaz laërez mezer an dud,
Dispenn a rez ouspenn o brud.
Diwar da goz torchen
Da gar ha d'an estren
Hep dale pell e tailhez eur chupen.

Ar C'hemener

Ne daly ket d'in dinac'h, na laret pemp ha nao ;
Mez te ra ive taoliou brao :
Penez rafez kentoc'h
Evit boueta da voc'h,
Ma teufe d'id c'hoant laërez nebeutoc'h ?

Ar Miliner

Lakomp omp laër hon daou ; da vihana em zi
E kuzan kloz va laëronsi.
Elec'h te, kemener,
Evit kuzat da... rer, (oh !)
Da biou e teus laëret eur pezh mezer ?

Ar C'hemener

Da respont d'id, mignon, diwar va fez mezer
N'am eus ket hirio kals amzer ;
Rak mont a rankan c'hoaz
Da gaout Saoz Penn-ar-Groaz,
Ha mont fenez da glask d'ezi eur goaz.

Ar Miliner

Deut mad ez out, va breur ; rak dres, emoun o klask
Ar goulm a zo e penn da nask.
Evit d'az intanvez
A meus, eun intanv kez :
Hor bazvalan' ra burzudou bemdez.

O daou

Deomp da gaout an hostiz, ma reomp kals taoliou kaër,
Dre vicher eo, ne domp ket laër.
Mez neb hel lavaro,
Betek pred ar maro
Hon teod lemm distagellet her flemmo !

SPERN-GWENN.

E foar ar Rouanez e Landivizio

Anaout a ran, — va Doue, piou var ar beg douar-man,
n'o anaves ket ? — Herveig ar Born, Kola 'l Luch ha
Fanch an Dall, tri baour keaz klasker bara a ve gwelet
bep foar ha bep marc'had e kear Landi, oc'h astenn o
dorn, na petra-ta, e kichen kraou an archerien.

Dall int an tri geaz ; ha n'ouzon dare perage eolez-hanvet
Herveig « ar Born », ha Kola « al Luch », rag m'hen tou
mad, dall-mig int o daou : dall al Luch ; dall ar Born, ken
dall ha Fanch an Dall.

N'ouzon ket e pe vro int ganet ; n'eo ket skrivet o zes-
teni badiziant var o dremm ; hag a hent all int gwisket, e
giz ar pe vrasa eus ar beorien, gant kos tamouigou dillad
a bep bro hag a bep liou, penseliet, repuget, mad ha netra
ken da veza stlapet e sac'h ar C'herneod. Mes, c'hui oar,
Yan-Goulenn ne c'hell ket heb koll e hano en em viska
ken fero hag ar mondian. — Ken nebeut ne ouzon ket
d'ar just pe oad o deus ; rag e giz ma lavare, en deiz all,
Doph ar Paganad, n'oun ket bet o sellet en o ginou. —
Gwreg ha bugale n'o deus ket, var a gredan ; mes ha p'o
deffe an eil hag egile ne ven nemeur souezet. Hirio, ar
merc'het n'int ket figusoc'h eget diagent ; gwir e chom
atao lavar hon tud koz :

« N'euz kos votez
Ha ne gaffe he farez. »

N'eus fors ! Tri gamarad int an tri baour keaz. O fli-
jadur zo beza an eil gant egile ha dibaot eo gwelet unan
heb gwelet an daou all tost dezan. — Boutin 've an traou
ganto : mouniz, butun ha bara ; ha goude ar foar pe ar
marc'had hon tri ezommek a gar mont da ziskuiza o
divesker da di Fanch an Hostis. Eno e reont o disken, eno
e kavont o c'heusteuren drus pe dreut dious ar gwenneien
a ve en o godel.

Hogen, da foar ar Rouanez diveza e Landi, da vare
kreiz-deiz, Herveig ar Born, Kola 'l Luch ha Fanch an
Dall a ioa o labourat gwella ma c'hellent, da lavaret eo,
e oant e « faksion » e kichen kraou an arc'herien, demdost

da hostaliri o c'homper, o zokou astennet varzu an dremenidi, hag o mouez o sevel krenfoc'h-krenfa dre ma klevent strolladou tud o vont abiou dezo : *Eun draïg benag, mar plij, en han' Doue, d'ar paour keaz reuzeudik, ganed dall.*

Evit c'hoas goulskoude ar gwenneien oa koezet roues e fons o zokou. N'oa leac'h ebet da veza souezet ; ne man ket ar c'hiz er vro-man da rei gwennek ar chans araog beza great ar foar ; — hag ar foar a veac'h m'oa digoret. An taol diveza eus an Angelus a oa e paouez sini. Va zud keiz, arabet deoc'h eta fallgaloni ! Rouanet ar Sao-Heol, douetus bras, a devio d'ar foar gant o c'hanvalet, ha mechans, brokus evel ma 'z int, ne yankint ket da rei deoc'h evit o kalanna, marteze eur pezig aour, da vihana eur pez arc'hant.

Pa dal, setu o tremen eur c'hrenn-baotr yaouank, tri-vac'h vloas, p'evelse ; Saïg Vourjin, eus a Vitte, eur pabor hag eur farser, var a glevan, eus an dibab ! Dâl ma klevas an tri geaz o truezal, Saik Vourjin a jomaz a sav krenn ; skrabat a reas e benn eun tachadik :

— « Non dé Guitté, emezan ! ha ma raffen eun taol » bourjinez d'an tri baeron-man ! Gwelomp ! »

Kerkent e tosteas outo ha gant eur vouez leun a druez e lavaras dezo :

« Va zud keiz, vad a garfen da ober deoc'h, mes n'oun » ket pinvidik ; — tra ! — P'e gwir, kementse, em eus » great eur foar vad o verza va ebeul bloas heb rankout » soken mont en dachen foar, e zan da rei deoc'h va » gwennek a chans ; unan bras, unan gwenn soken e » vezo. Deit ! Set' aze eul lagat ejenn. — Etrezoc'h o tri » e man. Ha breman, va zud mad, p'e gwir e man mare » lein, ha pa man foar ar Rouanez, kerzit o tri da lakât eun » dra benag tomm ous o staon. Arabet vezo ankouna- » c'hat dibrada peb a vanne en honor d'an hini a baë al » lein, Saïg Vourjin, eus a Vitté. »

Eul lagat ejenn ! var eun dro ! pebez taol mad ! Chom a rejont an tri baour keaz mantret oll. Ken laouen oa o c'halon mac'h ankounac'hajont eun dra hag a deu var deod ar paour goulskoude evel anezan e-unan : « Doue » r'o paeo ! *Pater noster qui es in cœlis...* Doue hag ar » Verchez r'o lojo en e varados. » — Hini anezo ne lavaras grik. Bar-leun oa o c'halon gant ar joa.

Ia, mes, va mignonet, taolit evez ! Ma ne vijac'h ket bet dall-put o poa gwelet eur musc'hoarz goapaüs var muzellou Saik Vourjin, o pije gwelet al lapous treut-se o c'houdori braoig e lagat ejenn en e c'hodel e-unan : e godel Saik Vourjin, klevit mad. E lagat a rigadelle en e benn evel m'hen dije bet c'hoant lavaret :

— « Non dé Guitté ! mad ar stâl ! Ema flemmet an tri » baëron ganez, paotr ; aze avad e peus eun abadenn » blijadur da gaout bremaik ! Lez breman ar c'hezek- » koat da c'hoari las, ha kerz da heuil ar baotret-man » da velet da beleac'h e zaint da derri e benn ous ar pez » ugent real. »

Evit gwir, peb hini eus an tri geaz dall e grede stard oa ar pez arc'hant gwenn gant unan pe unan eus e gamaradet. Ne ouient dare netra eus ar pez a ioa c'hoarvezet. Laouën eta, ken laouën pe laouenoc'h soken eget Saik Vourjin e leverjont buhan-ha buhan :

— « Deomp dioc'h-tu da leina da di Fanch. Ember e » vezo peure'hreat al labour. »

Hag e zejont, an eil varlerc'h egile, ne lavarant ket d'ar red, mes evel tud dall ma 'z oant, en eur vazata a gleiz hag a zeou, — varzu an hostaliri.

— « Deiz-mad did, paëron ! a lavaras krenv Fanch an » Dall en eur antreal er penn araog e ti an hostiz.

— « Ha did, fillor ! eme Fanch an hostiz d'e dro. Petra » 'zo a nevez-ta ? Mad e za ar c'hemverz hirio ?

— « Mad-tre, paëron ; biskoas n'eo eat gwelloc'h hag » evit hen diskuez did emacump aman hon tri, prest da » danva da geusteuren. Ia, paëron ; hirio e fell deomp » ober eul lein a zoare, eul lein Julot, klev. — Sac'h-an- » dien, eur veach ne ket atao eo. — Peadra 'zo da baëa. » N'eo ket gwir, paotret ?

— « Ker gwir a ma man hirio foar ar Rouanez e Lan- » divicho, a respontas kerkent Herveig ar Born ha Kola » 'l Luch.

— « Klevet a rez, paëron ! Digas deomp eta da zrebi » ar pe vella a zo e tinel da hanter tiegez Barbaïg, ar » vestrez keginerez e Landi, ha da eva ar c'hosa gwinn a » zo e fons kav Fanch an Hostis.

« Paour mes honest » evel ma lavar alies Mark's Poullan-Ouidi, an tri baour keaz a zo tud honest. Da vihana, beteg-hen n'em eus klevet e vent bet o kousket e kraou an archerien. Me oar piou e parrez Plougerne, tud honest eus ar re honesta, tud fur eus ar re furra, kristenien eus ar gwella ha ne c'helfent ket rei eun hevelep testeni. Ar pez 'zo sûr : hon tri aotrou a Ger-netra ne garont ket kemeret eun allumetezen var dermen. P'o deuz ezom eus eun dra benag, mouniz, butun pe vara, ar pez en em gav ken alies ha bemdez, e c'houlennont en han' Doue, hag e ve roet dezo ive en han' Doue ; pe ma ne vez ket, e lavaront, atao : « Doue r'o paeo ». Evelse hor paotret a chom bepret dizle. Doue a gargont da baea en o leac'h ha ne reont ket fall ; rag ar paour eo gwella mignon an Aot. Doue, ha Doue 'zo aketus da seveni kefridiou e vignonet.

Fanch an Hostis er gouie mad. Digas a reas dezo d'chipot hag heb marc'hata ar pez a c'houlennent. Eul lein a zoare, mar plij : souben fresk, stank an daoulagat melen varni, goadigennou fardet gant Barbaig he-unan, stripou poazet en amann rouset, bep a bladat mad a ragot, eun tam fars fourn, gwin a volonte ha var ar marc'had eur banne kafe gant eur skloturiad mad a hini melen da lakat ebars.

N'em eus ket ezomm da lavaret deoc'h, ma 'z oa digor frank kalonou ar baotret ez oa ive pouez-traon gant o c'hornaillen. Drebi a reant, eva a reant hardi. O zeod ne zaleas ket da zont da veza lampr ha da ruill, ha da ruill evel ma ruill rod milin Troerin pa vez digor ar ranvel ha kas gant an dour, ar pez a reas da lein padout eur pennat mad ; c'hoant oc'h eus da c'houzout pegeit ? — Selaouit ! Just keit ha ma kavas hon tri aotrou plas da loja keusteuren Barbaig en o riboul patatez. Hag evit farsal ; evit ober ar c'hiz vras ive ec'h en em lakjont da derri kouign ar Rouanez da velet gant piou e tigouesfe ar bizen. Paour keas pizen ! Goulennit digant Herveig ar Born a kalet eo e c'harvagnou. Gantan oa c'hoarvezet ar bizen hag e zaou gamarad o doa lavaret dezan e ranke lounka anezi. Siouas ! kaer hen devoa bet hen ruilla hag hen diruilla en e c'binou, goaska varni gant e c'harvagnou dizantet, n'hen doa ket gallet kaout an disterra pastel anezi.

Lein oa var an achu. Fanch an Dall a c'halvas an hostis, c'baeron evel ma lavare, da zont da drinka ganto. « Dereapl eo deomp, emezan, dibrada peb a vanne en » honor d'hor madoberour. — Yec'het did, paeron ha da » Varbaig, da hanter-tiegez ! Yec'het ha prosperite ivez » da Saig Vourjin eus a Vitté.

— » D'az yec'het, fillor, — d'ho yec'hedou, tout. »

Ar gwer a strakas an eil ous eben... ha glouk-glouk-glouk ! ar baotret a lipas o mourrou, a basseas kil o dorn dindan o fri, ho rus o fenn breman e savjont en eur glask o c'herniel butun. — « Eun tam « Agimus » mar plij, a » lavaras Fanch an Dall. — N'omp ket eat da bayanet » c'hoas, evel darn eus ar brussianet zo aze er foar. » Lavar ar beden, te, Kola. »

— « M'ho trugareka, va aotrou, eus ar vagadurez oc'h » eus roet din en ho madelez, evit ma c'hellin kenderc'hel » da labourat en o servich.

— » Evelse bezet great, a respontas a-unan Herveig » ha Fanch.

— » Breman, paotret, a lavaras Fanch, e ve mad deomp » pa'ea ar skoten, ma zaimp adarre da velet ha ni hor » bezo kement a chanz hag er gentaou. Evit c'hoas n'eus » bet nemet unan eus rouanet ar Sao-Heol ous hor » c'haout. Ma ve an daou all ker brokus hag an hini » kenta, e ve gallet ember mont da ober eun dro var ar » c'hezek-koat. »

Hag hon tri baour eurus o staga da c'hoarzin. Mad a reont ; bremaik e tic'hoarzint.

— « Alo ! Herveig, eme Fanch, p'e gwir e peus bet ar » bizen, hast affo difoupa da lagad ejenn evit ma velo » Fanch an hostis aman ha merk ar gwir zo varnan.

— » Goestadig, Fanch ! ma 'm eus bet ar bizen, n'em » eus ket bed al lagad ejenn. — Goulen digant Kola, » gantan eman, m'oarvad.

— » Hola ! Amzer da Golaik d'ober e veac'h. N'eo ket » ganen-me eman an arc'hant. Te, Herveig eo e peus bet » an ugent real.

— » Ia, me gav din ive, eme Fanch ; ma 'm eus sonj, » te oa an tosta da Saig Vourjin pa oa heman war hon » tro.

— » A zo gwir pater, eme Gola adarre.

— » Gwir petra ? a respontas Herveig, er vech-man
» rog e c'her ha rust an tété gantan. — Neuse 'ta oc'h
» eus c'hoant da gemeret Herveig ar Born evit eur
» gaouiad hag eul laër. Ne doun nag an eil nag egile, va
» c'hlevit. Ma n'am c'hredit ket, furchit ac'hanna penn
» kil ha troad ; ha ma kavit varnoun an disterra pez
» arc'hant, me zo kontant da vont done-monea, araog
» kloc'h an digovi da eolia e gof da gillock tour Lambader.

— » Alo, alo, paotret ! n'eo ket tra avoalc'h chaoka,
» a lavaras d'e dro Fanch an hostis ; gant ma vin paet,
» me ne ran fors gant piou. Mes, haskit dillo ; mar plij,
» rag her gouzout a rit ervad, Barbaig 'zo presset hirio,
» ha me n'em eus ket amzer da goll. »

Setu ma savas trous, cholori, jabadao...

E peleac'h edo er mare-ze Saik Vourjin eus a Vitté ?
Ah ! hen divinet ho peus, ne kwir ? — Saik a ioa e ti
Fanch an hostis. Ia ; eno edo en eur c'hougn-tro eus ar
sâl, asezet var eun tabore, eur gazetén etre e zaouarn
dious ar penn kountrol, hag eun absinth dindan e fri
kaouenn. Ha Saik, na petra-ta, a gleve, Saik a vele ha
Saik ne lavare grik. Mes, c'hoarzin avad, ken a eje,
kement ha kement ma strake al lér var e gof, ha ma ranke
moustra var e vuzellou gant aoun da ober trous.

Ar moueziou goulskoude a save uhelloc'h-uhella, an
tabut a icia var wassât, ar geriou bras a fuc'he, ar bizier
a save er vann ; oll dud an hostaliri oa en dro dezo,
ha mouez Barbaig skiltrusoc'h eget hini he goas a drec'he
var ar ré all. Ne oa ken hano ganti nemet da c'havel an
archerien ha da graouia an tri ganfart. Kement a gounnar
a oa enni m'he dije skoet soken gant an tri geaz dall ma
ne vije ket, bet miret outi. — « Galvit an archerien, ma
» kirit, a lavaras unan benag furroc'h dezi, mes pec'het e
» ve skei gant tri amparfal ne c'hellont ket en em zifenn. »

— « Mad, emezi, d'ar prison neuse. — Hag en eur drei
varzu e goas : Ac'hanta ! Lochore bras ! petra 'rez
aze ; kerz difrè da gerc'hat an archerien. »

Great e viche bet an taol panefe Olier ar Feunteun-
Venn, eun trafikier kezek eus a Blouvorn, a ioa deuet en ti
da lakât an tan var e gorn. — Red eo din lavaret deoc'h
edo Olier e kichen kraou an archerien p'edo Saik Vourjin
oc'h ober e leuach d'an tri geaz dall. Mes, neuze ne sonje

ket an disterra er pez a oa c'hoarvezet. Breman 'vad, pa
vel Saik Vourjin e ti Fanch an Hostis, pa vel anezan o
c'hoarzin en dra c'hell, hag an tri goapet warnez en em
ganna, e tivin dioc'htu penaos oa tremenet an traou. —
Petra 'reas neuze Olier ar Feunteun-Venn ? — ar pez a rafe,
me zo sur, an oll dud honest eus a Blouvorn hag eus al
leach all.

— « Peoc'h aman, a lavaras Olier, me zo o vont da
» gompeza an traou heb ma ve ezomm eus an archerien.
» Te, da genta, Fanch an hostis, ha c'hui Barbaik, bezit
» disoursi evit an arc'hant a zo dleet deoc'h gant an tri
» geaz-man, paet e vezint deoc'h ; — ha c'hui, va mi-
» gnonet, chomit habask. Den aman na gred oc'h eus bet
» c'hoant laerez hag al lein o peus drebet a vezo paet... ;
» n'eo ket gwir, Saik Vourjin ? — Ah ! lampoun daonet !
» petra, ne peuz ket a vez oc'h ober goap er giz-man eus
» a dri baour keaz dall ? Klev, paotr Guitté ! Breman e
» ri unan a zaou : pe e paëi dioc'htu aze var an daol, lein
» ar baotret-man pe... sell ! He vo diskuezet did pe seurt
» koat a zo oc'h ober troad fouët Olier ar Feunteun-Venn.
» Na dez ket da dorta ! — Oh ! didalvez eo did sonjal
» mont kuit ! Buhan ha buan, sakrist Lambader ! »

Den ne lavare ger breman ; an oll sellou a oa var Saik
Vourjin. Heman a oa gwennoc'h e zremm eget al linzer a
oa o c'holo an daol ; lucha a rea varzu an nor....

— « Difrè em eus lavaret did, a gendalc'has Olier ! —
» Pegement a vanker did, Fanch ?

— » C'huec'h real dre benn, a respontas Barbaig, hag
» evit netra e man.

— » A ra trivac'h real, eme Olier. Ouspen e roi peb a
» zek gwennek d'an tri baour-man evit o digoll eus an
» dro lous e peus great dezo. — Ac'hanta ! Mont a ri d'az
» kodel ? Eur vech, diou vech, diou vech hanter... hag
» e savas e vâz en ear sounn, prest da lopa. »

Pebez distro gouillon evit Saik Vourjin. E zaoulagat
dispourbellet ; eur c'hoezen yen var e zremm, ne c'hedas
ket trafikier Plouvorn da lavaret « teir gwech. » Mont a
reas d'e c'hodel hag e tennas e bez arc'hant en eur
dermat.

— « Hag ar pevar real, e peleac'h emaint, a lavaras
» Olier. — Alo ! difrè ! »

Gwenneg ha gwenneg he tifourchas anezo eus fons e c'hodel. Me gred ne chomas ket gantan peadra da zrebi e lein.

— « Kers breman, eme Olier, da glask morillonet da goajou Keruzoret. »

Ne oue ket red lavaret dezan diou vech. Losteg, he lammas er meaz, mes re c'hoestad c'hoas, siouas ! rag ne oa ket c'hoas var an treujou, ma koezas var e chouk eun anavad dour skaota taolet a-frap gant Barbaig.

— « An anavad dour-ze 'zo bet a re, a lavaras Olier da » Varbaig. — Hebdi oa stard avoalc'h ar gentel roet da » Saik Vourjin ha d'an oll farserien divalo a c'hoanta, » var digarez c'hoarzin, ober drouk ha poan d'an nessa. » Dizounet eo bet evit mad diou e vourjinerez. Ouspen, » ar vez hen deus bet aman, sonjit-ta er c'hoarz a savo » divar e benn e parrez Plouvorn ha Guitevede pa vezo » klevet an distro-lous c'hoarvezet gantan ; ha klevet e » vezo, n'eo ket var va lerc'h-me, mes... el leac'h ma oa » kement a dud, pig pe vrân a ziskuillo.

— » Gwas a ze evitan, a lavaras eun all eus a Sant- » Noug. Ma karfe beza klevet kenteliou Laouik a » Gervengi en deiz all, er *Feiz ha Breiz*, n'oa ket c'hoar- » vezet an dra-ze gantan. Setu-hi aman :

- » C'hoarzit, c'hoarzit : eun dra vad eo
- » Koulz d'ar Breizad ha d'ar Gallo ;
- » Nemet divar goust 'n nessa 've
- » Neuse 'vad koustfe d'an ene.

— C'hoas a lavaran :

- » Alies ivez e kount d'al lér
- » Ha gant al lérrou e sav flér. »

JEANPI.

**Kaër 'zo bet ijina, n'eus ket kavet a blas evit res-
pontchou divinadennoù miz Genver nag evit an divi-
nadennoù nevez. Er miz a zeu e vezint kavet.**

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiek ar Vretoued

PETRA EO AN ENE ?

II. — An ene 'zo eur spered

(KENDALC'H)

2. — Lavaret em eus hueloc'h ez eo ar spered eun dra hag a zo dreist ar c'horf. Me a zonzj em eus hen discuezet selear avoalc'h evelse. Mes evit rei guelloc'h da anaout petra eo eur spered e ranker ive lavaret ez eo control beo d'ar c'horf, n'eo ket great evel d'han deuz danvez hag a gaver er bed, hag abalamour da ze, n'eo ket eun dra hag a c'hellfet da ranna e lodennoù, e giz ma vez rannet ar c'horfoù. Eur spered a zo dirann ha dirannus.

An dra-ze a vez gueleet eas avoalc'h, pa zeller ouz labourioù an ene.

Anat eo ne gompren ket an ene an anter deuz eur virionez gant eul loden anezhan, hag an anter all gant eul loden all : en doare-ze ne c'hellfe compren guirionez ebed. Anat eo ive n'eus ket daou damm deuz an ene o compren peb hini ar virionez : neuze 've diou zonzj cavatal en eur gichen divarbenn ar memez tra hag e ve daou o compren. Anat eo c'hoaz n'eus ket eur c'hombot deuz an ene o sonjal hag eur c'hombot all oc'h iouli : an traou er giz-se, ne c'hellfe ket anaout er memez amzer he zonzjou hag he iouloù.

Ne dal ket ar boan merka rezonioù all : holl oberioù an ene a ziscuez n'eus ket ennan a garterioù dishenvel evel ma z-eus tachennoù dishenvel en eun tiegez. An ene a zo eun hevelep tra eb rann hag a zoug he holl zonzjou en eun hevelep leac'h eb kevren. Hen a zonzj, a zesk, a

gar hag a c'hoanta gant ar memez nerz unic ma z-eo penn da benn. Eur spered eo.

3. — Erfin, dre eur spered ec'h ententer eun dra hag hen deus he vuez he-unan.

An ene zo evelse.

Graet hon deus dija e ra traou hag a zo dreist galoud ar c'horf : labourat a ra gant he nerz he-unan en eur ober implij dez skianchou ar c'horf evcl dez binvioù hag a furnis dezhan danvez sonjezonou.

Hogen, netra ne c'hell labourat gant he nerz he-unan, ma n'hen deus ket he vuez he-unan. An ene hen deus eta eur vuez ha ne zalc'h ket ouz ar c'horf.

Setu ama penaoz e c'hellomp compren an dra-ze.

Pa gouez-dour euz an env, ec'h en em zil e peb leac'h dre an tachennou, ec'h en em vesk gantho, hag e ra douar beo dez an douar maro en eur rei dezhan nerz da zongen frouez aleiz. Lavaret a ve great eo an dour hag an douar kemmesket evit mad an eil gant egile ha n'ho deus nerz ebed an eil eb egile ; mes fazia 'rafet : an dour, evit-han da ober unan gant an douar, hen deus miret he natur. Goude beza skignet ar vuez dre ma z-a en douar, ec'h en em ziscuez eienen sclear ha nerzus hag e strink er meaz evit ruill en eur hiboudal var ar zol hen deus kuiteet.

Er memez tra, an ene a zo bet crouet gant Doue evit beza unanet gant ar c'horf en doare strisa. En em zila ra dre holl enghan, ma c'heller comz evelse, hag e ra eur c'horf beo dez eur c'horf maro en eur rei dezhan nerz da greški, da gerzet ha da zantout. Lavaret a ve great eo ar c'horf hag an ene mesket evit mad ha n'ho deuz buez nemet an eil dre egile.

Mes fazia 'rafet. An ene, evithan da veza unanet gant ar c'horf, hen deus dalc'het he vuez a gostez. Goude m'hen deus lakeat an treid da vale, al lagad da velet hag ar galon da lammat, e sao dreist ar c'horf, evel eun eienen sclear ha nerzus, hag ec'h en em laka da labourat var gement en deus anavezet gant skianchou ar c'horf en eur glask ar pez a zo cuzet outho hag en eur daoler he foul var draou ha ne gouezont ket dindanho...

Labouriou an ene a ziscuez ez eo eun dra dreist ar

c'horf, dishenvel crenn diouthan ha beo dez he vuez he-unan.

Ene an den a zo eur spered.

(Da gendelc'her).

J.-F. CAER.

N'euz ket eun Eskob e Frans !

Evel a lavaren, er miz tremenet, varlerc'h kannad ar skoliou dizoue « *Les Annales de la Jeunesse laïque* », etre ar veleien hag ar skolaerien eo digor bras ar vrezel ; eur rumm pe rumm a gouezo ouz torgenn araok ma ehanor, ha ken na vefor en em gavet eno, ne vezo ha ne c'hell ket beza paouez ebed etrezo.

Ar skolaerien a lavar e c'hounezint ; arc'hant o dez da gas o brezel en dro, heb ezomm da denna euz o godell ; arc'hant laëret mar kirit, c'houez an ezans gantan zoken, mes arc'hant eo evelato ha fisiout a reont warnan daoust

M'eo dibaot ar zac'h ne rank frega,

Pa vez bet Paol ouz e garga.

Kenver ha kenver gant ar skolaerien, ema ar veleien ; n'o dez etre o daouarn nemed ar pez a ro ar bobl dezo ; kement a zavont a vez savet divar an aluzenn ; mez mar d'eo bras o faourentez eo brasoc'h c'hoaz o nerz-kalon, dre ma kredont int eur ouenn ha ne varvo biken ha m'o dez fisianz ema Doue a du ganto bepred.

Piou a c'houezo, ar re o dez ar muia kalon, pe ar re o dez ar muia arc'hant ? Ar re o dez ar muia kalon na petra 'ta, rak pa vez brezel etre an dud arc'hantek hag an dud kalonek, d'ar re-man eo e vez atao an treac'h.

An treac'h eta a vezo d'an Iliz, abred pe zivezad ; mez ar gristenien eo a lakaio anezi da zont kentoc'h da gaout ar gounid ma keront señaou trumm he c'homzou hag ober diouto penn da benn, evel m'eo dleet.

Goasa pez a zo, ez euz e Frans, eur bern kristenien, ha n'ouzon ket pe seurt kristenien int ; n'int na gwenn, na ruz, na mad, na fall, na tomm, na yen ; an neuz da veza kristenien a reont, ha n'int ket ; doare da veza kristenien o dez, ha n'int ket ; kristenien int mar kirit dre an dour

a redas var o zal, ha paganiz dre ar goad a red en o c'halon ; kristenien int ha n'en deuz Jezuz-Krist, ezomm ebed anezo ; kristenien int, ha n'eo ket Jezuz-Krist evit gouzanv anezo ; kristenien int, hag en deuz Jezuz-Krist donjer outo ; kristenien int, hag a vezo nac'het gant Jezuz-Krist dirak e Dad ; kristenien glouar eo o gwir hano, hag eleiz a zo anezo dre holl, zoken e Breiz-Izel.

An Eskibienn o deuz komzet, holl a unan, freasa ma c'hellent, euz an *danjer bras* m'oa ar skoliou dizoue evit ar vro, hag euz an *dever striz* o deuz ar gerent da gas o bugale d'ar skoliou kristen ; ar gristenien glouar o deuz kavet kant ha kant digarez evit chom heb senti ouz ar c'homzou-ze :

Biskoaz da zidalvez
Ne vankas digarez.

I. — *Ar skol laïk, eme unan, ha setu aze avad eur pez kaër !*

— Gwelet eun ti ha n'euz kroaz ebed ennan, n'eo ket eur pez kaër, mar kirit ; mez gwelet eun ti ha n'euz *urz* ebed da gaout kroaz Hor Zalver ennan, a zo eun dra bennak.

— Gwelet eun ti ha n'ema ket saë-zu ar beleg ebarz, n'eo ket eur pez kaër, mar kirit ; mez gwelet eun ti ha n'en deuz ket a *urz* saë-zu ar beleg da vont ebarz, a zo eun dra bennak.

— Gwelet eun ti ha n'euz pedenn ebed ebarz, n'eo ket eur pez kaër, mar kirit ; mes gwelet eun ti ha n'euz *urz* ebed da ober eur bedenn ennan, a zo eun dra bennak.

— Eun ti en doare-ze, a zo eun ti digristenet, da lavarret eo, eun ti milliget, ha bugale ar gristenien a zo pe-c'hed dezo lakât o zreid ebarz, nemet ouz red.

II. — *Ar skol-laïk, eme eun all, a zo evit netra, hag evidon-me, n'am eus ket a eaz da gas va bugale d'ar skol, ma rankan paea evito.*

— Ar skol-laïk evit netra ! Ya ! ya kredit an dra-ze, va den mad, ha ne vezo ket ar c'henta gaou a lounkoc'h, nak an diveza zoken, goasa pez a zo. Ar skolaerien, o gwragez hag o bugale a vev gant ear an amzer hag o maneriu a ziouan en eun nozvez.

— Ar skol-laïk, zo evit netra ! da welet, an-dra-ze zo

gwir, mez da c'houzout an dra-ze ' zo gaou ; mez hag e vije bet evit netra, da c'houzout evel m'eo da welet, e vije bet re ger c'hoaz.

— Ar skol-laïk, zo evit netra ! anat deoc'h neuze petra dal.

— Ar skol-gristen, emedoc'h, n'ho peuz ket a eaz da baea evit ho krouadur da vont dezi ; an dra-ze ne viro ket ho pezo eaz da ober e holl lavarou outan, hag e tispignoc'h gantan, tra nemed ken, nemed e moumounerez, muic'h eget n'ho pije bet great ouz e skolia ervad.

III. — *Levriou ar skol-laïk, eme eun trede, n'int ket falloc'h eget ar re all.*

— Bravoc'hint marteze zoken, da welet ; kaëroc'h paper a zo ouz o ober, marc'had matoc'h int da brena, mez daoust ha diouz ar vent, al liou hag ar priz eo mont d'eul levr ? Ha n'eo ket kentoc'h diouz ar pez a zo moulet ennan ?

N'euz ket pell, e kouezaz etre va daouarn, eul levrik mentet kaër, skeudennet kaër, moulet kaër, unan euz al levriou-ze a roër e skoliou laïk a zo, d'ar vugale da zeski lenn.

— « Evit al levr-ze, a drugarez Doue, a lavaras d'in » tad ar c'hrouadur m'oa dezan, n'euz netra fall ebed » ennan. »

— « Gwella-ze » 'moun-me, ha me teuler eur zell ebarz hag heb ezomm da furchal pell, e tizoloiz ar gomzennman : « Enn tu all da dreujou ar bed-man, n'euz netra » ebed ken : eur wech maro, maro mad. »

Setu aze eun dra gaër da zeski da vugale nevez deuet koulz lavaret c'hoaz var dreujou ar bed-man ; pa deuint da gredi eun henvelep tra, e vezint e tro da ren o buez ; ha mar d'eo mad breman al levriou zo warno traou ker skrijuz, me c'houlenn petra vo ranket kaout en eul levr hiviziken evit lavaret eo fall.

IV. — *Ar sholaër laïk, eme eur pevare, a zo eun den mad.*

— Ya ! ya ! diouz an dud m'ema en o zouez, e raio e jouchet da donelli gwelloc'h anezo ; mez kredit ac'hanon ha n'ho pezo ket a geuz :

Ouz komzou flour diouallit mad
Ar c'haz a guz ivin e droad.

Ar skolaër laik a zo eun den mad. — Ya ! ya ! nemed en deuz kemeret eur vicher, fall dreist peb micher. Ezomm en deuz da c'hounid e vara ; gwir eo, n'hen nac'han ket, mez heb ma vefe red beza strapennet ouz rastell ar c'houarnamant e c'heller béva c'hoaz e Frans, a drugarez Doue.

Ar skolaër laik a zo eun den mad. — E vestr a lavar dezan : « Ni eo ar skol dizoue, an hano-ze a vez stlapet » deomp ouz hor penn o klask ober gaou ouzomp ; keme- » romp anezan, evel un hano henorus, rak **evit diskar » Doue omp great**, an dra-ze a zo eul lodenn euz al » labour hor béuz da ober. » (1).

Eur vicher gaër, n'eo ket 'ta, hini ar skolaër hiviziken hag ar re a gaver da ober anezi a zo tud, hag a virit kaout brud.

V. — « *Ar skolaër-laik, eme eur pemped, a ra skol vad.* » — C'houi, hen lavar da vihana, hag hen, hen lavar ivez, hag evelse, e tle beza gwir.

— « *Urz a zo gantan.* » — Sur.

— « *Lakât a ra ar vugale da zeski.* » — Heb mar ebed.

Ar vugale a vô great pabored anezo, ken pabor peb hini anezo ha Marsellin Berthelot an hini ma kasont o gwenneien da zevel eur skeudenn dezan e Pariz. — Ar vugale a vô pabored, hag o zud en o ser, ne vezint nemed azenned. Goasa pezh a zo, eun dra hebken zo red ober war an douar-man : anaout Jezuz-Krist, hag an neb a anavez anezan, goude ma ne anavezfe netra ebed ken, a oar traou awalc'h, hag an neb a anavez peb tra, ma ne anavez ket Jezuz-Krist n'en deuz anaoudegez ebed.

VI. — « *Va c'hrouadur zo yaouank, eme eur chweac'h- » ved, al levriou hag ar gelennadurez a deuio d'o heul- » ne raïnt drouk ebed dezan c'hoaz, divezatoc'h e hasin » anezan da welloc'h skol ! »*

— Ho krouadur a zo yaouank, tener, bresk, nemed muioc'h a ze a ezomm ho peuz da evesât outan, da viret na deufe netra da strafuilha glander e ene, da jom heb stlepel anezan, en eun toull ne garfec'h ket beza bet stlapet hoc'h-unan ennan pa oac'h bihan.

(1) *Circulaire de M. Grevy, inspecteur des Côtes-du-Nord, à ses instituteurs. — 27 janvier 1907.*

Divezatoc'h, a livirit, e kasoc'h anezan da welloc'h skol ! — Marteze neuze, e vô re zivezad. Ar gelennadurez a vez roët ez yaouank d'an den a deu atao var gorre ; kaër a vez klask he disc'hristienna e chom eur c'hristienn bennak anezi bepred, goest da nevezi, e dounderiou an ene.

Hag epad ma z'euz tadou evelse, ar vadisiant var o zal, o klask eur bern digaresiou toull, da jom heb ober o dever, e klevan an Aotrou Amette, archeskop Pariz o lavaret : « **N'euz ket e Frans, eun Eskob hag a » jomo, dre aoun da dapa eur pennad prizon hag » a c'hell mont euz a zaou viz da bemp bloaz, heb » diskuilh hag heb difenn lakât etre daouarn ar » vugale, kement levr a c'hell ober drouk d'o » feiz kristen.** » (1)

E peleac'h ema ar muia karantez evit ar vugale, pe e kalon an tadou lezirek e komzen anezo, pe e kalon an Eskibien, ken dizamant outo o-unan ?

N'eo ket diez gouzout.

J.-M. PERROT.

BEZIN, IOD HA SOUD

Bemdez, epad an nanv, eus al Loc'h beteg Penmarc'h, penn da benn an aochou azioc'h ar mbr, e veler o sevel en ear pa vez sioul an amzer, pe oc'h en em leda war ar parkeier pa vez eun tamik avel, eur forz a vögéd, mō-geden guenn kann, drûs ha founus, teo da droc'hi gant ar gountel ; eur c'huez krenv a dol deus a bell, eur c'huez c'huek ha yac'hus : c'huez moged bezin a mēr o tevi war goste an aod. Pors Landrêvet (tost da Voayen), a zo dreist oll kaer da velet, kelc'het egis-ze gant ar moged. Ar pezh a zo warlerc'h a zell dreist oll eus al leac'h-ze.

(1) « *Il n'y pas en France, un seul évêque qui par crainte d'un » emprisonnement de deux mois à cinq ans, hésitera à dénoncer » et à interdire un livre qui lui paraîtra dangereux pour la foi » de ses enfants.* »

Paroles de Mgr Amette au Congrès diocésain de Paris, 3 mars 1906.

Evit petra 'ta e tever bezin ? Evit ober soud ; ha setu aman pennoz 'e vez great.

Ar bezin eo evel pa lavarfen ar « matière première », an danve evit ober soud. Red eo eta da genta kaout bezin, hag evit e gaout ez er d'en dastum. Dastumet e ve epad ar bloa e kement leac'h ma ve kavet. Reolen ebet aman evit an dastumadek bezin. Peb hini a ia d'an aod pa gar hag a bak ervez e c'halloud. Gragez ar martoloded hag o bugale hag ar vartoloded o-unan pa n'hellont ket mont d'ar mor a zastum ar bezin tammik ha tammik.

Pa ne deu ket bezin en aod e zer d'e gerc'hat war ar c'herrek : da veg an Nervily, d'ar plas hanvet an « Ero », petramant, dreist oll d'an neve amzer, ez er gant ar bagou d'ar « Gambor ». Ar Gambor a zo eur renkad kerrek bras e kreiz ar mor e boae Goayen, stummet evel eur voger war ouspenn eul leo hed, hag a jom dizolo pa vez reverzi bras. Hervez ar gontchen, ar c'herrek-ze a vefe eul loden eus mogerioù Kêr Is. Eno e vez troc'het ar bezin gant filsier ha taolet er vag. Mes al loden vrasa a vez berniet var dreustou ha skeulioù staget etrezo gant kerdin. Ar pezh traou-ze, hanvet an « dromm », a vez neuze stlejet gant ar vag d'an aod.

Ar guella bezin evit ober soud eo « bezin miz maë », evel ma vez great anezan, abalamour ma zigouez var dro ar miz-se. Bez ez eo dreist oll bezin bras, bezin siliou, bezin dantelez. Na dle ket beza paket na sec'het var ar zabl, rag ar zabl a zo diez da denna kuit ha neuze ar zoud n'eo ket kerkoulz.

Setu eta deuet an amzer vras, dastumet ha sec'het ar bezin ha prest ar forn. Rag eur forn a zo red evit ober ar zoud, da lavaret eo eun toull en douar a naô pe zek troatad hed. 3 droatad ledander hag eun troatad donder ; ar strad hag ar c'hosteou a zo goloet gant pladinier mein bras ; pemp pe c'huac'h bladen all var o c'hant d'ober disparti, ha setu prest ar forn pell-zo.

An tan a vez c'houezet mintin mad hag a zevo epad an de. Ar bern bezin seac'h a zo e kichen ; eun den pe zaou a rank beza ato var dro an tan, peurvuia ar vreg hag an ozac'h, pe mar e mar an ozac'h er mor, ar vreg hag he hugale. Ar bezin a vez tennet euz ar bern a grabanadou ha skuilhet var an tan penn da benn ar forn. Morse an

tan na dle teuler flamm. Rag-se e ranker beza ato prest da deuler bezin var an toullou a zav ar flamm anezo.

Red ve gullet an tan spontus a zo er forn ! Lavaret a rer rû-tan, mes aze avad eo rû an traou. Breman zo eun neubeud bloaveziou, eur c'hraouadurik bihan eat da zellet euz an tan var bord ar forn a gouezas var e benn e kreiz an tan rû beo. En eun taol kount e oa puluc'het.

Dre ma zav an tan er forn e vez laket mein en dro evit her sevel hag hen harpa. Guechall ar vein-man a veze tennet eun implij all anezo : o veza ne zaleent ket da veza poazet, e vezent taolet e kreiz an tan : mad tout evit ober soud, da lavaret eo evit kreski pouez an torzou soud. Ar varc'hadourien a zeuas da c'houzout an taol, setu ma rankas paotred ar zoud c'hoari finoc'h. Breman, hep ar mare e vez skuilhet en tan podadou grouan pe bili bihan, dister awalc'h evit na vefent ket kavet pa ve kaset ar zoud d'an « uzin ». Setu ar pezh a hanver « *salla ar yod* ». Eun devez o velet eur martolod o skuilha egis-ze e bodad grouan er forn, e lavariz dezan en eur dremen : « E mer o salla anean ! Kredabl ne vezo ket goular ar yod ! — Oh ! emean, gant eur goustians dizoursi, an oalen-man a zo marc'had-mad ». — N'eo ket gwall honest, mar kirit, mes it da lavaret d'ar botred-ze lezel ar yod heb oalen, hag e vezoc'h oc'h-unan « *sallet* » ganto !

Eur vogeden vras ha guen kann a zav euz ar forn, epad ma strak ar bezin en tan. Guechall, pa zean d'an aod, ma flijadur a vije gant ar vugale all tremen dre greiz ar maged, sarret an daoulagad ha digor bras ar ginou evit tapa maged. Ze ne rea ket a zrouk, a c'hellit kredi ; ar maged yac'hus-ze a ie doun beteg hor skevent hag a grenvae deomp ar goad. N'eus ket guelloc'h remed evit miret da goueza peultriner.

Mes guelomp ha dare eo ar yod. Ar bezin devet a zo kouezet e ludu, evel just. Mes a neubeud a neubeud e sav e strad ar forn eur bern traou du ha pegus. N'eo ket eta heb abek e vez lavaret ar yod anezhan. Ar guella soud eo an hini a zo deuet egis-ze en eur yoden : soud drus, evel ma lavarer.

Koulskoude tostât a ra an abardae ; ar forn a zo feun dija, ne vezo ket taolet bezin mui varnan, ha bremañ an tan-rû a zo dizolo oll. Poent eo breman klask sikour,

rag n'eo ket c'hoaz achu an abadenn ; ar goasa zoken a jom da ober : meska 'r yod. Setu pemp pe c'huec'h den o tont, goazed ha merc'hed, bep a grok-yod ganto, da lavaret eo eur vaz teo gant, e penn, eun tamm houarn plad ledan evel tri pe bevar bez : ar pifon a vez lavaret anezhan er vicher. — Breman e zer eta da bifoni pe da veska 'r yod. Daou pe dri den a zo a bep tu d'ar forn, azioc'h an tan rù, an tomma 'r guella, ha beac'h dezi ken a dorto. Ar pifon a vez plantet a zount e barz ar yod, lijar, lijar. An abaden man a bad vardro eun heur, beteg ma vezo mac'het há stardet mad al ludu.

Goudeze ez eo echu tout, n'eus mui da ober nemet lezel ar yod da yena epad an noz.

Anter-noz vintin e teuer adarre evit tenna an dorzou eus ar forn. Gant ar pifon pe eur barr houarn e vezont savet eus o flas en eur pezh ; arabad terri na frika an dorz. Ouspenn-ze n'int ket eaz da derri ma vezont great mad, kalet int evel mein. An dorz a zo eur mell pezh traou karre, du ha dem c'hlaez ; poueza a ra vardro daou c'hant lur, ha pemp pe c'huec'h torz a zo e peb forniad. Setu aze ar pezh a hanver ar zoud. (Ce sont les soudes naturelles : carbonate de soude très impur).

Breman pa vezo great eun neubeud mad a dorzou e vezint kaset d'an uzin da Voayen (Audierne) evit beza guerzet. Heno e vezo sellet piz deus ar zoud, ha diouz e zoare e vezo guerzet mad pe fall. Peurvia ar c'hant lur soud a dal c'huezek pe ugent real. Mes ar zoud great gant bezin miz-mañ a dal beteg daou-skoet ha seiz lur.

Pa vez guerzet ar zoud, e vez « kaset anei » eun neubeud. Eun tammik lein a ranker da gaout arog dont d'ar gear, hag ive eur bannac'hik « louzou terzien » benag a hed an hent. Ne ket drol e vefer laouen eun tammik en devez-ze, pa zonjer pegement a boan a zo bet oc'h ober ar zoud. Hag ouspenn-ze, arc'hant bara evit ar vugale a zigaser d'ar gear, rak abaoue pell zo, dre ma ne deu mui ar sardin en aod, ne z'eus ken a c'hounidegez var hon aochou nemed dre ar zoud. Ar c'hiz a zo da zigas deustu d'ar gear eur bara gwenn a zek lur, hag eur voutailhad hini krenv. Houman n'eo ket sur da zont en he fezh beteg ar gear. Ar mestr azezet e lost ar c'har, mar kav mad, a jach varni bep ar mare.

Mes na glemmit ket re. Labour ken tenn paotred ar zoud a zo talvoudus bras evit an oll. Ar pezh a denner deus ar zoud a zo anavezet mat : oalen ha douriou krenv a bep seurt, ha dreist-oll an « teinture d'iode » ken implijet er vedisinerez.

J. Y. G.

AN DIVINEREZ

Herve. — Ac'hanta, Job, ha foar Landivisio deac'h ?

Job. — Brao dreist : tud, kezek ha traou a ioa mar deo spount.

Herve. — Petra ioa er staliou ?

Job. — Kement en deuz izom eun den da gaout. Vardro stal ar bolennou e oa ar muia tud, paotr ar stal a youc'he eb ehan : eur gwennek an taol, taol gwenn ebet.

Per. — Gwir awalc'h eo kement-se ; ma vez gwenn an taol evit meur a hini, ne vez morse gwenn evit paotr ar stal.

Job. — Var dro an divinerez ne velet den ebet.

Herve. — N'out ket eat da c'houlenn diganti lenn da blaneden ?

Job. — Eo marvad, sur ! N'oun ket ken diot-se evelato.

Herve. — An divinerezed a c'hoar kalz traou.

Job. — Ia ! Suna arc'hant an dud a c'houzont, dioc'h ma 'z euz bet lavaret d'eomp er c'hatekiz.

Herve. — Me gred e c'houzont kalz traou. Ha te, Ian ?

Ian. — Gwechall em euz bet fizians enno, mes brema n'em euz mui. Achu !

Herve. — Sell ! Daoust ha perak ?

Ian. — Perak ? E feiz, abalamour ma n'em euz ket.

Herve. — Te a zifenne an divinerezed varlene goulskoude.

Ian. — An den a c'hell chench.

Herve. — Ia, mes perak ?

Ian. — Ne garfenn ket e c'houfe Jeannett a zu-man.

Herve. — Ni ne livirimp ket d'ezi, ne ket 'ta tudou ?

Unan. — Me a vezo sioul evel eur bez.

Eun all. — Mut evel eur pesk....

Eun trede. — Evel eur pilgoz var ar c'hleuz...

Eur pevare. — Evel eur mean e gweled ar mor doun.

Eur pemped. — Ker mut hag ar c'hillok a zo var beg an tour.

An oll. — Ne livirimp ket eur siseurt, na da Jeannett, na da zen.

Ian. — Mat ! pa 'z eo gwir e fell d'eo'h.

Kerkent an oll dud a ioa er veilladek a azezaz kumpez ral evit klevet gwelloc'h ar marvailler.

Ian. — C'houec'h miz zo abaque ; va marc'h koz Pechard a ioa o c'hoari da fall eun tachad a ioa, a oue kavet eur mintinvez er marchosi, e garavellou astennet. Red oa d'in prena eun all.

Eiz dez goude e oa foar Landivisio, setu ma leverjon da Jeannett : Ma kavan eun daouvloazaden dioc'h va doare, ne zeuin ket var va skasou d'ar gear, er pardaez-man. — Diwal da baea re ger, emezi, setu aze pemp kant lur en da yalc'h.

Me a lakeaz eun tam tan var va c'horniad butun, ha yao, en hent !

Foar ar Gousper eo a ioa ; er foar-ze eo en deuz prenet Fanch an Ty-Braz e varc'h Moji.

Paol. — Ia, gwir eo ; eur marc'h kaer, mar deuz unan.

Per. — Pevar c'hant skoed eo koustet, mes ma 'z afe var ar blasen foar gantan breman, e c'hounesfe kant skoed da nebeuta.

Paol. — Oh, ia ! d'in-me e tal kant lur var marc'h ar Gernevez a zo bet prenet pevarzek kant hanter er foar ziveza zo bet e Lesneven.

Herve. — Peoc'h ! list Ian gant e histor.

Ian. — Er foar, me a reaz tro ar blasen : eun ebeul a ioa dioc'h va doare, ne oa ket daou vloaz c'hoaz, mes stumet brao, divesker neat, diskarg : pevar c'hant anter kant lur a c'houlennet anezan.

Abred oa, vardro kreizdeiz hanter ; e leac'h mont d'ar gwin gant ar perc'hen, me a gendalc' haz da achui va zro foar, hag a glaskaz va yalc'h evit gwelet ha choumet oa va arc'hant eharz. Siouaz ! ne gavjon na yalc'h, na arc'hant. Goude beza klasket er c'hodell zeou, em boa klasket en hini gleiz ; goude, e godell va chupen : goulo !

Ken nec het oan ma triveré an dour dioc'h va zal. Lakat a riz va baz-foar var an douar evit furcha va godellou

gant va daou zourn asamblez : goulo ! goulo !! goulo !!!

Ken dallet oan-m'am boa c'hoant da zilasa va boutou, da velet ha va yalc'h na vije ket kouezet enno : ne oa nag em bragou, nag em lerou. Ha va dourn en eur furcha a gavaz eun toull e korn va godel : siouaz ! kant gwech siouaz ! dre eno eo e ranke beza en em zilet va femp kant lur. An toull ne oa ket braz dreist goulskoude.

Ha me hag ober eun dro var va zeulou, ha dispenn va roudou gwella ma c'hellen ; va daoulagad o tevi an douar dre ma 'z ean, en esper gwelet va yalc'h. Kaer em boa sellet ha dizellet, ne velen netra : va yalc'h a ioa bet das-tumet, sur awalc'h, gant eur paotr fin benag.

Neuze e liviriz : deomp d'an ti-kear da glask an tabouliner, hen a embanno va c'holladen.

P'edon o vont, setu, e korn ar blasen, eur c'harr-ti dizazon, ha varnan eur ger ebken : *Divineréz.* Emaoun saveteat, eme-ve kerkent.

Mont a riz en eul lamm da di Ber an ti-korn : Ro d'in dek real, a lavarjon d'ezan. — Oh ! eme Ber, dek lur az pezo mar kerez, d'an dud honest eveldot me a roio atao. — Dek real a zo awalc'h, eme-ve.

Ha setu me e ti va divineréz.

En he c'harr-ti edo, eur c'houlouen ganti var elum ; ar prenestr a roe nebeut a sklerijen, hag hi, var he farlochou, e doa doare da glask eun dra benag.

M'em euz kollet va yalc'h, eme-ve, hag a zo nec het o klask gouzout e pe leac'h her c'havin. — Ah ! emezi, gant eun taol kartennou, m'hen disklerio d'eo'h.

Neuze e krogaz er c'hartennou a ioa var an daol, hag e reaz d'in ranna ar bern e daou. Da c'houde ec'h azezaz, hag e lakeaz gant ar brasa evez he c'hartennou, unan aman, unan ahont.

Goude m'e devoue sellet piz ouz an hini ziveza, e serraz he daoulagad evel eun den hag a zo sonjou braz var e spered, hag e choumaz eur pennad mad eb faouta eur ger.

Abarz ar fin e lavaraz : her gwelet a ran... var an hent ema... var an hent braz... plega ra... dastum a ra ar yalc'h... mont a ra er c'hoajou doun... Eun den braz... eun drem treud... eur zro freuzet... Her gwelet a ran er c'hoajou doun... dont a ra varzu ama... er foar ema.

Pa gleviz kement-se, me a oue laouen, na petra 'ta !

hag a c'houlennaz prim : Pegement eo ? — Eiz real, emezi.

Edon dija var an treujou, pa lavaraz d'in : Va zikourit, mar plij, dalc'hit din ar goulou epad ma klaskin eur pez a bevar real am euz kollet ama dindan ar gwele. — Klaskit, mar kirit, eme-ve, mall eo d'in-me mont da baka va laer.

Den braz, drem treud, saré freuzet : setu ar c'homzou a lavaren hag a aslavaren eb ehan dre ma 'z ean gant va hent : aon em boa d'ho ankounac'hât. Var ar blasen e selliz oc'h an dud, n'eo ket oc'h al loaned oa ; meur a zrem treud a ioa, mes daou pe dri ebken a ioa braz ; hini anezo ne zouge eur zaro.

Eur zaro freuzet benag a veljon, mes o ferc'hen ne oa na braz na treud, ha kaer em boa mont ha dont etouez tud ar foar, kaer em boa galoupat ha dic'haloupat, ne c'heljon lavaret da zen ebet : Te eo va laer.

Distrei a rejon d'ar gear nec'het gant ar c'hoajou braz m'e doa an divinerez komzet anezho, rak n'euz koat braz ebet etre ama ha Landivisio, nec'het c'hoaz o sonjal e doa izom va divinerez da gaout goulou evit klask an traou e doa kollet he-unan. Mes lavaret a rean : marteze, evelato, eo divinerez, mes evit ar re all ebken.

Roufennet oa va zal, izel oa va fenn dre ma tostean ouz ar gear : pe seurt gaou a c'hellin da liva, a zonjen, evit stanka he ginou da Jeannett, pa rebecho d'in va devez ha va arc'hant kollet ? Hag e choumen nec'het, lavaret a rean : gwella zo eo beza sioul hag humbl.

Tenval oa dija an noz pa 'z ejon dreist an treujou, mes va fenn a ioa tenvalloc'h.

Ah ! dont a rez, diyar ar mare, eme Jeannett, penn diboell ! penn avelek ! ped loen eo'h euz prenet eb eur gwennek en da c'hodell ?

Dal ! a zounjen, daoust ha Jeannett a vefe divinerez ive ? Mes ne liviriz netra.

Ia, emezi, drouk enni ken a zibrade diyar he zreid, setu aze petra eo koll arc'hant o tevi ar butun flieriuz-se, epad mac'h entanez da gorniad, eo'h euz lakeat da yalc'h aze var an daol, hag aze eo choumet. Koll da zervez penn da benn ha koll da foar, eur foar ker pinvidik all ! Panefede m'eo stag da benn ouzot, e pije kollet anezan mil fell zo.

Ha lavaret oun bet diot awalc'h da rei va dorn d'eur seurt azen !

Ha p'e defe Jeannett skoet ganen, n'em befe ket rebarbet, re eüruz oan, o veza ma ne oa ket bet kollet va arc'hant. Mes abaoe an dervez-se, n'em euz fizians ebet ken en divinerezed : dizounet oun.

Herve. — N'eo ket souez.

Job. — N'em boa tam fizians ebet enno araok, na brema ken nebeut.

Ian. — Mes ententit mad : Jeannett ne oar netra...

An oll. — Bez dizoursi, n'eo ket ni hel lavaro, na dezi, na da zen ebet.

Kement-se a zo bet diskleriet d'in gant Herve he-unan, mes pa oue achu e gaouz gantan, e lavaraz d'in : Gant a reoc'h, ne ziskuillit morse an dra-ze da zen ebet.

— Bez dizoursi, a respontiz d'ezan, den n'her gouezo birviken, hag abalamour da ze e sinan

KOLL-E-HANO.

TRI HENT AR BED-ALL

Eur vamm baour a yoa war he zremenvan. Teir merc'h he devoa, ar gosa a c'helle kaout seitek vloaz. Gervel a reas anezo e-tal he gwele a varo, hag e komzas outo evel-hen :

— « Va bugaligou ger, emezi, echu eo va amzer ganen, hag e vezo red bremaik dispartia diouzoc'h. Doue am galv da vont da gavout ho tad. Ar pezh a ra ar muia poan d'in eo dilezel ac'hanoc'h pa 'z hoc'h c'hoaz ker yaouank, ha lezel ac'hanoc'h paour glez, hep harp na difen war an douar-ma. An hini a ro o magadurez d'al lapoused hag al liou d'ar bleun er prajeier, n'ho tilezou morse, mar chomit fur. Digas a rai eun eal da ziskouez d'eo'h an hent. Pedit Doue eta kalonek pa vezin eat eus ar bed-ma ; ya, pedit anezan alies, hag evit ma sello ouzoc'h gant madelez, dalc'hit sonj mat euz aliou ho mamm. N'em beus mui a-walc'h a nerz evit chom pell da goms ouzoc'h ; setu ama eta e ber gomzou va aliou diveza. En em garit atao etrezoc'h, ha grit dalc'hat d'ar re all ar pezh a

garfac'h a ve great d'eoc'h hoc'h-unan. Hounnez eo an doare wella, an doare hep hini-all da blijout da Zoue, hon Tad d'eomp holl... Ha brema, va bugaligou, tostait ama an tri bara diveza-ze am eus aozet evidoc'h. Ya, ar re diveza int. Kemerit pep hini ac'hanoc'h unan anezo, ha grit implij vat gantan. Bezit piz warnan, arabat e vezo d'eoc'h avat chom hep roi d'ar paour ouz e naon. Ar paour a zo ho preur : ar paour eo Jezuz-Krist e-unan. Ranna a rai ganeoc'h e rouantelez mar rannit hoc'h-unan ho para gant ar paour. D'ar rouantelez-se eo ez an, va bugale ; eno e vezin oc'h ho kedal. Arabat e vezo d'eoc'h ankounac'haat an dra-ze pa ho pezo da c'houlen hoc'h hent evit dont betek ennon. »

Ar vamm gristen a roas he bennoz d'he merc'hed hag a varvas goude beza erbedet anezo eur wech c'hoaz ouz an Aotrou Doue.

Ar vugale a jomas penn-da-benn an deiz e-hars gwele ar maro. An hini gosa a zeblante beza lakeat nec'het gant maro he mamm, an eil a zec'he he daelou, ar yaouanka a ouele hag a bede.

Antronoz, a-boan m'oa diskennet ar c'horf er bez, setu perc'hen an ti o tont da c'houlen e c'houel-mikel.

— « N'hellit ket chom ama, emezan d'ar merc'hed ; ho mamm n'he deus ket paet he gouel-mikel. Red e vezo d'eoc'h eta mont er meaz. »

Ha setu ar merc'hedigou lakeat nec'het bras, n'ouient da beleac'h mont.

— « Deomp atao, eme ar yaouanka ; ni a c'houlenno hent ar bed-all, hag ez aimp da gaout hor mamm. »

En em glevet a rejont etrezo evit ober evel-se, hag hi da zastum ar pezig o devoa.

Ar bara roet gant ar vamm a yoa chomet war an daol. An tri bara n'oant ket ker bras ha ker bras.

Ar gosa eus ar merc'hed he devoa great eur zell korn hag he devoa gwelet ment an tri bara ; kemeret a reas dijipot an hini brasa.

An eil a yoa o vont da ober ar memes tra ; kas a rea he dourn d'an dorzig vrasa a jome ; hogen, sevel a reas evel mez ganti, hag e kredas hebken ober warnan eur jachaden, evel pa vije dizeblant.

Al loden lezet gant ar yaouanka n'oa ket tre henvel

oc'h an hini a reas Joseph d'e vreurig Benjamin ; hogen, ar bugel na daolas ket nemeur a evez hag a gemeras ar pez-a jome.

O veza sammet ar pez o doa gallet kaout evit o beach, setu an teir baotrez o vont er meaz eus an ti.

Hag ez eant, pep hini evel ma 'z oa tuet, buhanoc'h an eil evit eben. Ar gosa a yoa he spered ganti he-unan, mall bras he devoa da danva pelloc'h ar frankiz ; an eil n'oa ket nec'hetoc'h gant he c'hoarezed, hag an drede a yoa gant he mamm hag an aliou fur he devoa roet araok kimiada diouto. Hag evel-se, hep taoler evez, a-benn eur pennadig ez oant eat pell an eil diouz eben ; ar gosa a ya da genta, an eil gosa da c'houde, hag ar yaouanka da ziveza. Evel ma 'z oa kalz tro gant an hent, ar c'hoarezed a rea ar memes hent hep en em welet.

E penn an hent-se ez oa eur groaz vras astennet ganti he divreac'h evel evit lavaret d'an tremeniad : Chomit a-zav. Pelloc'hig ez oa tri hent : unan a ziskenne a-gleiz, egile a yea kompes a-zeou, hag an trede a yoa sav gantan ; an diveza-ma a yoa war-eun adre kein ar groaz.

Hag ez oa eun den, eun den koz bras, azezet e kichen an hent a-rea ar merc'hed ; pelloc'h, ez oa eun den yaouank e-hars troad ar groaz, e penn an tri hent.

Pa zigouezas ar plac'h yaouank betek ennan, ar paour koz a-zavas hag a lavaras d'ezi war eun ton meurbet truezus :

— « Eun draig bennak d'ar paour kez koz ! N'hellan mui labourat, naon am beus ha n'em beus ket eur gweneg da brema bara. »

Ar plac'h fero na zelaouas ket hag a yeas ebioù o sailha gant he bara.

— « Va merc'h, eme ar paour adarre, koz on, ha naon du am eus ! »

Hi avat na rea van ebet.

— « En hano Jezuz-Krist ! eme ar c'hoziad ; en hano Jezuz-Krist, a bed ac'hanoc'h dre va ginou da rei d'in eun aluzennig ! »

— « Goulennit skoazel digantan, va den-mat, evidon-me n'em beus netra-da roi !... »

Hag e kendalc'he da vont gant he hent o chaokat he bara.

An den yaouank a yoa e-hars ar groaz en doa gwelet ha klevet pep tra.

Nec'het oa ar plac'h o tigouezout en e gichen, e pean an tri hent.

— « Hent ar bed-all, mar plij ! » emezi d'an den yaouank flamm. »

— « Tri a zo anezo, eme an den yaouank gant eur vouez rust. An hini kleiz a gemerot, kredabl eo, abalamour m'eo an easa ; n'eo ket hennez koulskoude an hini a gemeras ho mamm. »

N'en doa ket peur echuet e gomz hag edo ar plac'h o tiskan dizoursi gant an hent kleiz, hent ledan ha fichet brao gant ar bokedou hag ar froueza y oa a-bep tu d'ezan. Ya, disken a rea hep taoler an disterra evez oc'h ali an den yaouank.

E keit-se, an eil blac'hig a zigoueze ive gant an den koz. Hema a lavaras d'ezi evel d'eben :

— « Ho pezet truez ouzin, rak koz on, n'hellan mui labourat ha n'em beus gwenneg ebet da brena bara. »

Koulz hag he c'hoar hena, houma he divije karet pel-lat, hogen ar paour a gendalc'he da bedi :

— « Eun draig bennak, va bugel ker ! koz bras on, ha naon am beus ! »

Ar baotrez a yoa etre daou.

— « En hano Doue ! eme ar paour, en hano Doue ! talvezout a rai d'eoc'h ! »

Dont a reas sonj d'ezi eus he mamm hag he devoe evel morc'hed ; tenna a reas a-zindan he zavancher ar bara he devoa c'hoanteet kuzat ; terri a reas eun tammig hag hen roas d'ar paour.

Daoust da gement-se, ar plac'h n'oa ket laouen pa zigouezas d'he zro gant an den yaouank a yoa en e zav e-hars ar groaz ; gwelet ha klevet en doa adarre pep tra.

Evel he c'hoar e oe nec'het o kaout tri hent dirazi.

— « Livirit d'in, mar plij, Aotrou, pehini eus an tri-ma eo hent ar bed-all. »

— « O zri e kasont d'ar bed-all, eme an den yaouank gant tristidigez. Kemerit an hini a zo a-zeou, n'ho pefe ket a-walc'h a nerz-kalon evit mont gant an hent stris. Kaout a reot dor wer ar bed-all e penn an hent a ziskouezan d'eoc'h. »

Hag ar plac'h yaouank a yeas a-zeou ; eun tammig muioc'h a zisken a yoa, hag an hent n'oa ket ker koant hag hini an tu kleiz, n'oa ket re zieas evelato.

D'he zro, ar c'hoar yaouanka a yoa digouezet gant ar paour koz azezet.

— « Ho pezet truez ouzin ! a lavaras-hen ; koz on ha kabac'h, hag ouspen-ze naon am beus ! »

N'en doe ket ezom da lavaret diou wech. Ar verc'hig vat a grogas er bara a yoa ganti dindan he c'hoazel hag a ginnigas anezan en e bez d'ar paour.

— « Re eo an dra-ze, va merc'hig, eme an den koz, eun tammig bihan hebken, n'em beus ket ezom muioc'h. »

— « Nan, emezi, kemerit an hanter. O roi anezan d'in, va mamm he deus lavaret ranna gant ar paour abalamour, emezi, ar paour eo hor breur, abalamour m'ema Jezuz-Krist o chom dindan truilhou ar paour. »

Hag e torras an tammig bara e daou, o roi goude al loden vrasa d'ar paour koz.

An den yaouank a yoa e kichen ar groaz en doa gwelet ha klevet pep tra.

An hini vihan a oe ken nec'het hag he c'hoarezed o welet tri hent dirazi ; hag e c'houlennas digant an den yaouank :

— « Livirit d'in 'ta, mar deo ho madelez, pehini eus an tri hent-ma eo a gas d'ar bed-all. »

An den yaouank a vousec'hoarzas hag a lavaras :

— « An tri hent-se, va bugel, a gas d'ar bed-all. Hogen, kemerit an hini kreiz, an hini a zo etn gant ar groaz. Er penn pella anezan e kavot dor wenn ar bed-all. »

— « Eno eo ema va mamm, n'eo ket gwir ? Emezi ; c'hoant bras am eus da vont d'he c'haout. »

— « Ya, va bugel ker, eno ema ho mamm, hag ive ho tad hag an Aotrou Doue. Eno emaint o c'hedal ac'hanomp. »

— « O ! mont a ran huan neuze, emezi... Na tenn eo ar zav ! na stris, na meinek eo an hent ! Aon am eus da goueza o vont dre ama. »

— « N'ho pezet nep aon, a lavaras an den yaouank koant ; me ho tougo etre va divreac'h, en aoun ne deufe ho treid da steki ouz ar vein. »

— « Ha me, pa ho pezo naon, me a roio d'eoc'h eus va bara. »

An eal (an den yaouank a yoa eun eal) a gemeras anezi etre e zivreac'h, hag e pignjont gant an hent stris ha meinek betek m'errujont dizale gant dor-wenn rouantelez ar bed-all. Jezuz-Krist e-unan eo a deuas da zigeri, tad ha mamm ar verc'hig vat gantan. An nor-ze oa dor ar baradoz.

An eil c'hoar a zigouezas ive prestik goude e kichen eun nor. An nor-ma na zigore ket war al leac'h m'edo ar bugel karantezus o tanva eul levenez hep he far, gant he zad hag he mamm. Kas a rea di ive, gwir eo, hogen, na tenn oa brema an hent he devoa da ober a-dreuz an drez, ar spern, ar vein, hag an tan ! An nor-ze oa dor ar purkator.

Hag ar c'hoar gosa, an hini he devoa eur galon ken kalet, an hini na fellas ket d'ezi roi eun tamm bara d'ar paour a c'houlennè, en hano Jezuz-Krist, n'em beus ket ezom da lavaret d'eoc'h e pelec'h edo pa zigoras eviti ha pa zerras warni dor rus-glaou ar bed-all.

KLAODA 'R PRAT.

Kevrenn ar Vugale

Da genta: G. Lannuzel, Ploumoguier.

Da eil: A. Jezequel, Plouvorn.

Da dred: J. Quérel, Ar Forest.

Da bevare: M. Ollivier, Kastel-Paol.

Lakât a reomp war he hed ar vojenn savet gant an hini so digouezet dez an beza da genta.

Mac'harit ar C'houzoug-Hir hag Alanik al Louarn

Eun deryez, abaoue ez euz pell amzer. Mac'harit ar c'houzoug-hir, du-hont o chom var ribl an Aber-Ildud a bedas Alanik al Louarn, a ioa o chom er mare-ze e koajou Keroulas da zont da leina d'he zik.

— « Ya ! ya ! Mont a rin, avad eme al louarn, ha plijadur e

» vô ganen zoken mont da welet ac'hanoc'h ha da aveli va fenn » war lez ar mor. »

Setu 'ta d'an deiz merket mac'h-erruas Alanik fidel d'e c'her esti Mac'harit ar c'houzoug-hir. Houman a ioa eun dalc'h diarbenn warnezi ; lakeat he devoa urz en he zik evit ober d'al louarn eun digemer a-zoare. Ar pred a oa aozet n'oa ket dister an tamm anezhan ; pesket tapet ganti en deiz araok var ribl ar ster a ioa poazet en aman, hag a laoske diouto eur c'houez ker mad ma kreskent an hast en devoa Alanik al Louarn da vont ouz taol.

Mez petra oa e eston, pa velas ar pesked-ze lakeat en eur ribod. Bodet o daou en dro d'ar ribod-ze, Mac'harit gant he beg hir a c'helle disken betek ar goueled ha tapout an tammou a oa ebarz ; mez Alanik ber e c'houzoug ha teo e benn a renkas ober kof-moan ha dizrei d'ar gear mezek, e lost pleget etre e zivesker, endre m'edo eben oc'h embann d'he amezeged an dro gamm he devoa c'hoariet dezan.

— Drouk bras ennan da veza bet tapet evel ma oa bet, Alanik a zontas d'e dro trompla Mac'harit ar c'houzoug-hir. Setu 'ta eun deryez m'her gwelomp oc'h erruout e ti Vac'harit laouen bras d'he fedi da zont da leina gantan : « Na petra 'ta, » a respontas tabous ar c'houzoug-hir, joa vras eo ganen mont » da zibri ouz taol Alanik al Louarn. »

D'an heur merket, Mac'harit, keit he diou fritell evel daou bab alar, a zired da di he c'homper. Ar pred a oa prest, n'oa ket kaer anezan, rak Alanik a veve dister awalc'h nemed pa 'z ea da ober troiou da gludou yer an amezeien eur banne soubenn an tri zraik, dour hag olen ha baraik a oa ha netra ken, ha c'hoaz e oue lakeat en eur plad ledan ha Mac'harit gant he beg hir ne c'helle nemed pipat. Alanik e keit-ze a c'hoarze leiz e gof ha gant tri pe bewar daol teod e reas eris-plad.

Mac'harit hir he diwesker, hir he gouzoug, hir he fri, a zistroaz d'ar gear ken lostok ha tra, ha ne oue ket dare dezi embann en he amezeged an dizro louz he devoa tapet diwar he beg.

Na dromplit ket, ha ne viot ket tromplet, rak n'euz den fin n'en deuz e goulz.

G. LANNUZEL.

Da ober ha da zigas — d'an Aot. Perrot, kure Sant-Nouga dre Blouzevede — abenn trede sul miz Ebrel, eul lizer skrivel gant eur c'hrouadur o vont da ober e bask kenta er bloaz-man, da bedi e baëron pe e vaëronez da zoni da welet anezan d'ar gouel-ze.

— Peb a levr « Buez Jeann d'Arc » gant skeudennou dudius ennan a vo kaset d'an tri a raio al liziri kaëra.

Pedenn savet gant an Aot. Laurie

ha mad da veza desket d'ar vugaligou a zo varnez ober o Fask kenta

O Jezuz, epad ho puez, var an douar-man e c'halvec'h en dro deoc'h ar vugale vihan, e vennigec'h hag e vriatec'h anezo gant teneredigez.

Setu m'emaoc'h varnez dont da vedon evit ar vech kenta dre zakramant meulet ra vezo an Aoter, d'en em unani ganen, me unan euz ar vugaligou-ze hag a garit kement.

Me garfé, o va Jezuz, kempenn a zoare va ene, abenn va Fask kenta; goasa pezh a zo, ec'h en em gavan re zinerz ac'hanon va-unan evit hen ober evel m'am euz c'hoant hag evit ho karet kement ha m'am euz youl d'hen ober.

Mez c'houi, o Jezuz, a c'hell peb tra; grit eta ma vô glan va c'halon ha birvidik, grit ma vezo eur c'havel bihan kaër e vezoc'h laouen o tont da c'henel ennan didan doareoù santel ar bara.

Evel-se bezet great!

Son ar Vestrez koant

(KANAOUEN GOZ HA NEVEZ)

Moderato

Me zo o vont da for-tu-nia Tra
 la la la la la la la. Me zo o vont da
 for-tu-nia Ha ne ran ken ne-met oue-la.

1

Me zo o vont da fortunaia
Tra la la la — la la la — la la
Me zo o vont da fortunaia
Ha ne ran ken nemet ouela!

2

Va mestrez en deuz kalz arc'hant,
Mez allaz, allaz n'eo ket koant!

3

He daoulagad, ruz ha pikouz,
Zo henvel ouz re eur marmouz.

4

He fri zo ken hir ha ken teo
Ha tour an iliz e Roskó.

5

He diou fronel leun a vutun
A ranker karza bep sizun.

6

Pa-zellan-ouz glæour he ginou,
E krenan dirak he skilfou !

7

Pedit evidon, mignoned,
Me-meuz aoun da veza drebet !

8

N'euz ket er vro eur varriken
A c'hellfe karga he losten

9

He divesker en he lerou
A zo ken teo ha ribotou

10

Pa daol he zroad var an douar
E c'holo daou pe dri hent-kar

11

He diskouarn seac'h-korn, melen
Zo ken braz a diou grampeozen !

12

Penaoz e pado va buez
Gant eur planken evel hounez

13

Potred, pa c'hoanteot fortuna
Klaskit karantez da genta.

14

Me a rank mont da skuill daelou
Oh ! me zo klanv va c'harvellou !

PAOTR TRÉOURÉ.

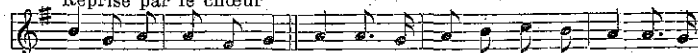
Ne lakit ket re ho fisianz !

Moderato

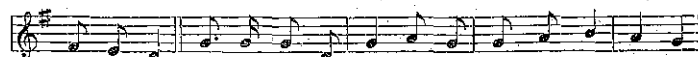

Ken-ta ve-liz va mestrez, Ken koant oa vel al loar

Reprise par le chœur

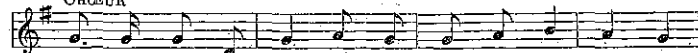

Ken koant oa vel al loar, Ha kaer am oa ga-lou-pat ne ga-viz

ket d'he far ! Verdu-ret-te don-dai-ne ver-du-ré don-dé.

CHŒUR

Ver-du-ret-te don-dai-ne ver-du-ré don-dé.

I

Kenta welis va mestrez, ken koant oa vel al loar,
Ha kaer am oa galoupat, ne gavis ket d'he far.

II

Ha kaer am oa galoupat, ne gavis ket d'he far,
Ha me goulenn diganti, ha pinvidik e oa.

III

Ha me goulenn diganti, ha pinvidik e oa,
Hag e respontas kerkent, oa merc'h d'eun ozac'h mad.

IV

Hag e respontas kerkent, oa merc'h d'eun ozac'h mad,
Oa pevar c'har houarnet, var gornik leur he zad.

V

Oa pevar c'har houarnet, var gornik leur he zad,
Ha trivac'h penn a ronsed evit o charreat.

VI

Ha trivac'h penn a ronsed, evit o charreat
Ha me goulenn diganti, mont betek ti he zad.

VII

Ha me goulenn diganti, mont betek ti he zad
Ha p'en em gavis eno, n'em oa gwelet fould vad.

VIII

Ha p'en em gavis eno, n'em oa gwelet fould vad,
Nemed eur c'hos tam podik, diou skudell ha diou loa.

IX

Nemed eur c'hos tam podik, diou skudell ha diou loa
Setu eno, kanfarted, pe seurt fortun a oa.

X

Eur c'hazik bihan dem-vorn, ioa eat da logota,
Setu eno, kanfarted, pe seurt fortun a oa.

XI

Eur yarik vihan vouchok, a ioa etal an nor,
N'ouzon ket pe o klochal, pe otramant e gor.

XII

Eur vioc'h-zu biskornik, a ioa e korn ar c'hraou
Hag a rea houpik, houpik, o tont dreist an treujaou.

XIII

Daou wele a ioa en ti; unan bep tu d'an tan,
Hag al linseriou voarno, n'oant ket linseriou moan.

XIV

Hag al linseriou wardo, ioa great gant brouan sin
Ha pa year en o zouez, a bikje an daoulin.

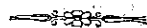
XV

Rak-ze 'ta, potred yaouank, a galon, me ho ped
N' lakit ket re ho fisianz; e komzou ar merc'hed.

XVI

Rak komzou flour ar merc'hed, a zo evel ar pell
Pa vezer ouz o nizat, a ya gant an avel!

*Destumet e Plouzeniel gant A. M. Saout,
ha hanet gant Potred Sant Noug
e c'hoariadek Meurz al Lard 1909.*

KELEIER AR MIZ

Pell zo n'hor beuz ket kaozeet gant lennerien *Feiz ha Breiz*. Hirio e c'hellfe beza hirroc'big hor marvailloù : eun tam pinijenn koraiz evit ar re a lenno.

Traou kaer! — En deveziou diveza-ma edomp o veachi, unan all ha me. E gar M..., da c'hortoz beza kaset pelloc'h, ez eomp hag e teuemp, evit tomma d'hon treid hag en em zizinoui. A greiz oll, eun « train » a dremenaz abenn ear abiou d'eomp, hag a jomaz koulz lavaret krenn a za nebeut amzer goude. Hag en eur zellet outan, va amezeg a lavaraz : « Nag a draou kaer great gant an dud, ha koulskoude n'int ket euruz ! » Bemdez e klevomp kement all, ha daoust m'eo fur ar ger, ne reomp ket a van outan. Enn devez-se, n'oun dare perag, e chomaz da voudinellat em dioukouarn, ha d'euz ar pardaer, araog en em rei da gousket, e sonjen en oll draou ijinuz great abaoe m'eo ganet an dud koz so brema var an douar. Ne ket ebken an hentchou-houarn, nag al listri pe ar c'hirri dre dan. Mez eb kaozeal a draou all, piou brema zeuz pevar ugent vloaz, hen dije kredet e c'helljet kas ar c'heleier dre neud orjal, pe zoken eb orjalen a dreuz an oabl ? Penaoz kredi e ve moyen da gas ar vouez en eil penn d'egile euz ar bed ? Koulskoude e c'hellit kaozeal gant eur mignoun zo pell diouzoc'h, ha klevet e vouez. P'edon yaouang, an dud en oad a lavare : « Ma kendal-c'her, eb dale ez ear var nij ! » Deuet an taol da vir. Laboused braz, great gant koat hag houarn, a zao an dud brao en ear, hag a gas anezo du-ma du-hont, etre an Env hag an douar.

Eb euruzded. — Kaer zo, evel a lavare va mignon, ne gaver ket an euruzded. E giz an nijerien, greomp tro ar bed, hag e velimp an oll boblou en enkreuz hag en diez-mant.

Bro-Zaoz a garfe an dud en em glevet enni; mez evel daou gi bet staget gwechall an eil gant egile, ar brotestanted hag ar gatoliked ne gredont en em astenn an dorn nemed en eur grenn.

E skei varzu an Sao-Eol, e kavomp an Allmagn, gant

e Impalaer, echu gantan e anter-kant vloaz, mez bervuz c'hoaz e c'hoad evel eun den yaouang bet wall skandalet gant e dad. Ne vez ken hano gantan nemed a fuzuiliou, a zabrinier, hag a boultr seac'h. Diez e kav gwelet Bro-Zaoz treac'h d'ezan var vor, hag e karfe, evel eun niz divergant, skei gant e donton. Ne c'hell ket atao evit e deod, hag ar boblou m'eo mestr varno, aon d'ezo na ve eun dro pe zro an taol ken prim hag ar ger, a grozmoz en e eneb hag a c'houlenn outan beza furroc'h.

E amezeg eo Impalaer an Aotrich. Hema, evel eun tad-koz pevar ugent vloaz, hen deuz c'hoant kreski e zouarou araog mervel, daoust m'eo torret d'ezan e benn gant e vugale, mall ganto e ve rannet ar peadra, araog zoken ma vo diskennet er bez.

Pelloc'h ema Impalaer an Turked, griz e varo, tort e fri, trist e benn, nec'het braz o velet e vugale ken dizuj : hiniennou zo ranket o lezel da zevl o lod, hag ar re a jom er gear a entent beza mistri.

Etre douarou an daou goz-ma, ez euz poblou all, braz o bro evel pal an dourn, hag a zo savet ganto c'hoant kreski. Evelse, an dachenn-ze euz ar bed, evel eun neizad merrien pa deu eol mae, a zo enghi filbouch ha difre. Ma ve c'hoaz lezet ar reziou d'ober o zreuz o-unan. Mez nan : dalc'h mad, unan pe unan, e giz d'eur mesaer didruez, a deu da vrocha an neiz gant e vaz, en esper lakat an oll da goll e benn ; en dro-ma eo an Allemagn, goudeze ar Russi pe Vro-Zaoz. Petra ' c'hoarvezo ? Doue her goar.

Mez dale a reomp. Deomp pelloc'h hag e kavimp bro ar Pers, c'hoant ganthi kemeret gizioù nevez, mez ne oar ket ar mod. An Indez so glanv gant ar vosenn hag ar c'holera, ha ne c'hell ket para.

Er penn all d'ar bed, ema ar Chin hag ar Japon, re vian o diou evit an dud a rankont da vaga. (Er Chin, ez euz 448 million a dud, daouzeg gwech muioc'h eged e Frans). Hag e klaskont, na petra 'ta, kaout dor zigor el leac'h all. Daoust hag eun dervez, pa vezo peuruzet ar goad en hor goazied, ne gouezo ket ar reziou varnomp evit hor flastra ha kemeret hor plas ? Ne gredfen ket toui nan.

Treuzet ganeomp ar mor braz, e kavomp an Amerik. Eno, er Stadou-Unaned, ez euz eur presidant nevez lakeat

var e dron, hag oc'h ober enor d'ezan tri mil martolod bet trizeg miz oc'h ober tro ar bed gant o listri a vrezel. N'int ket euruz, an dud-se, rag c'hoantat a raffent ne ve nemeto var an douar.

Mall eo distrei. O tigouezout er gear e klevomp hano euz an Itali, ar vro reuzeudig-se, bet nevez skoet gant Doue, hag a ya evelato an dud enghi var wasat eneb ar Relijion. Disul, evit ar votadeg, enebourien Doue o d'euz bet treac'h, dreist e kear Rom.

Hag e Frans ? — Mez marteze en hor bro ez a guelloc'h an traou ? Clemenceau disul e Paris, a lavare ema en hon touez al liberte hag ar peoc'h :

Daoust ha gwir eo ar gaou-ze ?

...**Na liberte...** ! — Al liberte, e pelec'h ema ? Penaoz eo bet roet d'eomp gant Clemenceau ? Ne ket o tiblas hag o terri an offiserien a ya d'an offerenn. Ne ket oc'h embann ez euz, er bloaveziou diveza-ma, laeret wardro 500 million divar goust an Iliz. Ne ket o viret euz an tadou d'en em glemm ha d'en em gemeret, pa vez desket d'o bugale er skol traou kontrol d'ar Relijion. Ne ket o c'hervel ar veleien dirag ar barner pa govesaont ar vugale, pe pa leveront d'ezo dont d'ober o mission. Ne ket o klask trabaz euz an Eskibien pa zalc'hont digor ar skoliou kristen pe pa roont d'anaout eo eskummuget ar gristenien a bren pe a ferm madou an Iliz. — Liberte da betra ' zo ? Ne c'hellomp ket zoken kaout an deputeed a geromp : ar Gouarnamant zo dindan-han, dre ar vro, ouspenn 900.000 mevel. Etouez an oll dud-ze, azaleg ar brasa anezo, beteg an disterra kantonier a roull e garigel var an hent, nikun ne c'hell voti evel ma plij gantan.

...**Na peoc'h...** ! — Liberte da zen, nemed d'an dispac'herien. Ar re-ma, goude ober freuz ha lac'herez, a vezo lezet da redet, evel an dud honest. Ne fureont ket evit-se, a c'hellit kredi, rag santout a reont ema ar c'hrenv ganto, hag eur vech roet d'ezo eur meutad, e c'houlennont eun troatad. Gwelit Clemenceau, d'ar zul 7 a viz meurz : etre m'edo var unan euz a blasennou Paris, o lore'hi gant ar vad a entente beza great, ar socialisted a drouze hag a zute krenvoc'h evitan, hag a youc'he varnan : « Muntre ! Muntre ! » Presidant ar Republik, deuet da zelaou e ministr, ne oue ket great

bravoc'h d'ezan p'edo o vont d'ar gear. Ma tistagit ki droug, e krogo ennoc'h.

— Rebec'h a rea an dud-se d'ar Gouarnamant beza lakeat ar zoudarded da denna varno hag o mignoned, pa reant trouz dre ar c'heariou. N'oa hano ebed ganto euz ar c'hargou nevez lakeat bemdez var gein ar bobl. Ne c'houlennent ket petra vez great gant an arc'hant. Ne rebechent ket an oll vagou a vrezel eat martoloded hag all a zindan an dour. Ne lavarent ket ne dalv netra al listri all a jom c'hoaz var c'horre, ha ne vent ket gwest d'en em zifenn en amzer a vrezel. Ha goulskoude, kement all a zo gwir, ha traou all c'hoaz, siouaz ! Penaoz neuze e ve peoc'h ?

Fizians ! — Tenva eo an amzer, eta. Arabad evelato fallgaloni. A forz da lavaret ha da gievat ez a fall an traou, e vezomp tentet da gredi e veze atao en hor raog pep tra drez ha kompez. Fazia reomp. Abaoue m'eo krouet ar bed gant Doue, nag a amzeriou trist a zo bet gwelet. Re hir e ve lavaret eur ger anezo oll. Brema 'z euz pemp kant vloaz, edo kouet ar Frans izelloc'h eged hirio. E brezel euz Bro-Zaoz pevar ugent vloaz a yoa, ar vro a yoa rivinet. Bandennadou soudarded, a rede ama hag a hont, ha ne lezent var o lerc'h nemed goad ha ludu. Ar roue nevez maro a yoa tec'het e spered digantan tregont vloaz araog e varo, hag e vam, eur vaouez divergont, a rene an traou ervez he froudenn. Ar roue yaouank ne jome gantan nemed eun nemed keariou. Edo ar Zaoz o c'helc'ha Orléans, ar c'hrenva anezo, ha var nez kaout an treac'h varuhi. Doue a gemeraz truez euz ar Frans. Hag evit diskwez eo Hen ar Mestr, e tigasaz d'he savetei eur plac'hig trivac'h vloaz, eur paour-keaz mesaerez denved. Houman a yeaz e kear Orléans, a roaz kourach d'ar zoudarded, hag eiz ez goude, ar Zaoz a rankaz tec'het. **Jeanne d'Arc** a gasaz goudeze ar Roue da Reims evit beza sakret. — He enebourien a gemeraz droug outhi, ha pa gouezaz etre o daouarn, e tevjont anezhi ez veo e kear Rouen. N'euz forz : divorfilet edo goad ar Fransizien, ha prest goude ar Zaozon a oe evit mad « buntet » er meaz euz ar vo.

Ar plac'h santel-ze a vezo dizale, da zul ar C'hasimodo, lakeat e renk ar Zent gant Hon Tad Santel ar Pab Pi X.

Bet kement a c'halloud d'ezhi gwechall digant Doue, hirio, p'ema er Baradoz, Jeanne d'Arc a dle beza talvouduz he fedennou. Fizians eta enni, ha pedomp anezhi, evit ma plijo gant Doue dont adarre da « vunta » divar douar Frans kement hini a ra gaou outan.

KERGADORET.

Respont da zivinadennou miz Genver

- I. — Ar c'hâz dindan ar gouele o c'hedal al logoden ;
Troid ar gouele ne finvont ket, ar c'hâz a jom habask o c'hortoz ar mare da zailla var al logoden ; al logoden a dec'h kuit.
- II. — Ar zizail.
- III. — 1.000 gwennek ha 1.000 hanter-gwennek, a dalv

1.500 gwennek, pe	75 lur » gwennek
1.000 liard ha 1.000 hanter-liard pe 1.500 liard, a dalv 375 gwennek, pe	18 15
1.000 diner ha 1.000 hanter-diner pe 1.500 diner a dalv 125 gwennek, pe	6 5

A ra assamblez. 100 lur » gwennek

- IV. — An tri breur a oa ken nec'het ha c'hui da genta evit ranna an 17 loen en doare merket gant o zad.

— « Ma vije bet trivac'h, a lavaras ar map hena, ne » vije ket bet dies dirouestla ar guden, mes n'eus nemet » seitek.

— « Penaos e pije great gant trivac'h, a lavaras an eil ?

— « Va Doue-ta sûr ! netra essoc'h. — Me 'm eus an » hanter, am bije bet nao ; — te peus an drêderen, o pije » bet c'huec'h ; ha Saik aman gant e navet hen diche bet » daou.

— « Mad, a lavaras Saik, 9 ha 6 ha 2 ne reont nemet » 17. — Setu eta ar rann great hag hini ac'hanomp ne » c'hell klemm pe gwir or beus bet hon tri en tu all d'hon » lod. »

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \frac{1}{9} = \frac{27}{54} + \frac{18}{54} + \frac{6}{54} = \frac{51}{54} = \frac{17}{18}$$

O DEUS KAVET TEIR RESPOUNT DA NEBEUTA :

- Mik Ruelin, Bourg, Hanvec.
- Francine Penneec, Bourg, Sizun.
- Hervé Herry, Kerouant-Izela, Henvic.
- Jeanne Prigent, Garros, Carantec.
- Mari-Jann Jacolot, Goarem-Goz. Kersaint-Plabennec.
- Alain Ménez, Kergoat, Guiclan.
- Mari-Yvonn Marzin, Bourg, Plouvian.
- Yvon Lhostis, Bourg, Plouvian.
- Emmanuel Bothorel, Bourg, Loc-Mélar.
- Jean-Marie Crenn, Boscornou, Loc-Mélar.
- Joseph Bothorel, Bourg, Loc-Mélar.
- A.-M^{ie} Maguet, Liorzou, Loc-Mélar.
- Emmanuel Pouliquen, Kerambellec, Sizun.
- Isidore Bouroullec, Saint-Urbain.
- Anne-Marie Billant, Kerdaculas, Saint-Urbain.
- François Hénaff, Plourin-Ploudalmézeau.

Divinadennoù Miz Meurs

- I. — Eul losten c'hlaz, eur c'horf gwenn,
Eur bonet truillek var he fen.
Mik RUELIN.
- II. — Me 'm eus gwelet gwreg an ti all
O rinsa daou graou gant eur c'hrogad.
Alain JÉZÉQUEL.
- III. — Daou var eur marc'h, hag unan a ra daouzek
leo epad ma ra egile unan.
Saik CROGUENEC.
- IV. — Nao dreust, nao ibil ous peb treust,
Nao sac'h ous peb ibil,
Nao gâzen goz e peb sac'h,
Nao gâz bihan gant peb kâsen,
Pet ibil, pet sac'h, pet kâzen goz, pet kâz bihan ?
Ha pet a reont-hi oll assamblez ?

J.-M. TOURNELLEC, Vourc'h-Venn.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouped

AOTRONEZ BELEIEN,

C'hoant oc'h eus da rei da vugale ho katekis eur priz a zoare, eur priz hag a reio plijadur ha vad dezo, eur priz ha ne gousto ket ker ? — Kemerit evito eur gomanant bloas d'ar *Feiz ha Breiz* (eun niveren bep miz.) — Gant ma kemeroc'h *dek* komanant pe ouspen ar pez a geroc'h, e vezo kaset deoc'h an niver a c'houlennoc'h evit *pevar real* ar gomanant.

Ar c'homanantchou a dle beza paet en eur o goulenn d'an aot. Cardinal, Kastel-Paol.

Nota. — Er miz a zeu e vezo kavet eur studiaden var ar bezin : « Penaos e vez kutuilhet ar bezin e pagan » hag eur verz var Jeann d'Arc.

Lizer an aot. 'n Eskop a Gemper hag a Leon

DIVAR BENN LEVEOU AN ILIZOU

An aot. 'n Eskop 'zo plijet gantan digas d'e veleien e gemenadurez divar benn madou an ilizou. — Goude beza her c'hlevet, eur c'houeriad paour a lavare : « Mad ! gwel e ve beva divar » eun tamm bara seac'h soubet en eur banne dour sklear ha » kousket bep noz e kambr ar stered eget na ve prena pe fermi » al leveou-ze roet gant hon tud koz d'an ilizou evit ma vije » pedet evito goude o maro » — Skei just a rea ar paour-kez-se. Setu ama al lizer :

Kemper, 20 a viz meurs 1909.

AOTRONEZ BELEIEN, HOR C'HENOBEROURIEN KER,

Ar roll eus an oll vadou laeret divar an ilizou en eskopti Kemper ha Leon a zo nevez bet embannet e kazeten ar gouarnamant (*le Journal officiel*).

Darn eus an dud fidel o deus gwir da berc'henni eul loden eus ar madou-ze, pe dre m'ho deus ho roet o-unan d'an iliz, pe dre ma 'z int bugale pe bugale vihan d'ar re ho deus ho roet. — Digasit da sonj dezo n'ho deuz mui nemet c'huec'h miz evit rei da anaout ho gwiriou. — An dever stris ho deus, nemet eun dra beñag o rentfe dic'halloud a grenn, da ober kement a ma c'hellint dirag ar justis evit perc'henni adarre al loden vadou-ze, ha d'en em glevet gant an aot. 'n Eskob evit ma vezo kanet ar servichou ha lavaret an oferennou goulennet gant an dud ho deus o roet, evit ma vezo sevenet bolontez ar re ho deus savet fondationou.

Var ar memez tro, e kemeroc'h preder da zigas da sonj, eur vech c'hoas ez eo eskumuniget gant an Ilis kement hini a deu da berc'henni ar madou-ze *evito o-unan*, pe a deu d'o fermi heb aotreadurez hon Tad Santel ar Pab.

An tiez, douarou ha leveou all a bep seurt a vezo kinniget pe d'an ti-kear, pe d'an hospitaliou, pe d'ar buroiou *de bienfaisance* ; red 'vezo eta digas da sonj da guzulierien an ti-kear, da guzulierien an departament (Conseil général), da renerien an hospitaliou, ne c'hellont ket *hebur pec'het bras*, na goulenn ma vezo roet ar madou-ze d'an tiez a renont, na digemer anezo soken ha pa vefent kinniget dezo, nemet gant aotre ar Pab pe an Eskob.

Ar Pab pe an Eskob en eur rei an aotreadur-ze a roio ive ar reolen evit ar jouissans epad ma pado an amzer dies 'zo varnomp hag a verko kement a vezo red evit ma vezo anavezet divezatoc'h perc'henniaj gwirion an Ilis var an oll vadou-ze.

An Ilis ne fell ket dezi, e doare ebet, dilezel e ferc'henniaj var ar madou a lamer diganti. Red eo e ouesfe mad an dra-ze ar re a falvezo ganto ober o mad eus al leveouze. Da heur o maro e rankint lakat urs en o c'houstians ma n'ho deus ket her great epad o buez ; anez-se, arabet hen dizonjfant, ne c'hellint na reseo o sakramanchou diveza, na beza lakeat en douar benniget, gant pedennou an Ilis ; rapari ar gaou o deus great hag ar skuer fall o deus roet a rankont.

Evit gouzout mad peger bras eo al laeroni great divar goust an ilizou, n'oc'h eus nemet lenn kazeten ar gouarnamant (*Officiel* du 14 mars). Eno e kavoc'h ar roll eus

an oll vadou-ze ; 26 pajen 'zo anezō. Paotret ar gouarnamant n'o deus ankounac'heat netra. Loden an anaoun 'zo eat a skrab ganto evel madou ar re veo. Mad 'vezo deoc'h lenn e prōn an oferen-bred ar roll eus ar pez 'zo bet laeret divar goust oc'h ilis, en eur zigas da sonj eus ar fondationou a oa ous ho heuill, da lavaret eo, ar pedennou hag an oferennou a oa da ginnig evito. Ar gouarnamant a ro ar roll eus ar madou, mes ne lavar ger eus ar c'hargou a oa stag outo. An dud fidel a velo evelse peger grevus eo bet al laeroni great kement divar o c'houst ha divar hon hini.

C'hoantat a ran e teuffe da velet sklear, divar ar mare, ar re a zo c'hoas eun nebeut trellet o daoulagat ha ne fell ket dezo anzaou pegen displeal ha pegen disakr eo lezen an disparti.

Ra deurvezo ganeoc'h, aotronez beleien va c'henoberrourien ker, digemer va menoziou karantesusa.

† ADOLPHE,
Eskob Kemper ha Leon.

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

Bete vremen hon deus gullet ez eo an ene dreist ar c'horf, dishenvel crenn diouthan, hag en deus he vuez he unan. Eur spered eo.

Abalamour da ze ne c'hell ket mervel.

§ I. — PETRA LAVAR ARSKIANT ? — Penaoz e c'hellfe an ene mervel ? Ha dre zisparti he lodennou, egiz ar c'horf ? N'hen deus ket a lodennou. Ha dre goll e nerz penn da benn varlerc'h dismantr ar c'horf, e giz lastez ene al loened ? He nerz a zo dreist ar c'horf hag he vuez a zo distag dioc'h he hini. Ha dre veza casset da netra gant Doue ? Doue ne gass da netra nicun deuz he grouadurien.

Discuezomp kement-se guelloc'h.

1. — Ar c'horf a varv, pa vez distrollet an danvez a zo

ouz he ober en eur freuza, me ' laka, an empenn, ar galon, ar skevent, pe o tispertia al lodennou-ze an eil dioc'h eben.

An ene, evel m'hon deus gullet, n'eo ket great gant danvez hag a gaver er bed ; n'eus ket a lodennou ebars ; ne c'hell ket beza rannet : bez 'ez eo penn da benn ar memez nerz unic a gaver holl e kement leac'h ma chom. Ma ne c'heller ket compren eur vaz eb daou benn, ne c'heller ket compren guelloc'h eun ene e daou damm. Dirann ha dirannus, an ene ne c'hell ket mervel dre ziframm he lodennou.

2. — Ne c'hell ket mervel, kenneubet, dre goll he nerz, e giz lastez ene al loened.

Ne dal ket ar boan discuez a nevez ez eo muzuled lastez ene al loened gant ar c'horf, o veza ne c'hell anaout nag ober netra dreist ar skianchou. Abalamour n'hen deus ken buez nemet dre ar c'horf ha ganthan, eun hevelep ene a gouez, pa vank he scor, hag a vary, evel ma voug eur c'houlouen, pa vez peur-zevet ar vouchen. Setu aze da neubeuta petra ' greder commun, beza ma z-eus tud gouiziec, evel Jakes Balmes, hag a lavar ne vary ket lastez ene al loened.

Ene an den avad n'eo ket muzulet gant ar c'horf. O studia he labouriou hon deus gullet selear ez eo eun nerz hag a zo dreist ar c'horf, p'e guir e ra traou hag a zo dreist holl galloud ar skianchou. Kavet hon deus eas avoalc'h, p'hon deus comprenet var skiant-vad ha bolontez an den, e vev an ene deuz eur vuez a gostez hag a zo distag dioc'h ar c'horf.

Ar vuez-ze a zalc'h hag a rank da zalc'her goude pred ar maro.

Evelato, buez an ene, daoust ma chom evit guir ar memez hini goude dismantr ar c'horf, a zo chenchet mod dezhi.

Setu aman penaoz e c'hoarvez an dra-ze.

Pa vez couezet ar c'horf en he boull, an ene n'hen deus ket mui a skianchou evit anaout an traou, ha rag-se ar bed-man a zo evithan e giz pa ne ve ket : ne c'hell ket ken gullet an heol o sevel adrenv ar menez, na clevet ar mor o trouzal var an aotchou, na santout an avel o c'houeza er guez bras. Collet en deus an daoulagad, an

diouscouarn, ar skianchou a zerviche dezhan evit anaout an traou-ze. Stad an ene dispartiet dioc'h ar c'horf a zo hevel en eur c'hiz ouz stad an den a zo eat dall, bouzar ha mut hag a zo paralizet he izili. An eil hag egile ho deus collet ar c'halloud da ober darempred gant ar bed. Abalamour da ze, buez eun ene hag a zo dispartiet dioc'h ar c'horf he deus chenchet *mod*, beza ma chom ar memez hini.

An ene a zalc'h ar c'halloud n'oa ket stag ouz ar c'horf : ar skiant hag ar volonteze a jom, ha kendelc'her a reont da labourat.

Ene an den maro a zonz eta, evel ma rea var an douar. Sonjal a ra da genta varnhan he-unan. P'e guir eo distaget dioc'h ar c'horf penn da benn, n'eus mui netra hag a virfe outhan d'en em velet e giz m'eman e guirionez. Ar guel-ze a dle beza souezus bras evithan, ha martreze spontus : var an douar ec'h en em anaie kenneubet !

Sonjal a ra ive var gement hen deus anavezet epad he dremen er bed. Nag a draou 'zo e spered eun den eb n'han deffe anaoudegez, abalamour ma chomont cuzet e goueled ar memor. An holl draou-ze a strink e giz elfennou tan dirag an ene diliammet diouz ar c'horf hag a en em ziscuez splamm ha digatar.

Var bouez compren varnho, an ene a c'hell sevel a nevez palez he vouisiegez. Doue hag he berfectionou, ar bed hag ar pez hen deus anavezet ebars a vez ententet guelloc'h. Var an douar ar skianchou ne velent nemet an dianveaz deuz an traou, ha re aliez e virent ouz ar spered da glask petra 'ioa en diabars. Er bed all an ene a c'hell en em lakaat diere da studia natur cuzet an traou.

Mes ne vel ket ar bed nag he c'hened, e giz m'am eus lavaret. Ar skianchou a roe digor dezhan var an traou crouet, evel ken aliez a brenest, a zo bet clozet gant ar maro. Abalamour da ze, stad an ene dispartiet dioc'h ar c'horf a ioa kemeret evit eur stad trist meurbed gant ar baianed a veve dindan oabl lugernus ar Greç.

Hervez ar barz coz Homère, Achille a ioa guelloc'h ganthan beza sclavour var an douar, dindan sclerijen an heol, eged beza roue e bro fenval an eneou.

Ha goulz goude, pion 'c'hoar ? martreze eneou an dud varo ho deus c'hoaz anaoudezeg deuz ar bed-man. Perag

ne deufe ket an Aotrou Doue d'ho sclerijenna en eur mod nevez e plas ar skianchou. Fors penaoz, an eneou a c'hell en em sclerijenna etrezho en eur rei kendelliou an eil d'egile.

Ar *skiant vad* ne c'hell ket discleria guelloc'h petra eo gouiziegez an eneou er bed all. Mes ar *feiz christen* a ia calz larkoc'h eged ar skiant-vad hag a zesk deomp assur e creiz pebez sclerijen dudius e couez ene an den, pa z-a kuit euz ar c'horf.

Ene an den maro a labour eta gant he skiant. He volontez a jom ive. Ganthi e car Doue dreist peb tra hag e car an eneou hervez ma z-int hevel ouz Doue hag unanet ganthan.

Caret a ra ive ar gerent hag ar vignoned hen deus lezet var an douar. Eur romen koz a scribe guechall d'he vignon : « C'houi a vezo bepred dirag va spered, ha pa vezin distaget dioc'h va c'horf, me ho tougo em c'hreiz, fors e peleac'h e vezin lakeat gant Doue. Ar maro ne c'hell ket va dispartia diouzoc'h, rag an ene a jom beo var dismantr ar c'horf, abalamour ma z-eo ginidic deuz an env, hag a dle miret he garantezion evel ma talc'h he vuez. »

Ar gelennadurez-ze, beza ma z-eo dibarfet e kever sclerijen ar feiz, a zo nerzus avoalc'h goulz goude evit pellaat diouzomp enerez ar maro... Nann, an dud a varv en hor c'hichen, hag avechou etre hon divrec'h, ne zistroont ket holl e ludu : ar skiant-vad a lavar deomp ne c'hell ket an ene mervel, hag e chom goest ato da zonjal ha goest ive da garet.

Ma hon deus c'hoant da gompren stad an ene goude ar maro, sonjomp en eur vezen savet huel dreist ar meziou. Eur bar avel a zo deut, hag en eur c'houeza hen deus torret anezhi dre an anter. Ar scourrou a zo couezet d'an douar hag a varv. Mes ar c'hef, evithan da veza divisket deuz he vrancou, he zelliou hag he vleuniou, a zo chomet en he za, glaz ha beo bepred deuz ar vuez a gav e calon an douar. Pa dosteio an hanv, e taolo blenchou nevez hag e vleunio ker caër ha biscoaz.

Evelse, pa vez scoet an den gant ar maro, ar c'horf ebken a gouez d'an douar hag a zismantr. Mes an ene a jom beo bepred deuz ar vuez hen deus digant an Aotrou

Doue. Evit guir, divisket eo deuz he skianchou ; mes bezit dinec'h : ouz deiz an eternite ec'h en em lakeio da vleunia en eun doare nevez ha da zougen sonjou ha caranteziou caër, disanaf er bed-man.

3. — An ene, dre natur, ne c'hell ket eta mervel. Mes martreze e vezo casset da netra !

Casset da netra gant piou ? Ha ganthan he-unan, pe gant eur spered all bennag ? Ne vezo ket.

Compren a rit-hu petra eo an dra-ze, cass da netra ? Cass da netra a zo ker bras labour ha digass deuz netra. Ma z-eus ezom deuz eun holl-c'halloudec evit ober eur c'hreunen dreaz deuz netra, ez eus ezom ive deuz eun holl-c'halloudec evit he freuza en hevelep doare ne jomo ket an distera danvez var he lerc'h ha ma vezo penn da benn e giz pa ne vije bet morse. Anat eo n'eus nemet Doue hag a c'hellfe cass an ene da netra. Hag er c'hass a rei ? Ne reio ket.

An ene a zo lakeat goest da veva bepred. Perag e teufe Doue d'hen distruja, goude beza roet dezhan ar c'halloud da veza treac'h ato d'ar maro ? Ia, perag e teufe Doue da ober an dra-ze ?

An holl a c'hoar ne gass Doue da netra nicun deuz he grouadurien. Kerreg ar mor a ia e treaz ; guez ar c'hoajou a ia e poultren, e ludu pe e moked ; corf al loened a ia e douar : netra ne z-a da netra. Hag ene an den, ar pez caëra deuz ar bed-man, a ve casset da netra ! Hag ene an den hen deffe poaniet epad bloaveziou da vont ato var vellaat, o testum eun tenzor a vouisiegez hag a vertuziou, evit netra nemet evit ober caëroch preiz d'ar maro ! Ar zonj-se ne d-a ket en hor spered.

Gouzout a rit perag hen deus an Aotrou Doue crouet ar bed. Evel m'eo soursen an holl draou, n'hen doa ezom deuz netra. M'han deuz eta crouet, n'oa ket evit beza parfetoc'h he-unan, mes evit discuez he perfectionou. Ar bed a zo great evit gloar Doue.

Hag evit guir, an envou a gan he veuleudi. Ar stered eb niver a lindr en oabl a lavar e pebez sked mysterius e chom an Aotrou Doue.

Ar mor bras a zo eur mellezour hag a ziscuez Doue en eun doare souezus. A dreuz he vent hag he nerz e vez

guellet brasder ha galloud eb muzul an Hini hen deus great anezhan.

An douar, gant an holl draou beo a zav ennhan e peb leac'h, a brezeg eo Doue ar vuez dre natur ha mammen an holl buezioù.

Mes da biou e tiscuez an env, ar mor hag an douar gloar an A. Doue ? D'an den, ha d'an den ebken. Ma can ar bed meuleudi da Zoue, evel eun delen estlammus, an den eo an telenner. Eb ene skiantec an den, ar bed a vije bet mut ha ne roje ket a c'hloar d'he Grouer.

Hag e sonj deoc'h adarre e teu Doue da gass da netra just an hini zo caner bras he veuleديو ! E chomo an distera greunen a zo oc'h ober ar bed, ha ne vanko nemet ene an den ! E guirionez eun hevelep sonj ne d-a ket en hor spered. Ne gomprenomp ket e teufe Doue, eun deiz bennag, pa vezo mouget an heol, scornet an douar, maro an holl ha casset da netra an ene diveza, da zellet goapaüs ouz ar bed en eur lavaret outhan he-unan : « Me a c'hoantea beza anavezet : disanaf e chomin hiviziken ; me a glaske beza caret : carantez ebéd mui ne droio varzu ennon ; me a c'houlenne beza meulet da viken : ancounac'h a gavin evit ato. »

Doue ne c'hell ket comz evelse ; Doue ne jench ket menoz ; Doue n'eo ket edro evel eun diskiant. Ar pezh hen deus c'hoanteat en he furnez a zo great evit ato gant he holl-c'halloud. C'hoanteat hen deus beza meulet da viken gant ene skiantec an den : meulet e vezo ganthan hed an holl gantvejou.

(Da gendelc'her).

J.-F. CAER.

Jeann d'Arc

Disul 18 a viz ebrel, e kear Rom, e vezo diskleriet « eürus » gant ar Pab Pi X, Jeann d'Arc ar plac'h yaouank dispar hanvet « Gwerc'hez Orleans », rag ma tilivras ar gear-ze eus galloud ar Saozon (8 a viz maë 1429) ; eun nebeut devezioù goude e oue treac'h dezo adarre en emgann Patay ; ha goudeze, kear ha kear, tamm ha tamm e tifframmas ar Frans eus o daouarn, o buntas er meaz eus ar vro hag e lakeas ar gurunen a roue var benn Charles VII e kear Reims (17 a viz gouere 1429). Buhan e zea gant he labour : « Ne badin nemeur ouspen eur bloas, » emezi, rag-se greomp labour-vad. » Dirag Compiegn he enebourien a reas kelc'h en dro dezi ; great e oue prisonierez (24 a viz maë 1430), gant ar Bourignonet. Mestr ar re-man Yan a Luxembourg, komt Ligny, mignon d'ar Saozien, hen gwerzas evit dek mil lur da roue Bro-Saoz. Lorc'h a oue er Saozien pa c'heljont teuler o c'hraban var an hini he devoa a bers Doue ken alies kastizet anezo. Kaset dirag eul lez-varn savet espres eviti, dirag barnerien, he enebourien touet, e oue kondaonet da veza devet ez-veo.

Ar setans douget, he merzerenti ne zeleas ket. Er memez dervez 30 a viz maë 1431 e oue savet e karr ar maro ha kaset da blasen ar Marc'had-Koz e Rouen. Eno ar plac'h yaouank a oue savet var eur mellad bern keuneud, staget gant eur c'helc'h houarn ous eur peul ; an tan ne zaleas ket d'hen moug, mes araog mervel e rentas eun testeni diveza d'ar virionez. Krenv ha freaz e lavaras dirag an oll barnerien ha bourrevien, soudardet ha bourc'hizien : « Nan, Nan ! va Mouezioù n'o deuz ket » va desevet ! Dont a rean a bers Doue ; n'em eus great » nemet senti ous Doue, em oll oberou. » Hag o sellet ous ar groas a oue savet dirazi e lavaras a benn diou vech : « Jesus ! Jesus ! » Hag en eul lavaret an hano sakr-ze e rentas he huanad diveza. Ne devoa nemet 19 vloas 4 miz ha 24 dervez.

Ar varnedigez displeal-ze a oue torret eun nebeut bloavezioù goude. Ugent vloas goude merzerenti ar verc'hez

yaouank e oue great eun enklask e peder gear : Domremy, Orlean, Paris ha Rouen : seiz ugent test a oue klevet, hag ar proses a badaz eiz miz. Er vech-ma, ar virionez a baras. « An eil rumm barnerien a lavaras e oa bet » great fall ar prosez kenta ; diskleria a rejont e doa » Jeann goulennet, ha meur a vech soken, beza barnet » gant an Tad Santel ar Pab ; o doa ar varnerien kenta » desevet Jeann e bered Sant-Ouen. Diskleria a rejont da » c'houde e torrent an daou brosez great da Jeann gant » Cauchon ; n'o doa an daou brosez-ze sklabezet, e doare » ebet, brud vad ar plac'h yaouank. »

(Tennet euz buez ar plac'h eürus Jeann d'Arc).

Abaoue, meuleudi Jeann zo e peb leac'h. E miz maë 1869 an aot. Dupanloup, eskop brudet Orleans, a reas ar goulenn a-unan gant 12 eskop all, ma viche lakeat Jeann e renk ar Sent. — Pie IX a zigemerar ar goulenn, hag ar prosez a vez great atao var buez ar Zent araog o lakat var an aoteriou a oue komanset. Kendalc'het eo bet gant Leon XIII. En em gavet eo breman e penn, ha disul, lidou bras a vezo great e Rom evit ar solanite-ze.

Dija 65 eus eskibien Frans o deus roet da anaout e zaint da Rom evit lida ar gouel. Ouspen 40.000 pelerin o deuz roet o hano evit mont ive da renta honor d'ar plac'h eürus dispar en he buez, dispar dre he c'harantez evit he bro, dispar dre c'hlander he c'halon, dispar en he m'erzenti.

E kement kear, e kement parrez eus ar Frans ma zo enni kristenien kaloneg a gar o relijion hag o bro e vezo great, a-unan gant Rom, lidou bras da genver an dervez-se. — Prezegennou evit rei da anaout petra eo bet ar Zantez a vezo great ; an *Te Deum* a vezo kanet ; bennoz ar Sakramant a vezo roet. An tiez, da serr-noz a vezo sklerijennet gant goulou a bep-seurt liou. Triomph a vezo great dezi.

Triomph a vezo great dreist-oll en Orleans. Eskop ar gear-ze, an aot. Touchet, hen deus kement poaniet da gas da benn ar prosez a lavar eus Jeann ar c'homzou zo ama varlere'h :

« Jeann d'Arc ! Eus hor ouenn eo Hounnez, e gwirionez ! Deomp-ni eo ar c'hrouadur dispar-ze glân evel » al lili kaerra eus an douar, lugernus evel ar stered

» lugernusa eus an nenv ; laouën atao, lemm e spered, » dispount e kreis an emgann evel kleze eur marc'heg ; » karet a rea ar Verc'hez, karet a rea Sakramant an » Aoter kouls ha muioc'h eget eun eal, karet a rea ar » Zent ; leun a fizians er Pab a c'halvas var he sikour » pa goezas en anken ; truezus d'ar beorien, d'an dud » klanv, d'an dud mac'hagnet en emgann evel eur soeur » eus hon hospitaliou, setu Jeann !

» Deomp-ni eo ! Eus hor ouenn eo Hounnez ! Hi, burzud » kaerra hor bro hed ar c'hantvetchou ; Hi, he deus bet » en he buez an triomphou brasa hag an ankeniou krisa. » Ar c'hleze he deus douget dispount evel eur soudard » kalonek, mes morse n'he deus skoet gant ar c'hleze. » Bêvet he deus etouez soudardet dibarfet, hag hi en o » zouez 'zo chomet unanet a spered gant Doue dre ar » beden ; e kreis ar c'homzou hudur ha gadal, he c'halon » a jomas disaotr hag he c'horf a jomas gwerc'h ; spered » eün ha didroidell e oue treac'h d'an doktoret a c'hoan- » teas hen lakât d'en em drec'hi en he c'homzou.

» Dre-ma karas he bro, e saveteas ar rouantelez, e » saveteas ar bobl, e lakeas ar gurunen var benn ar » roue. Ha goude an oll draou burzudus-se e varvas di- » lezet, mignoun ebet en dro dezi, dilezet gant ar roue, » gant ar bobl, staget, ar Santez ! gant dorn ar bourreo » var eur c'hrac'hell geuneud ha devet ez-veo. — Seul- » vui eo bet malloziet, seul-vui e vezo henoret, Hi ene- » bourez an dud dizoue, Jeann d'Arc ! »

F. C.

KEVRENN AR MERC'HED

UNVANIEZ MERC'HED FRANS

Kontchou ar Bloaz 1908

EVIT KARTER LANDERNE

Varlene, m'ho peuz sonj, hon doa lavaret d'eoc'h. — « — Chom a reomp beo, eun dra bennag eo, hag eun dra vraz zoken », ha meur a hini a zonje marvad er pez a vez lavaret aliez : — « — Keit ha ma z'euz eun huanaden buez er c'horf e c'heller kaout fizianz. » Me' evel ma oamp simpleat, evid klask eun tamik nerz c'hoaz, omp eat holl, koulz lavaret, d'al leac'h m'o deuz ennan kement a eneou toc'hor kavet prim eur vuez nevez.

Eur pelerinaj da Itron Varia ar Folgoat a oue embannet : lent e oamp e gwirionez, ker lent zoken ma ne gredemp ket evit ar pelerinaj-ze goulenn eun train a bez, rag d'an unneg a viz Maë ne oa menek c'hoaz nemed euz a daou pe dri c'hant, ha goulskoude, d'an daouzek, dindan an eol skeduz o para en oabl glaz, daouzek kant a heulie hor banniel gwen-kan a weler warnezi, livet gant unan ac'hanomp, mesk ha mesk bokedou gwen an Unvaniezh ha bleñh lili Salaün ar Fol.

En iliz kaer savet en honor d'an « Ave Maria » hon deuz pedet c'houék, kanet hon deuz kantikou dudiuz goest da ober d'hon Ælez mad mouze'hoarzin er baradoz, ha kernerzet eo bet hor c'halonou o klevet komzou entanet hag helavar, Aotrou Person Plougastel hag an Tad du Reau.

Eun neubeud miziou varlerc'h, eur retreat, roët e Landerne gant an Tad de Penfentenyo, a zikouraz ar greun mad hadet gant dorn Itron Varia ar Folgoat da zevel glaz ha stank, hag e gwirionez an eost a zo bet puilh ha founuz, pa z'euz ac'hanomp evit karter Landerne 592 muioc'h eget varlene. Hirio an deiz omp evid hor c'har-ter : 2.258 ha savet hon deuz etrezomp : 1.478 l. 60.

Merc'hed ar Merzer ha Plouziry o deuz heuliet skouër vad Merc'hed Sizun ; en em vodet int etrezo hag en em gaout a reont holl asamblez bep miz evit en em gennerzi

da labourat dre o fedennoù hag o oberou mad, ha zikour a reont hervez o galloud skol Seurezed ar Merzer. En ti skol-ze, serret siouaz evit ar vugaligoù, e vez desket d'ar merc'hed yaouank labour ar gemenerezh, ar geginerezh, ha kement a zo dleet da c'houzoud var ar meaz evid eur penn tiegezh mad pe zoken evid ar re o deuz c'hoant mont da zervicha en eun ti kristen bennag. Klevet a reont ous-penn kentelioù mad hag aliou fur, goest da ober anezo gwir verc'hed kristen.

Diskouezet hon deuz d'ar rummad-ma hor c'harantezh hag hor bolontez-vad : kant tregont lur (130 l.) o deuz bet hag a vo implijet, kazi-oll, evit sikour skol ar Seurezed.

Landerne en deuz bet 300 l. evid ar c'hazetennoù mad ; dre ijin ha skiant vraz an hini a gemer soursi euz an affer gaer-man, an arc'hant-ze a roio kant evid kant, rag ne vez roët kazetenn ebet evit netra, an Unvaniezh ne ra nemed sikour. 150 l. a zo bet roët c'hoaz e Landerne evit ar Skolioù libr, 100 l. evid an ti-skol hag al levrioù mad da Landivichau ; 80 l. evid ti-skol ha Patronaj Plougastel ; 55 l. da Verc'hed Lesneven, a zo ivez, a nevez-ze, en em vodet etrezo ; fizianz vraz hon deus e galloud ar re-ma dre ma c'hellont soursial euz kalz parrezioù re bell euz Landerne evid-omp hon-unan ; 30 l. evid ar c'hazetennoù mad e Sizun.

Erfin, eur zomm a zo miret evid rei prisiou katekiz e Landerne, St-Thonan, St-Divy, Lanurvan, Penc'hran, Plouedern, ar Forest hag Irvillac.

N'eo ket awalc'h evidomp soursial ouz ar re a labour da viret ar Feiz en eneoù, hon honor a alie ac'hanomp c'hoaz da rei an dorn da gement-hini a zo bet gwall-gaset abalamour dezi. Ha setu perag hon deuz kaset da Aotrou Person Plougerne eur zomm a 220 l. en eur hedi anezan d'o ranna etre an tiegezioù a vije enno an tad prizoniet, miret outan gounid bara e vugaligoù pe c'hoaz d'o implija evid sikour paëa mizou ar prosez a dalvezaz daou ugent dervez prizoun rust da zifennourien kalonek iliz Plougerne.

Her gwelet a rit, an arc'hant a roët a volontez vad a vez rannet beb bloaz etre ar memez ezommoù, ha beb bloaz ivez e vez rentet deoc'h eur gont striz euz an holl

zispignou. Klevet a reer goulskoude re aliez c'hoaz tud o lavaret : « Da betra e servich an Unvaniez ?... »

Marteze lod euz ar re nevez deuet en hon touez a c'helfe hen lavaret dirazoc'h, — respontit a grenn :

An Unvaniez eo en deuz unanet, staget hon daouarn hag hor c'halonou ; an Unvaniez a zo, mar kirit, eur Feunteun hag er Feunteun-ze peb hini ac'hanomp a deu da skuilh e veradik dour, re zister dreizan e unan, hag a ya brema gant kalz re all da zikour skoazella an holl oberou kristen ken talvouduz, ken neseder en amzer glac'haruz-ma !

Epad c'houec'h vloaz he deuz roët :

3680 l. etre ar Skoliou kristen hag ar Skol katekiz,

2850 l. evit skigna ar c'hazetennou mad,

1016 l. d'ar re o deuz bet gouzanvet evit difen ar skoliou, ar Presbitaliou, an Ilizou, en eur ger, kement liberte kristen a zo.

Ne gomzimp ket euz ar pelerinachou, ar c'honferansou, ar retrejou... ar balevarz euz an arc'hant a zo bet kaset da Paris e penn an Unvaniez evid holl oberou kristen bro Frans.

Siouaz, her gouzoud a rid, hor bro baour ne ra nemed en em zistaga muioc'h-mui bemdez euz an Aotrou Doue ; mez n'eo ket er bloaz ma teu hon Tad Santel ar Pab Pi X da rei deomp Jeann d'Arc evit patronez, eo e ve brao d'eomp fallgaloni.

Ar bastorezik paour euz bro Lorren ne oa nemed c'houézek vloaz pa glevaz evit ar vech kenta mouéz ar zent o c'helver anezi en eur lavaret : « *Oa truezuz bras stad rouantelez Frans.* »

Senti a reaz outo, ha goulskoude divezatoc'h he deuz anzavet dirag he barnerien epad he frosez, e vije bet gwelloc'h ganti beza merzeriet.

Evel d'ar mare-ze, *truezuz bras eo stad hor bro Frans*, arabad eta breman ken nebeud, nebeutoc'h eget biskoaz, d'ar Merc'hed kristen dont d'he dilezel !

* * *

1908

Parresiou	Merc'hed	Arc'hant	Parresiou	Merc'hed	Arc'hant
Landerne....	469	469 30	Plouider.....	44	10 75
Sizun.....	280	118 75	St-Divy.....	43	36 30
Landivichau..	191	188 45	Dirinon.....	41	4 25
St-Thonan...	161	48 85	Penc'bran....	41	17 25
Plougastel...	151	125 85	Plougerne...	26	9 25
Plouziry....	137	55 75	Plouzeniel...	26	7 00
Lesneven....	113	71 45	Loc-Brévalair	24	6 00
Ar Forest....	106	26 50	Logonna.....	14	21 00
Plouedern...	99	25 25	Daoulas.....	5	13 00
Lanaurvan...	85	80 45	Kersent, Ar		
Lanarvily....	81	32 05	Roc'h ha Tre-		
Ar Merzer....	59	55 25	levenez.....	3	30 00
Irvillac.....	51	13 75	Tremaouezan.	8	2 75
				2.258	1.478 60

Keleier bihan an Unvaniez

Landerne. — D'an 23 a viz meurz diveza, dirak eun niver kaer a verc'hed kristen Frans eo bet lennet ar pennad-skrid emamp o paouez embann hag a zo menek ennan euz buez an Unvaniez e karter Landerne edouk ar bloaz 1908.

Sant Thonan. — *C'hoari 'r zac'h.*

Euz Sant Thonan warlene e oa 131 en Unvaniez, er bloaz-man ez euz 161, ha merc'hed divorfil c'hoaz, m'hen asur deoc'h.

D'an 28 a viz meuz goude ar gousperou daoust d'ar gwall amzer, o deuz great eun tammik pante er bourk. Gant ar gwenneien a oa bet roët dezo euz kef an Unvaniez evit kas an oberou mad en dro en o farrez, o devoa prenet eur bern traouigou kaer ha talvoudek an darn vrasa anezo, ar pezh a zo gwelloc'h c'hoaz.

C'hoariet eo bet ar zac'h warnezo hag en doare-ze o deuz great plijadur da veur a hini ouspenn m'o deuz tapet an tu, evel ar servicher ijinus a zo menek anezan en Aviel, da lakât ar pezh a oa bet fisiet enno da rei kant evit kant.

— Eun tamm ijin zo mad da gaout !

Ar c'hleier o vont da Rom

Da genver ar Yaou Amblit, oll gleier ar bed katolik a ia da Rom evit beza benniget gant ar Pab ; an oll her goar. — Hini ebet, na bihan na bras, nag an hini a rank beza dek, daouzeg den evit hen lakat e brall ken nebeut hag an hini a laka ar c'hurust da ober lamm-penn en eur chacha var ar gordenñ gant eun dornig, hini ebet, a lavaran, ne garfe mankout ar veach-se. « Visantik » eus Tre-flaouenan a vez atao eus an abaden ; seder, evel eul laouenanik e sav er vann en eur richânat : « dir-dir pa na dor » ; ha mad a ra heuill e genvreudeur pounneroc'h eus Berven, eus Guitevede ; anez-se ne sônfe mui pe e sônfe fall.

D'ar Yaou Amblit, dious ar mintin e zeont en hent ; mes hini ebet araog beza klevet c'hoez an ezans e dêrou an oferen-bred, ha klevet ar hommou kân eus ar *Gloria in excelsis*. — Avechou, kleier ar c'herriadennou bras a jom d'en em c'hedal, rag en em anaout a reont hag e fell dezo beachi assamblez evit en em zizinoui hed an hent. — Hir eo ar veach evit darn anezo. Skanvoc'h eget ar gweniliet e savont a denn-askell dreist ar c'houmoul, uhelloc'h en oabl eget an ér ar galloudusa, ha kement a diz a vez ganto ma n'ho gweler ket o tremen. Ha ken-da-ze red eo dezo ober trumm ar veach, rag dizro e rankint beza adarre abenn ar sadorn vintin. Petra ne ve sonjet anezo ma ne vijent ket dizro evit an Alleluia ?

Oll gleier ar bed ! Ia ! Deuet int a dreus d'ar mor bras, eus an Amerik-Uhella hag an hini Izella, eus an Afrik, eus an Asi, eus an enezennou hadet dre ar moriou doun ; deuet int eus a bep korn eus an Europ, eus an Irland, eus an Almagn, eus ar Frans hag ar Spagn, eus pevar c'horn an avel e diredont a benn-ear varzu Sant-Damaz. An dro a reont en eur c'hournijal da ilis vras Sant-Per araog plâva var toennou palez ar Pab. Er memez doare int oll stummet ; mes o ment, o liou hag o mouez a zo dishenvel bras. Darn, koz-koz o deus gwisket liou an amzer, dû, louet, briz gant bannou alaouret bep ar mare ; var o zaëou arem garlantezet a vleuniou a bep seurt ez

eus kroaziou, skeudennou sent, ha moulet varno lizerennou koz dantelezet : o hano badiziant hag hanoiou ar re o deus ho roet hag o zeuzet. Darn all paouroc'h deuet eus ar parrezioù bihan, eus an ilisou koat ma ped enno ar vorianet n'o deus nemet lizerennou ha saëou plean. Mes paour pe pinvidig, laouen int oll hag evel c'hoarezet ec'h en em anavezont. Pebez cholori ganto p'en em gavont ; kaër o deus goulskoude ar mouezioù pounerra ne c'hellont ket trec'hi var ar re vistra. Mouezioù ar vugale a vez ato klevet dreist mouez o zad. — Mes peoc'h.

Setu ar Pab o tigouezout evit o bennigen ha rei dezo o c'hrevidi. Kerkent en em renkont ervez o ment : ar re vihanna da dosta, ar re vrassa var ar renk pella ; kloc'h bras ilis ar Galon-Sakr e Paris, re an ilis-veur (ilis an Intron-Varia), kleier Lyon ha Fourvières, re Sant-Martin eus Tours, re Chartres, Reims, Rouen, Beauvais ha Lourdes, re Intron-Varia ar C'hed eus Marseill, peziou traou mantrus, bazoulennou dezo ken teo ha korf bras eun den en oad. Tost dezo, var ar renk pella ive re Gemper, re Gastel-Paol, re Sant-Louis-Brest ; kleier bras Sant-Thegonnec, Guiclan a Lambaol a c'hoantaffe paravia ganto, mes ne c'hellont ket, var an eil renk e rankont chom, gant kleier nevez Plouenan, Sant-Martin-Montroulez, Landerne, ar Relecq-Kerhuon, Lambezellec.... N'eus fors ! ma n'eo ket ken pounner o mouez, eo dudiusoc'h da glêvet, ha lakat a reont an douar da dregerni hag eur voudinell spountus da sevel pa skojoùt peb a daol evit saludi ar Pab.

Daoust d'an drouz-ze goest da bignat beteg ar barados ha da zisken beteg hanter an douar, den n'o c'hleve, den n'o gwele eus an niver dud bodet var blasen Sant-Per nag eus ar gardinalet rus a oa en dro d'an Tad Santel, den nemet ar Pab ebken. Mes Hen o gwele, Hen o c'hleve, Hen o anaveze oll hag o galve dre o hano, a yuze hoarze outo, a vennige anezo hag a gemenne dezo ober mad o dever : sini skiltr evit ar vadiziant evit laouenât kalonou an dud hâ kas dre ar vro ar c'helou mad eus ginivelez eur c'hrouadur d'an aot. Doue ; sini skiltr ha laouen evit ar prijoù yaouank en em unano dindan daoulagat Doue ; sini glac'harus, ouela soken var ar re varo evit tenerrât

kalonou an dud hag o lakât da bêdi evit an anaoun paour ; gervel aketus an dud evit an oferen-bred hag ar gousperou d'ar sùl ; lakat bemdez, dious ar mintin, da greiz-deiz ha dious an nôz, an dud da sounna eur pen-nadig o fenn ha da sevel o daoulagat en nenv evit saludi ar Verc'hez.

Goude beza gwelet musc'hoarz laouen ar Pab, klevet e genteliou fûr ha santel, bet e vennoz an denerra, peb rumm gleier a respountas dre zaou daol pounner pe munut dious o ment, evit trugarekât an Tad Santel ha saludi anezan en eur vont kuit. Ar porz a dregernas adarre, an douar a grenas beteg an diasez, ha kerkent e savjont er vann. Adarre dreist ar menezioù hag an traoniennou, dreist ar parkeier hag ar c'hoajou, dreist ar c'herriou bras ha bihan, dreist ar mor doun, skanvoc'h ha lijerroc'h eget al labouset al lijerra, e nijont varzu o zies uhel, varzu o zouriou dantelezet a dregerno antronoz d'ar sadorn vintin gant o c'hân dudius.

Levenez ar c'hleier a seblante beza lakeat ive eun nebeut laouenidigez e kalon ar Pab ha daoust da ze eur roufen a jome var e dâl. A amzer da amzer, e zaoulagat hag e vuzellou a ehane da vusc'hoarzin ; hag e selle varzu ar c'hournaouek evel pa vije bet o c'hedal c'hoas eur c'hloc'h benag eus an tu-ze, eur c'hloc'h ha ne deue ket...

Edo varnez mont kuit, ankeniet breman e galon pa velas o tont a denn-askell daou gloc'h all, ment vras dezo, garlantez kaër en dro d'o zaë ; kleier eur barrez pinvidik, pe bet pinvidig en e feiz, anat. Mes siouas ! o zaë breman n'eo ket ebatus da velet goloet ma 'z eo a wiad kefnid hag a boutren. Daoust da ze, raktal lagad ar Pab a sederreas.

— Deuet oc'h, kement-se, divar ar mare ! a lavaras dezo ar Pab gant eur vouez karantezus en despet d'ar rebech a oa en e gomzou.

— Ia, Tad Santel, a respountas lentig, lentig ar c'hloc'h brassa. Ne gredemp ket dont gant ar re all ; re a vez hor bije bet. Sellit ous ar vantell boutren ha gwiad kefnid a zo var hor saë. Hag ouspen, ne man ganeomp na c'hoez ar hodou palmez na c'hoez an esanz. Ne anavezomp mui joa ebet. Hor mouez zo maro.

— Penaos ? Lidou sùl ar Bleuniou n'int ket bet great en ho parrez ; ar vugale vihan n'int ket deuet gant o bokedou beuz da glevet an Aviel Bleuniou ?

— Nan, Tad Santel !

— Ha deac'h, d'ar Yaou Amblit, iliz Sant-Eozen a zo chomet mud ?

— Mud eo chomet, Tad Santel.

— Penaos e c'hell eun iliz vras ha kaer evel oc'h hini chom heb oferen da genver an devez benniget m'eo plijet gant va Mestr divin sevel e Sakramant a Garantez, Sakramant an Aoter, meulet ra vezo ?

— N'hor beus beleg ebet, Tad Santel, evit lavaret an oferen, rag-se ni zo glac'haret oll, ni hor beus kollet hor mouez. Abalamour da ze, deac'h deiz ar Yaou Amblit, omp eet var gerin roc'h Trevezel da glevet hor c'hoarezet eus Pleyber, Comanna hag ar Fouillez o sini skiltr ha laouen ar *Gloria in excelsis* araog kimmiada eus o zouriou, da zont davidoc'h, Tad Santel ; ha pa hor beus o gwelet eat mad e penn o beach, neuse d'hon tro ni a zo savet er vann evit digas deoc'h kelou eus hon anken.

Daelou a savas e daoulagad an Tad Santel.

— Ha perag, emezan, n'ho peus mui a veleien en eur barrez ker bras, ken kaer, brudet dre e feiz, amzer zo bet. N'eus mui eta beleien avoalc'h em bro muia-karet, Breiz-Izel ?

— Beleien avoalc'h ? Oh, eo ! Tad Santel, mes o zi 'zo lammet diganto ha ne c'hellont ket, kementse, dont da loja en hor c'hambr deomp-ni. N'int ket great gant dir hag houarn teuz eveldomp-ni. Ti a rankont da gaout ha ti ebet na ginniger dezo.

— Christenien fall zo neuse-ta er barrez ?

— Nan, Tad Santel ! Unan benag marteze, mes n'int ket niverus. An darn vuia 'zo rannet o c'halon dre ne glevont mui hor mouez. Niverus int c'hoas er barrez ar re o deus gwelet teuzi va c'hoar aman. Deuet oant da Vontroulez evit gwelet hen teuzi, hag evit ma vije skiltrusoc'h ha flouroc'h he mouez, e taolent en teuz o bloukeier arc'hant, peziou ugent real. Darn eus ar re o deus roet an testeni-ze eus o feiz zo maro ha va c'hoar he deus ouelet varno. Hirio o bugale n'o deus ket ken nebeut nac'het o feiz ; rag, euz an tour uhel ma z'omp savet e velomp bep

sul an dud-ze o vont a gleiz, a zeou da glevet an oferen. Abred dious ar mintin, kerkenta tarz an deiz ho gwelomp o loc'h eus o zies, teir ha peder leo. o deuz da ober dont mont, n'eus fors ! Mont a reont goazet, merc'het, bugale, koz ha yaouank. D'an distro, e vezont feaz-marzo, mes laouen e vez o zâl. Oh, eo ! Karet a raffent kaout beleien, rag hini anezô ne fell gantan mervel heb skoazel ar Sakramanchou. Bemdez e velomp ar beleg kaloneg a gemer soursi eus ar barrez, gantan e zac'h nouën pe ar westig aour a c'horren an Aot. Doue o tont, o vont eus an eil kerriaden d'eben da frealzi ar glanvourien. Gleb-teil gant ar glao hag aliessoc'h gant ar c'hoezen, digemer kaloneg hen deus e peb leac'h.

— Bezit dinec'h neuse. Hoc'h anken ne bado ket atô. Ho mouez a gavoc'h adarre, ha gavoc'h a benn nebeut ama. Me bedo evit ho parrez.

Hag an Tad Santel ha sevel e zorn evit bennigen an daou baour-keaz ankeniet hag e reas dezo ar pezh n'hen devoa ket great da hini ebet eus ar c'hleier all : e plegas e benn hag e lakas e vuzellou sakr var o saë arem. Pebez joa evito !

— Alléluia, a ganas an daou gloc'h benniget. Hag o mouez a sône skiltr, hag o mouez a sône flour, hag o mouez, evel hini an Elez a ielo beteg trôn an aot. Doue harpet ma vezo var beden ar Pab. F. C.

Kevrenn ar Vugale

Houman oa ar steuenn roët e miz c'houevrer :

- « Eun nozvez goanv, eur paour keaz koz a sko war dor »
- » eur maner da c'houlenn lojeiz en han Doue hag ar »
- » Werc'hez.
- » Aotrou ar maner ne fell ket dezan e zigemeret.
- » Antronoz e oue kavet, korf ar paour, etouez raoz ar »
- » c'houer dosta, maro. »

Ha setu aman hanoiou an tri bugel o deuz great war-nezi an danevellou kaëra :

1 Perik Dantec,	Sant Noug.
2 Yvonnik Cabon,	ar Merzer.
3 Antonik ar Roux,	Forest Landerne.

N'euz ket bet marteze pell 'zo, kement a heligenta etre bugale **Feiz ha Breiz** hag er wech-ma, ha kement a skridou digaset da gaout gwir dalvoudegez.

Moulla reomp war e hed al labour kenta kurunet.

Maro Fanch « partout »

Dizasun eo da dud izel
Mont da diez an dud uhel !

Eur paourkeaz koz hanvet Fanch « partout », me gred abalamour ma n'en deuz kear ebed eo hanvet evelse, a ioa o vont da foar c'hwevrer Landerne da glask eur gwennegig a jans.

Skuiz-marzo oa dija, pa zigouezaz gantan eur marc'hadour ludu euz Sant-Noug her sammas en e gar bras ha sentu ma oue rentet buhan war haveou Landerne.

Fanch « partout » en doa riou, mez plijadur en doa ivez o sonjal e raje eun dervez mad ; rak an amzer a oa brao kenan daoust ma oa skourn ha reo ; hag hen d'ar plas foar da c'houlenn e aluzenn ; kalz tud vad a lakea eur gwenneg dezan en e dog bord freuzet ha kerkent Fanch a lavare eur bater a greiz e galon evit trugarekât e vadoberourien ha goulenn digant an Aotrou Doue chans vad dezo gañt o chatal.

D'an abardaëz Fanch « partout » goude beza kemeret eun tamm bara da stanka e greizenn, a gemeras adarre hent Plouedern evit mont warzu e lojeiz, rak sonjal a ra ne vezo ket brao chom e kramp ar stered da dremen an noz, rak doare skourn a zo kenan.

Fanch a ieas da c'houlenn lojeiz da vaner an Dour-du e kreiz etre Plouedern ha Gwiniventer. Dioc'h-tu ma santjont ar chas anezan ec'h en em lakejont da arzal ha da lammat ouz o stag.

— Eur mevel a deuas da welet petra oa ganto.

— » Petra glaskit aman en noz, léustreugenn, emezan da Fanch.

— « Eur plasik bennak, en han Doue, va mab, evit tremen an noz. »

Ar paotr a reaz eun hej-skoaz hag a ieas da gaout e vestr. Ha setu avad, kerkent, eun tammik Aotrou kof-tev, rus e gribell o tont da gaout an nor ha gant eun ton

Bewegtes fanch nicht ?

dichec — « Allez-vous-en, emezan ; je ne reçois pas de voyous comme ça dans ma maison. »

« Mantrus eo, eme Fanch, koueza etre daouarn tud ken digernez » ; hag hen sav en hent adarre gwellaïka ma c'helle, etrezek ar vereuri a wele eun tamm skleri-jenn o tont anezi, dre douez ar gwez bras. — « A-hont, da vihana, emezan, ne vezo ket great a c'hronn varnon. » Hag e iea, skuiz e zivesker ken a horjellent dindannan, ha bec'hiet e galon ken a venne frailha en he greiz ; al loar n'oa ket savet c'hoaz ha ken tenval oa deuet da veza ma tec'has heb gouzout dezhan diwar e hent ha m'en em daolas er c'houeren a rede hed a hed ar venojen ma kerze enni. — « Va Doue ! » emezan, en eur goueza, ha trouz ebed ken dizale, nemed hiboud an dour o vont d'an traon.

Antronoz, Lan ar vereuri, o vont da drouc'ha keuneud, a gavas e touez ar raouz, Fanch « partout » skornet e izili, eur musc'hoarz war he vuzellou disliv.

An Elez mad, heb mar ebed, a oa deuet da ambrouk e ene ha digemer laouen a vije great dezan gant Jezuz-Krist a zo digor bras doriou ar baradoz evit ar re baour hag ar re o deuz truez outo. Perik DANTEC.

Bugale Feiz ha Breiz a zo pedet da drei e brezonek, ger evit ger, ha da zigas — d'an Aot. Perrot, Kure Sant-Nouga, dre Blouzevede — abenn trede sul miz mae, ar pennad skrid gallek a zo aman warlerc'h.

Peb a levr « Buez Jeann d'Arc » gant skeudennou dudius ennan a vo kaset d'an tri a droio ar braoa ar gallek-ze e brezonek.

La Langue bretonne à l'école

Vous interrogez l'enfant dans sa langue : « Tel objet, comment l'appelle-t-on chez vous ? » L'écolier répond ; il dit le mot ; et au besoin, s'il l'avait oublié, le maître, qui doit être familier lui-même avec la langue du pays, le rappelle à l'enfant. Puis, quand l'expression bretonne aura été prononcée, vous indiquez l'expression française correspondante. Avantage : il aura appris un mot français, un mot dont il a entendu la prononciation exacte, un mot dont il connaît maintenant la valeur et qui éveille dans son esprit l'idée d'un objet précis et déterminé.

Ne vouloir parler qu'en français à l'enfant, c'est l'*abrutir* : le mot a été dit par un instituteur. L'enfant est ahuri en recevant des ordres dans un langage qu'il ne comprend pas ; et l'on a, dès l'école, quelque chose du spectacle écœurant qu'on voit à la caserne, quand arrivent là-bas nos pauvres paysans bretons. — Un autre inconvénient de l'exclusion du breton, c'est d'exposer l'enfant à employer sans les comprendre les mots qu'il a entendus en classe, ou à prendre pour des mots convenables les termes d'argot (1) qu'il a entendus en récréation : ce qui produit un langage croisé de français et d'argot, langage ridicule et très souvent grossier, et qui est pourtant le langage de tous nos campagnards, quand ils n'ont fréquenté que l'école du bourg.

J. BULÉON.

C'hoari, c'hoari, ma wellaï da izili !

Na pegen plijadurus eo bet deisiou kenta miz Meurz, evit an holl e Breiz-Izel, bras ha bihan ; an nenv en deuz gwisket d'an douar epad eiz dez, eur zae erc'h teo, evel n'euz ket bet gwelet pell 'zo.

Ar re vras a lavare : « An dra-man a raio vad d'an » douar ; an amprevaned a vo lazet, an eienennou a vo » digoret, tomder a vo digaset, an eost a vo puill. »

Ar re vihan ne lavarent ger, nemed e tride o c'halon o welet ar fulennou gwenn o c'hournijal dre an oabl, ha kerkent ha ma c'hellent kaout o c'hrog e vezent rinklet er meaz euz an ti, eun taol sut d'en em voda, eun all d'en em ranna, hag ar skrab a zigore hag ar vrezel vihan a iea en dro, hag ar boulou erc'h a nije er vann ; goaz a ze d'an neb a dremene re dost d'an dachenn a vrezel, rak eur gerniad a c'helle da gaout goest da rei debbron dezan eur pennad mad.

(1) Komzou briz, gallek saout, greñaj.

« Bac'had dezan », eme botred ar Geradraon.

Pe e vijet skuiz, pe ne vijet ket, an dispac'had a gendalc'he gant ar vrezellourien,

Ken a zave uz d'o fennou,
Bolojou skedus an nenvou.

C'hoariit bugale, mad a rit, ar c'hoari a wellañ hoc'h izili ; goude c'hoari, e teu studi ; reit tosennou ha trao-niennoù Breiz-Izel, hanv-c'hoanv, lakit enno kan, lakit enno buez, lakit enno levez.

C'hoariit bugale, ha dalc'hit var hoc'h eneoù, dizaotr ha digailhar, ar zaë wenn skedus a ro Doue da gement hini a zo mignon dezan hag a lamm digant ar re a ra re a boan dezan.

« Shoit 'ta, da welet ! » eme Louis Benn-an-neach,
endre n'ema e c'hoar Tinaik oc'h ober boulou-erc'h dezan.

- « Mamm, a lavare Perik an Ti-Gwen, e pe leac'h e » ya hor sonjou, pa yeont euz hor spered ? »
- « E memor Doue, eme e vamm. »
- « Hag ac'hano, eme Berik. »
- « Eno e chomont atao, emezi. »
- « Atao ! » eme ar potr bihan doaniet e galon ; soubla a eure e benn, briata a eure e vamm ; « aoun em euz », emezan.....

Bugale, na rit, ha na livirit morse netra hag a rafe poan da Zoue ; na lezit sonj louz ebed d'en em staga ouz ho spered, nak youl fall ebed da gemeret grisiou en ho kalon, hag e vevoc'h laouen ha dienkreiz hag hoc'h eneoù a jomo gwen ha skedus, kalz gwennoc'h ha kalz skedusoc'h eget an erc'h o koueza euz an nenv. J.-M. P.

FEIZ KOZ HON TADOU!

FIDELES AD ÆTERNITATEM!

Feiz koz hon Ta - dou! bir-vi-dig, En
des-pet d'ar reuz, en hor Breiz! Ya, stard e cho-mi'n hor Bro-
ig, Keit ma vo ka-lon en hor c'hreiz! Feiz-
koz hon Ta - dou! Feiz santel! Ni 've-zo d'id bepred fi-
del, — Ni ' ve - zo d'id be-pred fi - del!

1. Feiz koz hon Tadou! birvidig,
En despet d'ar reuz, en hor Breiz :
Ya! stard e chomi'n hor Broig,
Keit ma vo kalon en hor c'hreiz!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo d'id bepred fidel! (bis).
2. Feiz hoz hon Tadou! Ar re-ma
Er c'hrisa poaniou' ve lawen!
O c'houzanv 'vidout : — ni brema
Her graio ivez heb anken!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo d'id bepred fidel! (bis).
3. Feiz koz hon Tadou! Ar Werc'hez
Hag he Mam' bedo 'vit hor Bro ; —
Hag enni 'vel-se 'r wirionez,
Ato frank ha libr a jomo!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo did bepred fidel! (bis).

4. Feiz koz hon Tadou! 'vel Jesus,
Ni gar' hor Breudeur e Doue ; —
Ouz e lezenn e vimp sentus'
Ni 'n em harpo 'n eil egile!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo did bepred fidel! (bis).
5. Feiz koz hon Tadou! Tud fallagr
'Glask da ziframma digan'eomp ; —
Mez hor fizians 'zo 'r Galon-Zakr :
Chom bepred fidel' brometomp!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo d'id bepred fidel! (bis).
6. Feiz koz hon Tadou! Breiz-Izel
'N euz difennourien krenv meurbed :
Skoret gant hor Sent, he Banniel
A zal'himp glân ha sounn bepred!...
Feiz koz hon Tadou! Feiz santel,
Ni 'vezo d'id fidel bepred! (bis).

G.-M. TRÉBAOL, O. M. I.

« Chasse gardée »... Diouallit ho chass

« Chasse gardée », an dra-ze a sinifi « Diouallit ho chass » a lavare din, en deiz all, Luch ar Berrig. « Ao- » trou, emezan, n'ho pezet ket aoun o komz gallek ouzin- » me ; me oar ar galleg kouls hag ar brezoneg ; ha soken » eun nebent latin a deuffe ganen dious red ; rag, » *Dominus vobiscum* a sinifi *Et cum spiritu tuo*, an oll » er goar. » — Ia, ia, môme, c'hui zo habilloc'h eget hon » aotrou Mear a zo bet dek vloas er Pont, ha n'hen deus » desket netra nemet ober chiboudik dirag ar mestr- » skôl. — N'e kwir, aotrou, a lavaras Luch ar Berrig, » lorc'h ennan. »

Va mignon Yvonik ar Rûn, kure bras e goeled Kerne n'eo ket bet er skôl gant Luch ar Berrig ; anez-ze, hen dije bet lakeat « Chasse gardée », diouallit ho chass, e lizerennou bras var gleuziou e glôz ha ne vije ket bet c'hoarvezet gantan ar strafill hen deus bet disadorn diveza. Mes o véza re zibredêr e tigoues avechou damanti, klevit al lizer a skrive din antrônos.

« VA MIGNON KER,

» Buez an den, a lavare n'ouzon mui pe seurt sant, a zo eur brezel heb distag. Kement-ze a zo gwir, da vihana evit ar pezh a sell ous Yvonik ar Rún. Ma n'eman ket dalc'h mad e brezel ous Paolik al Luduer, eman, kouls lavaret bemdez e bretté ous unan benag eus e vevelien : mear, mestr-skól, kuzulierien an ti-kear hag o amezeien an eil goude egile, a gav heb paouez var e hent. Evit prezeg ebken deus va abaden diveza e livirin did eo bet darbet din ober eur muntr deac'h diveza. N'em boa tennet var gristen ebet, a drugare Doue, ha va c'houstians 'zo direbech kaer abaoue va zorfet... Mes setu aman :

Edon bet oc'h ober eur bale e parrez ar Brezilli. Mignonet em beus eno, evel em eus, te oar, e pevar c'horn ar vro, ha red mad eo o gwelet pep ar mare. Evit petra ken eo bet fardet ar gador-kovez ? — E oan eta o tistrei d'ar gear, ha tost-tre da zor an ti, pa veljon eur c'hi o tont a dis varnoun hag oc'h ober man da bega em losten-zu. Eur vâz a ioa em dourn, unan fetiz, eur pennad kistin deus bro Lourd, roet din gant va faëron bet eno o pardouna. Heb ober diou sonj, setu me a teuler va bâz a drojou ha gant err ous ar pevar-droadek. Gwechal, her gouzout a rez, n'em boa ket va fâr da c'hoari galoch ; ha da c'hoari c'hap 'oan ivê eus ar re amparta. Ar vâz taolet dizaouzan gant eun dorn ha ne grene ket an disterra areas diou zro en ear hag a ieas da skei ar c'hi var beg e fri. Iudaden ebet, chilpaden ebet, mes pevar droad en ear. Ne greden ket va daoulagat, hag e gwirionez ne felle ket d'in ober eur seurt taol. Ne c'hoantean nemet ober dezan kila.

» En eul lamm e ouen er presbital ; ha me, ha lavaret da Va'harit, ar vatez koz a anavezes, edon o paouez laza ki Mari Bazdotu. An aot. person n'edo ket er gear. Eat oa ive da Gerguden da ober al labour em oa great e Brezilli ; râg didalvez e ve deomp prezeg d'ar re all eo red lakat urs vad er goustians, ma ne roffemp ket ar skuer da genta. Ne oa eta nemet Mac'harit en ti. Tra avoalc'h oa ! Mac'harit a oar farda eur zarmoun kouls pe vell ha person ebet. « Alo ! emezi, er vech-man e zeot dirag ar « juge de » paix », hag e reot, sùr avoalc'h, anaoudegez gant paotret » ar C'huz-Heol (an archerien). Ha petra ne lavaro ket

» an aot. person p'en em gavo er gear ? » — Me, a c'hellez kredi, a ioa evel eun den sabbatuet ; ha goulskoude n'em boa tam keuz d'ar pezh a ioa c'hoarvezet. Var va douar edon pa glaskas ar c'hi pega ennoun. Ha goude tout, red eo atao en em zifenn ous ar chass, ha pa n'o deffe nemet daou droad.

» Mont a rejon goudeze da gounta va histor da baotr Keryannik, Youen an Ti-Bras hor mevel, a anavezes ive. E hano a zo bet moulet eun dro benag var ar *Feiz ha Breiz*. Heman, da vihana en em lakeas dioc'htu a du ganen, hag a roas eun tamig frealzidigez d'am c'halon baour. « Mad oc'h eus great, emezan, ken laouen ha tra. Perag ne ziouallont ket o chass pa ouzont int drouk ? M'ho tesko..... »

» Mes Mari Bazdotu, eur vourleden ker berr a spered ha ma 'z eo hir he firitellou, eur fregaden eus an dibab, o velet he c'hi astennet var an douar yen ; maro-mik a gave dezi, a grie, a youc'he evel an oc'h var daol ar c'higer : « Anduillen, emezi, te 'peuz great eun dra vrao ! » sapre loen vil ma 'z out ! » — Set' aze, eme ve haga oar » distaga bommou latin. Paolik al Luduer e unan a » c'helfe dont d'ar skól gant houman. »

Va bourleden evelato, ne jomas ket pell da sellet ous he c'hi. Redet a ra buhan ha buhan d'an ti-skól da glask testou. Etretant e tistrojon da vit ar c'hi. Heman a oa atao astennet e garavellou. Ha me a chacha var e ziskouarn, var e fri, var e lost... Kerkouls em bije great o c'hoeza e riboul ar patatez.

« Finvaden ebet... » Great an taol, eme-ve adarre. Er vech-ma e c'hign ebars 'vel a lavare Jean-Mari Tirrik eus a Blougerne. N'eus fors a ze. N'em boa great nemet en em zifenn hag e sonjen : *Juge de paix* ar Pont eo a vezo c'hoas an nec'heta.

A bouez gortos e veljon *Chipik* o sevel e benn. E zaoulagat a gor-zigoras. Klask a rea sevel en e sav. Henvel oa ous eun den sebezet, ous mesvier bras Pont-ar-Rest pa vez re henk an hent braz dezan. Mont a dont a rea, ha koeza bep ar mare. A benn eur pennadik e c'hellas evelato tizout beteg e vestrez a ioa arruet adarre er park.

» Laouen e oan o velet penaos e troe an traou. Va bourleden avad n'ouzon ket pe seurt sonjou a dremene

dre he spered. Chaokat kals a rea, ha grosmolat a zoare a enep ar veleien, pa zigouezas var al leac'h ar mestr-skôl. N'edo ket e-unan : oll vugale e skol : vardro eun dousen — hag e vreg hen heulie evel liou bihan var bronn o mamm. Pebez friko evit eun dibater ! Eur c'hure da zribi ! N'ouffet ket kaout gwelloc'h tamm lip-e-bao !

D'an ampoent, Yvonik ar Rûn a ioa en e brenestr hag a vele ar bleizi o tont. Prez a oa varno. O daoulagat a lûgerne digor frank ma 'z oant evel diou vrinigen, hag ar mouse'hoarz oa var o muzellou. Sonjal a reant en forfetour, o enebour touet. Siouas ! pebez distro lous evito ! Pa c'hoarvesjont, Chipik a oa drant en e sav hag a reas : Ouaô ! Ouaô ! en eur ficha e lost. Ken gren e seblante beza a peb unan anezo. E fri hebken a oa rus hag e zaoulagat pikouset.

» Va mignonet a jomas eur pennad da sellet an eil ouz egile, mes ne zalejont ket d'en em denna peb hini dious e gostez, o meudik en o dorn, ha ken lostek hag al louarn tapet er gripet. Kenavo ar c'henta gwelet a lavaras Mari Bazdotu en eur sevel he breac'h. — Ouaô ! ouaô ! ouaô ! a lavaras ive Chipik en e yez en eur sevel e c'har.

» Ha setu penaos oun bet e kichen ober anaoudegez gant paotret ar C'huz-Heol.

» *Da vignon, YVONIK AR RUN.* »

Respont da zivinadennoù miz Meurs

- I. — Eur bouren.
- II. — O c'hoeza he fri.
- III. — Diou nadozen an horolaj.
- IV. — 66429, en eur gompta an nao dreust.

Ar respontchou n'oant ket dies, er vech-man da gaout. Rag-se int bet niverus al liziri c'hoarwezet ganen. N'em eus nemet hanoiou ar re o deus kavet ar peder respont difazi. Setu hi aman :

Marie SÉGALEN, Kerléo, Gouesnou ;
Alain MÉNEZ, Kergoat, Guiclan ;
Yvon LHOSTIS, bourg, Plouvian ;
Isabelle MILIN, id. id.
Marie REST, id. id.

Jean-François BÉCAM, Kersauzon, Guiclan ;
François KERRIEN, Kervégen, Henvic ;
Jeanne PRIGENT, Garros, Carantec ;
Louis LE BRAS, bourg, Sant-Thégonnec ;
Yves LE DŒUFF, bourg, Treffiagat ;
Marie-Anné LE GALL, Quinquis-Plouguin ;
Yves BALBOT, bourg, Merzer ;
Lan. MARTIN, skôl Sant-Joseph, Landivizio ;
Hervé GOURMELON, skôl Sant-Joseph, Landivizio.
Laou ABGRALL, id. id.
Jean-François PALUD, id. id.
Job PICARD, id. id.
Jean PINVIDIC, id. id.
Hervé HERRY, Kerouant, Henvic.

Nota. — Da fin miz Even e kassin *Konferansou an aot. Quéré d'ar re a vezo bet o hano teir gwech er bloas-man var ar Feiz ha Breiz*, evit beza kavet an divinadennoù.

— Kals respontchou 'zo en em gavet re zivezad. Var ar pemzek devez goude beza bet ar *Feiz ha Breiz* e ve mad o digas.

Divinadennoù miz Ebrel

- I. — Pere eo an tri zra diesa da gas d'ar foar.
- II. — Unan a ia da chaseal ; ar pezh a bako a losko eno, ar pezh ne bako ket a deuo gantan d'ar gear.
F. CALVEZ, Vourc'h-Venn.

III. — Eur c'hlasker bara a ieas da di eur mondian da c'houlenn lojeiz. Heman pisoc'h c'hoas eget pinvidik ne asantas rei e c'houlenn dezan nemet paet e vije. — « Mad, » eme ar paour-keaz, paea a rin ha dichipot soken. Me » roio deoc'h pevar real en devez kenta, eiz real en eil, » eur skoued en trede, c'huezek real d'ar pevare hag » evelse en eur greski pevar real bemdez, gant ma root'h » din evit labourat o jardin a velan aze o letouni, eur » santim en devez kenta, daou en eil, pevar en trede, eiz » d'ar pevare hag evelse epad tregont devez, en eur » greski bemdez ar santimou eus an hanter. Mes tregont devez a fell din chom.

- » Diot ma 'z out, a lavaras ar mondian, e peleac'h e » kavi arc'hant da baea ac'hanoun ?
— » Kaout a rin, aotrou ; ma ne gavan ket, me chomo » da labourat o touar ken n'am bezo peurbaët ac'hanoc'h.

— » Mad ! Ma fell did. Mes greomp paper neuse ; rag,
» anez-se te c'helfe mont enep da c'her.

— » Salokras, aotrou ! me 'zo paour, mes n'oun ket
» laer, ma fell deoc'h e ve great paper, greomp paper. »
Hag e oue great paper.

Da fin an tregontvet dervez, petra oa kompt peb hini ?

IV. — Daou billaouaer, o vont d'ar gear da Votmeur,
goude eun dro e Leon, a gavas var gern menez Arre eur
beachour astennet var bord an hent bras. Hag hi a sevel
anezan en eur c'houlenn petra oa c'hoarvezet gantan.

— » Netra, eme ar beachour, nemet oun kollet divar va
hent ha ma 'z oun dû gant an naoun.

— » Oh, mad ! n'eus droug ebet neuse. Ni oc'h hentcho
» ha ganeomp ez eus bara. »

Hag ar c'henta dispaka *pemp* bara mouchen, bara
Penez, hag an eil *teir* vouchen henvel.

— » Ar bara-ze, emezo, hor beus prenet evit an hent
» hag evit hor bugale vihan er gear.

— » Beac'h dezi, neuse ! eme ar beachour ; me 'zo pin-
» vidig hag a zigollo o pugale vihan. »

Hag hon tri den-er voarem dosta evit preja. Peb hini
anezo a gemeras e lod, e drederen ; hag eus an eiz bara
ne chomas ket eur vruzunen.

— « Va buez oc'h eus saveteet din, eme ar beachour.
» Me fell din breman o tigoll eus ho madelez. Setu aman
» eiz lous aour evit oc'h eiz bara. »

Hag ar beachour kennerzet a gendalc'has gant e heñt
varzu Brasparts. — An daou billaouer a droas var hent
Botmeur. Ne zaleas ket da sevel trous etrezo divar benn
ranna an eiz pez aour. Ar c'henta, paotr ar *pemp* bara a
felle dezan kaout *pemp* pez aour, en eur lezel an tri all
gant egile. — « Nan, eme egile, peb a bevar, mar plij,
» Me baeo did mar kares, pris unan eus da vara. » — Ne
c'heljont ket en em glevet ; hag hi da Huelgoat, dirag ar
barner a beoc'h.

— *Penaos a raio heman evit ranna an aour dious al
loden bara o deus roet d'ar beachour ?*

NOTA. — *Digas ar respontchou d'an aot. Cardinal
araog fin ar miz.*

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouged

NOTA. — *Le recouvrement des abonnements indivi-
duels se fera dans le courant de Juin, et des abonnements
collectifs (1er semestre), fin Juin, par les soins de
M. KAIGRE, directeur de l'Imprimerie de la Presse Libé-
rale, 4, rue du Château, Brest.*

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

§ II. — PETRA C'HOULEN NATUR AN DEN ? —
An den, dre natur, a c'hoanta beza eürus en holl d'an
holl hag en eun doare parfet.

Hogen, ma z-eo eur c'hrouadur great mad ; he c'hoan-
tegeziou naturel a dle kaout ho goalc'h. Anez, ne vijent
ket bet lakeat enñhan.

An den a zo bet great mad gant eun Doue fur meurbed.
He zec'hed eürusted a vezo torret.

Mes ne vez ket torret er bed-man. Credi a ranker eta e
vezo torret en eur bed all.

Rag-se, an ene ne varv ket.

Evit ma vezo selear ar peur gloza-ze, n'eus ken da
ober nemet discuez an daou zra-man ; da genta, natur
eo d'an den c'hoantaat beza eürus deuz eun eürusted ne
gav ket er bed-man ; ha d'an eil, ne vije ket bet lakeat
ar c'hoantegez-se en he galon, ma ne dlie ket beza coun-
tantet eun deiz bennag, e tu pe du.

Anat eo ractal ez eus eur bed all evit terri sec'hed
eürusted an den.

1. — N'eus ket ezom da glask pell evit gouzout eo
tourmantet an den gant ar c'hoant da veza eürus.

Kerkent ha ma clev hano ebken deuz an eürusted e trid hag e c'houlén en eur virvi : « An eürusted ! e peleac'h eman ? Petra ' zo da ober evit kaout anezhi ? »

Setu aze diou griaden hag a ro da zounjal. An eürusted n'eman ket en den. E peleac'h eman ? ma z-ei d'he c'hilask. N'eus den ebed ha ne labourfe evit gounid anezhi.

Setu perag e velomp an dud o trevel eb ehan evit kaout ar madou ho lakeio eürus. M'ont a reont bemdez da glask muioc'h a sklerijen evit ho spered, muioc'h a zantelez evit ho ene, muioc'h a garantez evit ho c'halon, muioc'h a joa evit ho buez.

Mes ne vezont countantet morse.

a) An den hen deus c'hoant da veza gouiziec var bebra, ha ne vez ket eürus keit ha ma chom ganthan eun dra bennag da zeski. Mes caër hen deus redet varlerc'h ar virionez, ne bak aliez nemet he skeud. Avehou goulz-goude e taol varnhi he zaouarn : arabat hen nac'h. Mes, pa zonz dezhan eo crog enni da vad, e vel anezhi o tec'hat e creiz ar mister, ha ne jom ganthan nemet eur blüennic deuz he astel.

Newton a ioa eun den gouiziec bras. Eun deiz e c'houlennet diganhan penaoz e c'helle en em lakaat da vale, p'hen deze c'hoant.

— « Ne c'houzoun ket », emezhan.

— « Mes c'houi a c'hoar da neubeuta perag e tro ar stered var eun tu kentoc'h eged var eun all, p'e guir ho peus studiet kement anezho » ? — « Ne c'houzon ket », a lavarar adarre.

Ma ve goulennet hirio digant an den gouzieca ' zo var an douar petra eo ar sclerijen (ar sclerijen !) e rankfe lavaret : « Natur ar sclerijen a zo cuzet ouzomp. »

An den a zo o teski var an douar abaoe millierou a vloaveziou, hag epad an amzer-ze ar pez hen deus great a sclera eo creski park an divouisiegez. Rag guelet a ra, dre ma z-a, e chom ganthan da zeski calz ha calz muioc'h eged na zöñje er penn kenta. Evelse eur c'hernevod bihan, ganet e kichen menez Are, a gred hen dezo ana-vezet ar bed holl, pa vezo bet var lein ar menez. Kaout a ra dezhan n'eus netra larkoc'h. Mes, p'hen deus taolet he dreid var ar menez, e chom sebezet : guelet a ra Leon o tispaka dindanhan he barreziou, hag a ziabell mor bras ar C'huz-heol.

Hogen, guelet ne c'heller morse rei he voalc'h d'ar c'hoant da c'houzout a zo eun tourmant evit an den, kement eo great evit anaout ar virionez !

Ar bobl a zant ar memez tourmant hag an dud gouiziec. Kemerit eun den ha ne ra ket he vicher deuz an deska-durez, prezegit ganthan epad eur pennad divarbenn ar skianchou hag her c'hlevot eb dale o lavaret : « Na me garfe gouzout an traou-ze ! Na me 'm eus avi ouz an dud gouiziec ! »

Lavaret a c'hellomp eta n'eo ket eürus avoalc'h an dud er bed-man, abalamour ne c'hellont ket countanti ar c'hoant ho deus da c'houzout.

b) Ne c'hellont ket ive countanti ar c'hoant ho deus da veza mad. Piou a gred hen deus ato bevet hervez an honestiz ? Piou n'eo ket c'hoarvezet ganthan heul he dechou fall ? E peleac'h eman an hini a zant eo direbech ? E peleac'h eman an hini hen deus great he zever e kenver Doue hag an dud azaleg he yaouankiz, ha deut da veza cöz, a c'hell lavaret dezhan he-unan n'hen deus great droug ebed epad he vuoz ? N'her c'haver e neb leac'h.

N'her c'haver ket memez etouez ar Zent. Int ive, devez pe zever, ho deus bet eur fallaen bennag var hent an dever, hag ho deus clemmet evel S. Paol : « Ne ran ket ar mad a c'hoantaan, hag ober a ran an droug a gasaan. »

E guirionez, an den n'eo ket eürus, abalamour ne c'hell ket ato ober implij mad avoalc'h deuz he liberte.

c) Na vez ket eürusoc'h o caret. Petra ' c'hoanta en he galon ? Ober unan a grenn hag evit ato gant an hini caret, kaout hevelep sonjou ganthan, hevelep menoziou, hevelep credennou, hevelep ioulou, hevelep ene, eb na zavfe an distera droulans etrezho. Daou vignon deuz ar scurt-se a zo dies bras da gaout. Lavaret a c'heller zoken ne vezont ket kavet, rag fors pegement e teufe daou zen d'en em garet, ne vezont morse henvel avoalc'h an eil ouz egile, hag e rankont gouzanv eun dra bennag evit delc'her ar peoc'h etrezho. Gant kementse, ho c'harantez n'eo ket sur da veza padus. An den a zo edro : aliez ec'h en em zistag dioc'h he vignoned guella, eb aon d'ho gla-c'hari. Ar bed a zo carget gant clemmou tud hag a zo bet dilezet gant ho c'herent hag ho mignonned, goude beza

clevet anezho meur a veach o toui eur garantez peur-
badus.

Ha pa ne deufe nag ancounac'h na droulans da zis-
partia an' dud, dispartiet e vezint evelato. Ar maro a
ziframm ar guella mignoned an eil dioc'h egile. N'eus
ket eur galon er bed-man ha ne ve ket bet rannet ganthan.

Ne dal ket ar boan lavaret muioc'h evit discuez n'eo
ket countantet ar galon gant carantez an dud.

d) N'eo ket countantet ken neubetgant carantez an
traou. An danvez, ar plijaduriou, an enoriou a zo touellus
bras a ziabell hag a lak' an den da gredi e vezo beuzet
en eur mor a levenez, p'hen dezo gelllet teuler he zaouarn
varnho. Mes a veach m'int deut en he gerz, ma collont
ho dudi. An danvez bras a vez gouarnet gant poan, ha pa
vezer boazet dioutho, e collont ho zalvoudegez. Ar paour
hen deus muioc'h a blijadur aliez o sellet ouz he lochien
eged ar pinvidic o sellet ouz he balez. S. Per hen deuz bet
muioc'h a boan martreze o tilezel he vagic eged santez
Melanii o kuitaat he douarou bras. A hent all, ne c'heller
ket prena gant danvez guir vadou an ene, na peoc'h, na
furnez, na levenez ar galon. Ar pezh a c'heller da gaout
dreizho eo plijaduriou hag enoriou. Mes ar plijaduriou
a dec'h kerkent ha ma vezont tanvet, hag an henoriou a
zach d'ho heul goarizi hag erez ha beteg disprijans eul
loden deuz an dud. An implij eta a laka divlas, ha c'huero
zoken, holl vadou an douar. Dont a rer buhan da heugi
ouz ar pezh a ioa bet gounezet gant gement a boan ha
mont a rer adarre da glask traou all hag a greder guel-
loc'h. Ar vuez holl a vez tremenet o redet varlere'h
joaiou nevez, eb gellout morse lavaret : avoalc'h am eus
bet evelse. Rag calon an den a zo henvel ouz eun hanaf
eb strad : caer a zo taoler ebars, ne c'heller ket he
c'harga.

e) Hon ene n'eo ket carget, er bed-man, gant Doue
memez, abalamour ne c'hellomp ket hen anaout mad
avoalc'h.

Doue n'hen deus ket a c'hoant da veza peb tra evidomp
er vuez-man. Hor gelver a ra, mouze'hoarzin a ra ou-
zomp, astenn a ra deomp he zivreae'h ; mes pa lammomp
etrezeg ennhan evit he vriata, ne c'hellomp ket he dizout,
hag e couezomp d'an douar hon daouarn goullo hag
hon ene trist.

Hor stad a zo henvel eta ouz hini eun terziennec hag a
jom poaniet gant ar zec'hed, caer hen deus eva. Ne c'hel-
lomp ket terri hor zec'hed a eürusted. Eun dra ben-
nag a vank ato, hag ar pezh hon deus a zo muzulet
deomp. Ma c'hellfemp da neubeuta dere'hel d'ar pezh hon
deus ! Ne c'hellomp ket.

Tremen 'ra peb tra :
Nerz, madou, yec'hed,
Yaouankiz ha gened,
Tremen 'ra peb tra.

Ar maro a deuio eun deiz da ziframma peb tra digar-
neomp hag ar zonz-se ebken a daol trididigez var ar
vuez eürusa.

(Da gendelec'her).

J.-F. CAER.

Kantik da Jeann d'Arc

Var dön : *Nous venons encore.*

DISKAN

O Jeann d'Arc, bepred
Gant ar Vretoned,
E gloar an nenvou ra vezoc'h meulet !
En dro d'ho paniel, oll en em vodet
Birviken na vezimp trec'het.

1
Kristenien Breiz-Izel,
Kanomp oll hirio
Jeann d'Arc bepret fidel
D'he feiz ha d'he bro.

2
He bro hag he Doue
Ilis he farrez
Setu, hed he bue,
He oll c'harantez.

3
Pur, humbl, leun a zouder
Gwir eal var an douar
D'an oll ez eo eur skuer
Skuer meurbet dispar.

4
Na caer eo he gwelet
' Kreiz he denvedigou
D'an douar daoulinet
He zell en nenvou...

5
Eun devez he klevas,
A greis ma pede,
Moueziou a gemeras
Evit urs Doue.

6
» E Bro-C'hall, emezo
» An anken 'zo bras.
» It ! Done sikouro,
» Hag e vo trec'h c'hoas. »

66x

7

Ar plac'hig' oue mantret,
Mes leun a fizians
Hep dale oue rentet
Beteg roue Frans.

8

6 f. « Roït d'in, emezi
» Soudardet a galon
» Doue d'ho c'hennerzi
» A garg ac'hanon. »

9

Jeann a zo selaouet
Ha kear Orleans
Prim a zo digelc'het
Ha rentet d'ar Frans.

10

Ar Saozon milliget
Dirag he fanic
Bep stourmad 'rank tec'het
Heb gellout herzel.

11

Ar Roue Charles Seizvet
Ervez urs Doue
E Reims a zo sakret
Dirag e arme.

12

Jeann a c'hoanta neuse
D'ar gear distrei
'Vit guelec'hadre
He bro Domremy.

13

He zad, he mamm garet
He breudeur, he zi,
Hag he banden denved
Er prat o peuri.

14

Doue d'ar plac'h santel
Hen deus lavaret :
Va merc'h, red eo mervel
'Vit bea kurunet.

15

Jeann a zo merverez
Hag evit he bro

E vezo heb truez
Lakeat d'ar maro.

16

D'eur maro kris meurbet
D'ar maro dre an tan ! 6 p
E vezo kondaonet,
Var blasen Rouan.

17

Ha diveza komzou
Gant eur vouez nerzus ;
« Gwirion oa va Moueziou !
» Oh ! Jésus ! Jésus ! »

18

Neuze he oue gwelet
'Vel eur goulmik venn
Varzu bro ar stered
O vont 'vel eun tenn.

19

Ene Jeann d'an nenvou
Eo a zo nijet
Evit kutuilh bleuniou
Bleun ar gwerc'hezet.

20

O Jeann d'Arc ! Eus an nenv
Sellit gant truez
Ous Bro-C'hall adarre
Ker gwas en enkre !

21

Blasfemet eo Doue
Ar feiz 'zo nac'het
Bezit ouzomp truez
Hor feiz deomp miret !

22

Pi dek, ous ho sevel
Var hon aoteriou
A c'houlenn ho skoazel
Hag ho pedennou.

23

Ha dreizoc'h, a neve
Ar Frans savetét
'Vo fidel d'he Doue
Doue ar Vretonet.

J.-L. Jézéou
Gouarnant à St-Jeann.

PEDEN DA JEANN D'ARC

(18 Ebrél 1909).

O Jeann d'Arc, hor mignonez, mignonez merc'het Franz,
'Varzu ennoc'h hor peden a bign 'vel an ezanz ;
Atao on deuz ho karet, o Jeann, gwerc'hez dispar,
Hag hirio 'trid hor c'halon, o velet ho klôar.

'Vel santez Jenofefa, c'hui zo hor patronez,
Hor patronez-ni, dreist oll merc'het diyar ar mez ;
Rag evel domp ~~me~~ var ar mez, ho tiou c'hui zo ganet ;
En eur ziuual al loenet ho tiou ho peuz pedet.

Alïez en ho puez, c'hui zo bet ankeniet,
Hag eur maro ar c'hrisa o peuz bet gouzanvet ;
Maes hirio gant an Iliz c'hui a zo enoret,
Ha gant Doue er Baradoz, pell zo oc'h kurunet.

Euz ludu ho korf santel ne jom ket eur meulad,
Nag an disterra pastel zoken euz ho tillad,
Maes ho c'hano dudiuz ne vo ket dizonjet ;
Ho c'hano kaer, o Jeann d'Arc, bepret a vo meulet.

Ha brema, ô Plac'h Euruz, euz lein ar Baradoz,
D'ar Franz, 'peuz kement karet, roït hirio ho pennoz ;
Bennigit he bugale, grit ma kirint ato,
Ato, a greiz ho c'halon, ho Doue hag ho Bro.

Penaoz e vez kutuilhet ar bizin e Pagan

Ma n'en deuz ket ar pagan koajou doun evit pourmenn
en disheol ha selaou an evned neiziet etouez an deliou, o
kana meuleudi d'o c'hrouer, e kev bemdez ar mor,
gwech oc'h hiboudi eur zon Juskelluz meurbed, gwech o
youc'hal e gan diroll dindan ar gwall amzer, pe oc'h
huanadi evel eur vamm glac'haret he deuz kollet he
bugel. Ma n'en deuz ket ar Pagan avalou ruz da gutuilh
en e liorzou, en deuz var gerrek e aochou eun eost all da

zestum, eun eostad bizin da drempa e zouarou pe da werza d'or veneziadiz a deuo d'e brena.

Euz an doare da ober an eost-ze eo e fell d'in komz d'oc'h. Da genta me gaozeo euz ar bizin-troc'h pe tourin (toun : dans le cap, actuellement, la vague qui se brise sur les rochers et se replie sur elle-même) ; d'an eil euz ar bizin-dalc'h pe vezin pense. En divez e lavarin eur ger euz ar piokour, eur seurt bizin a vez great breman kemwerz braz anezan.

I. **Bizin-troc'h pe bizin tourin**, eo an hini a zav var ar reier hag a vez troc'het evel ma troc'her an ed er parkeier. Pep den euz ar barrez en deuz e loden euz ar bizin-ze, koulz ar c'hrouadurik nevez-ganet a lenv en e gavel eget an tad pe ar vamm-goz kroumet gant ar remm, o tomma etal an tan. Bep pevar bloaz e vez great al lodennou en ti-kear. Ar re n'o deuz ket a c'hoant da droc'ha o bizin a werz o lodennou d'ar re all, pevarzek, pemzeg, c'huezek real, dioc'h ma ya ar c'hour. Ne c'heller mont da droc'ha ar bizin nemet epad an deiz, azaleg sao-heol betek kuz-heol hag ebken d'ar mare ma vez digor an aod, deuz anter-miz c'huevrer d'ar 24 a viz even.

Re zifoun e ve troc'ha ar bizin bep bloaz, ne ve ket hir awalc'h ; n'hen troc'her nemet bep daou pe dri bloaz.

Pa deu eta ar mare da droc'ha ar bizin, en eur reverdi vraz bennag, peb hini a glask e dud. An hini en deuz chao awalc'h en e di a ra ganti ; an hini n'en deuz ket a glask devezourien. Dioc'h ar mintin, abretoc'h pe zivezatoc'h, dioc'h ma vez ar mare, pep hini a grog en e falz. Eur c'horniad-bara hag eur c'hlozad-amann a vez lakeat er bisac'h evit an hini a jomo var an dolz, ha setu ar jao en hent, lod e kirri, lod var droad.

Ar re o deuz o lodennou tost d'an douar, eo eaz d'ezo mont d'ar garrek var o zreid ; eur c'har pe zaou a zo ganto evit sevel ar bizin var laez dre ma vezo troc'het.

Mez evit mont var ar c'herrek a zo muioc'h er meaz, larkoc'h er mor, eo red kaout bag. Ne vez ket kalz amzer da jom er vag, ugent munut pe eun anter eur, ha gouskoude n'eo ket marz gnelet meur a hini o klenvel ; souben ar brinien he deuz drebet Marianna d'he lein a ya holl da verenna ar pesked heb na ve goall druezet d'ezi.

Setu ni n'em gavet var ar garrek ; an dud a ziskenn.

ar vag a vez staget ouz eur roc'h ha pep hini a stern d'al labour. Ar bizin stag ouz ar reier a vez troc'het gant ar falz, evel ma troc'her an ed er parkeier. Pa vezer o vont hag o tont var ar garrek eo red teuler evez, rag ar bizin a zo rinkluz ; pa gouezer e c'hellor en em skrabat, n'e ket var plum eo ec'h en em astenner. — Chaok a vez forz pegement, ha ne dit ket da gredi e vez kaozeet gouestad, aliesoc'h e krier a bouez-penn evit rei da entent d'ar re a zo o labourat var ar c'herrek tosta.

Pa vez eur c'haner pe eur ganerez bennag, e tistagont eur bomm kan, o lakaat an aod da dregerni gant o mouez skiltruz ; guelloc'h e ya al labour en dro pa ganer evelse. — Lod, pa o deuz troc'het ar bizin divar ar mean, hen tro, pa c'hellont, pe a zell er c'henviou (1) da velet ha ne gavint ket eun ormelen pe eur vriniken benag da gas d'ar gear ; petramant e furchont dindan ar reier da glask eul legestr pe eur zilien. Avechou e reont taoliou brao kenan ; gant o falz e tennont legistri pe ziliou ; ma vez eur zilien braz dindan ar roc'h, houman a denn ganti ar falz pa ne vez ket dalc'het mat.

Troc'het ar bizin, n'eo ket echu al labour ; ar goasa a zo c'hoaz da ober : e zevel var laez. Dre ma vez troc'het ar bizin a vez digaset d'al leac'h euz ar garrek ma vezo an easa kemeret an dolz gant ar mor. Lakeat a vez en eur bern, stardet ha liammet gant kerdin ; ha setu great an dolz a vez enni eiz, nao beac'h vizin, ha betek c'huezek, seitek zoken. Araog ne vez echu an dolz e vez bet lammou pell a vez ; ar mor a zo huel var ar melach (2). An dud a zav adarre er vag evit mont d'ar gear. Kaset e vez d'ar zeac'h, ha ne jom var ar garrek nemet an hini a gaso an dolz d'ar gourlenn.

Diou pe deir vag a zo en aod gant aon ne teufe eur goall-varrad amzer. Dizale e vez huel awalc'h ar mor. Neuze an hini a zo var an dolz a grog en e berch, ha dao ! en hent ; an dolz er mor ! Mont a rank euz a douez ar c'herrek, o tiouall da vont da steki ouz ar reier. Eur

1) Kenviou, ar c'henviou, ce sont les fentes, les crevasses des rochers ; le mot est connu en Cornouaille dans ce sens et même dans celui plus étendu de grotte.

2) Melach : grand espace, relativement uni, couvert de goémon et que l'on ne peut atteindre qu'à marée basse.

blijadur eo pa vez brao an amzer ha plean ar mor ; dilabour ec'h en em denner kuit ; neuz p'emaer pell ous an danger, e planter ar perch e kreiz ar bizin, hag ec'h en em astenner var an dolz da veza kaset d'ar gourlenn, luskellet gant ar mor.

Mez avechou ar mor a zo direiz ; an avel a c'houez krenv euz eun tu, hag ar varren (le courant) a gas d'eun tu all. N'eo ket eun ebad neuze beza var an dolziou. Kerrek a bep tu, an dolz beuzet gant kement gwagen a deu ; n'euz nemet eun hent striz evit mont euz ar garrek ; n'ema ket ar poent da gousket. Mania a ranker ar perch en tu-man d'an dolz, mont d'an tu all, diouall a gleiz, a ziou, milina an dolz, da lavaret eo lakât anezi da drei varni he-unan. Red e vez aliez staga an dolz ouz ar vag, hag e veler neuze daou var an dolz o heurtal, daou pe dri er vag o rouenvat guella ma c'hellont epad eun anteur, pe dri c'hard-er heb kammed ebed var araog. Avechou e ranker kuitat an dolz, lezel bizin ha kerdin da vont gant an dour, marteze e vezint distolet var an aod, marteze e vezint kollet. Alicsoc'h gouskoude e vez treac'h an dud d'ar mor ha d'ar goall-amzer : an dolz a vez chachet euz a douez ar reier ha digaset d'ar gourlenn.

Dioc'h an abardaez ar voazed a ya da c'horenn an dolz. Gant kirri pe grivizi e savont ar bizin var ar vri, hag e skuilhont anezan evit seac'hi. Pa vez seac'h e vez berniet ha goude gwerzet pe lakeat da drempa an douarou.

II. Bizin dalc'h pe vizin-penue. — Ar bizin-man eo an hini a vez distaget gant ar mor hag a vez kavet var an aod pa ya ar mor d'an traon.

Aman, an oll voazed a deu da glask bizin o deuz o lod ; ar baotred ive pa o deuz great o fask kenta ; ar merc'hed avad n'ho deuz loden ebed ; dont a reont evelate da zikour ho goazed da c'horenn o lodennou. Gouskoude pa vez « Didolle », e c'hellont, koulz eget ar voazed, kregi el leac'h ma kavont. D'al lun e vez mare-rann, ha kement hini a deu d'an aod en deuz e lod. Dougenn a reer ar vugale a zaou, tri, pevar bloaz ha yaouankoc'h zoken. Diouz ar mintin araog mont d'ar skol : « D'an aod, eme an tad, da zerc'hel ho lod. » Pa vez great ar rann ez eont d'ar skol pe d'ar gear ha ne jom nemet ar re vraz da zastum ar bizin.

Ar re-man eo ar bizinerien a vicher, hag a deu bemdez koulz lavaret da zalc'her bizin. O ziez a zo tost d'ar vri, hag e daou lamm emaint en aod. Bez' euz ganto eur bragou-aod, bihan, berr, ne gouez ket beteg pennou an daoulin, eur paletok lien guenn heb manchou, pa vez yen eur c'hap braz, o fenn goloet gant eur galabousen c'hlaz a gouez var o chouk, a guz o dioukouarn ha ne losk dizolo nemet an daoulagad, ar fri hag ar c'hinou.

O c'hedal ar mor da vont d'an traon e vezont var ar vri bodet e tro-kein ar berniou bizin, er goudor, o chaokât eur c'horniad. Ne chom ket an teodou da velgi er ginaou ; an aod a zo d'ar voazed ar pezh ma'z eo ar poull-kanna hag an ti-fourn d'ar merc'hed. Eno e vez tennet kaoz ar foar diveza, ar c'hezeg guerzet ha prenet, an eureuziou da zont. — « Savomp, paotred, poent eo ranna ! » — « Guir eo ! » — Ped loden-zo ? — Seiz, eiz, nao ! — E pe leac'h ez euz bizin ? — Aman eur c'hravazad, ahont peder, aze daou veac'h. »

An aod a vez rannet. Mar 'z euz daouzeg e vez great diou loden : eul loden evit c'hwec'h euz ar roc'h ma roc'h beteg eur roc'h all. Ar c'hwec'h-ze a rann adarre e teir loden, ha da c'houde pep hini en deuz e lod, hag a zastum e vizin gant e rastel-vor hag e garg en e gar evit e zevel var ar vri. Ma n'en deuz ket a gar en deuz eur c'hravaz, ha neuze en deuz labour rag aliez eo red bale pell var an treaz bouk. Var an teven ar bizin a vez fuilhet evit seac'hi ha da c'houde berniet.

Ar c'hoari vraz a zigouez pa deu taoliou skign. An avel a c'huez krenv, yen eo an amzer, skourn, glao pe gazarc'h a zo, ar mor a zo diroll, bizin a vezo en aod forz pegement. Arvoriad ebet ne jomo er gear en deveziou-ze ; goazed, merc'hed ha bugale a zo var ar vri o c'hedal. Eted ar mor ar bizin a deu a verniou, ruilhet gant ar gwagnou. Rann ebed ne c'heller da ober. — « Didolle ! » a gri unan bennag ha pep hini gant e c'hoari. Ar bizin a zo e frip ; paka el leac'h ma c'heller, paka pe me bako, setu aze ar reolen evit an taoliou-ze. Beteg anter o c'horf en dour yen-sklas, e tennont gant o restel ar bizin var ar zeac'h, eb taoler evez ouz ar glao pe ar c'hazarc'h a sko gant odremm. Krevi a rafent kentoc'h eged lezel o lod da vont gant ar re all, hag aliez ar merc'hed eo ar goasa.

Epad ar goany ar bizin ne vez ket seac'het, mez berniet ha lakeat dioc'htu da drempa an douarou. Heman eo ar bizin skign, ar brava hag ar c'herra. Epad an hanv ar bizin a vez lakeat da zeac'hi var ar vri ha berniet goudeze : heman eo ar bizin brisac'h.

E leac'hiou zo ez eont daou pe dri en eur vag en tu all d'an darze, el leac'h ma ne vez morse dizolo. Gant bizier hir, en ho fenn filzier pe eun tamm houarn bennag, e troc'hont ar bizin euz strad ar mor, ar c'haol, ken na vez leun ar vag.

Ar pour a vez dastumet gant lod evit lakat er gueleou e plas ar c'holo. Gant ar chelkot — bizier bizin teo — hag ar c'haol, e vez great soud, hag evit-se e vez devet ar bizin var an teven en eur foz paveet gant mein. Ral eo guelet-chikan o sevel en aod ; pep hini a anavez e vir ha gwir ar re all ; mez chaok, kri, karnaj gouest da vouzara eur pod-houarn.

III. **Ar pioka.** — Araog echui e komzin d'eoc'h euz ar pioka. Lennit mat : pioka, ha ne dit ket da fazia. N'euz ket a gomz deuz an tapioka, ar bleud a vez great gantan eun tammik yod mat hag a lipac'h ken kalonek deuz biz ho mamm pa oac'h c'hoaz bihanik. Ar pioka eo ar bizin guenn ken kaer dantelezet ha n'euz fors pe vleunen hag o peuz kavet marteze en aod var ar gourlen. *Er C'haper, eme eur c'haper, eo hanvet bizin brao.* — Gant ar bizinze e vez great skötennou dous, tizan evit ar böan-gouzoug ha louzeier evit an dud dinerz.

N'euz ket ouspenn pevar pe bemp bloaz abaoue ma vez kutuilhet ar pioka gant ar baganiz. Kentoc'h e teue bep bloaz eur vag pe ziu dioc'h kosteziou Lannuon pe Pempoul hag a jomme eiz pe bemzek dervez da glask pioka. Eun ugent den benag a vije e peb bag, ha marz oa o guelet gueach o vont hag o tont var ar mor gant kano-tou bihan leun a vizin, gueach o peilha pioka deuz strad ar mor.

Ar baganiz a zelle genaouek outo, eb gouzout petra dalie ar bizin-ze. Mez, breman ez euz eta pevar pe bemp ploaz e teuaz ar vrud e yoa en enez Siek, tostik da Rozko, eun aotrou hag a brene ker ar pioka. Ouspenn, eur marc'hadour euz Cherbourg a skrivaz da eun den euz a Vri-gnogan prena evitan ar muia ma c'helje a vizin gwenn, e

lakaje pevarzek, pemzeg, c'huezeg lur er c'hant. Prez a zavaz neuze var ar pioka ; ar bizin ne read stad ebet anezan a vez breman dastumet piz gant Arvoriz.

Kaout a reer ar pioka etouez ar bizin all, dreist holl er c'hamjou hag el leac'hiou goloet peurvia gant ar mor ha ne vezont dizolo nemet d'ar reverdiou braz. Pa vez eta reverdi mat, nep a gar a ya da « bioka » e leac'h ma plij gantan. Tiajou tud abez, bihan ha braz, a gerz d'an aod gant boutigi, sier, kirri pe c'hrivizi. Ar re o deuz bag a ya ganti d'ar c'herrek larkoc'h er meaz, rag eno e vez puilhoc'h ha hirroc'h ar pioka dre ma 'z eo diesoc'h mont. Pep hini a ya hag a deu var ar garrek o peilhât bochad aman, kuchennad ahont evit leunia e vouteg pe e zac'h. Guelet a vez an dud er mor beteg o anter, beteg o diou-c'hroazel, koulz ar merc'hed hag ar vugale eget ar voazed, heb damant d'ar bragez ha d'al losten, rag sator-dallik ! an hini en deuz c'hoant da gaout bara a rank e c'honid, hag en toullou dour e vez bravoc'h ar pioka.

Pa vez savet ar pioka var ar vri ne d'eo ket echu al labour. Astennet e vez ar bizin guenn da zeac'hi. Pa vez seac'h eo red dispartia an traou louz, ar bizin fall ; ha da c'houde goalc'hi ar pioka evit e vennaat, rag ar pioka nevez kutuilhet n'eo ket guenn, mez briz, du, glaz evel ar bizin all. Eur veach gwalc'het e vez lakeat adarre da zeac'hi, ha goude gwalc'het adarre mar ne d'eo ket guenn awalc'h. Pa vez kempennet brao e karger ar pioka e sier pe e golc'hejou hag a vez sammet e kirri da vont da Vri-gnogan, da Gerlouan pe d'an enez Siek.

Kalz poan a ranker kemer gant ar pioka, mez paët mat e vezer ivez. Da genta ez ea pemzek lur ar c'hant ; brema ne da mui nemed nao pe zeg lur. Mont a ra tud euz Plouneour-Trez da Blougonvelen, da Landeda, da Gonk, evit « pioka » eiz, deg devez, hag e tistroont d'ar gear pa vez echu ar reverdi gant karradou bezin guenn.

Bez' ez euz marc'hadourien da gemeret pioka e Bri-gnogan, Guissezny, Kerlouan, Plougerne. Da genta ne oa nemet unan e Brignogan ha ne, oa nemet Plouizneour ha Kerlouaniz hag a glaske pioka. Eur bloavez ar marc'hadour-ze en doa roet daou vil lur hag anterkant evit pioka.

Er mor ez euz danvez, eme Baganiz ; n'euz nemet gouzout hen tenna digantan ha kemer poan d'hen ober.

M'hen argas d'eoc'h, ar Baganiz a gemer labour evit an dra-ze, ha tenn e vez peurlies a buez. Mez bemdez dirag ar mór braz ken glaz hag an oabl, ar volz uz d'o fenn, e velont guelloc'h ez euz eun Doue o ren ar bed hag e kredont stard ez euz eur bed all el leac'h ma tiskuz en eurusded an dud a volontez vad.

F. THOER.

Kevrenn ar Vugale

Bugale Feiz ha Breiz, oc'h ober o Fask kenta er bloaz-man, a c'houlennet outo, eul lizer da bedi o faëron pe o maëronez da zont d'o gwelet deiz o Fask. Peb a « Vuez Jeann d'Arc » a zigouezo heb dale gant ar re o deuz savet al liziri kaëra hag a zo o hanñiou aman varlerc'h :

- 1 Yvon an Dœuff euz Guilvinec.
- 2 Jeanne-Yvonne Cueff euz Sant Noug.
- 3 Catherine Kergoat euz Guiclan.
- 4 Catherine Peron euz Lannurvan.

Lakât a reomp war e hed lizer an hini zo da genta.

D. S.

Triagat, 16 a viz Ebrel 1909.

Va faëron ker,

Abaoue ar bloaz nevez n'am euz ket bet ar blijadur da rei deoc'h euz va c'helou. Yac'h oun a drugarez Doue, ha fisians am euz oc'h ker yac'h ha me.

Emaoun o paouez lenn eul levr devot, hag ennan em euz kavet eun histor gaër meurbed. Eun dervez, unan euz mignoned Napoleon koz a c'houlenne digant hen-man, goude eur viktor vras en devoa gounezet var e enebou-rien, pehini oa bet an devez kaëra euz e vuez, hag an impalaër brudet a respontas kerkent : « Nak Iena; nak » Austerlitz, an dervez kaëra euz va buez, emezan, eo » dervez va fask kenta. »

Evel Napoleon gwechall, me a lavar deoc'h hizio ivez, « tad paëron, an dervez kaëra euz va buez a vo dervez » va fask kenta. »

N'am euz ket, gwir eo, gounezet viktor vras ebed var

an dud ; marteze avad var an diaoul am euz her great, hag epad ar retred a zo o vont da zigeri em euz sonj rei d'an drouk-spered al lamm diveza. Ya, va faëron ker, aben disul kenta e tigor retred ar vugale er barrez-man. Karet am bije beza gallet lavaret deoc'h hanoiou ar veleien vad a deuiio d'hor c'helenn epad pevar dervez dioc'htu.

Mez an aotrou Person a zo bet betek-hen mud var ar poent-man, mud evel ar c'hilok nevez a zo var an tour. Kredi a ran evelato, hervez am euz klevet, aotrou Kure ho parrez-c'houi a dle dont d'hor sikour da ober hor retred. Joa e vefe ganen her gwelet ; rak, petra bennak ma karan an holl veleien, hennez a garan dreist ar re all, abaoue va fask-louarn diveza. Mez n'euz fors piou a deuiio da brezeg deomp e rin ato gwella ma c'hellin evit ober eur retred vad.

Eurus oun eta hirio o tont da gemenn d'eoc'h e tlean ober va fask kenta aben ar yaou a zeu. Deac'h oa bet an disput ganeomp, hag e kredan ez oan bet resevet etouez ar re vella. Pemp emaoump ha n'hor heus great faot ebet etre ar goulenn genta hag ar respount diveza er c'hatekiz.

Va faëron ker, pebez joa ne ve ket ganen ho kulet o tont da gemeret perz em eurusded. Va c'halounik paour a zrid gant al levenez o sonjal en deiz kaër, varnez digouezout. Va c'herent, va mignoned, hast em heus d'o gulet, ha c'houi dreis-holl, her gouzout a rid, a garfen gulet em c'hichen.

Dek vloaz-so, pa oen kaset d'an Iliz evit ar veach kenta, ne ouien na kozeal, na bale. C'houi, va faëron ker, eo a rankas respount em leac'h d'ar pedennou great en Iliz. Aben c'huec'h devez ama, e vijen eta euz d'ho kaout evit test d'ar promessaou a rin va-unan, hag ho poa great evidoun da zeiz va Badiziant.

Goude va mam ger, c'houi eo an hini a garan ar muia hiviziken var an douar. Derc'hel a rid plas va zad hem c'henver pemp bloaz-so dija, ha ne c'hellan ket ho truga-reakaât aoualc'h deuz ar vad ho peus great d'in en eur lakaat ac'hanon e skol gristen ar barrez-ma. Rener ar skol, he anaout a rid. Evitan da veza chenchet guis-kamant, n'en deus ket, evit an dra-ze chenchet doare da zeski ha da hentcha e vugale. Hano Doue a zo ato da

genta en e gentelliou, hag araoek skianchou ar bed e talc'h dreist pep tra da skianchou ar relijion, d'ar c'hatekiz.

Ia, va faëron ker; mall braz am beus da velet an devez diziou. Ha va Jesus, ouñ sûr, a zalc'ho kount d'in deuz va bolontez vad.

C'houi a bedo ive asamblez ganen evit va sikour da ober d'am Zalver eur c'havel deread em c'haloun. Ha goude beza great va Fask, goude beza resevet va Doue evit ar veach kenta, her pedin da skuill grasou puill, grasou deuz an dibab, varnoc'h, va faëron ker, var va moereb, ha var va c'hendirvi bihan a garan evel breudeur. Jesus ne refuzo ket d'in va goulenn.

Kenavo diziou, ha iec'hed mad d'eo'h holl.

Ho fillor leun a garantez evit e dad paëron,
YVON AN DOEUFF.

Da zigas — d'an Aotrou Perrot, kure Sant-Nouga dre Blouzevede — abenn trede sul miz Even ar pennad gallek a zo aman varlerc'h, troët e brezonek yac'h ha freaz. Peb a « vuez Jeann d'Arc », d'an tri genta !

L'Agriculture

La profession d'agriculteur
est honorable et sainte.

S. AUGUSTIN.

C'est Dieu lui-même qui a institué l'agriculture lorsqu'il a dit à Adam : « Tu mangeras ton pain à la sueur de ton front, car la terre ne produira d'elle-même que des ronces et des épines. »

C'est donc obéir au Créateur, faire sa volonté, que de s'occuper d'agriculture.

Combien nous devons estimer et aimer, mes enfants, une occupation imposée par Dieu même !

La profession d'agriculteur est utile et honorable entre toutes : nulle autre ne peut le lui disputer en ancienneté et en noblesse.

Sans l'agriculture, l'homme mourrait de faim : le laboureur est le nourricier du genre humain. Honneur donc au bon et vaillant laboureur !

L'agriculture est l'art de cultiver la terre ; elle a pour but, à l'aide des secours divins, de produire avec le moins de frais possible, les plantes utiles et les meilleures espèces d'animaux domestiques.

Le cultivateur doit s'efforcer de faire rendre à la terre le maximum de ce qu'elle peut produire. Pour y parvenir, il emploiera les meilleures méthodes ainsi que l'outillage le mieux approprié à la fin qu'il se propose.

Que l'homme des champs, qui vit au milieu des œuvres du Créateur, ne perde jamais de vue Celui qui fait germer et croître les plantes et mûrir les moissons. Tandis que son front est courbé vers la terre, que son cœur s'élève vers l'Auteur de tout bien.

Extrait du « Manuel d'agriculture des frères de l'Instruction chrétienne. »

GIZIOU KOZ HA GIZIOU NEVEZ

Var dôn : Fino !

1. P'edon er gear bihanig
Va mamm dious ar mintin
A lavare da Jakig :
Alo ! buhan d'an daoulin !
Breman paotr ha paotrezenn
Oh ! Oh !
A ya d'ar skôl heb peden.
Oh ! Oh ! Va bro !
2. Goude, pa ouan krenn-vousig
Vit mont d'ar pardonion
E vije em godellig
Eur gwennegig pe zaou.
Breman d'or mous eun daou lur
Oh ! Oh !
D'ar paotr yaouank eun dek lur...
Oh ! Oh ! Va bro !
3. Er goanv da c'houde koan
Ha buez ar Zent lennet

- Oll bodet en dro d'an tân
Katekiz a veze groet
Breman d'ar beilladegou.
Oh ! Oh !
N'eus nemet diotachou
Oh ! Oh ! Va bro.
4. Gwechal e bro gaër Leon
Zoken e bro Kerne
'Vit klevet traou divergon
Oa red mont d'ar arme
Breman d'an asambleou
Oh ! Oh !
Komzou lous ha blasfemou,
Oh ! Oh ! Va bro !
5. En amzer va mamm-goz-me
Merc'hed ha paotrezet
A lipe brao o c'hafe
Heb ma vije koeffet
Breman gwreg ha bergelen
Oh ! Oh !
A stag d'an hini melen,
Oh ! Oh ! Va bro !
6. Ar gerent en dienez
Ne vezent morse lezet ;
Founnus ar gounidegez
D'ar gear veze kaset.
Breman mouchouar o ruza,
Oh ! Oh !
Ar vamm o klask he bara !
Oh ! Oh ! Va bro !
7. Endro d'ar yaouankizou
Ne vije ket gwelet
Korf-kenn ha fanfarluchou
E giz merc'hodennet
Breman gant giziou nevez
Oh ! Oh !
E vez kollet ar furnez
Oh ! Oh ! Va bro !

8. Gwehall ha penn ha bruchet
Brao chouchet ha kempen
A vire splann ar glandet
A roe kalon laouen
Breman ar bleo o nijal
Oh ! Oh !
Al lagadig o luchal
Oh ! Oh ! Va bro !
9. Pa 'z ea Janig da bourmen
Araog kuz-heol er gêr
Distrôden ha diboultren
Sioulig ha seder
Breman d'an denvalijen
Oh ! Oh !
Jeannet a rikl er vouillen
Oh ! Oh ! Va bro !
10. Gwehall 'vit an dimezi
Araog aour hag arc'hant
E klasket boket lili
Var benn ar plac'h yaouank
Breman e leac'h furentez
Oh ! Oh !
Kalz, kalz a zibab danvez
Oh ! Oh ! Va bro.
11. Gwehall an dansou gallek
Lous, hudur, dirollet,
Savet gant Paol Gorniek
N'oant ket anavezet.
Hirio, soken d'ar goueliou
Oh ! Oh !
Strinkel a red d'an dansou
Oh ! Oh ! Va bro !
12. Gwehall c'hoas an hostizien
Epad an ofisou
Ne droent ket an duellen
A zerre o doriou.

Breman tre ma vo arc'hant
 Oh ! Oh !
 Noz-deiz ho po gwîn-ardant
 Oh ! Gh ! Va bro !

13. Gwechall ve d'an oferen-bred
 Evel d'ar gousperou.
 Soken 'vit ar chapelet
 Leün-chek an ilizou
 Breman d'an oferen-vintin !
 Oh ! Oh !
 E tál an nor o c'hoarzin
 Oh ! Oh ! Va bro !

14. Kenavo, kamaladet,
 Koulz eo achui ar zôn.
 Me gred ne vo den feuket
 Gant komzou ken gwirion.
 M'ho peus gál, en em skrabit
 Oh ! Oh !
 Ha trumm en em louzaouit,
 Oh ! Oh ! Filo !

Jakig KERGU.

Fanch ar Bouteger ha Petromik

Bugaligou, pec'het 've d'in goulenn diganeoc'h hag anaout a rit Fanch Bouteger. Sonjit-ta : e maoun o ren va zri bloas ha tregont ha ne c'houien ket c'hoas boutouna va bragou... va Doue-ta sùr, petra lavaran ? va daoulagat a ioa pell ha pell bras soken dious sklerijen an deiz pa zeas Fanch Bouteger da anaoun. Fanch Bouteger ! pet gwech va zintin Justin ne deus ket komzet d'in anezan pa vezen assamblez ganti o vessa ar zaout e *street-ar-gagnet*.

Genel a reas e kichenig Lambader e Poull-an-Ouidi. En e vugaleach, Fanchik a oa koantig oll ha karantezus. — Lemm e lagad, e spered a ioa ken lemm all, ha d'ar skól pa zeas ne zeskas nemet ar pèz a garie. Dibaot oa ar sulvez na vije ar groaz arc'hant o lugerni var e jiletan vanhek. — Petra benag ar paotr, ma 'z oa mad da zeski, a ioa ive eun diaoul a c'hoarier ; kornigel, din, trougott, ouroul, kab, patati, tourig ar prat, hag an oll c'hoariellou all a ioa dious e c'houd, hag enno oll oa dious ar gwella ; soken da c'hoari chacha an tousek dious ar voger, oa ar c'habiten, ar c'hrenn-baotret o-unan hen douje. — An dra-ze ne vire ket outan da veza eur paotr fur ha sentus, mad da zeski e gateziz, aketus da lavaret e bedennou mintin ha noz, devot en ilis, devot dreist-oll da Intron-Varia Lambader. Goude deiz e bask kenta, ne dremenas gwech ebet abiou da japel Lambader heb mont ebars da lavaret eur bonjour c'hoek ha kalonek d'e vamm ar Verc'hez Vari. — Ne ouzon ket a savet oue neuze kantik brudet Lambader ; mes sur, Fanchik a lavare dija en e galon :

O Lambader, c'hui vo bepred
 Va neizik-me, va neiz karet !

Rag-se, d'e bemzek vloas, p'hen devoue klozet e bas-kou, Fanchik a jomas er gear, hag a gemeras micher e dad, en despet d'he dontoun skolaer eus ar Fouillez, a c'hoantea he gass d'ar skól *normale* evit ober eur mestr-

skôl anezan. Dichipot Fanchik a respontas grons : « Tru-
 » garez deoc'h, va zontoun. Mes klevit-ta : Va zad a zo
 » bouteger, me ive a vo bouteger. E gis ma lavar Nouël
 » Bolomik :

- » Peb micher a zo mad
- » Gant ma vo great ervad ;

» Hag evel kouer ha micherour, me lavar ive :

- » Gant farz, pouloudik, yod kerc'h ha brignenn
- » Er gear, eürus-tre, me vevo laouenn
- » O pedi, o kana, o labourat
- » Da dour Lambader a velan dalc'h-mad. »

Ha komzou Fanchik, bugaligou, a ioa komzou eur paotr
 fûr. Me garfe e zaffent doun-doun en ho spered ha beteg
 mell ho kaloun. Nemet klevet a raffac'h mouez-galv an
 Aot. Doue, oh ! na dit ket da foueta bro. Evel a lavar ar
 Yeodet :

- « Chom, chom e bro da gavel
- » Oh ! chom e Breiz-Izel. »

Fanchik eta a jomaz gant he dad hah e vamm. Dre ma
 'z oa dournet mad, ne oue ket pell o teski farda boutegi,
 manikinou, kestennou gwenan, panerou ha kant bilbieraz
 eus e vicher. Divar neuse ne oue great anezan nemet
 Fanch « Bouteger ». Labour a ioa evit an daou vicherour
 ar pez a garent, ha labourat a reant da vad heb en em
 glemm, laouen bepred. Ar gwial bresk a deue hag a iea
 etre o daouarn ker brao ha ker kouls ha ma za ar farz
 gant ar paotr koz.

Dious he zu, Mari-Yvonn Kerouman, ar c'hwreg a yea
 en dro. Ober a rea ar geusteuren ; mont a rea d'an ti-
 fourn, d'ar poull-kanna, urs a lakea a zoare en he ziegez
 ha p'he deze eur pennad amzer e karié rei an dourn d'ar
 voazet. Bep merc'her, glao-dic'hlaoc, hi eo a yea da var-
 c'had Landi da verza ar boutigi. Anaout mad a rea he
 c'hompt, tintin Mari-Yvonn ; eur vaouez a benn, eur
 vaouez a gemverz oa soken, eus ar seurt n'eus ket kals.
 Ha m'hen tou, ne fripe ket he oll gounidegez e Landi.
 Nan ! Goude beza prenet daou vennegat bara mouchen

evit he bugale vihan ha kemeret diankachou ar sizun, e
 tizroe d'ar gear var he zroad, eur guchennik arc'hant e
 godel he zavancher, hag an arc'hant-se a veze gorennet
 brao-bras e kornig ar prez. Ha ne rea ket fall, tintin
 Mari-Yvonn. Eun dra vad eo lakât eur gwennedig benag
 er podig-espenn, gant ne deuo ket vert-de-gris ar galon
 da staga outo ha d'ober dezo loueda.

Mes, bugaligou, mall-mall eo d'in lavaret deoc'h oa
 Fanch Bouteger eur paotr krenv, krenv-mantrus, krenv
 evel eur marc'h. D'e bemzek vloas, daoust n'oa ket boazet
 e zaouarn da drec'hi buzug gant ar bâl, Fanch a rea e
 lod en douar-panez e park bras Ti-voniou kouls pe vell
 n'eus fors piou. Gwen gant an dra-ze ha soupl e gorf
 evel eur gwesklé ; — da zibrada perch, sevel poueziou,
 da blega ar pougard, n'hen doa ket e bâr. Er gourina-
 degou a veze er parrezioù tro-var-dro, e touare bep
 gwech kement paotr mad a deue d'en em frotta outan.
 Deiz pardon bras an Dre, daou Glederiad, daou deilek,
 paotret mad var o meno a deuas da glask trabas outan :
 « N'eo ket te, emezo, eo Fanch Bouteger ? — Eo ; Fanch
 » Bouteger eus Poul-an-Ouidi, respontas Fanch. — Mad,
 » klev ! ar brud e peus da vec'ha eun Hercule, ha ni a
 » garfe gouc'hout a ker krenv ec'h out ha ma leverer. —
 » Dioc'htu, va mignonet, eme Fanch e zan da zévêni ho
 » mennoz. » Ha goustadik, gant e zaou viz meud, Fanch
 a reas eur waskadennik var o breac'h d'an daou Glederiad.
 Kerkent ar re-man a loskas eur youc'haden hag
 he koezont ebarz treid Fanch, dare da zempla. — Sellit :
 e zan da gonta kaeroc'h c'hoas deoc'h.

Eun droiad, d'an eost, eur C'hernevod (an ourin anezan
 a oa eur Botmeur, eun tu benag) a reas divar goust e c'ho-
 del an approu eus nerz ar Bouteger. E dad d'ar c'herne-
 vod-man hen doa dastumet eun dornadig mad a venneien
 o pilloua hag o kravja podezou. Dimezet, demdost da
 vourkig Santez Catell, da Villamet al Loudouren, hen
 doa bet eur mab ha ne zaleas ket, eur vech deuet da vezo
 eur c'hrenn-baotr, da lakat tro er gwenneien gounezet
 gant e dad hag e vamm divar goust o dent, hag ive
 divar goust godel an nessa pa veza kavet tro ; da vihana,
 ar brud o devoa da gaout biziet kamm. Adarre aman oa
 deuet da vir lavar hon tud-koz : « Ar madou dastumet

gant ar rastell, a vez buhan fuillet gant ar forc'h. »

Perig oa e hano mad d'ar c'hernevod bihan. Mes ne ouzon perag, ne oa anavezet nemet dindan an hano a *Betromik* pe an *doktor* abalamour m'oue bet er skolaj ho m'hen doa great e « *gatrième* ». Penner oa chomet Perig, ha biskoas penner n'eo bet muioc'h moumounet. Rag-se d'e zaouzeg vloas, n'oa mui den evitan ; eur spountaill oa deuet da veza evit an amezegez ha pa velet anezan o tostât, ar mammou a rede buhan da vit o bugale : rag n'oa ket eur si fall ha ne viche ket en e gorf. — E dad a sonjas e gas d'ar skolaj da Vontroulez evit ober « eun aotrou » anezan, a lavare, mes ne reas nemet eul lakipot fall. Er skolaj ne zeskas ket eur siseurt ; hag en distro ; ne ouie mui na galleg na brezôneg, ar pezh ne vire ket outan da ober e baotr lorc'hus ha da zivis evel eun doktor var gement ne anaveze ket. Da lavaret luc'hach, avad ha da zispenn ar veleien ne devoa ket e bar er c'huec'h parrez tosta. N'hen doa micher ebet, hag e peleac'h hen dije ?

Rag-se e oue red dezan mont da hostiz. Kement ne oar ober, pe ne fell ket dezan ober mann eus he zaouarn a ia da hostiz. Diskenn gwin ha gwin-ardant ha rinsa godelloù an nessa a ouezer atao. — Mes siouas ! *Petromik* a oue gwella « *kliant* » an ti. Da eva jin ha da fumi sègalennou oa eur c'habiten ; mintin ha noz ar forn a chome tomm gantan. — Arc'hant e dad ne zaleas da deuzi ha da vont e moged. Eur bern dle hen devoa dija var e di. Mes an urzier ne oa ket bet c'hoas, ha *Petromik* a gendalc'ho da ober e baotr faro ; dre-se e vignonet, kement truillen a oa o chom varnez diou pe deir leo trodro a gendalc'he ive da zont da ober goap anezan.

Boesson a gavet do eva, n'eus fors da bed heur noz, n'eus fors peger mezo e vijet dija, ha losten-zu eur beleg benag da zrailla. Den a zoare ebet na daole e dreid dreist treujou an ti-ze, na plac'h yaouank honest ebet na dosteo varnez eur c'hart-heur bale. N'eus fors, *Petromik* a zalc'he c'hoas sounn e benn, ha ne vanke morse an dro da glask trabas ous kement hini ne oa ket a du gantan.

Deiz pardon Sant-Roch e Plouvorn ec'h en em gavas gant Fanch Bouteger hag en em lakeas da gaketal anezan. Fanch a c'hoantea tec'het. Mes kelc'het e oa gant mignonet *Petronik* ha goude dek ha kant lavar e savas

pariadek etrezo. Ar c'hlaoustre a oue embannet evellen gant Olier ar Blejer da c'houde ar gousperou :

« Selaouit hag e klevfot gwell a ze hag ar re ne glevint » ket a lavaro an eil d'egile. An nep piou benag hen deuz » marc'hou ha kezebennet da verza, n'en deus nemet o » digas d'ar bourk dimeurs ha diziou, e vezo asamblé » gant ar varc'hadourien. Silaouit c'hoas : Nep en deus » c'hoant da velet eun dra ha n'hen deus ket gwelet » c'hoas, eun nevezenti burzudus er c'hiz ma ne zeus » gwelet morse nag en Breiz nag el leac'h all, n'hen deus » nemet dont varc'hoas ha penn-sizun da leur Kerarouz » a zo aze adrenv an ti-kear.

» Eno, hor mignon Fanch Bouteger, edog eun hanter- » heur, heb jao ha netra, dre nerz e zivreac'h hebken, a » dle lakat da voudal mekanik bras Keriérot, hag ober » gantan kement a labour ha ma ve c'huec'h loen lard » stag ous ar manej. Kant lur ha diou liassen a zo etre- » zan ha *Petronig* ; hanter kant lur hag eul liasen dious » godel peb hini. Arc'hant ar c'hlaoustré a zo etre daouarn » Yvonik Leschiagat a anavezit oll. » Eur sutaden hag Olier kuit.

Ar c'hoarz a savas var ar blasen ; a benn eur c'hart heur goude, ne oue den er bourg ha ne anavese ket ar c'helou ; araog penn an eiz dez e oa skignet er pevar c'horn eus Bro-Leon ha soken doun-doun e Kerne. Red eo lavaret o doa *Feiz ha Breiz* hag ar *C'hourrier* embannet ar c'helou da Vreiz-Izel a bez. Rag-se ma 'z oa tud e leur Kerarrouz d'an deiz merket, n'oc'h eus nemet her goulenn digant ho tad koz. Ia, eur bobl tud ! eus a bep leac'h, eus kanton Guitté hag ar c'hantonioù all a dost, eaz eo her gouzout ; mes ive eus Sant-Divy, Plounger, beteg eus Beuzec, Poullan ha Bannalec, kement a dud pe vuioch eget na oa e Keryan hag e Kergournadec'h da genver gouelioù ar Bleun-Brük.

Da genderc'hel.

JEANPI

KELEIER AR MIZ

Digouezet eo adarre er vro paotr Keleier ar Miz, ha yac'h pesk a drugare Doue. En dro-ma zoken e vezo gantan keleier an daou viz, rag edoug miz Ebrel eo bet o redeg an hentchou, « gleb-teil gant ar glao hag aliesoc'h gant ar c'huezenn », hag eo tremenet an amzer abiou d'ezan, eb n'hen deffe tizet konta an nevezentiou.

Hag hirio petra lavaro ? Nebeud a dra. Ne rei ket tro ar bed, evel e miz Meurs. Listri a vrezel an Amerik, a nevez so, zo bet ouspenn bloaz oc'h ober an dro-ze ; ar veachourien a gemer an hent herra hag ar buana kirri, a rank kaout tri miz d'ober anezhi. D'eomp-ni 'ta e ve re ober an dro bep daou viz.

Ar falla er meaz ! — Deomp evelato beteg an Turki. Eno, n'euz ket pell, ez euz bet eun taol c'hoari. Kas ar falla er meaz. An impalaer koz, skuiz gant e vinistred, a roaz e kuz urz da lac'ha lod anezó, ha da zastum ar re all en diseol. Soudarded kear a zavaz a du gantan. Mez kalz euz mignoned ar vinistred a c'hellaz tec'het, a yeaz beteg Salonique, en em glevaz eno etrezo, a c'hounezaz d'o c'hostezenn an darn vuia euz soudarded ar vro, hag a yeaz ganto varzu Konstantinopl. Eur vech kelc'hët ganto kear, o velet ne felle ket d'ar roue plega, e laoskjont tennou fuzuil ha kanol, e teujont da vistri en eil kartier goude egile, hag e tigouezjont a bep tu en dro da balez ar sultan. Heman, tanoet en dro d'ezan e zervicherien fidel, a grene gant ar spount, hag a roaz an dilez euz e garg, en eur bedi hag aspedi e enebourien da lezel gantan e vuez. Kaset eo bet ez veo d'eur c'hastell var ar meaz, hag eno e talc'her tost d'ezan. E vreur zo bet lakeat var an tron en e blas. Daoust ha pegeit e pado gantan ?

Eur vicher nevez ! — E Frans, e velomp ne ket dies an traou. — An nevezenti vraz eo ez euz savet eur vicher nevez etouez an dud. Evit lavaret mad, ne ket nevez tre, anavezet eo abaoe ar bloaz 1864, mez beteg ar bloaveziennou diveza-ma n'edo ket skignet kalz dre ar

vro. Brema, araog tremen evit eun den gouzieg, eo red beza great ar vicher-ze, ha pa ne ve nemed eun anter devez. Ar vicher-ze, hag a gave da galz beteg-en edo stag outhi an euruzded, eo : paouez da labourat, chom eb ober netra, ober « grève ». An oll a fell d'ezo tanva douzder ar vicher nevez, red mad eo heuilla ar c'hiz. Evel euz eur vasenn douget var diouaskell an avel, ar « grève » a ya hag a red euz an eil kear d'ebenn. Pell eo bet chomet e Mazamet, e bro an Tarn. Eno ez euz eun toullad tud hag eo ho micher troc'ha ar gloan divar ar c'hrec'hin maout araog ma vezont kivijet. Etro ar bloaz nevez, o kaout d'ezo o devoa d'en em glemm euz o mistri-labour, e paouezjont da labourat, en eur c'houlenn kresk. Ar reziou n'int ket kontet tud fall ; sikouriou o d'euz bet digant an dud vad, hag her zoubennou e reant etrezo e veze sentet euz lezenn ar vijil. Meur a veach, abaoe, hor bet anter en em glevet, hiniennou zoken zo bet kroget adarre el labour ; mez dont a rea dispac'herien euz Paris da fourra pennajou el labourerien, da greski en o spered an difizians euz o mistri, hag int chomet evelse taol, distaol eb labourat a zrevi, beteg an deveziou kenta a viz Mae. Abarz ar fin, ez hor en em glevet.

E « grève » emao ive e Méru, tostig da Bariz, hag er c'heriadennou all tro-var-dro. Dre eno, micher an dud eo ober boutounou. Meur a zizun zo, ne ket awalc'h d'ezo beza filet da labourat, en em gemeret a reont euz tiez o mistri, diskar ha freuza an traou var o zro, ha lac'ha an dud avechou. Skei a reont gant ar zoudarded, ha tenna varnho pa glaskont miret outo d'ober droug. Kaer a zo lakat lod anezo er prizon, hag o c'hondaoni, den ne c'hell dont abenn anezo.

Ar Gouarnamant, e-unan, ne d'eo mui mestr d'ar vicherourien paet gantan. Ne gomzin ket hirio euz labourerien ar pezier-mor, paotred diez da bleina pell-zo. Ne livirin ger euz ar skolaerien, inouet eun tamig o plega da oll froudennou an dud dizoue. Ar re zo brassa abadenn ganto eo paotred ar post. Ar re-ma a gave d'ezo kaout meur a dra da rebech d'ar ministr Simyan, hag a c'houlennaz ma roje e zilez. Clemenceau ne fellaz ket d'ezan. Ar hosterien neuze a baouezaz da labourat, e Paris hag e kalz keariou. Epad eiz devez na « dépêche », na lizer,

na kazetenn ebed mui. Epad eiz devez, Paris, ar gear vraz, a zo bet evel pa vije bet an dour beuz en dro d'he mogerioù : ne c'helle mui na klevet na kas keleier.

Abaoue, epad eur miz pe ouspenn, eo bet eat proprig an traou gant ar reziou. En devezioù-ma, dre ma tomma an eol, e seblant adarre an traou trenka. Ne ven ket souezet hag e teuffe adarre ar bosterien da vouzat ha da groazia a nevez o divrec'h.

Petra da zonzjal ? — A gement-se petra da zonzjal ? Ar micherour hen d'euz gwir da veza paet, ervez e labour, ha gwir d'en em glemm, ma ne ket paet awalc'h. E vestr a c'hell beza an tor gantan avechou, dre ma ro priz re izel, pe ma c'houlenn labour re stard pe re baduz. Hag eun digarez eo, evit an oll vicherourien da fila o labour var an disterra digarez, hag avechou eb ma ouesfent o unan abalamour da betra ? Hag eun digarez eo dreist-oll d'ober disurz ha freuz dre ar c'hearioù hag ar meazioù ? — Aliez e klevet lavaret : « An dud n'en em glevont ket evel gwechall. » Re vir eo. En eun tiegez, dibaot da zaou rumm gellout chom pell e peoc'h. Eur c'holl-skiant eo kaout affer euz mevelien pe devezourien. Ar mestr n'hen deuz netra d'ober paea ker, kaozeal brao, rei nebeud a labour ha kalz a friko ; ha c'hoaz, brao d'ezan ma ne gav ket goulo e di enn devez m'hen devezo ar muia prez-labour.

Petra 'zo kaoz ? Ne gomzer ken d'an dud nemed deuz o gwirioù : « Gwir o peuz d'an dra-ma, d'an dra-hont, ha d'an dra all-ze c'hoaz. » Morse ne leverer ger d'ezo euz o deverioù. Kregi keit ha ma c'hellont, setu petra leverer d'ezo. Rezon eo, pa zeo gwir n'euz Doue ebed ken, ervez ar c'hatekiz nevez. Tregont vloaz so eo skignet dre bevar c'hoñ ar vro ar skolioù dizoue, krouet gant ar framaoned evit digristena ar vro. A forz da lavaret d'an dud, n'euz netra ebed goude ar vuez-ma, ar re-ma a deu da zonzjal eo koulz profita etre m'emaint. Ha neuze, ar c'houarnamant e-unan a ziskouez an hent d'ar re all : kemeret hen d'euz, a eneb peb gwir, perz e madou an Iliz. Ha souez eo goudeze, e saffe an dud en e eneb da c'houlenn digantan o lod ?

F. K.

Gouel ar bleun-bruk 1909

Kant skoed en arc'hant, skouennou ha taolennou dispar, eleiz a vetalennou a henor, eur bern levrioù nevez a bep ment a vezo rannet e miz gwengolo a zeu, deiz *Gouel ar bleun-bruk*, etre ar Vretoned hag ar Vretonez ganet e Bro-Leon pe o chom war lez Bro-Leon,

hag a zigaso an destumadennou kaëra :

- a) a grenn-lavarioù (recueils de proverbes).
- b) a zivnadennou.
- c) a varvailhou.
- d) a wersioù hag a zonioù.
- e) a donioù.

- I.
 - II. Pe a raio ar studiadennou gwella war ar c'hoarioù kaëra ha brezoneka a zo pe a zo bet e Leon : barn o zalvoudegez e peb giz ha rei da anaout an doare d'en em gemeret da ober anezo.
 - III. Pe a grouo ar strolladoù kanerien wella hag a roio evelse an dourn da ober euz Breiz-Izel eur « Mor a gan ».
 - IV. Pe a zavo gant o fluenn, o c'hizel, pe o nadoz al labourou-dourn o devezo ar muia braventez, ar muia talvoudegez hag ar stum brezoneka.
 - V. Pe a lakaio ober al labourou-skol reisa hervez an doare kelenn diou-yezek — (selon la méthode de l'enseignement bilingue).

Ar vistri hag ar vestrezed-skol hag a ra implij euz ar brezoneg, evit deski ar galleg d'ar vugale, a zo pedet da zigas eun dek pe zaouzek kaer da ziskouez al labourou great gant o bugale edouk miz maë, miz even ha miz gouere a zeu.

Eun dever er zizun hebken a vezo da ober.

Arabad ankounac'hât e penn peb kaier ar rann euz ar skol (la classe) hag evit peb dever an deiz (la date) ma 'z eo bet great. Rei da anaout ivez hano ar mestr pe ar vestrez.

Prisiou a vô roët d'ar vistri ha d'ar vestrezed evit rei kalon dezo da genderc'hel hag ivez d'ar vugale o devezo ar gwella kaierou.

Al labourou-dourn, menek anezo uheloc'h, hag al labourou-skol, menek anezo aman, a vô great ganto eun diskouezaddek (exposition) da *C'houel ar bleun-bruk* a zeu. An holl a c'hello o gwelet neuze ha zoken alia a reomp start kement hini a deuio d'ar gouel da vont da ober eur zell outo.

— An destumadennou, ar studiadennou, al labourou-dourn, hag al labourou-skol a vezo red kas anezo holl, a benn an deiz kenta a viz Eost da zivezata, d'an Aotrou Corentin Le Nours, au *Courrier du Finistère*, 4, rue du Château, Brest.

— War arak Bretoned ha Bretonezed vad Bro-Leon; arabad lezel netra hag a vefe ennan eur bann euz spered ar re goz da vont da goll; gant dismantrou ar vro goz eo sevel an hini nevez!

Er bloaz ma teu an Iliz da lakât war he aoteriou ar vere'h yaouank Jeann d'Arc, a dridas kement he c'halon gant karantez ar vro, *Gouel ar bleun-bruk* a dle beza great kaëroc'h eget n'eo bet great biskoaz.

J.-M. P.

Respont da zivinadennou miz Ebrel

I. — Eur c'hi heb trottal
Eun oc'h heb oc'hal
Eur plac'h yaouank heb fic'hal.

II. — O kribat e benn
Pe o klask e c'hoenni.

III. — Ar mondian, da fin an tregontvet devez, hen dezo. 10.737.418 lur 23 santim. — Klevit mad: dek million seiz kant seiz ha tregont mil, pevar c'hant trivac'h lur ha tri santim da baëa d'ar paour.

Ar paour n'hen dezo da baëa evit e lojeiz nemet 465 lur?
Piou oue tapet? Va gein pehini anezo e ielo breman ar bisac'h?

IV. — Petra reio ar barner a beoc'h eus Huelgoat evit ranna an eiz pez aour dious al loden bara o deus roet peb hini eus an daou billaouaër d'ar beachour?

En em sonjal a ra: 8 bara da ranna etre tri a ra 24 loden gant ma vo rannet peb bara e tri damm.
Paotr ar pemp bara hen deus eta 15 loden pe $\frac{15}{24}$.

Eus ar pemzek loden-ze e tebr e-unan 8 loden ($\frac{8}{24}$) hag he lez 7 loden gant ar beachour pe $\frac{7}{24}$.

Paotr an tri bara n'hen deus nemet 9 loden var 24 pe $\frac{9}{24}$, hag e tebr e-unan 8 loden; ne ro eta d'ar beachour nemet 1 loden pe $\frac{1}{24}$.

Ar c'henta a ro eta d'ar beachour $\frac{7}{24}$, egile $\frac{1}{24}$.

— Mes kaer vezo embann eo barnet ervez ar justis, me lavar, ar varnedigez-se n'eo na just na kristen. — Ar beachour en eur rei an eiz pez aour ne entente ket paëa

ar bara ebken, (n'hen doa bet evit e lod nemet pemp gwennegat ha pever diner ; 2 vennek ar vouchennik) mes diskues e anaoudegez vad evit o madelez hag o bolontez vad, ha digoll o bugale vihan eus an diouer o dije eus o zammik bara mouchen. — Hogen, an eil hag egile o doa diskuezet eun hevelep bolontez vad ; an eil hag egile o doa bugale vihan hag a vije dirannet. N'hen dije eta selaouet e goustians, perc'hen ar pemp bara hen dije roet 4 bez aour d'e amezog, p'e gwir heman a ginnige paëa dezan unan eus e vara.

O deus kavet divinadennoù miz Ebrel :

- François CADIOU, Vourc'h-Venn ;
 François KERSIMON, Milin-Venn, Plabennec ;
 Marie-Anne LE GALL, Quinquis-Plouguin ;
 Louis MESSEGER, Bourg-Henvic.

Divinadennoù miz Maë

I. — Pemp o vunta.
 Dek o chacha.
 Lavirit d'in-me petra ra.

II. — Me am eus eun tiik bihan gwenn
 Ha n'hen deus na dor na prenn.

III. — Eur vreg a ia d'ar marc'had gant eul loden viou.
 D'an hostis kenta he verz an hanter eus e viou hag eun hanter hini ouspenn. — D'an eil he verz an anter eus ar rest hag eun hanter vi ouspenn. — D'an trede an hanter adarre eus ar rest hag eun hanter-vi ouspenn. — Setu gwerzet he oll viou heb terri nikun. Pet a oa ganti ?

IV. — Eun hostiz eus Roscò a c'hounid, goude beza paët oll vizou an ti, pemzek kant lur, eus ar c'henta a viz Gouere d'ar c'henta a viz Here. En nemorant eus ar bloas e tispign 1.000 lur evit e vevans hag e viskamant. Komanset hen deus e gemverz d'ar c'henta a viz Gouere 1904. A benn pegeit hen dezo 5.000 en e yalc'h ?

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

§ II. — PETRA C'HOULEN NATUR AN DEN ?

2. — An den ne c'hell ket eta terri var an douar he c'hoant da veza eürus. Ha taolit evez n'em eus lavaret ger divarbenn an ankeniou, ar c'hlenvejou, an dienez, ar c'hollou, ar maleuriou a heb seurt a zeu an eil goude egile hag avechou assamblez d'hor poania var an douar. Goude ne gouezfe goall darvoud ebed varnomp, ne vemp ket eürus, abalamour n'omp ket goest da gountanti da vad hag evit ato ar c'hoantegeziou a zav en hon ene dre nerz an natur hon deus recevet digant an Aotrou Doue !

Petra ! Daoust hag an den a ve bet great fall ? Daoust hag e ve eur c'hrouadur manket ? Daoust ha Doue hen deffe great goap anezhan o rei dezhan eun hevelep c'hoant da veza eürus hag oc'h ober anezhan dic'halloud evit tizout an eürusted ?

Nann ; ni a zo great mad, ha Doue ne ra ket a c'hoap deuz he grouadurien.

Ma c'hellfe ar bugel compren araog he c'hihivelez, e teufe da zonjel er mod-man : me am eus izili ha ne dalont aman da netra ; divesker, ha ne c'hellan ket bale ; divrec'h, ha ne c'hellan ket manea ; ginou, ha ne c'hellan ket dripi. Mes gortozomp ! An izili-ze a lavar d'in oun galvet da veva en eul leac'h all, ha pa deuio an deiz-se, e c'hellin ober implij anezho : n'em eus great evit c'hoaz nemet cregi gant ar vuez ; divezatoc'h e c'hellin he dispaka da vad.

Ni a dle lavaret ar memez tra. Beza hon deus ioul an eürusted ha ne c'hellomp ket he gountanti var an douar.

Mes peoc'h ! An tech-se a lavar deomp omp galvet da veva en eur bed all, ha pa darzo an deiz-se, e vezimp eürus en holl d'an holl.

Ne reomp er bed-man nemet kellida evel ar vinizen en douar ; divezatoc'h e savimp dreist ar bed hag e vevimp deuz ar vuez parfet.

a) Hag evit guir, sellomp en dro deomp, hag e velimp e teu peb tra da gaout ar pezh a glask dre natur. Al lagad a c'houlenn sclerijen : an heol a zao bemdez evithan ; ar scouarn a c'hoanta clévet : scoet eo gant trouz ar bed ; ar fri a zo great evit ar c'houes : e kement leac'h ma z-eus loened hag ho deus ar skiant-se e sao c'houes divar an traou ; an askel he deuz ezom deuz ear evit nijal : an oabl a zo dirazhi ; ar pesk a rank caout dour evit he vrenkou : e creiz ar mor eo lakeat ; an durzunel a c'halv he far : he mouez a vez clevet... An den a daol huanadou varlere'h eun eürusted eb termen : caout a rei anezhi.

Pa zeu an discar-amzer da verraat an deiz, da zigass ar ienien, da ziviska ar guez ha da laza an holl loenedigou munut a veve ouz heol an hanv, e vez clevet ar guenniled oc'h en em c'hervel skiltr, ha goude m'int en em vodet, e vezont guelelet o nijal a denn-askel etrezeg ar broiou tomm.

N'hon deus ket ezom d'ho heul evit gouzout e tigouezint du-ze, en tu all d'ar mor, en eur vro tostoc'h d'an heol : an ioul a vroud anezho da glask an amzer gaer ne deu morse d'ho fazia.

Ha credi a reimp-ni omp bet great falloc'h eged laboused dister an hanv ? Ma cavont ar pezh a glaskont dre natur, perag ne rafemp-ni ket ? E guirionez an ioul a boulez ac'hanomp etrezeg an eürusted n'eo ket eun douellez : du-ze, en tu all d'ar bez, hon ene a ziskenno var douar al levenez.

b) Ma ne rafe ket, ma z-afe da goll evit ato gant hon diveza huanad, hon deffe guir da lavaret da Zoue : « Great ho peus ac'hanon en eun doare diskiant. Perag ho peus roet d'in eur spered hag a c'houlenn gouzout peb tra, ma z-oun coundaonet da beur-echui va buez e creiz ar misteriou ? Perag ho peus lakeat ennon ar c'hoant da gaout madou eb muzul ha joaiou eb termen, ma rankan ober gant traou difoun ha berr padus ar bed ? Perag ho

peus lakeat ac'hanon d'en em staga ouz va c'haranteziou evit an eternite, ma tle ar maro ho zenna diganen ? Perag ho peus great va c'halon re vras dioc'h holl draou an douar, ma n'eus netra ken hag a c'hellfe he c'harga ? Perag, en eur ger, ho peus lakeat ennon iouloù ha ne c'hellan ket da gountanti ? An den, pa ra eun ti, ne laka ket a rodou dindanhan, rag gouzout a ra ne c'hell ket ruill ; ha pa ra eur c'har, ne stag ket a ziouskel outhan, rag gouzout a ra ne c'hell ket nijal ; ha pa ra eur skeuden, ne laka ket a vara dirazhi, rag gouzout a ra ne c'hell ket dripi. Perag 'ta neuze, ma n'eus ket eur vuez all goude hou-man, e leac'h ma c'hellin beza eüruz, oc'h eat da lakaat ennon ioul an eürusted ? Rag er bed-man n'oun ket goest da veza eürus. »

Ia, ma n'eus ket eur vuez all goude houman, hon deus guir da ober da Zoue hevelep pe goasoc'h rebechou.

Mes Doue a zo didamall en he holl oberiou ; kement a ra a zo great gant ar brasa furnez : n'eus netra re en he grouadurien ; ha rag-se, hor c'hoant da veza eürus a vezo sevenet.

c) Hor c'hoant da veza eürus a vezo sevenet. N'e ket ebken furnez Doue her goulenn, mes ive he vadelez. Rag ma n'eo ar joa parfet hag ar vuez da zont nemet uvreou, e rankomp lavaret gant anken ez omp eur c'hoariel etre daouarn eun doue fallagr, plijadur dezhan o lakaat ennon c'hoantegeziou touellus... Ah ! mar d-eo guir ne c'hellin birviken cass va c'hoantegeziou naturel da benn, goude ma vezin bet eun den mad var an douar, va c'hrouer hen deus great goap ac'hanon. Perag lakaat an eürusted da bara dirazon, ma ne c'hellan ket he zanva ? Perag mont da voulla em ene promessa eur vuez peurbadus, ma tlean beza casset da netra ? Faziet oun cris gant va c'hrouer. E guirionez, brao eo da eun Doue holl galloudec croui eun denic dister ha sevel he benn etrezeg an énv en eur lavaret dezhan goapaüs : « Sell ! guelelet a res-te ar scler deuz an eürusted a zo aze en tu all ? Santout a res-te pegen dudius e tle beza ? » — « Ia, guelelet a ran ha santout a ran. »

— « Mad ! n'eo ket evidot : ar maro as lounko penn da benn, daoust d'ar respont a vuez eternal a gleves en da galon hag em eus lakeat da zével ebars. » • •

Mes eun hevelep Doue a ve eun trubard hag eur bour-reo. Guelloc'h a vije bet dezhan ober ac'hanon e giz al loened, ma tlien mervel eveld'ho. Neuze, da vihana, n'em bije ket bet a c'hoant da veva bepred, ne vijen ket bet spontet gant ar sonj deuz ar maro, rag n'em bije ket ana-vezet anezhan, hag e vijen bet eürus penn da benn be vech m'am bije torret va naon ha cavet eul letonen evit discuiza va izili.

Oh ! pebez merzerenti ! Caout eun ene den hag echui e giz eul loen !

Nann ; an dra-ze ne zigouezo ket ; an dra-ze ne c'hell ket digouezout. Doue 'zo ar vadelez memez : anez ne vije ket Doue. M'han deus lakeat ennomp c'hoant eun eürusted eternal eo m'han deus staget diouaskel ouz hon ene evit nijal beteg enñhi. An diouaskel-ze a zo liammet evit c'hoaz ; mes, pa deuio ar maro da zispartia an ene dioc'h ar c'horf, e c'hellint en em zispaka hag e tougint ac'hanomp beteg ar vuez peurbadus. Furnez ha madelez Doue a zo eun testeni.

(Da gendelc'her.)

J.-F. CAER.

Syndikat Bro-Leon

Hano oa anezan pell-so. Savet eo breman ha galvet eo, var a gredan, da ober vad, n'eo ket hebken d'ar verourien a verz al legumach eus o douar, mes ive d'ar varc'hadourien a ra komisionou ar c'heriou bras. Rag ar syndikat, hen diskleria a ra uhel, n'eo ket savet evit ober brezel da heman pe da hennont, mes evit gwellat stad ar verourien ha lakat muioc'h-mui a lealdet e kemverz al legumachou. Beteg hen, klemmou a save alies dious an diou gostezen ; Tamall a reant an eil d'eben n'oa ket a lealdet avoalc'h ganto, ha kredi a ran ne veze ket great an tamallou-ze heb eun abeg benag. Breman, gwerzer ha prener a c'hello essoc'h ha gwelloc'h kozeal, a c'hello en em explika ha dre-se ober emglev. Gant piou o dije gallet ar varc'hadourien en em explika diagent ? Den etouez ar pennou-tiegez n'hen doa galloud da gomz en hano e gonsortet. Hiviziken ar varc'hadourien a gavo ar re zo e penn ar syndikat prest d'o selaou pa vezo eun dra benag

etrezo, prest da zifenn gwir ar verourien pa vezo leac'h, mes prest ive da renta justis d'ar marc'hadour mar eman ar gwir dious e gostez.

Perag ar Syndikat ? « Evit gwellat stad ar baïsantet ha difenn o gwir. » — Gwellat stad ar baïsantet, da lavaret eo o sikour da sevel uhelloc'hik pris eus o legumachou. — Rag an douar a zo ker : etre 250 lur ha kant skoed an devez arad. Mes n'eus ket re da glemm eus an dra-ze ha ne glemmer ket kals ken nebeut, rag talvoudegez a zo ennan, eostou puill a zoug, daou ar bloas, da nebeuta, hag an digoll a vez kavet. — An dud da labourat 'zo ken ker all ; mes n'eus ket a leac'h da glemm adarre, rag ar blasennerien, ma ranker o faëa, en anv, dek real pe eur skoed, hag ouspenn alies, goude o beva, a c'hounid ervad o gópr. Labourat a rankont 14 ha 15 heur bemdez ; ha mad eo sonjal o deus, an dud keiz-se, gwreg ha bugale da veva ha ti da baëa divar goust o gounidegez. N'eus ket eta leac'h da glemm eus ar gerougeziou-ze, hag, e gwirionez, ne glemmer ket kals. Mes kement-se a ro da glevet oa red d'ar verourien gwerza mad frouez o douar ; anez-se buhan e vijent ous torgen.

— Mes evit ar gwerza, red oa d'ar goueriadet tremen dre ar varc'hadourien komisionet gant ar c'heriou bras ha divar benn an dra-man eo bet savet ar freuz.

Ar varc'hadourien oa emglev etrezo ; hi eo a rea ar c'hour ; ha siouas, avechou ar c'hour a veze izel er vro daoust d'ezan da veza uhel er c'heriou. Ar gounidegez a iea e godel ar marc'hadour, ha kouer a ranke lipat ar vaz-yod goude beza bet tout ar boan. Ar verourien, dre n'oa emglev ebet etrezo, a ranke digemer ar pris a veze great d'ezo. Penaos o dije gallet enebi ? Pa c'hoantea marc'had Kastell derc'hel var 7 pe 8 lur ar c'hant lur patatez prim, ar varc'hadourien o c'have evit daou skoed pe daou skoed dek gwennek en Enez-Vâz. Evel just, ar varc'hadourien a droe var ar pris izela, ha den ne c'hello kaout abeg enno evit-se. D'ar baïsantet oa eta ive ober emglev evit derc'hel ar c'hour en e renk. — Hiviziken, ar syndikat a c'hello hen ober. Labourat a reio gant an telegraph hag an telephón kouls hag ar varc'hadourien evit anaout ar pris a zo var ar marc'hajou bras, hag ober ar pris gwerza e Kastel dious an hini a zo var marc'had Paris, Londres, Bruxelles ha kals leac'hiou all.

Klemm a rea c'hoas ar baïanted euz al lezennou a rea dezo ar varc'hadourien, heb goulenn netra diganto ; mes, e gwirionez, o c'hlemmou a ranke chom didalvez. Gant piou, mar plij, e c'helle ar varc'hadourien en em glevet ? Ne c'hellent mont eus an eil ti d'egile da c'houlenn e sonj digant peb hini ; ha den etouez ar goueriadet n'hen doa galloud da gomz en hano e gonsorted. Rag-se ar varc'hadourien a c'helle ober ar pezh a gariant.

An daboulin a iea en dro : « Hiviziken, divar eunneg » heur, ar varc'hadourien ne brenint mui netra na var » ar blasen ar marc'had, nag en o zies. » Kement-se a oa mad evit an aotronez-se a c'helle essoc'h reizha o frenadennoù hag o c'has d'o hostizien. Hag evit lavaret mad, n'oa ket fall-tre ken nebeut evit ar gwerzerien, rag n'o doa ket da chom keit d'en em inoui var ar blasen. Labourat a rankent prim, stag pe zistag. Mes ar re n'en em gavent ket abred avoalc'h, ha kals o doa hent hir da ober evit dont da Gastel, ar re n'o dezo ket gallet gwerza abenn ar mare kloza a glemme stard. Red veze dezo klask lojeiz d'o c'hargou da c'headal antronoz. Klemm a reant oll e vije bet great eul lezen en doare-ze heb goulenn netra diganto. Eur vech c'hoas, digant piou o dije goulennet ali ? — Red oa eta eur syndikat evit komz en hano an oll.

An daboulin a iea adarre en dro, eur vech all, d'ar zul varlerc'h ar Yaou-Bask, 23 a viz maë.

« Hiviziken, marc'hadour ebet na ielo d'an tiez da » brema patatez nevez ; red e vezo d'ar gwerzer digas e » varc'hadourez var blasen ar marc'had. »

Kement-se a oa mad-sur evit paotr ar gwir hen dije arc'hant ar plas da douch ; — kement-se oa mad ive evit ar marc'hadour a c'helle, eur vech ar patatez tennet ober dezo ar pris a vije klevet etrezo marc'hadourien. Mes kement-se ne rea tamm ebet, e doare ebet, affer ar baïantet ; hag o klevet embann al lezen nevez-man, e skrab-jont o fenn evel p'o dije kollet o c'hrib abaoue c'huec'h miz.

Ar patatez prim, eur vech tennet, a rank beza gwerzet uhel pe izel e vezo ar c'hour, rag ne chomfent ket mad pell. — Er vech-man ar muzul en em gavas leun hag an oll, kouls lavaret, a gavas oa deuet ar mare da lakat eun

termen d'an iskinerez-se. Goude meur a vodadeg etrezo, d'ar zul 23 a viz maë, da lun ha da veurs e oue klevet etre eun niver bras a bennou-tiegez eus Kastel, Roscô, Santec, Plouénan, Plougoulm, Sibiril, Cléder ha Plouescat e vije great eur vodadeg diveza da lun ar Pantekost evit ober an emglev ha lenn ar reolennoù eus an emglev-se. Ar pezh a oue great. Kerkent ha meurs ar Pantekost, paperioù ar syndicat nevez savet a oue kaset d'an ti-kear.

Petra fell da verourien Bro-Leon dre ar syndikat-ze ? Klevit anezo o-unan ; setu aman petra ziskleriont :

SYNDIKAT BRO-LEON

Syndikat Bro-Leon a zo eun emgleo sovet etre paizanted ebken evit guellaat ho stad ha difenn ho guir.

Syndikat Bro-Leon a zo renet gant *conseillerien* dibabet gant an dud syndiket ho-unan.

Petra reio ar gonscellerien evit tud ar Syndikat ?

1° Diskleria dalc'h-mad dirazho — hi ho-unan, pe prezezerien guiziek en ho flas, — *pe seurt unvaniez ha harantez a dle ren* atao etre tud euz ar memez micher, pegement eo neccesser da bep hini gouzout, oc'h red, dioueret he vad he-unan, evit kreski vad an oll genvreudeur. — Setu aze al labour genta a zo da ober, araok ma vo gallet kass labour vad all ebet da benn ;

2° Rei tro dezho d'en em glevet pa vo ezom divarbenn ho oll afferioù (labourerez a c'hiz nevez, reolennoù da ober pe da jench var marc'hajoù al loened, al legumach, ar greun, pe an douarou) ;

3° Rei dezho da anaout bembdez priz al legumachou er c'hearioù braz ;

4° Studial lezennoù ar c'hommers evit gellout rei dezho aliou talvouduz da zifenn ho guir ;

5° Poania pa vo ezom, da lakat ar peoc'h etre prenerien ha guerzerien ;

6° Prosezi e plas an dud syndiket, pa vo kavet deread hen ober evit vad an oll labourerien douar ;

7° Studial an doare da zével abred pe zivezad, — dioc'htu mar bez red, emgleoioù all evel emgleoioù da verza assamblez patatez, brikoli, etc... ; emgleoioù da

brena assamblez ostillou, tremp, etc...; emgleoiou da assuri tud, chatal, tiez, etc...

Setu aze pe seurt labour a glasko ober ar Syndikat. Al labour-ze, labour hir ha tenn a dra zur, ne vezo great nemet *neubeut a neubet ha gant amzer*.

Mez great e vo, gant ma talc'ho an dud syndiket d'ho ger, ha d'ar fisians o deuz roet d'ho c'honseillerien; ha gant ma c'houezint poania peb hini euz he du da jacha muioc'h a dud c'hoaz d'ar Syndikat.

Stagomp eta d'al labour, ha dalc'homp mad!

Evit kommans eo red destum eur guennek bennak; allo, goazed, kassit buan d'an hini a zo konseiller ar Syndikat en ho parrez, an eiz real (2 fr.) a zo da rei er bla-man. Hag arabat chom da varc'hata!

Er guchennik konseillerien euz ar Syndikat.

Al Leanezed !... Petra reont !...

Ar pez a reont

Kalz a Leanezed a yoa en hor bro, ha n'oa den a gement na ouiche petra reant. N'heller ket beza hep her gouzout, rak m'ho c'havet e pep leac'h.

Ar merc'hed santel-ze, kutuilhet gant Doue e-unan er gwella tiegeziou kristen, a yoa en em westlet da dremen ho buez wardro kement seurt poaniou a zo war an tamm douar-ma ouspen ma roent d'an holl ar skouer euz ho vertuziou dispar.

Ho c'haout a reer e kichen kavel ar bugel, e-tal gwele ar c'hlavour, en tiez-soul, er broiou gouez; n'eus netra ziez gwest da harza anezo; loustoni ebet war gorf an den, poan ebet n'eus fors peger bras eo, hag a rafe d'ezo heugi... Mont a reont da glask ar skouizder, ha bemdez e kavont eur stum nevez bennak da zervicha Doue hag... an nesa.

Biskoaz marteze ne welas ar bed netra gaëroc'h, biskoaz ar wreg kristen na luc'has eus eun hevelep sked.

C'hoarezed vihan ar beorien

C'hoarezed vihan ar beorien a zastum war an hent an holl gozidi a gavent, gwazed ha merc'hed, a zo red d'ezo gortoz re bell e kichen hospitaliou ar c'houarnamant, pe abalamour m'az eus kals tud enno, pe abalamour n'o deus kavet den da goms evito.

Dastum a reont anezo evel m'emaint, lod goloet a c'houliou heuzus, lod-all deuet da veza dishenvel diouto o-unan pe gant an diouer eus an traou muia red d'an den evit beva, pe gant an dizurz. Digemeret a reont anezo en ho ziez, el leac'h ma vezont kempennet, maget ha gwisket gant ar pez a vez bet roet d'ar C'hoarezed o klask an aluzen evito a-zor da zor. Ho-unan e tebront eus ar memez boued kestet evit ho feorien, ha setu ar baëamant hep hini all a c'houlennont digant an dud evit ho labour poanius.

Pa deu eur paour nevez da skoi war an nor, ma n'eus gwele ebet evitan, unan eus ar C'hoarezed a raio an dilez euz he hini hag hen roi d'ar paour; hag e kousko war ar planken da c'hedal ma vo digaset eur gwele d'an ti.

D'hor peorien koz, mar plij !...

Daoust ha n'hoc'h eus ket bet gwelet e-hars doriou an hostaliriou bras diou leanez sarret kloz en ho mantellou zu, eur mousc'hoarz leun a vadelez o tarza war ho dremmou hag ho zellou troet d'an douar? Eun dervez edont o c'hedal evel-se, pa deuas eun den dizoue da dremen. Unan anezo a dostaas outan hag a lavaras oc'h asten he dourn evit goulen an aluzen: « *Evit hor c'hozidi, mar plij, Aotrou!* » An den difeiz a yeas eur sach'had kounnar ennan. Dont a reas eur ger mezus eus e c'henou, hag o tizrei war-zu enni e kraenchas outi. Ar c'hoar kez na ziskouezas netra a-ziaveaz eus ar pez a dremene en he diabarz. Kredabl e teuas en he spered skouer H. Z. Jezuz-Krist en doa lezet ive ar Yuzevien da ober d'ezan a bep seurt dismegansou, hag ar C'hoar vihan a yeas dres dirak ar reuzeudig evit lavaret d'ezan: « *An dra-ze, Aotrou, a yoa evidon; evit hon re goz brema, mar plij!* »

Chom a rea c'hoaz velkent eun tamm kalon bennak e kreiz an den divezet, rak koueza 'reas d'an daoulin da c'houlen trugarez.

C'hoant a zo da lakaat re all en ho leac'h

Setu ma klever mitisien o vont hag o tont e sâl vras ar c'hlanv-di.

Digas a reont eur c'hravaz goloet gant eul lienen wenn ha glaz. Ar mestr louzaouer a zo war c'hed, kals a vedisined bodet endro d'ezan. Setu ma tizoloer ar c'hravaz, hag e weler astennet warni eur c'hlanvour kez digaset da « operi ». Eun den yaouank eo, hag a c'hell kaout 25 vloaz d'an hirra. Dioc'h e welet eo eaz gouzout n'eo ket deus Pariz, rak e ziouskoaz a zo ledan, e zremm melenet gwechall er parkeier a dro brema war ar gwennerc'h roet d'ezhan gant ar c'hlenved, sklear eo, mez ivez kredabl gant ear bounner ar c'heariou. O ya, eur Breizad eo deuet da Bariz da glask an eürusded ha n'en deus, siouaz ! bet nemet poan ha tristidigez.

Gant kals a boan e teu ar c'hlanvour da c'hellout n'em lakaat en e goaze, hag e c'houlén gant spont hag hen e vezo hir an abaden.

— « Nan, va mab » eme an doktor.

— « Penaoz e kav d'eoc'h emañ ? »

— « Me lavar ez oud eur paotr mad hag am lezi da ober... ar pez a zo red. »

N'en deus ket amzer da rei respont, rak unan eus ar vedisined yaouank a laka didan e fri eur mouchouar bet soubet en eul « louzou », haga zo c'houez krenv gant an. Ar c'hlanvour na zaleo ket d'en em rai da gousket. Koll a ra ar gwel eus an doktor, eus e vitisien, eus ar holl a zo endro d'ezan o teski o micher, ar c'houtilli begou moan, ar sizailhou renket brao war an daol, ar spoue, al lien gwenn ; ne glev mui nemet an duellennou digor o rei dour ; hag an dour-ze o koueza er veol hir a zo evitan evel ar c'harbon o vouskana e prajeier an Dre, pell pell du-ze, e Bro-Breiz... a-dre ti e dad... hag eur pennad goude... mui netra... echu eo... kousket mad eo... An doktor a c'hell kemeret koutilli ha sizailhou.

Ha neuze, hep krena tamm ebet, an den gwiziek a ra eun ero ledan ; ar gwad da genta a zeu da bizenna, evel nec'het eo, ha goude e tilamm evel eur gouer.

Trôuz ebet mui er zâl nemet urziou ar mestr roet hep ma trofe zoken e benn.

— « Eur spoue?... Unan-all ? Eur sizailh da starda?... Unan-all... Houma na stard ket awalc'h... Eur rastel?... »

Epad eun nebeut munutou hir evel kanvejou e kaser evel-se d'an Aotrou doktor hep seurt bienviou a gigerez tud a ya pep hini anezo da ober e labour hag a zizro leun-wad !

Eur pennadig c'hoaz hag eo echu. An doktor en deus roet urz da lammet an tavanchier ; ar vedisined yaouank a zo mall ganto prena an ero beo great e kof ar paour kez Breizad evit mont goude da walc'hi o daouarn. Goude-ze e krogont adarre er c'hravaz evit e zigas endro da zal ar c'hlanvourien.

Eur zal vras enni diou renkennad gwelèou gwenid ; eur c'houez krenv, c'houez ear bet evet meur a wech ha c'houez al louzoueier dispak e kichen pep klanvour.

Distrei a reer ar Breizad d'e wela, ha pep hini eus e amezeien a lavar e c'her pa dremen dirazo :

— « Ne yelo ket a-bell, ar paour kez ! »

— « Merteze, krenv eo, gwella zo evitan. »

— « Perak ive dont e kear d'en em c'hrevi ? N'edo ket gwelloc'h en e Vreiz-Izel, war ar meaz ?... »

— « Piou eo ? » a c'houlén unan-all.

— « Ar 17° tizrei, bet « operet. »

Ar c'heaz den a zo en em roet adarre da gousket. Falloc'h falla eo livet, e zremm a zo distronket holl, e zaoulagad eat doun doun en o zoullou du gant an dersienn, hep eur mare e tilamm en eun taol ; e gorf paour eo a zo o stourm ouz ar maro.

Ar c'hlanvour a zo a-ze astennet war e wela a boan, e-unan brema p'eo gwir eo eat kuit ar re-holl a zo war dro ar re glaav ; an noz a deü gant he zevalijen : poent ankenius a spout ar c'hlanvourien dre ma tosta an noz. Hir ha poan eus eo d'ar re ne gouskont ket, d'ar re o deus tersienn.

An den yaouank a zo bepred morgousket, hag ez eus war e vuzellou dislivet eun dra bennak evel eur mouse'hoarz.

Ya, kousket a c'hellez, paour keaz diskaret gant ar gear vras ! Seblantout a ra d'it marteze gwelet adarre kement tra ac'h eus dilezet, mont a rez dre ar meaziou, ken anavezet ganez, klevet a rez, er pellder, kloc'h bras da barrez, eva rez leiz da galon c'houez dudius al lann hag ar balan e bleun war douar Breiz. Sell, setu ama ar wenojennig leun a heol hag a ganaouennou, a gas, d'an iliz ; a-ze ema ar feunteun leac'h ma teu bep mintin ar merc'hed yaouank da wit dour... Pelloc'hik, du-ze, setu ar moged o sevel eus eur siminal, eur prenestrig gant eur stalaf koat, a-ze eo out ganet ; a-ze eo he deus da vamm lakeat ac'hanout ken aliez war he barlen evit deski d'it da *Bater* ; atao ema-hi a-ze, hogen abaoue m'he d'eus bet da lizer diveza, n'he deus ket ehanet kalz da skuilha daelou c'hoero.

Ya, ya, kousk, asten bepred da huvreou a eürusted, azez war an oaled-se 'leac'h ma pije great gwelloc'h chom bepred, kemer adarre al labourou a reas gwechall ; kea gant da dad da welet an hed melen o plega o fennou dindan an avelig, hag, en eur dremen, arabad e vezo d'it ankounac'haat mont da welet ar « *Seur* » Madalen, koz koz brema, a zavas da vamm hag a zeskas d'ezi beza dous ha madelezus ; kea da ziskouez d'az preudeur pe-naoz e vez great eun ero...

— « O va Doue ! sec'hed am eus !... » Gleb dour gant ar c'houezen a zivere dioutan, ar Breizad a yoa dihunet gant eur waskaden boan e kreiz e huvre ; hag e laoskas eur glemmaden hir, hogen, evel da hini hor Zalver Jezuz, den na reas van, den na dostaas da druezi warnan.

Asten a reas e ziwreac'h evel evit klask eun dra bennak da starda...

— « Na poan am eus !... Eur bannac'h dour !... Mamm !... Va mamm !... Koulskoude, du-ze, er penn-all d'ar zâl, ez eus eun toull prenestr sklerijennet ; gwelet a reer zoken, a-dreuz ar gwer, demezelled faro o vont hag o tont, o lammet, o c'hournijal ; gwechou, zoken, e weler anezo oc'h eva eun dra bennak... Douetanz ebet, an demezelled skanv deuet warlerc'h al leanezed a zo o fri-

kota, ha n'ho deus ket amzer da veza wardro ar re glanv fiziet enno...

— « Aotrou Doue ! petra c'hoarvez ganen ?... Biskoaz » n'em boa c'hoaz santet an dra-ze... Daoust hag erru eo » ar maro ?... hep ma ve eur beleg... eur c'hristen em » c'hichen... Mervel a rankin eta evel eur c'hi ! ! !... »

Hag e chach al linsar dindan e ching, e tistaol anezi eur pennad goude, evit he chacha a-nevez gant e zaouarn glebief holl a c'houezen.

E zaoulagad a zo o vont da veza goloet a goabren ; gwelet a raio prestik an eternite dre an nor a zo korn-zigor dirazan ; hag e karfe gwelet eur beleg, e vamm pe eur mignon o starda kroaz Hor Zalver war e vuzellou prest da veza klozet evit atao. D'an ampoent koulskoude ar prenestig am eus komzet anezan a zigor eun nebeut hag e weler eun tammig demezel a zaou pe dri bloaz war 'n ugent, diskabel, dizolo he bruched, oc'h asten he fenn dre an toull.

— ... « O netra ! n'eo netra. Me gred eo ar 17 a zo o storlokat ! »

Hag e serras ar prenestr !

Dioc'h henvelidigez Per an Ermid.

KLAODA 'R PRAT.

Kevrenn ar Vugale

Eur pennadik galleg diwarbenn « la langue bretonne à l'école » savet gant an Aotrou Buléon eo o devoa bugale *Feiz ha Breiz* da drei e brezonek er miz tremen.

Galleg uhel, goest d'o spouta, hag o deuz gouezet brao bras dont a benn anezan koulskoude.

Diou skol gristen dreist holl, o deuz digaset eleiz a labouriou, ha dispar darn anezo : hini Lannurvan hag hini Loperc'hed. Heb mar ebet, n'eo ket er parresiou-ze eo e oar ar vugale an nebenta galleg, rak dre ar brezoneg eo mont dezan er vro-man ; an hent berra ha distropa eo, hag a galz.

R. de Larvor a skrive breman ez euz eun nebeud bloavesiou diwarbenn an doare-kelenn diou-yezek « la méthode d'enseignement bilingue » :

Cette méthode ne fait pas perdre de temps : elle en fait gagner. On ne perd pas de temps à apprendre la langue

que l'on sait, puisqu'on la sait ; on n'en perd pas davantage à apprendre la langue qu'on ignore, par le moyen de la première ; tout au contraire, puisque le moyen le plus rapide d'acquérir une connaissance et de la retenir, c'est de la rattacher comme un anneau à la chaîne des connaissances précédemment acquises.

Cette méthode n'entrave pas la marche de l'intelligence, mais elle la rend plus libre : tous ceux qui ont l'expérience de l'enseignement savent que le moyen le plus efficace de faciliter les opérations de l'esprit et d'assurer ses progrès, c'est de lui apprendre à se servir d'un instrument qu'il connaît pour apprendre ce qu'il ne sait pas encore.

Cette méthode ne sacrifie pas le français : elle en favorise au contraire la connaissance : scientifiquement appliquée, et grâce aux distinctions et aux comparaisons qu'elle établit, elle empêche radicalement cette déplorable confusion des langues qui semble le plus clair résultat que les enfants aient obtenus jusqu'ici de la méthode opposée.

An holl a anzav kement-ze, hizio muioc'h eged biskoaz, eo gant an doare-kelenn diou-yezek eo e kelenner gwella ar vugale ; goasa pezh a zo, ar skoliou kristen hag a zo dishual ha digabestr awalc'h c'hoaz, da c'hellout ober diouti, n'her greont ket nemeur. Perak ?

— « N'ema ket ar c'hiz. »

Ha setu aze avad eun digarez, evel ma vije fall kement tra zo a nevez, ha mad kement tra zo a goz.

Mad ! ma n'ema ket ar c'hiz eo red he digas a nebeudou, hag abalamour da-ze eo hon deuz savet e *Feiz ha Breiz* Kevrenn ar Vugale, a glozomp gant ar miz-man evit ar bloazskol 1908-1909 hag a zigorimp e miz here a zeu ledannoc'h ha kaeroc'h eget n'eo bet c'hoaz.

Ar skridou a zo bet etre hon daouarn er miz diveza-man a ro tro deomp da rei daou ali da vugale vihan *Feiz ha Breiz* a venn gouzout skriva mad e yez o bro.

Red eo dezo da genta dibaba geriou brezonek hag ar geriou gwella.

Darn kerkent ha ma vezont nec'het an distera, a zo tear da lammet war ar ger gallek ; an dra-ze n'eo ket mad ; abarz goulenn, gwelit ha red eo deoc'h hen ober : goulenn a dlefe beza atao tenn. Ar frazenn-man a ioa unan euz ar re a ioa da drei n'eo ket 'ta ? « *L'enfant est ahuri en recevant des ordres dans un langage qu'il ne comprend pas.* »

Mad ! eur potrik n'eo ket bet nec'het evit lakat : « *an c'hrouadur a zo etourdiset* » pa c'hellit lavaret ker brao all evel ma 'z euz bet great :

Ar c'hrouadur a jom balc'h,

— *a zo mantret,*

— *a zo abafet,*

— *a zo lakeat nec'het maro, ha dreist*

oll : « *Ar c'hrouadur a zo sebezet o klevet gouroc'h nemenn dez an eur yez ne anavez ket.* »

Red eo d'an eil, ohom heb trei geriou gallek n'o d'euz ezom ebed da veza troet ha rei eur stum vrezonek d'ar frazenn.

Kaout a ran dindan pluenn eur potr barrek awalc'h koulskoude pa skriv euz e benn e-unan ar gomzenn-man : « *Desket en devezo eur ger gallek, eur ger euz a behini en deuz klevet komz mad, eur ger euz a behini ec'h anavez breman ar pezh a dal, pehini a zihun en e spered ar zonz euz a eun dra sklear hag anat.* »

Perak an tri « *behini* » — ze aze, pa c'heller tremen hebdo, bras bras. Ar ger « *pehini* » ne vez implijet e brezonek nemed o c'houlenn eun dra bennak e velet, hag aman ne rear goulenn ebed, n'euz nemed o lemmel eta ar hag gomzenn a gemero eur stumm vrezonek dioc'htu : « *Desket en devezo eur ger gallek, eur ger en deuz klevet komz mad anezan, eur ger hag ec'h anavez breman ar pezh a dal hag a zihun en e spered, ar zonz euz eun dra sklear hag anat.* »

Kement a labouriou a zo deuet deomp ha kement ez euz bet poaniet ganto ; ma kurunomp en dro-man, muioc'h eget n'hon deuz great betek hen.

Da genta. Jeann Grignoux, euz a Loperc'hed.

Da eil. Yvonik Gabon, euz ar Merzer.

Fr.-Louis Saoz, euz ar Merzer.

Da drede. Alanik Jezequel, euz a Blouvorn.

Biel Lannuzel, euz a Blouvoger.

Perik Billant, euz a Lannurvan.

Moulla reomp, evel m'eo en em gavet ganeomp ha war e hed al labour kenta kurunet, en eur lakat ar galleg kenver ha kenver gant ar brezoneg ma vezo eaz da bep hini gwelet freasoc'h a ze ha war eun dro, ijin al labourerez ha pinvidigez hor yez d'ar re a oar dioutan mad.

J.-M. P.

La Langue bretonne à l'École

Vous interrogez l'enfant dans sa langue : « Tel objet, comment l'appelle-t-on chez vous ? » L'écolier répond ; il dit le mot ; et au besoin, s'il l'avait oublié, le maître, qui doit être familier lui-même avec la langue du pays, le rappelle à l'enfant. Puis, quand l'expression bretonne aura été prononcée, vous indiquez l'expression française correspondante. Avantage : il aura appris un mot français, un mot dont il a entendu la prononciation exacte, un mot dont il connaît maintenant la valeur et qui éveille dans son esprit l'idée d'un objet précis et déterminé.

Ne vouloir parler qu'en français à l'enfant, c'est l'abrutir : le mot a été dit par un instituteur. L'enfant est ahuri en recevant des ordres dans un langage qu'il ne comprend pas ; et l'on a, dès l'école, quelque chose du spectacle écœurant qu'on voit à la caserne, quand arrivent là-bas nos pauvres paysans bretons. — Un autre inconvénient de l'exclusion du breton, c'est d'exposer l'enfant à employer sans les comprendre les mots qu'il a entendus en classe, ou à prendre pour des mots convenables les termes d'argot qu'il a entendus en récréation : ce qui produit un langage croisé de français et d'argot, langage ridicule et très souvent grossier, et qui est pourtant le langage de tous nos campagnards, quand ils n'ont fréquenté que l'école du bourg.

J. BULÉON.

Ar Brezonek er Skol

Grit goulennou digant ar bugel en e yez : « An draman 'n dra, penaoz hen hanver en ho kear ? » Ar c'hrouadur a respont : rei a ra an hano, hag ouz-red, m'en deuz hen ankounac'heat, ar mestr-skol, hag a dle e-unan anaout mad yez ar vro, a zigas koun dezan. Goudeze, p'eo kavet ar ger brezonek, e livirit ar ger gallek ken talvez. Gounidegez : desket en devezo eur ger gallek, eur ger hag en deuz klevet an doare mad d'he lavaret, eur ger hag ec'h anavez breman e dalvoudegez hag a zigas koun en e spered euz eun dra difazi ha disparti.

C'hoantât komz e gallek hebken d'ar c'hrouadur a zo hen diodi ; ar gomz-ze a zo bet lavaret gant eur mestr-skol e-unan. Ar bugel a zo abafet pa glev ursiou en eur yez ha ne gompren ket anezi ; hag e welomp er skol zoken, eur skeudenn euz an dra euzuz a weler er c'hazarn pa zigouez eno hor paourkeaz koueriaded breizad. Eun abeg all a zo er re a harlu : lakât a raint ar c'hrouadur da lavaret heb o c'hompren ar geriou en deuz klevet er skol, pe da gemeret evit geriou deread, ar c'homzou briz a glev epad an amzer-c'hoari : ar pez a raio eur yez anter c'hallek anter vrezonek, yez lu hag aliez divalo, yez hag a zo koulskoude hini hon holl goueriaded pa n'o d'euz bet darempredet nemed skol o c'heriadenn.

J. GRIGNOUX.

KEVRENN AR MERC'HED

U. M. F. e Landerne hag e Rumengol

D'ar pevare sul a viz maë, sal Patronaj Sant-Fransez e Landerne a ioa leun c'hak a dud deuet da zelaou an Aotrou du Rusquec oc'h ober eur brezegenn diwarbenn Jeann d'Arc.

En eun doare helavar meurbed, eo e tisplegas buez ar verc'h yaouank kalonek ha meur a hini ne weljont nemed a dreuz o daerou, ar skeudennou luc'hedus a yeze lakeat da dremen dirak o daoulagad gant an Aotrou Fleiter.

D'ar yaou kenta a viz even, merc'hed an unvaniez a ioa kemennet dezo en em gaout e Rumengol hag eno an Aotrou Gouzard a dlie komz dezo euz Jeann d'Arc adarre.

Goasa pezh a oue, en dervez-ze e teuas eun dour-bil abred diouz ar beure ha kredi reat e vije bet dister niver ar bardonerezed; padal e oa eun ilizad ac'hanomp hag e oue eun trid-kalon had eun dudi-spered klevet neuze Aotrou Person Loperc'hed o tisplega evel ma oar hen ober, da lavaret eo, en eun doare uhel ha freaz buez ar Verc'h eurus.

Goude ar brezegenn e teuas tro ar chapeledou ha e'houek e stent dibunet kredit ac'hanon, ha tro ar c'han-tikou, hag ar glao hag ar skuisder n'oa ket bet dare dezo dont abenn euz an teodou a da lampr, na dez ar mouesiu a oa flour; merc'hed Sizun, na petra 'ta eo a roe an ton adarre.

Gant merc'hed U. F. e weler a lavar ar ganaouenn

« Tokou giz kear koulz ha koeffou gwen »

e Rumengol evelato an tokou a ioa ker bihan o niver ma n'euz ezom ebed da ober menek anezo; eun tarz koeffou gwen avad eo a ioa diredet a bell da floura he zreid d'an Intron Varia.

Merc'hed yaouank euz peb hini euz ar parresiou m'eo diazezet U. M. F. enni er c'hostesiu-man a deuas bep

eil da zougen banniel an Emglev. Merc'hed Landerne a grogas da genta, goudeze re Zizun, Sant-Thonan, Plougastel, Plouziri, Lesneven, ar Forest, Plouedern, Lanurvan, Lanarvily, ar Merzer, Sant-Divy, Penc'hran, Plouzeniel, Logonna, ar Folgoat.

Hano eur barrez bennak o jomo a gostez marteze; evelato n'omp ket evit chom heb ober menek euz merc'hed Plougerne, gant o c'horatennou dantelezet giz re an Dukez Anna.

Ma talc'her mad eno d'ar Feiz, e talc'her ken koulz all da gement a c'hell skora anezi hag a ra gened ar Vro.

Pa 'z eaz Jeann d'Arc d'ar vrezel, daoust ma oa eleiz a Vretoned oc'h eul anezi, ne ouie ket o yez; abalamour da ze m'oar vad, aotrou Person Loperc'hed a falvezaz gantan lavaret eur gerik bennak diouz ar pardaez en he hini ha diskouezet splann en deuz dre eno n'eo ket ato ar re a oar gwella ar brezonek eo a gomz ar gallek falla.

Ar garantez evit Breiz-Izel, ar vro-vihan, daoust dezi da veza birvidik ne vire ket ouz ar Merc'hed ken nebeud da garet ar Frans, ar vro vras; anet oa an dra-ze diouz o c'hlevet o kana gant kement a galon ha ma reant:

« Var hon banniel, hon deuz skrivet:
Evit Doue, ar Frans, al Liberte. »

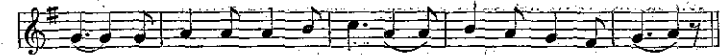
M. K.

Kanaouen ar Skolaer

Da Baotred Skol Sant-Joseph, e Lanndi.

1. — Me zo eur sko-laer yaouank, ber-boel-lik ha c'hea-

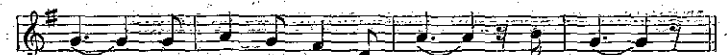

ri-er, D'ar stu-di ez an bemdez, ouz va c'heh ar zac'h ler.

DISKAN

Me ya en - dro di-zour-si bras ha dinec'h; Me ya en-

dre di-zour-si bras ha dinec'h, A - to!

2

Abredik diouz ar mintin, da zeiz heur pe dre eno,
E teu va mam da hopal : « Alo, Yannig war-zao ! »

3

Siouaz ! dre bep seurt amzer, heol bero, avel pe erc'h,
Me a rank bale dillo hep goulen va dilerc'h.

4

Pa 'z an en hent d'an hanvou, me glev son an alc'houeder
Hag e kanan eveltan meuleudi d'am C'hrouer.

5

A-wechou ken dizeblant, pa vez an heol o tomma,
E tigouez ganen dale er c'hoad da neizeta.

6

N'em beus ket a horolach, hag an amzer na c'hed ket,
Rak-se vezan divezat, ha siouaz !... kastizet !

7

Er goanv, war al lenn skornet, en eur vonet d'ar skolig,
Me gar ober a-zoare pennadou riklaik.

8

Na diegi 'm eus goude kregi em levriou studi ;
Me hen lavar gant glac'har : ze n'eo ket eun dudi !

9

Koulskoude eo red poania, 'vel ma lar ar skiant vat,
Evit ma vezin eun deiz gwiziek evel va zad...

10

Kaklus e ven o tamall ar vistri 'deu d'am c'helen,
Rak ma kemeront preder evit va mad hepken.

11

Poan ebet na espernont demeus ar mintin d'an noz
Da zeski d'in ar skiant hag hent ar baradoz.

12

Em c'halonig a vugel da virviken e chomo
Karantez, anaoudegez ha doujans evito.

13

O lezel ar ganaouen, deomp adarre d'al labour
Magadur ar sperejou, gwir danvez ar re baour.

KLAODA R PRAT.

Fanch ar Bouteger ha Petromik

(KENDALC'H)

Araog kreizdeiz, Fanch Bouteger a zigouezas el leur,
tri mignon ous he heuill : Yvonik Ar Rûn, e genderv,
Fanch Killevant ha Saik ar Vereuri. O fevar ec'h en em
lakjont a zrevi da eolia ha da larda ar mekanik. Fanch a
oa laouen, marvaillad a rea gant Yvonik egiz ma n'hen
dije ket an disterra terzienn. E vignonet avad a ioa
bec'hiet eun nebeudig o c'halon. Abun o doa, n'eo ket da
velet Fanch o chana, mes aoun na deuffe da rei re a veac'h
ha d'en em grenvi. Mes peoc'h ? Eman an daboulin en
dro, taboulin an ti-kear deuet gant Olier ar Blejer evit
merka peur komans ha peur achui.

Petromik hag e vignonet n'int ket c'hoas en em gavet.
Douetus int chomet en eun hostaliri benag da ober eur
c'hofad. Kompta 'reont marteze kaout arc'hant bras
ember evit paea. — Mes setu i o tont, jolori ganto mar
plij. Kana 'reont a bouez penn eur zonig savet gant
Petromik e-unan ! Potret ar gatrième a vez peurliesia
desket mad ! Selaouit :

Var don : *An hini goz...*

DISKAN :

Bouteger, ni rinso
Hirio da c'hodellou.

1. Hanter kant lur arc'hant
Hag eur liasennig koant.
2. Ni zibrado banneou,
Gant arc'hant ar boutegou
3. Ni gulotto hor c'horn pri
Gant butun Poull-an-Ouidi.
4. Ember, ti Fanch Hostiz
Ni beurdeuzo ar mouniz.

Emaint o vont e leur Kerarrouz sounn o fenn, dû o
lagad, eur muzc'hoarz goapaüs var o muzellou e giz p'o
dije c'hoant teuler o mec'hi var baotret Sant-Mayeuc ha
kement hini a velent eno a du gant ar Bouteger.

« Ginaouerien ! emezo, ha deuet da velet petra ! Ken diot »
 » oc'h pe dost ha kolle Fanch Herry a jomas edog :
 » marc'had nao bloas a c'haoliad var eur c'hleuz ! »

Petromik, mar plij, a ieas var eun da gaout Fanch
 Bouteger. Her saludi a reas er giz-man : « Mad 've d'id,
 » Fanch, lounka eun tamm kere'h ; bremaik e dare sternia.
 » — Pa giri, a respontas Fanch, ar marc'h en deuz bet e
 » veillenn ». — Ha Petromik, e gorn en e veg, ar skourjé
 en e zorn, a reas eul lamm var an taboré. An oll a davas
 en eun taol kont hag a droas varzu an doktor. Rûs oa e
 henn, e zaoulagat a verve (meur a vanne tako hen doa
 sunet dija, anat !) eur muzc'hoarz goapaüs oa var e vuzel-
 lou ; neuse, gant eur vouez uhel : « Paotret Plouvorn,
 » emezan, sellit, mar plij, eus a beleac'h e teu an avel !
 » Dont a ra diwar Guitté. Evel ma ouzoc'h, avel Guitté a
 » ve fall da Blouvorn. M'eus touet eta, ho marc'h Fanch
 » a rei kazek ; e arc'hant hag e liassen a vo goudoret e
 » godel Petromik.

— » Allo ! Markis Killevant, deus pa giri gant da
 » marc'h Fanch ! stag anezhan herr, ha laka eur vrid
 » dezan en e henn gant aoun na zigouezfe gant
 » spounta. — Te, paotr brao ar vereuri, kerz da voueta
 » an dornerez ; arabet did damanti ; ro dezi eur c'hofad
 » mad d'he lein, ken a stouvo. — Kaserrien kolo ha man-
 » doserezet, peb hini d'he labour ! — Te, Yvonik ar Rûn a
 » c'hell rei eun taol skoaz d'az kenderv evit an di-
 » blas ! »

E c'hellit kredi, bugaligou, paotret Sant-Mañeuc, pe
 ma kavit gwelloc'h paotret Plouvorn a verve o goad en
 o gwaziet ; ne leverchont grik-goulskoude nemet unan a
 dennas e gorn hag a lavaras da Petromik : « Gwelet e vo
 » piou c'hoarzo da ziveza ». Bizians o doa oll e nerz o
 c'henvroad.

Peoc'h ! Fanch a ia ous ar manej ; ne zeblant ket beza
 gwall gontroliet gant flemmadennou dipitus an Doktor.
 Tra. Kroazia a ra e zivreaç'h ; sellet a-ra ous Petromik
 hag he lavar : « Pa giri, Doktor ! » — Petromik neuse, tri
 biz var beg e deod a loskas eur c'huitelladen skiltrus a
 lakeas meur a galon da billamat ; ha, da c'houde he
 tistagas gant e fouet portezet teir pe beder sklakadennat
 goest da vouzara eul loen, ken a zeas an ekleo anezo

dreist koajou Keruzoret. « Allo ! marc'h Fanch, kerz en
 » dro, sav da dreit gant aoun d'ho steki en ael. »

Kerkent, Fanch Bouteger a roas eur heurtadik, rojou
 ar manej a droas, an dornerez a stagas da voudal. Fanch
 a ieas goustadik-goustadik evit an dro genta, goustadik
 c'hoas evit an eil tro ; mes goude an deirvet tro e lakeas
 bôle er mekanik hag e lavaras da Saik er Vereuri : « Taol
 » ebars heb damant, an daboulin a strinko kentoc'h eget
 » na deuin-me da chana. » — Petra c'hoarvezas ? Fanch
 a iea en dro, ar manej a droe, an dornerez a voude, ar
 boetter a voette hardis, ar vandoserezet a c'hoeze gleh-
 teil, ar ficherez a fiche, ar pemp kaser-kolo a forc'hate da
 vad, mes kaer o doa forc'hata, ar c'holo a chage ; ar sel-
 lerrien a zelle gant o daoulagat, gant o ginou, mantret
 oll dirag eun hevelep burzud. — Ha Petromik ?

Va Doue ! bugaligou, o pet truez outan ! E fougeraz a
 ioa nijet n'oun dare da beleac'h, e zaoulagad a drelle, e
 skourje oa strinket eus e zorn, e gorn butun a ioa a
 dammou var an tabore ; sebezet oa ; ne c'houie na petra
 da lavaret, na petra da zonjal. E gamaladet a c'hoarze
 melen. Paotret Sant-Mañeuc, ayad, a ioa bâr-leun o
 c'halon gant ar joa ; ha Fanch Bouteger a gendalc'he da
 drei wassoc'h-was dre ma tomme d'he groc'h en.

D'an hanter-heur dro, Yvonik ar Rûn a bignas var an
 tabore : « Asa, Fanch, emezan, achu an dro. » Fanch a
 habaskas, ha Saik ar Vereuri a reas soun ar beurzorn.
 — Ar manej ne finv mui, maro an dornerez... Peoc'h !
 Yvonik ar Rûn neuse a bignas var an tabore hag a vouez
 uhel : « Paotret Plouvorn ha paotret Guikourvest, paotret
 » Mespaul ha paotret Guitté, ha c'hui oll diavezourien va
 » mignonet, kemeret a ran ac'hanoc'h da dest hen deus
 » gounezet Fanch Bouteger e bariadek. Arc'hant ar
 » c'hlaoustre a zo dezan nemet Petromik a falvesfe
 » gantan doubla, da lavaret eo, lakat kant lur all var ar
 » c'hant lur gwestl a zo etre va daouarn... Eur vech...
 » diou vech... diou vech-hanter... Klevet a rit oll !!...
 » diou vech-hanter... Petromik ne lavar grik ?... Teir
 » gwech ! — Sell, Fanch, set' aze ar c'hant lur gant da
 » liasen hag hini Petromik. »

» — Yvonik, ro din va hanter-kant lur ha va liasen, a
 » respontas Fanch Bouteger ; me ne fell ket din skaota

» va daouarn gant arc'hant Petromik, arc'hant dastumet
 » divar an odivi brein, gleb c'hoas eus dañlou gwreg ha
 » bugale ar mezvier. Gra ar peza giri ganto ; em godel-me
 » ne deuint ket. — Kenderv Fanch, eme Yvonik, deuet eo
 » ganez, ouспен an nerz he peus ar skiant ; en da leac'h
 » em bije great evel-dot. Mes eur sonj a deu em spered. P'e
 » gwir eo an hanter-kant lur-man arc'hant an odivi, ha
 » ma vijent roet da Vari an Dour-a-red, intanvez Job al
 » Lounker ? Gouzout a res eman var an douar noas, hi
 » hag he bugale. Job hen doa peur-lipet ar strapenn
 » araog mervel e fôz an hent bras, goude eur c'horfad
 » great e ti Petromik.

« — Hag Anna Saik Vourjin ha Jeannet Fanch an
 » Trotter ha pet ha pet all c'hoas, n'int ket bet revinet e
 » ti an Doktor brao-man, a askoezas Saik ar Vereuri. —
 » Mad tre, mad tre e komzit o taou, a lavaras Fanch.
 » Rannit an hanter-kant lur etrezo, en doare ma kavoc'h
 » ar gwella, me ne fell ket d'in eul liard toul anezo. Da
 » Intron Varia Lambader em eus promettet ugent real,
 » mes eus va yalc'h e tennin anezo. »

Mignonet Petromik a c'hros-mole o velet ar fae a reat
 varno, ha m'o dije kredet. Mes eun taol lagad eus Fanch
 a reas dezo chom habask. Losteg ha mezus, heb taboulin
 na trompill ne zalejont ket pell e leur Kerarouz. Ne zale-
 jont ket soken er bourg daoust ma oa seac'h korn o
 ginou, rag fler oa savet gant o leroù o klevet an oll o
 choul varno. Eur vandenn paotret yaouank o heuille
 en eur gana dezo goapaüs :

1. — Alas ! ne ouffe den kompren
 Stad truezus va flaneden
 Hanter-kant lur am eus kollet
 Truezit din, va mignonet !
2. — Ia, va mouniz, va liasen
 A zo lipet, pebez anken !
 Va c'horn ivez a zo torret
 Truezit din, va mignonet !
3. — Petra ouffen ober brema
 Nemet hirvoudi ha vouela ;
 Hiviñiken vin gwall vrudet,
 Truezit din, va mignonet !

4. — Malloz deoc'h, paotret Maiek
 Biken na rin pariadek ;
 Gant o marc'h Fanch oun dizounet,
 Truezit din, va mignonet !

Darn all a gane dezo rustoc'h :

5. — Nondé Guitté ! Petromik kèz
 Tapet e peus eur reriad vez,
 Staget ouzit, beteg ar beo
 Stag ha stag mad, sûr, e chomo.

E leur Kerarouz, an dud oa en em vodet en dro da
 Fanch Bouteger ha d'e vignonet. Laouen oant, c'hoarzin
 a reant a greis kalon ; oll o doa c'hoant o chacha ganto
 da eva eur banne. Mes Herveic Kerarouz a lavaras
 grons : « Evidon-me hen deus labouret Fanch, din-me eo
 » regali. Allo, Fanch ! deus buhan d'an ti, prest eo ar
 » c'hafe gant Soaz, ha te Yvonik, Saik, Fanch Killevant
 » deuit dioc'h-tu. »

Goude an taol kaer-ze, petra deuas da veza Fanch
 Bouteger ? — E kendalc'has da ober boutigi, sûr ; ne oa
 tamm muioc'h a lorc'h ennan eget diagent. Er bloaz var-
 lerc'h avad, e mare an eost ne oa mui e Plouvorn. Klevet
 hen doa ez oa bet dâ d'Hon Tad Santel ar Pab Pi IX tec'het
 eus he balez, tec'het soken eus Rom evit mont da Gaëte.
 Ar c'helou-ze a vantras ar paour keaz Fanch hag a-unan
 gant eun niver bras a dud kalonek, he reas e sonj da vont
 d'an Itali da giñnik e zivreaç'h d'ar Pab. Gant bennos e
 dud, gant bennos an aotrou Person, gant bennoñ ive
 Introun Varia Lambader a bedas ker c'hoek en he chapel
 abars mont en hent e zeas da ober eur « zouave ponti-
 fical. » Deski a reas buhan mania ar fusuil, hag o veza
 m'oa kalonek, e oe karet gant an oll.

Var dachen an emgann he veze atao lakeat er penn
 araok. Dispount he kerze daoust da ze. E Castelfidardo,
 d'an 18 a viz guengolo 1860, ec'h en em gannas evel eun
 tigr ; e fusil o veza torret, e kendalc'has d'en em ganna
 ous soudardet Garibaldi a daoliou dorn ; kregi a rea
 enno dious an daou benn hag o breve var benn e c'hlin.
 Abarz ar fin he tapas eur voulet en e vorzet ; lezet e oue

evel maro var an dachen ; ne oue dastumet nemet dious an noz gant an ambulans. Pell e rankas chom var e vele en hospital. Ar pab e-unan a deuas da velet ar soudardet gouliet en e servich, hag o veza klevet pe seurt soudard kalonek oa Fanch, e stagas dezan e-unan ar groas a henor var e beultrin.

« Gant an dra-ze, Tad Santel, ne zalein ket da barea, a respountas Fanch, an daelou en e zaoulagat. » — Parea a reas, dont a reas d'ar gear da Blouvorn, hag adarre e reas boutigi. — Er blavez 1870, er brezel etre ar Frans hag ar Pruss, e oue mall gantan adarre kinnig sikour e zivreac'h d'ar Frans. En em angagi a reas gant ar general Charette e bataillon « Zouavet ar Pab ». E Loigny ec'h en em gannas epad an deiz. Diouas an abardaez, eur vouled er skoas eun en e galon. Koeza 'reas er vech-man evit mad, mes sùr, gwerc'hez Lambader a deuas da zigemer e ene var e huanad diveza.

Ha Petromik ? Petra deuas da veza ? — Eun abardaez, en distro diouas foar an neac'h, e tigouezas gantan koll e hent e bourg Plouvorn. E leac'h kemeret hent Santez Katell, e zeas varzu Troerin. Antronos vintin e oue gwelet e gorf o neuial var lenn ar vilin. Petromik a ioa beuzet.

Darn a lavar oa bet killet ! Siouas ! Kalz tud a vez killet e doare Petromik gant an odevi. Mes petra fot deoc'h ? Evel ma lavar Lanik Kerzlomm, an ever a evo keit a ma vo daou liard en e c'hodel ha pouez traon gant e c'houzoug. Evit parea paotret Sant Lounk diouas o zech ne zeus nemet eul louzaouen, eur louzaouen c'huero ; ar boan, ar c'hlenved, ar pezh ne reketan dezo nemet evit o brassa mad.

Kloza a ran histor Fanch Bouteger ha Petromik, en eur lavaret deoc'h, bugaligou : « It da Vikourvest, da di » Yvonik ar Rún ; eno azioc'h an daol, en eur voutaill » sklear, e veloc'h liasen Petromik a istribill, a rez d'ar » parailler. »

JEANPI.

KELEIER AR MIZ

Piou hen d'euz ezom pri da brena ? Hini mad ha marc'had-mad, raklet a viskajou var dillad an dud zo o c'houarn ac'hanomp du-hont e Paris. Bez' ez euz meur a galite, ha pep hini a c'hell c'hoas ar pezh a blij d'ezan ar muia.

Kenta gwiskad, hini druz ha founuz. — Bez' ez euz e Paris eur vaouez brudet-braz, ha brudet fall braz. Ober a reer anezhi an itron Steinheil. Houman, en devez ha d'ar mare ma teuaz ar maro, brema 'z euz deg vloaz, da skei en eun taol kount, ar presidant Felix Faure, a zigouezaz d'ezhi, evel dre zichans, beza er palez. An teodou a lavar zoken n'edo ket ar vech kenta evithi, hag ec'h anaveze-mad an hent. Petra 'yea d'ober di ? Doue her goar, hag ive eun nebeud tud ha ne fell ket d'ezo anzao. — Abaoue, ar pezh divalo he d'euz darempredet kalz tud hag a zo e Paris oc'h ober o mistri varnon-me ha varnoc'h-c'hui ? Bloaz-so, eur mintinvez, e oe kavet he zi foranet, he fried hag he mam lac'het, hag hi astennet var he gwele, liammet he memproù gant kerdin, hag evel beac'h d'ezhi o kaout he alan. Piou a reaz an taol-ze ? Pell hag hir e rejor van da glask ar muntret. Abarz ar fin, pa deuaz re sklear an traou, an itron he-unan a oe laket er prison, hag abaoue ema eno tamallet, eb ma c'helle lavaret ne ket gwir, da veza lac'het pe zikouret lac'ha he goaz hag he mam. Perag ober eur seurt torfed ? Bezit sur, meur a hini a oar. Mez pellaomp euz ar bern-teil-ma, ne ket da blijout d'eomp.

Keil gwiskad, mad-tre evit ar Brussianed. — Abaoue ar brezel 1870, e Frans, evit an arme var vor, ez euz dispignet n'ouzoc'h ket pegement ? Sellit : 8.400.000.000 lur.

Koulz lavaret an anter muioc'h eged na oe red d'ar Prus goude ar brezel. Daoust da-ze, bemdez e klevomp lavaret : n'euz netra vad, n'euz netra hag a badfe. Al listri zo beac'h d'ezo ober daou baz eb na ve difardet eun dra pe zra var o zro. En amzer a vrezel n'oun ket da betra e vent mad. Perag ? Danvez fall zo laket enno, na

petra 'ta ! Houarn fall, dir fall, koat fall, kerdin fall. An hernaj dreist-oll ne delont seurt aliez. Mistri ar goveliou braz a ro gwerz ar butun d'an deputeed pe da skrivanerien-braz ar minister, ha dre zorn ar reziou e vez digemeret evit al listri dir hag houarn bresk evel koat prenedet. Ar bagou ne arzont ket euz an dour, nag ar c'hannoliou euz ar strons : n'euz forz, gant ma c'hello ar godellou erzel euz ar moniz ! Nag a gomzou brao var muzellou difennourien ar vro !

Trede gwiskad sklabez, mad da drempa parkeier hiribi. — Ar zoudarded zo eul lez-varn evito, hag e vez galvet dirazan ar re o devez manket en eun doare grevuz da unan euz o deveriou. Ne ket aviuz evito beza kondaonet d'ar prizon, dreist-oll pa vezont reservisted. Setu petra gomprenaz pell-zo ar c'habiten Marix, euz a Paris. Hema a lavare e kuz pe a lakea lavaret d'ar zoudarded kondaonet : « Va mignoned, roit d'in 1.000 lur, 1.200 lur, 1.500 lur pe 2.000 lur, ha me o tenno er meaz a affer ! » Eur vech roet d'ezan ar vozadig, va aotrou a rea eun tamig enklask : pa zante e veze ar re gondaonet a du gant tud gallouduz, e taole en tan ar paperiou en o eneb, hag ar ganfarted libr da vale. Nag a vicheriou brao zo var an douar !

Eun tam frealzidigez ! — Mez troomp hor c'hein da draou ken euzuz, gant aon na deuffe hor c'halon da vankout d'eomp. Klaskomp brema peadra da frealzi eun tamig hon ene. Evit-se, petra gavimp a velloc'h eged ar goueliou kaer great en daou viz diveza-ma e kement kear hag e kement bourgaden koulz lavaret so e Frans, en enor d'ar plac'h Euruz Jeann d'Arc. Nag eo dudiuiz sonjal e buez ar plac'hig-se a naonteg vloaz, digaset gant Doue da zavetei Bro-Frans hanter gollet hag ouspenn, ha gouzanvet ganthi eur maro euz ar re grisa e kreiz an tan kentoc'h eged mont eneb ar gevridi bet d'ezhi euz an env ! Hag hirio, p'eo deuet, goude pemp kant vloaz, Hon Tad Santel ar Pab da ziskleria ema Jeann e renk an dud Euruz er Baradoz, euz an eil penn d'ar Frans d'egile, eo savet evit he enori an oll gristenien hag an dud a gar c'hoaz o Bro. Nag a c'houeliou dudiuiz en Orléans, epad meur a zevez, a zirag daou-uguent Eskop hag eur bobl diniver ! Hag e Paris, e Compiègne, e Rouen, hag er

c'heariou all dre bevar c'horn ar Vro ! E peb leac'h, epad daou pe dri devez dioc'htu, eskibien ha beleien kaloneg o deuz laket o foan da zisplega d'ar bobl buez ar plac'h Euruz, ha lavaret d'ar gristenien kaout fizians e Doue hag a zaveteaz hor Bro dre zorn eur plac'h ken dister. En oll geariou, d'an deiz merket, an dud, evit diskwez o joa hag o levenez, a stage drapoioù euz o ziez, hag a sklerijenne o frenestjer da zerr-noz. En hon eskopti, rouez eo ar parrezioù ha ne ve ket bet great enno ar gouel-ze. Livirit din, ar re gosa ac'hanoc'h, ha sonj o peuz da veza gwelet biskoaz kaeroc'h, da veza gwelet biskoaz an oll ken unanet ? An dud zoken a ranke pe a gave mad, araog ober netra, rei eun taol lagad varzu an ti-kear, pa velent e vogerioù o chom en noaz hag e brenestjer goulo, a skuille, lod anezo daelou c'houero, o veza ma rankent o unan diskouez beza e kaonv e kreiz levenez an oll.

Kresket eo an dud ! — En devezioù-ma eo kouezet etre va daouarn eur gazetenn hag a yoa hano ennhu euz ar maro hag ar beva e Frans er bloaz tremenet. Kaout a rejon eno kalz traou, hag a rei, me 'zo zur plijadur da lennerien *Feiz ha Feiz*.

Ep ad bloaz 1908 ez euz bet e Frans 46.441 den muioc'h o c'heneled eged o vervel, da lavaret eo ez e kresket an dud euz a 12 dre 10.000, ouspenn unan dre 1.000. E 45 departamant ez euz brema muioc'h a dud eged araog, e 42 ez eo bianeat o niver.

Ar re ma zint kresket ar muia enno eo :

Pas-de-Calais	110	dre 10.000 den.
Finistère	86	—
Morbihan	84	—
Nord	64	—
Corse	58	—
Vendée	55	—
Côtes-du-Nord	52	—

hag unan bennag all c'hoaz.

An arrondissamanchou zo ar muia kresk enno eo :

Béthune	176	dre 10.000 den
Quimperlé	147	—
Quimper	135	—
Pontivy	130	—
Châteaulin	118	—
Boulogne	113	—
Sartène	111	—

— Eo bet ar beo treac'h d'ar maro enno etre daou benn ar bloaz :

Arrondissamant B�ethune euz a	6.284	den.
Lille	4.676	—
Paris	2.907	—
Quimper	2.714	—
Boulogne	2.559	—

E berr gomzou, n'ema ar gounid gant ar beo nemed e kostez an Anter-Noz, e Breiz-Izel, var arzou an Allemagn, hag er C'hors. Setu petra ro urz d'an Aotr. Gibier, eskop Versailles, da zevel e vouez da lavaret : « Ar broiou euz ar Frans hag eo chomet an dud ar fidella enno d'ar Relijion, ar re-ze eo o d'euz ar muia bugale. — Ma vije bet, e peb leac'h, kresket kement an dud evel er Finister abaoue 1871, e vije bet gounezet 400.600 den bep bloaz, hag ar Frans e divije bet brema 53 million a dud, el leac'h 39 ne d'euz ken.

KERGADORET.

Respont da zivinadennoù miz Ma 

- I. — O lakat e l erou.
- II. — Eur vi.
- III. — 7 vi : d'ar c'henta $3 \frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 4$
d'an eil $1 \frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 2$
d'an trede $1 \frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$

7
- IV. — Hostiz Rosc o hen dezo 5,000 lur en e yalc'h d'an deiz kenta a viz Here 1911; da lavaret eo, e seiz vloas ha tri miz. — Gwelit oc'h-unan : En eur ober 7 vloas, da lavaret eo, eus ar c'henta a viz gouere 1904 betek an deiz kenta a viz gouere 1901, he c'hounid : $500 \times 7 = 3,500$ lur. — Epad en tri miz all e c'hounezo 1,500 evel bep bloaz, ar pez a lakaio en e yalc'h $3,500 + 1,500 = 5,000$ lur.

O DEUS KAVET DIVINADENNOU MIZ MAE

- Catherine Billant, Sant-Divy — 4.
- Marie-Yvonne Lugern, Sant-Divy — 4.

- Yvon an D euff, Treffiagat — 3.
- Emmanuel Bothorel, Loc-Mélard — 3.
- Jean-Marie Cam, Kersaint-Plabennec — 3.
- Louis Messager, bourg Henvic — 3.
- Jeanne Prigent, Ganos-Carantec — 3.
- Jean-François Bécam, Kersauzon-Guiclan — 3.
- Perik Dantec, Keradraon-Sant-Nouga — 3.

Ar re all n'o deus kavet nemet an diou genta.

Divinadennoù miz Even

- I. Eun dra 'zo hag a glev,
A gomz hag a vlej,
A gri hag a c'hoarz,
A iud hag a arz,
Goulskoude n'eo ket eun den
Na ken nebeut eul loen.
- II. Me zell outan, kerkent e sell ouzin,
Mes morse ne zell ouzin nemet pa zellan outan.
- III. Topariti, — Hadpelesdihad, — Ralegaddu, —
Karuzmen, — Menuskar.
- IV. Etre an heol hag an douar ez eus vardro
38,000,000 a leoiou. (Klevit mad, eiz million ha tregont a leoiou). Pegeit amzer a lakaffe eur marc'h-du (une locomotive) hag a raffe 15 leo bep heur evit tizout beteg ennan ?

VILLE DE PONTRIEUX

UNION RÉGIONALISTE BRETONNE

11e CONGRÈS ANNUEL

Jeudi 9 septembre

8 heures soir. Séance solennelle d'ouverture du Congrès.
9 heures matin. Séance de travail. Fixation des ordres du jour. — Rapports généraux.

Vendredi 10 septembre

- 1 h. 1/2 soir. Ouverture de l'Exposition d'Art Breton.
- 3 heures. Séance de travail. Travaux de la Section d'histoire.
- 8 h. 1/2. Concert populaire breton.

Samedi 11 septembre

- 9 heures matin. Séance de travail. Travaux de la Section économique.
- 2 heures soir. Séance de travail. Travaux de la Section de langue bretonne.
- 8 h. 1/2 soir. Concert populaire breton.
- 1 heure soir. Concours de Chorales et de Chansons populaires bretonnes inédites.

Dimanche 12 septembre

- 3 h. 1/2. Grande représentation bretonne, salle de la Mairie.
- 6 h. 1/2. Erection d'une plaque commémorative à la Mémoire de *Le Brigant*.
- 9 heures matin. Séance de travail. Travaux de la Section des Beaux-Arts.
- 10 h. 1/2. Proclamation des lauréats des concours de 1909.

Lundi 13 septembre

- 1 h. 1/2 soir. Réunion du Comité de développement et préservation des Industries bretonnes.
- 3 h. 1/2. Grande représentation populaire à l'occasion de la Foire annuelle de Pontrieux.

Mardi 14 septembre

- 7 heures matin. Excursion à *Bréhat*.
- 7 h. 1/2 soir. Grand banquet de clôture du Congrès.

Mercredi 15 septembre

Excursions facultatives à *Tréguier, Lanleff, Paimpol* ou l'Abbaye de *Beauport*.

Nota. — Les chorales qui désireront prendre part au Concours du 12 septembre, sont instamment priées d'envoyer leur adhésion au président de l'U. R. B., avant le 1er septembre.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

§ III. — PETRA C'HOULEN AR JUSTIS.

Furnez ha madelez Doue a c'houlen eta ma c'hello an den terri er bed all, p'e guir ne c'hell ket ober er bed-man, ar c'hoant da veza eürus a zao en he galon dre nerz he natur. — Ar justis a c'houlen ma vezo eürus an den mad ebken, ha ma vezo poaniet an den fall. Enor ha joa d'an neb a ra he zeñver ! Mez ha glac'har d'an neb a ra droug ! Setu aze eur griaden hag he deus eun ecleo skiltrus e calon an den.

An Doue infinimant parfet hen deus great calon an den a gar muioc'h c'hoaz ar justis. Rag-se, ne lezo ket an distera vad eb recomans nag an distera droug eb castiz.

Hogen, an dud vad ne vezont ket ato paet hag an dud fall ne vezont ket ato castizet er bed-man. N'eus nemet ar vugale hag a c'hellfe credi e cav peb hini var an douar hervez he oberiou.

Goulzgoùde, justis a rank beza. P'e guir ne vez ket great er bed-man, e rank beza great er bed all.

Goude ar vuez-man ez eus eta eur vuez all, e leac'h ma roio Doue da beb hini hervez he oberiou.

Discuezomp guelloc'h kement-se holl.

1. — Ar re vad hag ar re fall a vev mesk-a-mesk var an douar, an den pur e kichen al lubric, an den honest e kichen al laër, an den guirion e kichen an troumpler, an den a religion e kichen an dizoue.

Astenn a c'heller an diviz keit ha ma kerer : ar pezh a lavarfet a ve re anavezet.

Beza 'zo eta re vad ha re fall var an douar.

Ha paet int-hi holl er bed-man hervez ho mirit ? N'int ket.

A dra zur, justis an dud a sco meur a dorfetour. Mes calz a c'hell tec'hat. Goasoc'h a zigouez : avechou re vad a vez condaonet e faos.

A dra zur, great e vez enor d'an dud vertuzus. Mes beza 'zo hag a ren dianavezet gant an oll eur vuez a zant hag a verzer.

A dra zur, an dud fall a vez castizet avechou gant ar c'hlenvejou hag ar maleuriou a zigouez varlerc'h an disurz. Mes ha rouez eo gullet ar boan o voaska lod deuz ar re vella ?

A dra zur, ar morc'hed a vroud poanius ar goustians fall. Mes coll a ra he flemm dre hir amzer, ha dont a ra eur mare ma vez an den just poaniet muioc'h gant an distera faot eged ar pec'her caledet gant ar brasa torfed.

E guirionez an dud n'int ket paet er bed-man hervez ho mirit.

Clevit anezho o c'houlen justis. A douez ar vugale goall-gasset, ar merc'hed yaouank dishenoret, ar mam-mou abandounet, al labourerien gaouet, ar beorien disprijet eur griaden a zao nerzus : justis, o Doue, justis !

Har ar griaden-ze a zo kennerzet en eun doare spon-tus gant mouez an holl dud a zo bet bresset dindan treid an dyranted, gant mouez ar verzerien a zo bet lazeta villionou, gant mouez ar boblou a zo bet goasket hed an holl gantvejou. Divar an c'hroaziou hag a greiz an tantajou, divar hent an harlu hag a greiz ar sclavach, an dud hag ar boblou goall-gasset a gri : justis, o Doue, justis !

Scrija 'reomp o velet nag a dud vad a zo bet goall lakeat var an douar, hag hor mouez a zao evel eun ecleo glac'harus da c'houlen justis d'ar re-ze.

Hag an Doue infinimant just ne rafe van ! Ha n'hen deffe ket great eur vuez all evit euna kement all a draou ! Hag oc'h ober an ene marvel hen deffe mouget evit ato dindan ar mean bez criaden ar justis ! Ha ne ve kemm ebed goude pred ar maro etre Neron ha S. Per, etre Jeann d'Arc hag he munterien, etre an Irlanted ha Saozon Cromwel, etre paotred ar Revolution vras hag an daouzeg cant mil den ho deus lazeta, etre ar Brus-

sianed hag ar Poloniz, nemet an hini a zo etre torgennou eur vered !

Eun den ha n'eo ket *dinaturet* ne gredo birviken kement-ze.

P'e guir eta kement a dud vad a zo goasket er bed-man, kement a diez honest a zo carget a c'hlac'har, kement a dachennou a zo tachennou brezel, kement a zaoulagad pur a zo ruziet gant an daélou, kement a galonou leal a zo brevet, kement a viriou a zo torret, ar bez ne vezo ket an diveza goall darvoud, hag an den penn da benn ne vezo ket lounket ganthan. D'an dud a flastrer didruez, e giz prenved douar, Doue a ro guir da zével ho fenn etrezeg an env ha da lavaret dezhan : « O Doue, n'ho peus ket gellet va c'hroui evit beza d'ar fin var ar memez renk gant an dud ho deus tremenet ho buez o tourmanti ac'hanon : justis a c'houlennan diganeoc'h. »

Hag e clevent ar respont : « Nann, ar maro ne lakeio ket ar re vad hag ar re fall var ar memez renk. Eur vuez all a zo e leac'h ma vezo roet da beb hini hervez he oberiou. »

2. — Beteg hen n'em eus comzet nemet diwarbenn ar justis a zo dleet d'an dud. Hag ar justis a zo dleet da Zoue, daoust hag hounnez n'eo ket red ?

Lavaret 'zo dija n'hen deus great an Aotrou Doue ar bed-man nemet evit he c'hloar. Ha meulet eo Doue gant an holl ?

Meulet eo gant an traou crouet a ra bepred he volentez ; meulet eo gant ar stered a heul bepred an hentchou a zo merket dezho ; meulet eo gant an heol a zao bemdez da sclerijenna an douar ; meulet eo gant ar mor ne lamm ket dreist an termen a zo lakeat dirazkan ; meulet eo gant an douar a zoug frouez d'ar mare ; mes n'eo ket ato meulet gant an dud.

He hano 'zo disprijet ; al lezen hen deus moulet e calon an den a zo torret ; he zervicherien a zo goapeat hag iskinet.

Falz doctored a zao hag a ra brezel dezhan en eur zeski d'ar vugale ha d'an dud dizesk ober evel dho. Epad ho buez e vezont enoret ha goude ho maro e vezont casset d'ar bez e creiz ar meulendiou.

Daoust hag ar ger diveza a vezo d'ar re-ze ? Daoust ha Doue a vezo trec'het gantho ? Na gredomp ket.

Pa vez torret hor guir, pa vezomp tamallet e gaou, pa vezomp disenoret, ez eomp er meaz ac'hanomp hon-unan hag e tirollomp da c'houlenn justis.

Pa vez disenoret Doue, ar memez criaden a zao, skil-trusoc'h c'hoaz, divar he viriou torret. An dud vad a glev anezhi ha clemm a reont evelhen ouz an Aotrou Doue : « O Mestr Santel ha guirion, hag ar ger diveza 'vezo d'hoc'h enebourien ? Beteg pe goulz e taleot-hu da ober justis deoc'h hoc'h-unan ha da venji ho cloar var an dud fall a vev var an douar ? »

Clemmaden an dud vad a vezo silaouet. Ma ne deu ket an Doue Santel da ober ato justis d'ezhan he-unan er bed-man, eo ma z-eus eur vuez all.

Hag eno heur ar justis vras a zono !

Enebourien Doue a c'hell crena gant ar spont ; servicherien Doue a c'hell dridal gant ar joa : goude ar maro an ene a ia da vro ar justis vras !

(*Da gendelc'her*).

J.-F. CAER.

Eur ger benag da baotred yaouank ar c'helc'hou-studi

Heb ar penn, ar c'horf n'hen deus buez ebet. Er penn eman an daoulagat, an dioukouarn, an teod... an izili necessera d'an den. Ar penn a gommand d'an divreac'h ha d'an divesker... ar penn eo a reis ar c'horf a bez.

Heb ar penn, ar vro, ar barrez, an tiegez a ielo ous torgen, rag ne vezo enno nemet dismantr, dizurz, kasoni atao, lazerez alies, da c'hortoz ma vezint skubet pe chenchet peb tra enno.

Red eo eur penn d'ar vro, d'ar barrez, d'an tiegez, da lavaret eo eun dibab tud hag o dezo diskouarn evit selaou ha deski, daoulagat evit evessât var an amzer dremenet hag an amzer da zont, teod evit kommandi, eur galon ledan ha digor frank evit karet o breudeur ha beza prest d'en em implija evit ober vad dezo.

C'hoantât a rit-hu, paotret yaouank, beza an dibab

tud-ze ? — Mar eman karantez Doue en o kalon, ha karantez o preudeur en o kreiz eo eun dever evidoc'h c'hoantât beza eus ar rum dud-se. — Perag ober ouzoc'h eun hevelep goulenn ? Dija oc'h eus roet oc'h hano evit beza eus ar c'helc'h-studi.

Va lezit-ta da lavaret deoc'h eun nebeut komzou var deveriou paotret yaouank ar c'helc'h-studi.

I. — *Perag oc'h-c'hui bet dibabet etre dek ha kant all marteze ?*

1° Abalamour ma 'z oc'h startoc'h en ho feiz. — 2° Abalamour ma 'z oc'h desketoc'h pe c'hoantekoc'h da zeski traou ar relijion hag ive kement a ra vad d'an nessa. — 3° Abalamour ma 'z oc'h teodet gwelloc'h pe galoudusoc'h var ho kenvroiz dre stad uhel ho familh ha dre ho tanvez. Lavaromp kement-ze : na danvez, na renk uhel ho familh ne dalvezint ervad nemet dre ho furnez oc'h-unan.

An oll talanchou-ze, Doue eo hen deus ho roet deoc'h evit m'ho lakeoc'h da dalvezout. Eun deiz, hen a c'houlenno kompt diganeoc'h anezo ; ha ma n'ho peuz great implij vad ebet anezo, ma n'ho peuz ho lezet da vergli, ma n'ho peuz o c'huzet, siouas deoc'h ! n'ho pezo ket digoll ar servicherien leal ha fidel, ar barados a chomo serret dirazoc'h. An Aviel eo hen lavar.

A. — *Red vezo deoc'h eta kaout eur feiz stard.* — Ia eur feiz birvidik, eur feiz beo, eur feiz hag a ziskuezoc'h dre oc'h oberou. — Ar feiz eo drapo ar c'hristen hag an drapo n'eo ket greet evit beza kuzet er c'hodel mes evit nijal en avel ha bale, uhel savet, e penn ar rejimant. C'hui ive, paotret yaouank a ouezo renta testeni uhel eus o feiz pa vezo leac'h d'hen diskues, n'eo ket hebken er gear ha dirag ho tud, mes e peb leac'h hag e peb mare dious ma vezo red. Er c'hasern kouls hag er gear c'hui ielo d'an oferen, c'hui lavaro o pedennou pemdeziek ; deiz foar ha deiz pardon, d'an deizioù braz an dourna, ar palarad pe ar chareadek c'hui viro lezen ar vijel mar d'eo deiz vijel, c'hui ouezo difenn o kreansou daoust d'ar goaperez, daoust d'ar flipaterez ; na vezo ket red e kemer-fac'h evit-se nag eun doare ginet, nag eun dremm mousklennet ; er c'hontrol, bezit laouën, kassit an dorz d'ar gear en eur c'hoarzin.

Araog petra o pefe aoun ? Daoust hag eur c'hleze a so

savet a úz d'ho penn? Mar d'oc'h gorrek, mar d'oc'h lâch n'eus ket ezom eus an dra-ze evit ho lakât da gila; eur musc'hoarz goapaüs a vezo tra avoalc'h; eur gerik lavaret gant eur c'hamarad e pleg skouarn eur c'hamarad all a vezo tra avoalc'h evit ho teuler d'an traon; aoun 'zo kroget ennoc'h. Hag aoun 'raog piou, ma plij? — Aoun 'raog eur c'hamarad ha ne estimit ket, 'raog eur c'hamarad ha ne gredfac'h ket fiziout ennan alc'hoeziou oc'h armel; 'raog eur c'hamarad ha ne sonjac'h ket mont da c'houlenn digantan eun taol skoaz p'ho pezo ezom sikour, unan hag a ouzoc'h prest da drei kein deoc'h pa goezo eur gwal-eur benag varnoc'h, unan ha ne vezo ho mignon nemet keit ha ma kavo da c'hounid o tarempred ac'hanoc'h. — Araog ar rum dud-ze eo o peus aoun; evit plijout dezo e nac'hit ho Toue, e rit d'ho koustians tevel, hag e teuit da zoania an dud vad kontristet oll ous ho kwelet ken gorrek.

Eun den yaouank lâch evelse n'eo den ebet, ha ne vezo morse eun den. Hennez a vezo servicher an oll, sklavour an oll, rag senti a reio ous kement lustrugen a gomzo outan gant ma vezo eul levitennig var e gein; trei a reio da bep avel evel killog an tour. — Eur *sklavour*, am eus lavaret, eo an den yaouank aounik. Ar sklavourien, gwechall oa tra o mistri; o mistri o doa galloud da ober ganto ar pez a gariant, d'o laza soken pe zave ar c'hoant direiz-se en o c'halon; mes, da vihana ar sklavourien a jome mistri eus o c'houstians hag eus o ene, hag en o zouez an Ilis he deus kavet danvez sent ha sent bras soken. An den yaouank aounig a zo dalc'het berroc'h varnan. Heman n'eo mui mestr na var e goustians na var e ene; prest eo d'o bressa evit plijout d'an disterra mevel hen deus an diaoul.

Paotret yaouank, c'houi n'oc'h ket eus ouenn an dud hag a gar beza bresset. Mar d'eus feiz en ho kalon, dis-kuezit anezi. Grit kementse didroïdell, heb aoun na mez hag aben nebeut, an oll a reio stad ac'hanoc'h, rag desket o pezo dezo ez oc'h eun den.

Da viz Gwengolo diveza, eur paotr yaouank eus parrez K... a zea da ober e zaou vloas servich da Verdun. Ne oa bet savet na gwelloc'h na falloc'h eget peb unan ac'hanoc'h, ne oa ket desketoc'h ken nebeut, tri pe pevar bloaz

skol primaire evel doc'h, mes bolontez stard hen devoa da jom kristen er servich evel er gear. En nosvez kenta, dirag an oll, er chambrée, e zeas var bennou e zaoulin da lavaret e bedennou dious an noz; hag antronoz vintin adarre. Eun tamig c'hoarz a zavas dious ar mintin; mes ous he velet o sevel dispount ha seder o sellet ous ar c'hoarzerien, ar goaperez a ehanas buhan. Abaoue hen deus kendalc'het, ha den ne lavar ger dezan. Er c'hontrol, kamarad eo d'an oll, rag atao he prest da renta servich mad d'an oll.

Kaerroc'h hen deus greet. Savet hen deuz etouez ar soudardet ar c'hiz da lavaret ar Rozéra. Rannet hen deuz tri chapelet ar Rozéra etre hen hag eun nebeut kamaradaet, Breiziz eveltan; peb hini a lavar e lod dizenezou, hag ar pemzek dizenez a vez dibunet bemdez.

Ha breman, paotret, c'hui gav deoc'h e vezo falloc'h soudard, hennez, an den yaouank-se, abalamour ma 'z eo kristen? Nan, sur! Eun den ker kaloneg ne greno ket muioc'h dirag enebourien ar vro eget n'hen deus great dirag e gamaradet; hennez en emgann a vezo dispountoc'h eget den all ebet. — Ha gwelit pe seurt vad hen deus great. E gamaradet morse n'o dije kredet lavaret o fedennou, na beza kristenien penn da benn evel ma 'z int breman. Tra avoalc'h eo bet evito kaout unan da rei dezo nerz kalon.

B. — *Ouspenn beza kristenien stard, red 'vezo deoc'h c'hoaz beza kristenien desket.*

An deskadurez eo a vank; n'eo ket me eo hen lavar, mes hon Tad Santel ar Pab; eul lizer-meur hen deus skrivet d'ar bed katolik netra nemet evit klemm eus an denvalijen a zo var ar sperejou var kement a zell ous traou ar relijion hag evit pedi hag aspedi kement hini a gemer preder gant eneo an dud da boania stard evit pellât ar goumoullen dû-ze astennet var sperejou tud desket var o meno. — Ar relijion n'eo ket anavezet er giz ma tlije beza; na pegen evurus e veffe an dud ma hen heuilfent.

Eno eta, tud yaouank eus adarre eun dever evidoc'h.

C'hui a gavo da c'hounid da genta, rag seul-vui ma studioc'h, seul starda a reio o kreansou. — Eur feiz ha n'eo harpet nemet var lavarou ar re all a c'hello beza

dismantret gant lavarou kontrol ; ha n'eo ket al lavarou kontrol eo a vank, her gouzout a rit. — Mes eur feiz hag a zo harpet var draou hag a anavezit oc'h unan evit beza gwirion, eur feiz harpet var ho reson vad, var ho skiant oc'h unan, ne c'hello morse beza mouget nemet koll a raffac'h ho skiant vad.

Ouspenn, *o studia c'hui 'reio vad d'ar re all*. Pa c'houlennno an act. person ma vo great katekiz en ti, gouzout a rit pegen dizeblant e chom an tad hag ar vamm peurlieissa dirag eur goulenn ker fur. Piou adarre a vezo a unan gant an aot. person evit displega e gomzou, harpa anezo, diskues peger skiantek int, pegen red eo al labourze ha pegen stris eo an dever-se evit an oll dud o deus karg da sevel bugale. — Mes n'eo ket dre gomzou hebken eo e kentelioc'h, mes ive dre oberou. C'hui, oc'h-unan en em implijo en ti da ober katekiz d'ar breur ha d'ar c'hoar vihan, d'ar mevel bihan, ha mar bez red e poanoc'h da chacha d'an ti ar vugale dilezet evit m'o dezo pers er bara benniget-se (bara ar virionez) a rannit d'o preudeur. N'ouffac'h ket ober kaerroc'h ha talvoudusoc'h aluzen.

Gwelloc'h a raio c'hoas paotr yaouank ar c'helc'h-studi. Dislavaret a reio eur bern traou sot a vez kontet a nep ar relijion hag ar veleien, a gleiz hag a zeou, er park, en ti-fourn, er poull-kanna, deiz foar ha deiz marc'had ; e kement leac'h ma 'z euz pemp pe c'huec'h den bodet, n'euz ket da c'houlenn eus a betra e komzer, eus ar relijion atao, nemed eun eured benag a ve da ober pe da freuza pe eun den a vrud vad da zispenn. — Bemdez e kavo eta an den yaouank implij d'e spered ha d'e volentez vad.

— N'eo ket hebken var draou ar relijion e tle beza desket an den yaouank. Hirio, an doare beva a zo chenchet a grenn e peb leac'h. N'eus mui kement a dud da labourat evel diagent ; ha goulskoude e ranker tenna muioc'h-mui dious an douar evit gellout beva ha paéa. An domestiket a ia var gerat bemdez, an niver anezo a ia var vihannat, ha var diessat e ia ive kaout affer outo. Daoust da ze, al labour a rank beza great. — Red 'vezo eta da baotr ar c'helc'h-studi anaout ar benveachou gwella evit al labour douar, an tempsiou talvoudusa evit

peb natur douar hag evit peb eost, an doare gwella da brena ha da verza ha d'en em ziouall eus ar c'hollou (kollou eost ha kollou chatal). — Evit-se da' vo dezan adarre studia, lenn ar c'hazetennou talvoudus var an traou-ze, al levriou poezus, anaout al lezennou a zo o reiza ar syndikajou, ar Mutuelles hag ar C'hooperatives.

N'eo ket heb abeg, evel a velit, eo galvet oc'h emglev eur c'helc'h-studi. Studia 'vo red ebar ha studia c'hoas. Bemdez e kavoc'h da zeski ha mad e vezo d'an eil kentelia egile. Ma ne studiit ket ne veoc'h ket goest da gentelia ar re all. Eun den dall hag a c'hoantaffe ren eun dall eveltan a ielo e foz an hent bras e-unan hag a chacho e gamarad gantan. An Aviel eo hen lavar adarre.

IV. — *Penaos ober ? — Ni ne domp nemet an niver bihan.*

Gwell a ze am beffe c'hoant da lavaret. Evit konvertisa ar bed, Hor Zalver n'hen doa dibabet nemet daouzek abostol, mes ar re-ze a oa entanet o c'halon hag a reas brasoc'h ha gwelloc'h labour eget eur c'hant Ebestel ha ne vije bet nemet klouar o c'halon.

Gwelloc'h eo kaout daouzek den a dalvoudegez c'hoant dezo e gwirionez da ober vad eget eur c'hant tud dizeblant ha gorrek. Na glemmit ket eta re eus o niver bihan, tud yaouank. Ato hag e peb leac'h, e Frans kouls hag er broiou all tro var dro, an niver bihan eo a zo o kas ar re all en dro. Mes an niver bihan-ze a zo finv ennan, hardis eo, prest eo ato da vont var araog, hag ar strollad bras eus an dud all a ia da heuil evel eur vanden denved. — Gwelit hirio e Frans. Ar Franmasonez eo a gommans. Daoust hag ar Franmasonet a zo niverus ? N'int ket, sur avoalc'h, eun tregont mil marteze. Daoust da ze an tregont mil-ze, hardis evel ma 'z int, huez enno, a gommand da zaou-ugent million a gatoliket klouar, hanter-varo. — An niver brasa eus an dud ne c'houlennont nemet tud goest d'en em lakat en o fenn. Bezit tud gwiziek, tud buezek, ha c'hui a denno ar re all var o lerc'h.

— Red eo koulskoude e chomfac'h *unanet*. Red eo deoc'h bale dorn ous dorn ; red eo en em harpfac'h an eil egile ha dre ho komzou ha dre hoc'h oberou. Dre ho komzou en eur en em zifenn an eil egile. Rag, bezit sur,

taget e vezoc'h en eun doare pe zoare, euz eun tu pe du ; — dre oc'h oberou, en eur vont an eil var zikour egile pa vezo ho preur en ezom pe en anken. Eun den e-unan a zo dinerz ; daou a zo dija nerzus ; tri ne c'hellint ket beza trec'het :

Eun neuden ne grougo den
Mes kant neuden a ra korden.

F. CARDINAL.

ASSURANS AN TAN-GWALL

Eun nebeut komzou da baotret Guimiliau var eun emglev da sevel evit en em assuri a enep an tan-gwall, gant an aot. Corre, kure e Landivizio.

E miz Genver 1908, e lakemp er *Feiz ha Breiz* eur pennadskrid, divar benn an Assurans a enep an tan-gwall, great gant an aot. Thomas, adjoint-mear e Plougastel-Daoulas. Kredi a ran o doa meur a hini neuse, pleustret var ar studiaden-ze ; mes etre kredi eo mad eun dra, kaout c'hoant soken da velet an dra-ze great ha lakat an dorn d'hen ober ez eus pell. Rag-se e lakomp adarre aman eur gonferans great gant an aot. Corre, kure e Landivizio da bennou-tiegez Guimiliau. Evit sanko doun eun tach en eur planken kalet, eo red skei meur a daol pounner varnan.

Pedi a ran ar pennou-tiegez da lenn ha da lakat lenn en dro dezo ar pez a lavar an aot Corre. Diesig avoalc'h eo an traou-ze da lakat e brezoneg, mes gant teuler evez mad, gant pleustri var ar pez zo aman varlerc'h em eus fizians da veza klevet mad gant an oll.

F. C.

Joa eo ganen, va c'henvroiz ker, dont da gomz deoc'h ha trugarekat a ran an aot. person hen deus ra galvet ; rag, unan eus va gwella mennoziou ve : lakat an dud d'ober emgleviou etrezo evit en em zigoll an eil egile, evel breudeur, eus an darvoudou a c'hoarves ganto, evel l ar marvou chatal, an tan-gwall ha kals traou all.

Eus an Assurans da sevel ken-etrezoec'h a enep an tan-gwall, eo e fell din komz hirio.

En em assuri 'zo eun dra red. An oll hen anzav hirio. — Assuri a rer peb tra : an tiez, ar mobilier, al loened, an dud soken a zo en hor servich ; assuri a reer al liziri. En em assuri a rer a enep... ar sec'hed ! En deveziou tremenet e velen skrivet e lizerennou bras, var eun hostaliri : « Aman ec'h en em assurer a enep ar sec'hed ! » — Muioc'h-mui e teuer da ober *emgleviou*, da sevel *associationou*, ha leac'h 'so d'en em laouenat eus an dra-ze ; rag, muioc'h-mui ive e teuimp dre-se d'en em starda an eil ous egile ; an urs vad a vezo gwelloc'h miret, hon danvez gwelloc'h diouallet ha brasoc'h kenvreudeuriaj a vezo etrezomp.

Ne deuan ket eta da lavaret deoc'h eo red en em assuri ; rag oll pe kasi-oll ho peus dija assurans a enep an tan ; mes da gomz deoc'h eus ar *gwella doare* d'en em assuri.

En em assuri, a zo rei da unan benag, pe lakat a gostez, bep bloas, eur guc'hennik arc'hant hag a vezo kavet pa vezo devet hon ti pe hor c'hraou, hor bern keuneud pe hor c'holo...

Mes, ma talc'hit ganeoc'h ar guc'henn arc'hant-se, ne deuoc'h ket a benn d'en em zigoll. — Lakomp e lakfac'h evit-se eun dek lur benag a gostez. A benn hanter-kant vloas, n'ho pezo en ho yalc'h nemet 500 lur ; kement-se a vezo dister evit o tigoll eus ho mobilier hag eus ho ti devet. En eur rei an dek lur-ze, bep bloas, d'eur gompagnunez assurans, ho peus gwir, evit oc'h arc'hant, da veza digollet penn da benn eus ar gaou c'hoarvezet dre an tan-gwall.

Teir doare dishenvel d'en em assuri :

1° Gant ar *C'hompagnunezou bras*, o hano : *Le Soleil, L'Urbaine, La Nationale...* ha me oar me, pe hano ; ous-penn ugent 'so anezo ;

2° Gant an *Emgleviou bras* (grandes mutuelles) ;

3° Gant an *Emgleviou bihan* savet etre pennou-tiegez eur barrez pe eur c'hanton.

I. **Ar c'hompagnunezou bras.** — Ar c'hompagnunezou-ze a zo eur societe etre tud pinvidig ha sav ar-

c'hant etrezo (un capital social) evit herzel ous dispignou kenta an antrepris. N'o deus ken mennoz nemet kaout interest bras divar o arc'hant, hag, her gwelet a reoc'h, o zonzj n'eo ket bet fall. Evit gwir, o deus miret ous meur a hini da veza revinet; mes o mennoz kenta oa plasi mad o arc'hant evit gounid divarnan. Gounezet ha gounezet o deus dreist ar pezh a c'hellent gedal.

Savet int bet ar c'hompagnunezou kenta vardro ar bloas 1819. Ar c'henta a gomansas gant eur c'hapital a 2.000.000 (400 loden a 5.000 lur). Er bloas 1875, peb loden prenet 5.000 lur a dalveze 113.700 lur heb kompta an interest touchet beb bloas. — Neuse, peb loden a 5.000 lur a oue rannet e pemp a 1.000 lur peb hini. Kerkent, e kavont gwerz d'o loden ha peb loden a roe c'hoas 1.000 lur interest. — Pemp bloas var 'n ugent goude-ze, e 1900, peb loden adarre a dalveze 35.250 lur. Her gwelit a rit, ar 5.000 lur kenta o doa great kals a re vihan en eur ober pevar-ugent vloas, pe gwir e talvezent $35.250 \times 5 = 291.250$ lur, tost da 300.000 lur.

Poan oc'h eus o kredi ?

Setu aman ar gounidou anzavet gant c'huezek eus ar c'hompagnunezou-ze epad ar bloas 1906 :

BÉNÉFICES DES COMPAGNIES D'ASSURANCE

EXERCICE 1906 (*Monde économique*, 18 janvier)

Phénix	2 883.213 fr.
Générale	2 349 148
Nationale	2 323.255
Union	1 719 369
Soleil	1 299 313
Abeille	1 280 894
Foncière	1 235 256
Urbaine	1 074 394
Paternelle	989 041
Confiance	589 023
Nord	572 628
Providence	494 788
Aigle	488 501
France	465 275

Métropole	236.882.
Monde (pertes)	163.590
	<hr/>
BÉNÉFICE TOTAL	18.000.979 fr.

(Extrait du *Bulletin de la Semaine* du 5 février).

Evit m'o deffe ar c'hompagnunezou gounidou ker man-trus eo red e paëffe an dud kals re evit o assurans.

Great eus bet enklask var an dra-ze e 250 parrez evit gouzout pegement dre oll o doa paet an dud epad 50 vloas evit an assurans, ha pegement oa deuet dezo digant ar c'hompagnunezou epad ar memez mare.

Hogen an 250 parrez, epad 50 vloas o doa paet 660.000 lur.

Ar c'hompagnunezou epad ar memez mare, o doa bet da baea d'an dud assuret. 162.000

Setu ma chome gant ar c'hompagnunezou, evel gounidegez. 498.000 lur.

Petra livirit eus an dra-ze ?

Eil enklask, great e 102 parrez adarre epad 50 voloaz : Paët gant an dud evit assurans an tan. 12.181.000 lur.

Paët gant ar c'hompagnunezou d'an dud 2.895.360

Gounidegez ar gompagnie 9.285.645 lur.

Klevit ruad, tudou, al loden vrasa eus an arc'hant-se a zo tennet eus ho kodellou deoc'h-c'hui evit mont e godellou aotronez vras ha n'ho deo anaoudegez vad ebet deoc'h evit-se. Me gred e ve mad chench ház d'an daboulin !

II. — **An emgleviou bras**. — Eun neubet tud a skiant a gavas e chache ar c'hompagnunezou assurans re an oll var an dud, ha setu hi hag en em glevet da sevel etrezo eur societe dishenvel : *une mutuelle*. — Menpos kenta ar societe-man n'oa ket gounid arc'hant, mes rei

an dorn an eil d'egile pa c'hoarvez darvoud dre an tân. Rag-se ne c'hellet beza eus ar societe nemet assurans a ve bet varni; an oll a responte evit an oll; ar c'hollou evel ar gounidou a oa da veza rannet etre an oll izili; hag er penn kenta, al loden vrasa eus ar gounidou a veze dalc'het, evel eur pot-espenn, evit ober eur c'hapital a warantiach.

Dishenvel bras int, evel a velit, ar c'hompagnunezou hag an emgleviou. Er re genta, an oll gounidou a ia gant paotret an assurans, heb m'o deffe morse an dud assuret pers ebet enno. Savet int evit gounid arc'hant dibreder ha netra ken. — Ar re all a zo savet evit en em zikour evel breudeur. Gounidou ha kollou a zo da veza rannet etre ar re en em assur ganto; den all ebet n'hen deus netra da c'hounid ganto. — Dre m'en em reizont o-unan n'o deus na kement a dud, na kement a gontributionou da baëa; rag-se ive, ne goust ket kement, varnez tost, en em assuri ganto.

Dezo da veza kals avantachusoc'h evit an dud, n'int ket anavezet kals. Ar c'hompagnunezou bras o deus great o galloud evit laza anezo en eur lavaret n'o deus ket a warantiach; ar pezh so gaou, p'e gwir ar pep brasa eus o gounidou a zo bet dalc'het evit-se.

III. — An emgleviou bihan (*Mutuelles locales*).

Daoust da ze, an emgleviou bras-se bet savet gant eur mennos eus ar re vella, (evit en em sikour evel breudeur) mennoz hag a zalc'himp evit ober an diasez eus an *emgleviou bihan*, n'int ket avoalc'h eus hon doare; n'eo ket c'hoas ar re-ze eo a ginnigimp deoc'h. Eur mank so enno hag a vir ouzomp da ober o meuleudi penn-da-benn. An dud 'so enno n'en em anavezont ket avoalc'h etrezo.

Red eo *emgleviou bihan etre eur barrez pe eur c'hanton*. An emgleviou bihan-man n'o dezo ket a dud da baëa evit o reiz, rag al labour a ranko beza great enno evit netra; — n'o dezo ket a interest da baëa evit arc'hant prestet, rag ne brestint arc'hant digant den.

Beza 'zo daou rumm emgleviou bihan: 1° eur rumm evit al *labouren douar hebken* great ervez al lezen ar 4 a viz Gouere 1900 — 2° eur rumm all, evit all *laboure-*

rien douar, un artisanet ha tud all reizet gant lezen 1867; ar rumm diveza-man hen deus kontributionou da baëa: eus a 12 da 18 dre gant eus an arc'hant a douchont evit an assurans. Ar rumm kenta n'hen deus ket a gontributionou gant ma vo reizet an emglev evit netra ha gant ma ne glasko ket gounid arc'hant var an dud.

Unan pe unan eus ar rummoù-ze a zo eus hon doare, hag a zo talvoudeg evidomp, perag?

a). — Abalamour ma 'z eus kals nebeutoc'h da baëa, bep bloas, evit an assurans, vardro an hanter nebeutoc'h; dre ne 'z eus da baëa na kontributionou, na paperiou na miz ebet, nemet an assurans hebken, p'e gwir al labour a dle beza great evit netra.

b). — Abalamour an expertizou a vezo great gwelloc'h, great ma vezint gant tud ar vro anavezet ganeoc'h evit o gwiziegezh ha dibabet ganeoc'h oc'h-unan.

c). — Abalamour ar c'hollou digouezet dre tân-gwall a vezo digollet kentoc'h heb na proses, na juge de paix nag archerien, nag alvokad.

d). — Niverus in c'hoas, siouas, an dud fallakr a laka an tân varno o-unan evit beza digollet gant ar C'hompagnunezou. — Goude enklask, eo red anzav: an drederen ha marteze muioc'h eus an darvoudou a c'hoarvez evelse. N'eo ket en-tior bro eo, dre c'hras Doue, mes broiou 'zo ha ne fell mui d'ar C'hompagnunezou ober assurans enno abalamour da fallagriez an dud. — Fallagriezou en doare-ze ne c'hellint ket beza great d'an emgleviou, rag etre kenvroiz ec'h en em anavezer hag ec'h evesaer an eil ous egile. Eun den troet da zroug-ober, prest da noazout d'e amezeien, d'e vignonet a zo buhan anavezet, ha morse ne ve digemeret en emglev. Dious an tu-ze adarre n'eus ket a leac'h da gaout aoun.

e). — Abalamour c'hoas an dud a daolo muioc'h-mui a evez evit en em ziuall dious an tân, — ha muioc'h c'hoas d'en em zikour d'hen laza prompt pa c'hoarvezo; rag, pa vo tân var unan, an oll a zamanto.

f). — An arc'hant a jomo er vro ha kreski a reio bep bloas an arc'hant espennet (le fond de réserve). — Eun deiz a deuio, e vezo bras avoalc'h ar guchen arc'hant espennet evit na vo mui red paea netra evit an assurans.

g). — N'eus ket a leac'h soken da gaout re a aoun evit

ar bloaveziou kenta, rag ousspenn ar pezh a baeo an dud evit o assurans, e vezo c'hoas eur zikour a 500 lur, da nebeuta digant ar gouarnamant ; — e vezo c'hoas ar bevaren paet gant an dud a vezo o c'hedal beza digemeret en emglev. An arc'hant-ze a vezo restaolet dezo pa antreint evit mad ; — e vezo c'hoas eur zikour all benag digant an dud a zavez a c'hoantaio mad o c'henvroiz. — Beza e vezo, dreist oll keff ar *reassurans*.

Red eo gouzeut ervad petra eo ar *reassurans*.

An emgleviou bihan a lakaffe re a amzer evit sevel eur guchen arc'hant bras avoalc'h evit herzel ou disc'haou eun darvoud bras, eun tan-gwal a zaou pe tri mil lur. — Petra da ober ? Staga an emglev bihan gant eun all brasoc'h. En Naonet ez eus eun emglev bras evit bro Breiz a bez : « La Régionale ». — D'an emglev bras-se e vezo roet an eiz-dekvet les 8/10 pe an nao-deket les 9/10 eus an arc'hant touchet digant an dud assuret ha keff an Naonet a baeo an 8/10 pe an 9/10 eus ar c'hollou.

— Mad eo en em reassuri ? — Ia ; ha c'hoent am eus da lavaret eo red hen ober. Anez-se e c'hefe an emglev bihan beza revinet en taol kenta ha taolet ous torgen.

Setu aman petra hen disklevrio skler :

— Daou emglev so hag o deus just ha just kement ha kement a arc'hant :

200 lur evit an assurans paët.

500 lur digant ar gouarnamant

a ra 700 lur e keff peb hini.

An hanter eus 500 lur ar gouarnamant a vezo lakeat er c'hef-espèrn (la caisse de réserve) ; ne jom mui goudeze nemet 450 lur gant peb hini.

— Unan eus an emgleviou n'eo ket falvezet ganti en em reassuri, hag e deus dalc'het e 450 lur.

— An eil a zo en em reassuret gant Keff-bras an Naonet hag e deus roet an 8/10 eus e 200 lur, da lavaret eo 160 lur. Setu ne jom mui ganti nemet $250 + 40 = 290$ lur.

An eil hag eben o deus eun tan-gwall a 1.000 lur.

Ar c'henta, an hini n'eo ket reassuret, n'e deus evit paea ar 1.000 lur nemet 450. Setu ma ranko pe greski pris an assurans, pe lakat 3 bloas evit peur-baëa ar c'holl ; ar pezh ne blijo ket.

En eil reassuret hen deus ive da baea 1.000 lur. Mes keff an Naonet a baeo 800 lur ha ne jomo mui ganti nemet 200 lur da baëa. 290 lur he deus er c'hef evit-se.

Ouspenn 'zo : Keff an Naonet *La Régionale* a zo ive reassuret e-unan gant an *Nationale* hag he deus evit-se eur gommission. Ar gommission-ze a vez rannet etrezi hag an emgleviou bihan. Dre-ze ne vez ket ranket paea penn-da-benn an 8/10 ; eul lodennig a jom e keff an emglev bihan ; kement-se atao eo.

Mes an oll chiffrou-ze a lez ac'hanoc'h nec'het. Gwell eo ganeoc'h klevet penaos e ia an traou gant ar parrezioù o deus great an emglev. Goulennit-hi digant ar re zo e penn, hag oll, en eur vouez, e lavarint deoc'h e'z int laouën bras da veza her savet ; anez-se ne iaffe ket an traou var araog evel ma zeont.

A. — D'an 31 a viz kerzu 1901, ne oa c'hoas er vro nemet : 1 emglev, — 57 penn-tiegezh enni, — ha 221,800 lur a dalvoudegezh assuret.

D'an 30 a viz even 1908 ez eus : 1,442 emglev, — 31,964 penn tiegezh enno, — ha 277,556,706 lur a dalvoudegezh assuret. Ouspenn ez oa 24,941 a bennou-tiegezh roet o hano ganto da vont enno kerkent hag achu o assurans gant ar C'hompagnunezou bras hag ar re-ze o doa 311,401,941 lur a dalvoudegezh da assuri. Ar re-ze a zo o c'hedal antreal a bae ar bevaren eus an assurans dious ar priz merket. An arc'hant-ze a vezo restaolet dezo pa 'z eint enno evit mad.

B. — Emgleviou savet er Finister : Plabennec, Plougastel-Daoulas, Guitalmèze, Guilers, Lambaol-Guimiliau ha Loc-Melar.

C. — Penaos en em gemeret evit sevel eun emglev ?

Unan benag eus pennou bras eur barrez, anaoudeg mad eus an emgleviou, eus o zalvoudegezh, eus an doare d'o reiz, eus ar gounid bras a zo ous o sevel, c'hoant dezan da ober vad d'e genvroiz, a reio eun dro er barrez evit kelen an dud, ha kemeret hanoioù ar re a c'hoantaffe ober emglev, kerkent hag achu o assurans gant ar C'hompagnunezou all. — Ne reio ket tro venn, sur avoalc'h gant mac'h anavezo e gentel, hag hen anaout a

reio ervad ma kar mont e-unan da velet petra dremen er parrezioù o deus dija an emglev.

Kerkent ha m'hen dezo eun nebeut mignonet hag amezeien prest d'hen heuill, e c'hello embann eur reunion.

Er vodadeg kenta-ze pe en eun all deiziet ganto e vezo hanvet eur prezidant, eur vice-prezidant, eun tenzorier, eur sekretour (n'eo ket red e ve ar sekretour assuret e-unan), ha daou pe bevar expert. — Mad eo e ve great araog ar vodadeg, eur steuen eus reolennou an emglev evit ma vezo gallet o evessât ha kemer pe lezer eul loden anezo. — Ar reolennou eur vech klevet mad, digemeret ha reizet a zoare, n'eus ken nemet ober paper anezo hag o c'has d'an ti-kear. — An emglev zo en e sav.

D'ar sekretour eo al labour vras. Labour ar re-all vezo priza an traou ervez o zalvoudegez. Mad e vezo d'an expertet ober ar briach-se ar justa ma vezo en o galloud evit miret ous trouz.

Æssoc'h beva vije en hon touez ma ouichemp ober emglev etrezomp; n'eo ket gwir, Breizis, va breudeur?

E. CORRE.

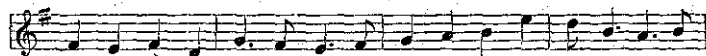
L. I. C. & M. I.

BREIZIS, D'AN ARGAD !

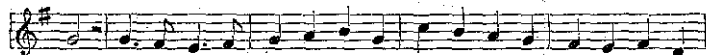
Evit Doue, hor Bro, hon iez !

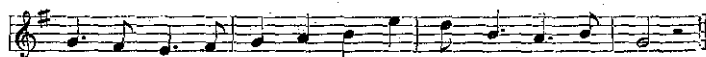
San-tez An-na, hor Pa-tro-nez, Euz barr an Nenv,

gant truga-rez Gwelit Breizis oll asamblez dirak ho skeu-

den !... Hor Feiz koz a zo hes-kinet, Hor Bro ger i-vez gwal-gaset,

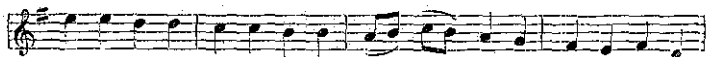
Hag hon iez a zo dis-pri-jet : Oh ! deuit d'hon di-fen !...

Pe-dit, Santez An-na, Hon Dou-e d'hon har-pa.

'Vit dere'hel Banner ar Feiz Sounn a - to er vro gaer-mal !...

Had'an argad oll a - unan Beac'h da oll ve - vellien Satan !

Be-vet Dou-e ! Kerzomp buhan : 'Vit Je-zuz hag hor Breiz !

I

Santez Anna, hor Patronez,
Euz barr an Nenv, gant trugarez
Gwelit Breizis, holl asamblez
Dirag ho skeuden !...

Hor Feiz koz a zo heskinet, —
 Hor Bro ger ivez gwall-gaset, —
 Hag hon iez a zo disprizet :
 Oh ! deuit d'hon difen !...

DISKAN

Pedit, Santez Anna,
 Hon Doue d'hon harpa,
 'Vit dere'hel Banner ar Feiz
 Sounn ato er vro gaer-ma !...
 Ha d'an argad, holl a-unan ! —
 Beac'h da oll vevellien Satan ! —
 Bêvet Doue ! Kerzomp buhan :
 'Vit Jesus hag hor Breiz !...

II

Hon Tadou koz 'zo bet fidel,
 E-kreiz ar peoc'h hag ar vrezel,
 D'ho Iez ker ha d'ho Feiz Santel : —
 Ni 'rai evel d'ho !...
 Ni 'n deuz ivez pennou kalet, —
 Doue 'jom din da vea karet, —
 Hor Brezoneg 'jom kaer meurbed :
 'Vit 'he ni ' varvo !...

III

Mam-goz Jesus, hor gwir Zalver, —
 Mam ar Werc'hez, hor Mam dener, —
 Pedit Doue, — trist é'n amzer ! —
 Da rei d'homp ar peoc'h !...
 Grit na vezo morse kavet
 En hon touéz, trubard ebed, —
 Mez ra jomimp fidel bepred
 Da Zoue ha d'heoc'h !...

G.-M. TRÉBAOL, O. M. I.
 (17 c'huevrer 1909.)

Kevrenn ar Vugale

Ar pennad skrid gallek war an tiekât, troët e brezonek er miz tremen, gant bugale *Feiz ha Breiz* a ro tro d'in da rei eun nebeud aliou, adarre dezo

: ali hag holenn,
 a roër d'an neb o goulenn,

1) Da genta unan, red eo, pa skriver brezonek, kemeret da vihana gerioù brezonek d'hen ober, n'eo ket 'ta ? Kaout a ran c'hoaz, koulskoude, gerioù, evel : — *instituet, produi, occupi, domestiq, efforci, hostiliou, vocation, fournissa, disputi, james*, — strewet aman hag ahont hag a zivalaoa kenan ar pennadou skrid m'emañt enno, hag a vije bet gallet tremen hebdo brao-bras.

« Cil est fol, lequel ayant sa grange, pleine de grains cueillez, » emprunte à son voisin. Laisant pourrir chez soy, son » propre magazin. » A lavare gwechall goz eur skrivanier euz Bro-C'hall : « Foll eo an neb a zo e lab destumet enni leun a ed, » hag a ya da gestal da di e amezeg, o lezel ar pez en deuz da » vreina en e vagajen. » Ha n'eo ket aze, siouaz, ar pez a ra eleiz a Vretoned, pa gomzont, pe pa skrivont en o yez ?

2) D'an eil, etouez ar gerioù brezonek eo red c'hoaz gouzout ober eun dibab, ha kemeret evit trei ar gerioù gallek, ar re a lavaro dres, kement hag ar re-ze, na muioc'h, na nebeutoc'h. Evelse, ar ger « *agriculture* » a zo bet lakeat d'e dalvezout gant darn, ar ger « *labour-douar* », n'eo ket, mat, mat ; gant darn all « *al labourat-douar* » hag « *al labourerez-douar* » : gwelloc'h eo ; gant an daou a zo da genta ar ger « *an tiekât* », hag eo ar gwella.

Ar ger « *Auteur* » a zo bet lakeat d'e dalvezout gant darn all ar ger « *Perc'hen* » ; gant darn all c'hoaz ar ger « *Pennabeg* » ; hini ebed euz an tri ger-ze, n'eo dreist da drei anezan ; « *Krouer* » zo mat ; « *oberour* » zo koulz ; « *Aozer* » eo ar gwella, m'oar vad.

3) D'an trede, arabad rei d'ar gerioù, stummou nevez heb ezomm ; evit trei ar ger gallek « *ancienneté* » e leveromp a bell zo, ha dre bewar c'horn ar vro, « *kosni* » ; ar ger « *kosni* » ar ger « *kosder* » eta, hag a gavan war eur baperenn a zo eun nevezenti heb ezomm ha n'eo ket da veza gouzanvet.

4) D'ar pevare, arabad rei, ken nebeud da eur ger, eur reiz (1) ha n'eo ket e hini.

War eur paperenn e kavan ar gomz-man: « La terre ne » produira d'elle-même que des ronces et des épines ». Troët evel-hen: « an douar dreizi he unan, ne roio nemed drez ha » spern. »

Ha meur a hini zoken, euz ar re o deuz faziet, a skriv eun tammik izeloc'h: « Ar c'houerriad a dle lakât an douar da » zougen ar muia ma c'hell hen-man dougen ». — Ar pezh a ziskouez eo great o fazi ganto, dre zievsted nemed ken: Teuler evez zo mat?

5) D'ar pemped, hor geriou brezonek a zo barrek awalc'h da ober e labour peb hini anezo; ne welan ket eta perak e vefe red lakat daou anezo da dalvezout unan gallek.

Evelse an hini a skriv: « an doare, ar feson da c'hounid an » douar; tizout, seveni e vennoz; pleget, kroummet varzu » an douar »; a gemer eur pleg fall hag eo red dezan e goll.

6) D'ar c'hweachved, arabad ken nebeud cihoantât trei e brezonek kement ger gallek a vez dirak an daoulagad, rak an dra-ze a zo didalvez ha dizoare aliez.

Evelse e leac'h: « an tiek ne gollo morse ar gwel euz an hini pehini a laka da ziouan ha da greski ar plant, etc. » ar pezh a zo brezonek fall deved, skrivit: « an tiek ne gollo morse ar gwel euz an hini a laka da ziouan ha da greski ar plant etc. »; eun dro nebeutoc'h a reoc'h d'ho pluenn ha brezonekoc'h e vezo ho lavar.

Awalc'h, evit ar wech-man, adarre,
Ha kenavo goude 'n Eost, bugale.

J.-M. PERROT.

Setu hanoiou an tri a zo da genta er miz-man, hag a zigouezo peb a « Vuez Jeann d'Arc » ganto dizale.

- 1) G. Cadiou Sibiril.
- 2) J.-M. an Hir. Ploumoguér.
- 3) Mauris Andre Lampaul-Wimiliau.

Moulla a reomp war e hed al labour kenta hurunet.

AN TIEKAT (1)

Micher al labourer-douar a zo enorus ha santel.

SAINT AUGUSTIN.

Doue e unan eo en deuz savet al labourat-douar, p'en deuz lavaret da Adam: « Te a zrebo da vara divar bouez » c'houezen da dal, rak dreizan e unan an douar ne roio » nemed drez ha spern. »

En em rei d'al labourat-douar a zo eta senti oc'h ar C'houer hag ober e ziviz.

Pegement, o va bugale, e tleomp-ni prizout ha karet eul labour roët deomp da ober gant Doue e unan.

Micher al labourer-douar, a zo talvoudek hag enorus, mar deuz unan; hini all ebed ne c'hell c'hoari ganti evit an oad hag ar renk.

Heb al labour-douar, an den a varvfe gant an naon: al labourer-douar eo mager an dud holl. Meuleudi eta d'al labourer mat ha c'hoek!

Gouzout tiekât a zo gouzout diouz an douar; c'hoant an tiek eo, gant ma vezo Doue a du gantan, na petra 'ta, kaout an nebeuta mizou, an talvoudeka trevajou hag ar gwella ouennou anevaled donv.

An tiek a dle poania da lakât an douar da rei kement a zo en e c'halloud; evit an dra-ze ec'h heuilho ar c'henteliou kavet gwella, evel ma kemero ar benviachou goesta da gas e vennoz da benn.

An den diwar ar meaz, a vev etouez oberou Krouer ar bed, arabad dezan, morse, koll ar zonz euz an Hini a laka an traou er measiou da ziouana ha da greski hag an eastou da zarevi. Etre ma vez e benn kroummet varzu an douar, ra zavo e galon etrezek an Hini a ro peb vad.

G. CADIOU.

(1) Reiz = genre.

(1) Sellit ouz F. H. B. miz maë diveza, p. 144; eno em a ar galleg a droër aman.

*Potius mori, quam fœdari !
Kentoc'h mervel eget beza kailharet !*

Hekleo eus invantor an Ilizou e Breiz-Izel

Meren a yoa peur zebret. An intron a gasas ar zerviche-rien er meaz eus ar zal, o lavaret d'ezo teurel evez war ar vugaligou. Ha neuze, p'en em gavas he-unan gant he fried, e lavaras d'ezan krak ha ber :

— « Ildut, va mignon, poan-spered ac'h eus, anken a zo war da galon. Petra c'hoarvez ? O lavar d'in 'ta petra zo, rak gouzout a rez ez oun dare da zaouhanteri ganez. Ildut ! Ildut ! Arabat eo d'it kuzat netra ouzin !... »

— « Lez ac'hanon, Mari gez, lez ac'hanon. Ya, ankeniet oun, kalz enkreuz em eus. Mes penaos ec'h en em gemerin-me evit lavaret an dra-ze d'it ? Gouzout a ran ec'h eus kalon vat ; aon am eus koulskoude ne vefes ket krenv a-walc'h evit dougen ar beac'h a zo lakeat war va c'hein. Kreski a rafe va melkoni ha va anken o welet ac'hanout glac'haret. Evidon-me a ranko hirio kaout eun tamm brao a nerz-kalon. »

— « O ! Ildut, pebeus dismegans a rez d'in ! Daoust hag ar pez a zell ouzit-te ne zell ket kement ouzin-me ? Daoust ha ne lamm ket va c'halon harp oc'h da hini ? Daoust ha n'eo ket da gleze eo a reas d'in ar muia enor en hon dimezi ? »

— « Lavar d'in 'ta, Mari, ha gouzout a c'hellez petra dremen e kalon eur zoudard roet d'ezan da zibab etre ursiou e vistri ha re e goustians ?... »

— « ... Ursiou mistri... ? re e goustians ?... Daoust ha pe seurt tabud a zo savet etrezo ? »

— « En abardaez-ma e vezo great an invantor e iliz parrez Sant-Armel ; ha me, Mari, ya, me eo a zo hanvet da rei skor d'an archerien ha d'ar galeourien a dle divarc'ha an doriou ! »

— « Petra glevan ?... Te, en deün, Ildut ?... N'ez i ket evelato !... klask eun digarez bennak ; red e vezo d'it kaout tro da bellaat diouzit eul labour ken mezus ha ken dismégansus evit an arme. »

— « Re zivezat eo brema, siouaz ! Roet ez eus urz d'in er mintin-ma. Red eo d'in bale pe stourm. Bale ! n'hellan ket ! Stourm !... piou a lavaro petra e talvezo d'in ?... »

Chom a reas ar gaoz eur pennad a-zav, ha gwreg ar c'homandant a lavaras adarre :

— « Dijas eo senti ouz eun hevelep urz, ha me a lavar eo torfetourien ar re a zo digalon a-walc'h evit hen dougen. E Sant-Armel eo ez omp bet eureujet ; eno eo ivez e oe badezet hor mab Erwan ; eno eo e karan chom eur pennad da ziskuiza pa 'z an gant ar vugale da ober eur bale dioc'h an tu-ze. Sant-Armel ! O ! ankounac'heat ec'h eus ar bobl tud a strake d'eomp o daouarn pa deujomp er meaz euz an iliz goude hon eured ? Ankounac'heat ec'h eus ar zoudarded vat a yoa kel laouen ha ken eürus o welet dimezi o c'habiten ? »

— « Tra ! tra !... ya ! sonj mat !... Sonj em eus dreist-oll eus ar garantez, eus ar vignoniaj a ziskouezed d'am muia-karet, eus an testeniou a zoujans hag eus ar veuleudi a yoa war an holl muzellou eviti. O ! nag euruz oun-me d'he c'haout tost d'am c'halon en eun deiz trubuilhus evel eo hema !... Mes, n'eo ket an dra-ze eo ; lavaret a rankan ya pe nan, klevet a ran ennön va-unan mouez ar zoudard o rei d'in aliou fur, hervez ar bed ; va c'houstians avat a chou anezo ; lavaret a ra dreist ar vouez-all : « Gra da zever, kousto pe gousto. » Ha me a lavar a-unan ganti : « Gwelloc'h e kavan senti ouz Doue eget ouz an dud ! »

— « N'ema ket em mennoz mont da deurel va ali kreiz etre da zeveriou a zoudard hag a gristen, pell ac'hano zoken ; hag evelato, lez ac'hanon da lavaret va ger. Daoust ha te eo a zo penn kaoz d'ar pez a c'hoarvez ? Ha piou a gredo morse samma war da ziouskoaz al lezennou a zo bet douget en uhel ? N'ec'h eus ket great anezo, hag an oll a oar ez eo red ma d'ar zoudard senti oc'h e vistri.

Enebi ?... O ya, kaer eo an dra-ze ! Dudius em eus kavet gwelet meur a ofiser gwelloc'h ganto terri o c'hleze kentoc'h eget en em zervichout anezi evit lakaat leaned ha leanezed er meaz eus hor Breiz-Izel garet. Hogen, Ildut, taol evez mat, an euriou-ze a fouge hag a nerz-kalon a dremen buan a-walc'h, ha goude ec'h en em

gaver adarre kenver-oc'h-kenver gant buez an den war an douar, red mat d'ezan kaout bara evitan hag evit e diegezh !

Ildut kez, gwel nag a ezom o deus hor bugale ac'h-nout ! Daoust ha goude ma plegfes d'eun urz didruez, douget enep da feiz ha da goustians, kred ac'hanon, hor bugale a zougo eun hano karet ha doujet !... »

— « O Mari, ehan pelloc'h da veza an diaoul evidon. Mont a ran d'al leac'h m'eo red d'in mont ; hogen, ma c'houlenner diganen beza trubard d'an Doue e livirin : « Nan biken !... Tad oun, gwir eo, mes Breizad oun ivez. N'eo ket en aner ez eo bet desket d'in gwechall lavar va bro, pa 'z oan bihannik, war barlen va mamm :

Kentoc'h mervel eget beza kailharet !

* * *

Diw heur goude.

Gwisket gantan e zillad grana, ar c'hommandant a deuas er meaz eus e gambr o teurel c'hoaz eur zellig war ar renkennad poltrejou eus e dadou koz, a zeblante holl lavaret d'ezan e kavent mat sur e vennoz hag e rajent eveltan.

Setu hen e penn ar zoudardet bodet tro-war-dro d'an iliz. An dud brema a zo war-c'hed eus ar pezh a zo o vont da dremen dizale. An holl galonou a zo gwasket, me lavar.

Eur bern sellerien ha sellerezed a zo du-ze, en tu-all d'ar zoudarded, Bretoned ha Bretonezed dispont, lemm o daoulagad, dare da zifen o Doue.

Hag e kaner :

Ni gar Doue, ô tud digreden
A c'hoanta hen diskar er vro !
Ni lavaro gant hor feiz kristen :
Kentoc'h mervel ivez d'hon tro !...

Ar wazed o-unan a gan gant eur vouez nerzus a laka da dregerni ar meziou er pellder :

Holl da Zoue... ! E pred ar maro
Doue d'e dro na nac'ho ket
Kement kristen mat a lavaro :
Biskoaz Doue n'em beus nac'het ! ! !...

Ar c'hommandant a glev ar poz kaër-ma, hag ar c'homzou dudius a zo d'e gloza a ya eun betek goueled e galon.

Evel eun avel a feiz, Feiz ar Vretoned, kalet evel o douarou, a dremen uz d'ar bobl tud-se. Kana reont o feiz, o devosion evit Doue, ha n'o deus, anat eo da gement den a zo eno, mennoz fall ebet enep gouarnamant ar vro. N'eo ket ouz ar Republik eo o deus kasoni, ouz ar re a ra lezennou milliget eo. Difen a reont o Doue, o iliz, o gwir, ouz ar re a glask o lammet diganto.

Eur vouez a zav uhelloc'h, war drouz ar c'hantikou :

— « Ên hano al lezen, digorit ! »

Den avat na ra an disterra van, hag ar c'halonou a lamm betek mennout frailha. Ar re a zo klozet en iliz na blegint ken na vint trec'het. Setu ma roer urz da zivar-c'ha an dorjouou.

Neuze, a bep tu, e sav eun trouz, eur safar, gant ar Vretoned, ar Vretonezed, o tilammet da ober eur voger eus o c'horfou evit difen ti o Doue.

An urz koulskoude a zo douget evit an eil gwech :

— « En hano al lezen, digorit ! »

Hag en dro-ma e komzed ouz ar c'hommandant.

Kalon ar zoudard a ya en egar, ene ar c'hristen a zizav gant euz o klevet kement-all.

Eur pennadig amzer, ankenius meur-bed, a dremen. Petra raio ?... Respont ebet ato.

Ma 'z eo red d'an ofiser sevel e vouez eun deirved gwech da roi urz da zivar-c'ha dorjou an iliz. Ar c'hommandant neuze a ra eur gammed bennak war-zu an hini en deus komzet en hano al lezen.

Drouk-livet eo evel eur c'horf-marzo ; dastum a ra e holl nerz evit lavaret gant eur vouez da veza klevet a-bell :

— « Ma rofed urz d'in da zivar-c'ha dor ti va zad, me lavar ne rafen ket eur gammed evit senti... Hen ober a rin nebeutoc'h c'hoaz evit ti santel va Doue ! Ra gaso va mistri ac'hanon war dachen ar brezel, ar muia risklus, ha me a yelo ; hogen, arabat eo d'ezo rei urz d'in da ober eur zakrilach, rak n'hen heuilhin ket, p'eo gwir ema enep d'am c'houstians ! »

Evel eun trouz kurun a ra neuze ar Vretoned gant o strakadegou daouarn. N'eus nemet eur vouez evit hopal meuleudi d'ar zoudard kalonek ; (bez' ez eus c'hoaz anezo en arme, a drugare Doue) !

Hag ar c'homiser nec'het bras gant an darvoud nevez ;
hag hen ha lavaret d'ar c'hommandant :

— « Ho kleze a zo bet roet d'eoc'h evit servicha ar
Frans ! »

— « Fiziet eo bet ennon, eme ar zoudard mat, evit ma
tre'hin ganti enebourien va bro, ha nan evit m'he zennin
enep mignoned va Doue... he bruzuna rafen kentoc'h !!!... »

* * *

En abardaez-se, Ildut a oe lakeat er bac'h (1), hag ar
vistri uhella a roas urz da ober eun enklask en e enep.

E wreg na derme mui, pell ac'hano ; savet oa he
c'halon e resed hini he fried.

— « Ildut, emezi, o lammat d'her briata, ankounac'ha
ar c'homzou a zifizians am eus lavaret dirazout... Mat
ec'h eus great ! Fouge a zo ennon ganez... Doue n'hon
dilezo ket !!!... » Hag e kendalc'has da lavaret c'hoaz meur
a dra-all evel-se evit kalonekaat muioc'h-mui tad he
bugale...

Ar « c'honseil de guerre », lez-varn ar zoudarded, a
yoa dalc'h-mat brema dirak e spered, gant kement a dlie
dont da heul.

Setu torret evitan ar vicher a garie, hag a dlie rei bara
d'e diegez Hag an dra-ze, a dra zur, a yoa eur gwall
daol evitan.

Hogen, eur vouez dous ha nerzus a lavare d'e ene
komz hor Zalver benniget en Aviel :

« Eürus ar re a zo gwall-gaset abalamour d'in-me ! »

KLAODA 'R PRAT.

(1) Bac'h, ger koz, da lavaret eleac'h prizoun.

SON AN ANV

An amzer da ganân

Var dôn ar barz Botrel :
(Le Soleil tombe).

MODERATO

Deut eo an Anv ; kaër an am-zer ! An eol
gant he dombder An eol gant he dombder Var an dou-
ar a skuill bemdez al laoue ne di-gez la laa !

DISKAN

Ka-nomp, kanomp ! p'e deut an anv D'an eostic da ga - na.

I

Deut eo an Anv ; kaër an amzer !
An eol gant he dombder (bis)
Var an douar a skuil bemdez
Al laouenedigez lalaa !

DISKAN

Kanomp, kanomp ! p'e deut an anv
D'an eostik da ganân !

II

Er parkeier an ed melen
A ej, a bleg ho fenn ; (bis)
Kourach ! labourerien douar
Ma po eun eost dispar lalaa !

III

Er prat, er c'hoat, nag a vleuniou
C'houez vad gant ho deliou (bis)
Oh ! nag eo koant hor Breiz-Izel,
Marellet he mantel ! lalaa !

IV

Ar mor zo torret he gounnar
Hag a bok d'an douar (bis)
Var hon aochou, tud dinerzet
It da glask ar iec'hed lalaa !

V

Al labouset e beg ar guez
A gân ho c'harantez (bis)
Oh ! lezit-hi, bugaligou
Da ober ho neichou, lalaa !

VI

Ema digor ar pardonioù
An ebat, ar gouelioù (bis)
Potred, potrezet, bezit fur
Hag e po plijadur, lalaa !

PAOTR TRÉOURÉ.

GOUEL AR BLEUN BRUK

Goûel ar Bleun Bruk 1909 s'annonce sous les meilleurs auspices.

La date n'en est pas encore fixée : ce sera sûrement un jour sur semaine, car les promoteurs ne sont pas pour la laïcisation du dimanche.

La fête aura lieu à Saint-Vougay.

Les séances sociales et littéraires se tiendront dans une vaste salle qui s'achève en ce moment.

M. le comte de Mun se propose de venir présider la fête, dont voici le programme, au moins dans les grandes lignes.

9 heures. — Rapport sur une question économique à déterminer.

10 heures. — Rapport sur l'enseignement libre et l'enseignement bilingue. (Initiatives très sérieuses à prendre.)

11 heures. — Concours de chorales bretonnes et de chanteurs bretons.

1 heure. — Jeux équestres et jeux floraux.

2 heures. — Représentation bretonne de *Biel al Liar-dou*, par les « Potred Lesneven », — et un acte de *Buez sant Erwan*, par les « Potred Sant-Nouga. »

4 heures. — Ploclamation des lauréats des divers concours.

Il est rappelé que les recueils de poésies, études et travaux manuels ou scolaires, destinés aux concours de *Goûel ar Bleun Bruk*, doivent être remis, avant le 1er août prochain, autant que possible, soit à M. l'abbé Perrot, à Saint-Vougay, soit à M. Corentin Le Nours, au *Courrier du Finistère*, Brest.

Respont da zivinadennoù miz Even

I. — An ekleo. — Ar phonograph.

II. — Ar melezeour.

III. — Tô pa ri eun ti

Had pe les dihad

Râl eo gwelet gedon dû.

Ar c'har a uz ar mean ; ar mean a uz ar c'har.

IV. — Ma n'hen dije ar bloas nemet just 365 devez, ar marc'h-dû a deuffe da dizout an heol e 289 bloaz, 70 devez, 13 heur hag 20 munut.

Mes ar bloaz en e hed, hen deus 365 devez 5 heur 49 munut ha 10 sekonden ; — ar pezh a ra 24 devez muioc'h dre gantvet (ar bloaveziou bizeost) ha 70 devez 5 h. 49' 40" hed ha hed an 289 bloas. — Setu eta ma c'hello ar marc'h-dû en em gaout e penn e veach abenn 289 bloas 7 heur, 31 munut hag 50 sekonden.

Kals respontchoù a zo bet digaset din, diou heb sinatur ; an teir divinaden genta a zo bet kavet gant an oll nemet gant tri. — Evit ar bedervet, ez eus faotou kalkul gant meur a hini. Unan hebken, ar c'henta hanvet, a zalc'h kompt eus ar bloaveziou bizeost.

O deus kavet ar peder respont, pe var dost :

— Laouik a Gervengy.

— Yvon an Dœuff, Treffiagat.

— Jeanne Prigent, Garros-Carantec.

— Mari-Anne Simon, Gorrékéar-Plouvien.

— Yvon Lhostis

— Yvon Milin } Bourg, Plouvian.

— Auguste Rest }

— Marie Pinvidic, bourg, Plougar.

— Jean-François Bécam, Kersauzon-Guiclan.

— René Lannuzel, Kerjosel-Ploumoger.

— Joseph Caroff, Kerdro-Saint-Thégonnec.

— François-Louis Caroff, bourg Saint-Thégonnec.

— Charles Kerrien, Croaz-Sav-Heol, Saint-Thégonnec.

— Louis Coat, bourg, Saint-Thégonnec.

— Jean-Marie Mazé, bourg, Henvic.

- Joséphine Corbé, bourg, Kersaint-Plabennec.
 - Emmanuel Bothorel, bourg, Loc-Mélar.
 - Nicolas Gourvennec
 - Jean-Marie Carn
 - Jean-Marie Cam
- } Kersaint-Plabennec.
- Francine Mao, Roskrenn, Saint-Divy.
 - Alain Goulven, Plouguerneau.
 - Félix Pors, Plouguerneau.
 - Anne-Louise Pouliquen, Ploudaniel.

Divinadennoù miz Gouere

- I. — A ia d'e labour en eur gana,
A deu d'ar gear en eur vouela.
- II. — Petra 'daol ar paour gant disprij var an douar
hag a zastum ar pinvidig gant aked en e
c'hodel ?
- III. — Me am eus eur c'hi
E penn ma zi,
Ne zant na ne harz
Mes krava 'vel eun tarkaz.
- IV. — Eur merour e penn eun atant a 750 lur a laka
en e sonj paëa e C'houel-Mikeal gant arc'hant
al leaz hag ar viou. Lakat a ra a gostez, ku-
chenn ha kuchenn, an arc'hant-se ha da benn
ar bloas e kav e yalc'h al leaz 900 lur hag en
hini ar viou 225 lur.
- O lakat dek miz leaz gant peb bioc'h, seiz litrat han-
ter bemdez gant peb hini, ha daou wenneg al litrat epad
ar bloaz, eus an eil mare ar bloas d'egile, pet bioc'h
hen deus en e graou ? — O lakat 18 gwennek an dousen
viou, ha 150 vi gant peb yar, pet yar hen deus en e borz ?
Pegement a chom gantan da lakat a gostez goude
paëa e c'houel-mikeal ?
- Ma chom gantan c'hoas kement all dious an traou all :
eost, kezeg, moc'h, etc., goude beva hag wiska an tiad tud,
a benn pet vloas hen dezo peadra da argoulaoui eiz
krouadur ha rei 1,000 lur gant peb hini ha derc'hel atao
2,000 lur en e yalc'h evitan hag e bried ?

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouged

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

§ IV. — PETRA LAVAR AN HOLL BOBLOU ?

An ene ne varv ket : setu aze creden an holl boblou e
peb amzer.

Me 'c'hoar avoalc'h e vez clevet tud o lavaret : « pa vez
maro an den, echu tout. » Ar re-zene gomzont ket evelse
abalamour ma z-int crouadurien skiantec, mes abalamour
ma z-int pec'herien. Spontet int dirag justis Doue, hag
evit pellaat ar spont-se dioutho e criont n'eus ket a vuez
all, e giz eun den aonic, pa vez oc'h ober hent en noz, en
em laka da gana var bouez he benn evit hardisaat.

N'e ket mouez an den e giz pec'her, a dleomp da zilaou,
mes mouez an den e giz crouadur skiantec.

Hogen an holl dud, unanic bennag lakeat a gostez, ho
deus credet er vuez da zont.

1. — Ar pezh hen discuez eo an enor a zo bet great ato
d'ar re varo hag an testiñ a zo bet roet ato da vuez peur-
badus an ene.

a) E pelec'h n'eo ket bet enoret ar re varo ? E broiou
dic'hrozet an amzer goz e veze savet dezho beziou caër
ha piavidic. En Itali e veler c'hoaz tiez bras, great e mod
couldriou, evit repui ludu ar re varo; en Ejipt e
chomer sebezet dirag an touriou iskis, hanvet pirami-
dennoù, a zervich da veziou; er Judee e caver ar
c'hrambou a veze cleuzet er garreg evit digemeret ar
c'horfou.

Etouez an dud gouez ez eus ker bras respet evit an

dud varo. Renket e vezont e lochennou sacr, pe lakeat e gueleou-ispill hag a vez staget ouz scourrou ar guez bras, bleuniou en dro dezho.

Ha dirag ar beziou-ze an dud a deu gant doujans da stoui, da bedi, da lavaret e tale'hont sonj dez ho re varo.

Perag e vez douget eun hevelep resped d'ar relegou ? Perag e vez kemeret ar vered evit eul leac'h sacr ? Daoust hag eun neubeudic poultren a virit kement a enor ?

Nann e guirionez, ma varv an den penn da benn.

Mes pobl ebed n'hen deus credet an dra-ze. An holl avad ho deus sonjet e peb amzer ne c'hell ket ar maro beza treac'h d'an ene hag e chom eul liamm bennag etre an dud veo hag ar re 'zo diskennet er bez. Setu perag e credont, fors peger gouez int, ober plijadur d'ar re varo o tele her sonj anezho hag o tiscuez d'ezho carantez.

b) Holl religionou ar bed a zeski ive ne varv ket an den penn da benn. Ne lavaront ket mad petra eo an ene, na penaoz e vev disparti dioc'h ar c'horf, na da beleac'h ez a, nag e pe stad eman ; mes n'emaint ket var var evit discleria e talc'h ar vuez goude dismantr ar c'horf.

Guelomp e herr gomzou petra 'zo bet credet etouez ar boblou brudeta, hag evel m'eo just, boulc'homp dre ar Vretouned.

Kenta creden hon tadou paian oa ne varv ket an eneo. Mont a reant euz ar bed-man da eun all. Goulz goude, ma z-oant bet e tud ha n'ho doa ket poaniet da zeski, na caret avoalc'h ar mad, nag en em zistaget dioc'h an droug e vezent digaset en dro e corf eun all da viritout an arzao eternal.

En eur verz savet gant ar barz paian Guenc'hlan ha deut beteg ennomp e clever eun ecleo dez ar gelenna-durez-se.

« Red eo d'an den mervel teir guech
» Kent evit arzao en davez. »

Ar memez paian, pa edo, emezhan, « en he vez ien, hunet (cousket) dous », a velas « penn lu », penn arme ar gristenien, an hini hen doa dallet anezhan, discaret er stourmad, eun touseg e corn he c'hinou. Ar barz a c'houlennas ouz an touseg :

« Na te lavar d'i-me, touseg
» Petra rez aze ' corn he veg ? »

Hag an touseg da respont :

« Me 'zo ama 'n em laket
' C'hortoz he ene da zonet.
Gan i-me vo tra via er bed
En damant glan oc'h he dorfed
E kenver ar barz ne jom ken
Etre Roc'h-Allaz ha Porz-Guen. »

Hervez ar barz paian, an ene ne varve ket, p'e guir ez ea dez corf maro ar c'habiten e corf udur eun touseg e damant an torfed hen doa great o talla Guenc'hlan.

Hervez tud an Anternoz ez oa eur baradoz hanvet Valhalla evit an dud galloudus a c'helle gounid anezhan, ar c'hleze en ho dorn. Ar re all a goueze holl e toull tenval an Hela, hag eno e vouelent noz-deiz d'ar sclerijen collet.

Hervez ar boblou slav, ez oa eur baradoz hanvet Rai hag eun ifern hanvet Nava.

Hervez ar Romened, eneo an dud vad a iea da jom en eul leac'h n'oa ket re zivalo, hanvet Elysee, hag eneo an dud fall a iea da eul leac'h a dourmanchou hanvet Tartar. Meur a boan a iea en ifern-ze. Lod a veze condaonet da c'houzanv eur zec'hed dez ar re c'harva e kichen dour fresk a dec'he bepred dirag ho muzellou (Tantale) ; lod all, da drei eb ehana, stag ouz eur rod (Ixion) ; lod all, da ruill eur garreg vras beteg lein eur menez, eb gellout morse dont a benn dez ho labour, rag ar garreg a veac'h savet a ziruille d'an traon (Sisyphé) ; ha lod all, da jom azezet epad an eternite (Thésée). Tud ar Greç ho doa ar memez credennou.

Hervez tud an Ejipt, an eneo mad a iea da arzao, pe da ehana, e kerc'hen Doue, hag an eneo fall a veze condaonet da vont e corfou anevaled lous.

Hervez tud Babylon, ar re varo, heñvel ouz teuziou eb furni, a veve dez poultren dindan an douar. Eneo an dud calonec a iea da azéza var gadoriou e kichen an doueez Allot.

Hervez tud ar Pers, an eneo a iea d'eur baradoz, pe d'eun ifern, hag a bade da neubeuta beteg resurrection ar c'horfou.

Hervez tud an Indez, an eneoù ne varvont ket gant ar c'horf, mes mont a reont da jom en doue Brahma, pe asgenel a reont e corfou diaoulou, loened ha plant zoken, pe coueza reont d'ar fin en unan deuz an eiz ifern.

Hervez tud ar Chin, brasa dever ar religion eo rei enor da eneoù an tadou coz ha beva en hevelep doare ma ne vezot ket eur vez evitho.

Hervez tud ar Japon ez eus ive eur vuez da zont evit an eneoù. Religion ho bro, hanvet Sinto, a lavar e vez ar re vad eürus epad an eternite, hag ar re fall maleürus.

Erfin, hag evit troc'ha berr, ar peza ziscuez e credet e buez peurbadus an ene etouez an holl baianed, eo ma veze lazet sclavourien an dud pinvidic evit ma z-ajent d'ho zervicha er bed all, ma veze lakeat armou gant corfou ar goazed en douar evit ma c'helljent en em zifen e rouantelez ar re varo, ma veze lakeat boued var ho beziou evit ma c'hellje an eneoù terri ho naon, ma veze roet hano an den maro d'ar c'henta ganet en he famill abalamour ma credet e teue da jom en he gorf...

E giz m'am eus lavaret, ar baianed ne c'houezont ket goall vad petra eo an ene, na petra deu da veza er bed all, mes credi a reont parfet ez eo treac'h d'ar maro.

2. — Hogen, eun hevelep creden a zo souezus, rag control eo d'ar peza veler, hag ar bobl a varn ato hervez ar peza veler.

Control eo d'ar peza veler. Setu aze eun den hag a zo bet gullet o veva epad meur a vloaz : mont ha dont a rea, dripi hag eva, cleve ha respont. Eun deiz a zeu hag ec'h ehan : ne finv mui ha ne zant mui. Trumm goude he gorf a zo dispennet, teuzet, eat e ludu.

Hag an ene, chomet eo ? Hervez an doare, n'eo ket. Ne ziscuez tamm ebet e-ve beo ; ne ro da zen deuz he gelou ; ne lavar ket d'an dud a zo glac'haret, abalamour m'eo tec'het dioutho : « Na vouelit ket, me a zo en ho kichen. » Ne jom ket var he lerc'h an distera tres a vuez. Hervez an doare, an ene a zo marvet gant ar c'horf.

Hogen, an dud a zo douget da varn hervez an doare. Abalamour an eol a gerz en oabl var a veler, ho deus credet, epad meur a vil bloaz, e ra bemdez an dro d'an douar. Var a veler ive, an den a varv penn da benn.

Perag 'ta neuze ar boblou n'ho deus ket hi lavaret : « Pa vez maro an den echu tout ? »

Perag n'ho deus-hi ket lavaret an dra-ze ? Abalamour ma z-oa control beo d'ho skiant.

« An ene 'zo eur spered, emezho, ha ne c'hell ket mervel. — Doue a zo fur ha n'hen dije ket lakeat ennomp c'hoantegez ar vuez peurbadus, ma ne vijemp ket bet treac'h d'ar maro. — Doue a zo just, ha n'hen dije ket lezet an den mad da c'houzanv er bed-man, ma ne vije ket bet eur recompans evithan en eur bed all. »

Assant an holl boblou a zo eun testeni galloudus deuz buez peurbadus an ene. Ma n'ho dije ket gullet sclear ar virionez-se, n'ho dije ket he frezeget a-unan, e giz m'ho deus great. Gouzout a reomp holl pegen dishenvel eo sonjou an dud divarbenn eun niver bras a draou. Peb hini a zo douget da varn hervez he interest, he dechou, he ioulou, he froudennou, he demps spered. An distera digarez a lak'unan da lavaret du hag eun all guenn. Ken aliez a zen, ken aliez a zonz, dreist holl pa vever pell an eil dioc'h egile ha pa z-eo dishenvel ar giziou.

Abalamour da ze hon deus guir abeg da gredi ne z-eus nemet nerz ar virionez hag a c'helle lakaat ar boblou, daoust d'ar c'heit ha d'ar c'hemm a zo etrezho, da lavaret gant eur vouez : an ene ne varv ket.

(Da gendalc'her).

J.-F. CAER.

An Aotrou Duc

PERSON MONTRouLEZ

E c'houel hanter-kant vloaz belegiach

D'ar sul kenta a viz eost, an aotr. Duc, chaloni a enor, person Montroulez, en deus kanet e oferen hanter-kant vloas en e ilis parrez Sant-Vaze.

Montroulez a bez a oa var sav, laouen o tont d'en em voda endro d'o ferson koz ; eun niver bras a veleien, vardro eur c'hant, diredet a bep tu, en o zouez oll pennou bras an eskopti hag e gureet koz chomet oll e vignonet.

An aot. 'n eskob a dlie dont ivez evit diskuez d'an aot. person ar stad a rea anezhan ha rei d'ar gouel ar brasa lufr. Siouas ! eur c'hlenved poanius a viras outan, mes rei a reas d'e vikelet vras kemennadurez da ober en e leac'h, da lavaret da Montroulezis « pe seurt stad a rea » eus o ferson ; eus e skiant, eus e furnez, eus e gente- » liou eun, sklear, difazi, eur gwir sklerijen evit diskues » an hent mad ;

» Pe seurt stad a dlient da ober eus eur beleg hag a zo » bet, en oll parrezion m'eo tremenet enno, e Plougas- » nou, e Garlan, e Plougonven, e Douarnenez, e Mon- » troulez, eur skuer evit e barrisioniz hag evit e gen- » vreudeur, atao prest d'al labour, aketus da bedi, aketus » evit ar re glanv, aketus da brezeg ;

» Eus eur beleg ha ne zinac'has morse rei e boan, e » nerz, e galon, e arc'hant, kement en devoa, evit mad e » barrisioniz ;

» Eus eur beleg en deus redet epad hanter-kant vloas » an eskopti var zikour e genvreudeur er misionou, atao » var ar bâr, hag atao eost puill var e lerc'h ;

» Eus eur beleg hag en deus stourmet dispount evit » difenn gwirion Introun Varia ar Vur, patronez Mon- » troulez, hag a enep al lezennou difeiz evit miret eneoù » ar vugale ; en deus savet skoliou kristen e Plougonven, » e Douarnenez, e Montroulez ;

» Eus eur beleg, ha dezan da veza alies diskleriet gwi- » rionezou pounner da glevet, en deuz miret daoust da » ze mignoniach an darn vuia hag istim an oll. »

Lorc'h e oa e Montroulezis o klevet eun hevelep meu- leudi eus o ferson karet ha doujet, muioc'h kals eget na oue en aot. person e-unan, ne vele en daolen hir-ze great eus e vuez nemet eur gompt hir ive da renta da Zoue ; hag e lezas e galon da gomz d'e barrisioniz hag e gomzou a yea var eun ive beteg goueled o c'halon. « Hanter-kant » vloas belegiach, emezan ! An oferen lavaret bemdez » epad an hanter-kant vloas-se ! Pebez eur-vad eo bet » kement-se evidon ! Mes ive pe seurt frouez am eus-me » tennet eus kement a c'hrasou ? Va Breudeur, unanit o » mouezion evit pedi evit o person koz. »

Da genver eur gouel ker kaer, *Feiz ha Breiz* ne c'hell ket chom heb kas he gwella mennoziou a vuez hir hag a

eürusdet beteg an hini a zo bet edoug e vuez, euspen eur mignon, mes eun tad eviti. — An aot. Duc a oue unan eus ar re o deus great ar muia evit hen asbueza goude ar maro bihan great ganti, eus adaleg miz ebrel 1884 beteg ar 25 a viz maë 1899.

A-unan gant an Tad Korantin hag an aot. Fleury, person Landerne, e roas e hano evit ma vije savet ar *Feiz ha Breiz* koz hag e roas dezi evit mennoz :

1° Ober ma vije implijet ar brezoneg er skoliou evit sikour da zeski ar galleg. — 2° Skigna al lebrion brezoneg, moulla ar re goz anavezet evit beza c'hoas talvoudus, hag ober re nevez. — 3° Klask an tu da rei d'ar brezoneg eur vuez krenvoc'h... — Ar mennoziou-ze harpet gant eun den ken brudet evit e skiant, ne c'hellent nemet beza digemeret mad. Ar *C'hannad* a oue savet, ha digemer mad a gavas. Eat eo var araog ha kresket en deus braoik gant he oad. Mes aoun am eus n'o dije al lennerien ankounac'heat ar c'henteliou hag ar mennoziou o doa great eviti e faeron bras.

F. CARDINAL.

Tri ganfart eat da dapa Morillonet

Tri oant ha tri ganfart, m'er promet deoc'h.

Kou, ar c'here ; eun hanter-kant vloas den bebag, ber a c'houzoug ; ber a c'har, ledan a chouk ; ne ba ket pell etre e zaou benn, mes krapet mad oa oue e zouar ; eur pennad bleo rust dezan ken fetis ha ken du ha re eur pennoc'h karta chene ; gourannou ken du ha ken drus hag e vleo ha dindanno daou lagat du o vervi evel daou gef tan ; eur fri kaouenn, eur ginou lachevre, eun helgez baz-dotu ; eur baro, liou ar pot-fer a bigne beteg e zaou lagat ; n'o zroc'he nemet bep pemzek dez pe teir sizun, rag paea a ranke tri gwennek hag eur banne d'ar barrukenner evit en ober ; ha c'hoas ne c'houneze ket kalz, rag dallet e veze e otenn ken alies gwech ha ma tremene var dremm Kou. Setu poltred hon aotrou ; en anaout a reoc'h breman er c'henta m'er gweloc'h.

Mes n'eo nag ar vent nag an nerz eo a ra an den ; pe seurt spered den eo ?

Oh ! darn a lavar oa ganet d'ar zadorn da noz ha badezet goude koan ; mes kement a deodou fall a vez kavet breman etouez an dud !... Ne ouie na lenn na skriva, gwir eo, daoust dezan da veza bet tri bloas o riboulat ar skól ; mes an hanter eus an amzer-ze oa eat da ober skolig-vij, hag an hanter all a dremenas oc'h ober yudazerez d'e gamaladet. Daouzek vloas oa pa reas e bask kenta, ha ne c'hellas morse ober e drede, re goz oa.

— E c'hellit kredi, ne oa ket eun doktor var ar relijion. Mes n'eo ket red beza doktor evit dislavaret ar veleien ; anez-se ne ve ket kement a glabous divar benn ar relijion. Evit Kou, da vihana ne vanke morse da c'hlaourenna var e berson ken alies gwech ha ma veze eur banne dindan e fri. Ne lavaran ket en dije great bemdez !

Var e vicher a gere, ne oa na gweiloc'h na falloc'h eget eun all. Red eo lavaret goulskoude ne lakea ket merc'h an aotrou mear ober he bouteier gantan. — An dra-ze ne vire ket outan da gaout hostizien ; rag pa vezet bet eur vech, n'oa ket brao trei kein dezan... Hum ! Kou oa venjansus, ha ma veze kavet avechou ar c'hlouejou e kreis an hent bras, tor-didor... ar c'hlouejou-ze ne oant ket eat eno o-unan.

E c'hellit kredi, n'en doa ket kals a vignonet etouez an dud a zoare, ar pezh ne sinifi ket n'en doa kamalad ebet. Kamaladed en devoa ha meur a hini, oll dibabet etouez paotret ar banneou ; mes en o zouez daou, dreist oll, prest o daou d'en heuill beteg... an hostaliri kenta : Bi, ar c'hemener, ha Lân Kof-Yod.

Bi ar c'hemener n'en doa ken henvelidigez gant Kou nemet e gornaillen hag e goustians. Kornailen ha koustians, avad, oa ker frank ha ker frank dezo o daou. — Evit an diavez, Bi oa ar c'hontrol-beo eus Kou. — Eur penn moal, eun dremm stris, eur fri hir beget evel eur minaouet, great, anat, evit beza fourret e pebleac'h ; var e zremm liou ar grampoezen genta. Dindan ar penn-ze, eur c'houzoug hir, eun divreac'h hir, biziet hir ha kamm avechou, divesker hir ha moan, ar bragez o flapat outo ; m'en dije gallet euna ez-vad e gein, ne vije ket bet re eur skeul dezan da lakat e dok var e benn, mes gravazok oa

ha kromm ; m'en dije bet eun treid evel ar re all, morse eur seurt perchen n'e dije bet gallet chom en e sav ; mes eun treid en devoa goest da c'holo tri hent-kar ; ne oue ket re eus kroc'hen eur vioc'h vad evit ober eur re voutou-lêr dezan. Kou eo a rea e vouteier dezan ha n'o faë ket hirroc'h eget ar re all, pa baë anezo.

Bi oa izigner ar gompagnunez. Anaout a rea an dud e seiz parrez tro-var-dro hag ar c'heleier eus ar bed oll ; malheur d'an dud yaouank a c'hoantea dimezi ma ne vichent ket var e gahierou ; sur oant da veza duet gant hor c'hanfart. Hen eo a zitoure an taoliou da ober ; hen eo a gentelie Kou, a floure e gein dezan, a domme ar forn hag a zrebe ar bara tennet gant e gamalad.

Dibaot oa dezan lakat e zorn da zikour ober ar geustouren ; er goudor e mare ma veze taoliou da zastum hag en em gavout a rea atao pa veze eun dra benag da ranna. Kou oa ar bleiz, Bi al louarn, Lân an trede oa an azen great evit dougen ar zamm.

Kof-yod a veze great anezan abaoe m'hen doa great ha gounezet ar bariaden da zrebi eur podad yod aozet evit eun tiad tud. N'hen doa na ti nag ôz. Den na ouie nag eus a beleac'h e teue, na da beleac'h e zea. — Krafer oa dre vicher ha redet a rea ar vro o klask traou da grafja, pillou da brena, pe aliesoc'h eun dra benag da beka n'eus fors dre be hent. Bep bloas, e mare goueliou Nedelek e rea eun droiad a zaou pe tri miz e bro hor c'hanfartet, ha bep bloas ive heb mank e teuze eno ar gwenneien hen deze gounezet pe laeret hed an anv.

* * *

En em gavet oa adarre d'ar mare ma oa boas. Kou oa var c'hed anezan ha ne zaleas ket da glevet vardro pe seurt karter edo e vignon Lân o kluda. Mil lorc'h ennan, rag sur oa adarre da deuka gwinn-ardant marc'had-mad. Hag hen da vit Bi eur sadornvez da noz :

— Gouzout a res, Bi ; en em gavet kof-yod.

— Ia, eme ar Bi ; deac'h edon o c'hriat e ti Stephan an Tigreat pa deuas ar c'hrafer da c'houlenn lojeiz.

— Ac'hanta, Bi ! reut eo e c'hodel ? Petra leveres ?

— Reut e c'hodel ! me n'oun dare, Kou. Ken truillek eo a biskoas. Goulskoude, seder oa e lagad. Me gred e

c'helli distaga adarre eur banne benag dious e... divar e goust. Lavaret em eus dezan e vezimp varc'hoas goude an oferen vintin en hostaliri Yan an Intanv.

— Mad ar stâl neuze, eme Gou. Mes penaoz en em gemerimp evit lakat anezan da zigeri frank e yalc'h ?

— Penaos ? penaos ? Te zo atao evelse. Daoust ha n'out ket gwelloc'h chaseour egedon-me. Kinnig dezan eun dro chasé.

— Mont da chaseal gant Lân, eme Gou en eur c'hoarzin. Kouls 've din kas Gutu goz an ti all ganen. N'eo mad Lan nemet da dapa Morillonet.

— Just avad ! Kinnig dezan mont ganez da dapa Morillonet. Te gavo an tu brao-bras da zila dezan e pleg e skouarn eo red kaout eun dra benag d'en em ziuall ous ar riou.

An nozveziou 'zo fresk er mare-man ; red 'vezo dezan kaout eur voutailad pe ziou a hini mad da domma e izili. Hon lod hor bezo, bez dinec'h.

— Oh, ia ! hon lod hor bezo, sur ! Te deuio ive, Bi ?

— Va Doue, evit ober plijadur deoc'h. Ne garan ket, goulskoude beza o redet an noz ; mes evit eur paotr chentil evel-dot-te, Kou, ne ouffen morse ober re.

— Mad, mad ! eme Gou, da betra komplimanchou etrezomp ; ni en em anaves. Mes daoust ha ne ve ket gwell gedal noz ar Pelgent evit ar Morillonet ? Araog an noz, varc'hoas, me vezo va zenklennad ganen. En eur c'hedal noz ar Pelgent e mije diou e leac'h unan. A bell zo me zo seac'h va gourlanchen...

— Oh ! na te zo lonk-e-sizun, Kou. Eur vaouez eürus var an tam douar-man eo...

— Piou-ta, neuze ?

— An hini a vije bet da hini-goz-te ma vijes bet dimezet.

— Farser má 'zout ; ha da hini-te ?

— Oh ! me n'oun bet morse klanv gant ar c'hoant dimezi. — Ma lavaran did eo gwell varc'hoas eget da noz ar pelgent eo, abalamour da noz ar pelgent e kavimp adarre fret d'on izign en eun doare pe zoare. Mes varc'hoas e lavarin did penaos eman va sonj. Mall eo din mont d'ar gear.

— Eur banne a gemeri, kement-se, a lavaras Kou.

— Ia, eur banne, ma keres, mes nan daou. Allouarn koz ! Kontant oa da eva divar goust Kou, mes nan da bæa d'e dro.

Antronoz, an traou a dremenas evel m'hen doa lavaret Bi ar c'hemener. — An tri ailloun en em gavas e kenver an nor-porched evit an oferen-vintin ; ha kerkent ha ma oue achu e zejont var eün d'an hostaliri, da di Yan an Intanv evel ma oa klevet etrezo. Lân a c'houlennas peb a vanne tako — Kou a oa eur paotr brao, a c'houlennas eun all d'e dro. Bi ne gredas ket chom varlerc'h. Prest e oue staget gant eun eil tro. Lân hen doa kement a draou da gonta ; he komanse dija Kof-Yod da veza bisteod. Kont an dro chase oa deuet.

— Neuse ta, Bi, ar Morillonet a zo evel lapouset ?

— Pa lavaran did, eme Bi, ha labouset bras soken.

— Hag e teuont da domma da gichen an tân ?

— Heb mank, a respontas Kou. — Mes diouall da spounta anezo, aounig int evel an heizez, ha ma ne dao-les evez e zaint kuit. Red 'vo did chom habask e kichen an tân.

— C'hui ne vezoc'h assamez ganen ?

— Oh, nan ! unan a zo avoalc'h da ziuall an tân, daou a ve re. Ni ielo er c'hoat da zichoual anezo.

— Hag e vezont gwerzet ker ?

— Ker, va faotr, a lavaras Bi ! Ia, ker int sur. An disterra anezo a vez gwerzet hanter kant lur da nebeuta, hag ouspen soken pa vez kavet eur parizian benag d'ho frena.

— Hag ez euz kals eus al loened presius-se e koat-ar-roc'h ?

— Ia, hag e koat Journé ive, ha vardro an tarroz. En tarroz eo e vezo great an tantad tân evit na vezo gwelet gant den. Arabet did, eme Bi, lavaret grik da zen. Ma klevje an dud, kals o dije c'hoant dont ivez ha neuse e vemp sur da ober tro venn. Ar Morillonet zo traou aounig ; an disterra trous a ra dezo tec'het.

— Me vo mud evel eur pesk, a respontas Lân. Ember neuse, Kou, e teuin daüidot.

— Ia, eme Gou ; mes ne ankounac'ha ket digas ganez peadra da domma hon diabarz. Eur voutailad rhum 've ar gwella tout. Netra gwelloc'h evit miret ous an arrhumadur.

— Bez dinec'h, Kou, digas a rin ganen ar pez a vo red. Ar Morillonet a dapimp a baeo ar skodenn. Mes mall eo din mont da glask va lein da di Stephan an Tigreat. Kenavo ember o taou !

Ha Lân kof-yod kuit.

Kerkent ha ma oue troet e zeulioù gantan, an daou gomper a zirollas da c'hoarzin.

— Ne gave ket d'in, eme Gou, e oa ker zot-se.

— Oh, eo ; ha sotoc'h c'hoas eget na zonzes. Rag en noz-man, morillon ebet, a c'helles kredi na deuo da gluda en e vonet Segovi da Lân, ha daoust da ze ne vezo ket dizounet, te velo. Ha ne ve ket mad e vije ken nebeut ; rag ezom hôr bezo anezan adarre dimerc'her, da noz ar pelgent, var eun hevelep digarez.

— Da betra, da noz ar pelgent, a lavaras Kou. Lavar din da zonzj, Bi.

— Ia-da, mont a ran d'hen lavaret. N'ec'h eus ket a zonzj, te, eus ar pez a oa c'hoarvezet ganeomp varlene, d'ar memez mare ? Evit eun tamik trouz hor boa great en ilis d'an oferen hanter-noz ; evit beza miret ous merc'hed Kerillès da gana o c'hantikou sot, ne meus mui nemet trabas gant ar merc'het-se abaoue. (Bi breman oa kounnar en e zaoulagat, e vouez oa garo). Sonj ec'h eus eus poull-kanna Keravon : Edon o tremen dre eno e mare ar bloaz nevez. Eur strollad merc'hed yaouank eus Kerillès oa eno o kanna ha pa veljont ac'hanoun, e stagjont oll da youc'hal varnoun evel var eul loen gouez. « Sell, emezo, » ar c'hemenner hir ! beac'h dezan ! » Hag hi en dro din gant o golveziou, evel eur vanden viltansou. « Ah ! Ah ! » kemener daonet, te az poa miret ouzimp da gana da » noz ar pelgent ; breman, te ia da ziskana d'az tro ! Alo ! » beac'h dezan, merc'het ! an tân 'zo en e gornaillen gant » an odevi, red eo hen distana el lenn ! »

Hag e ouen soubet ha dizoubet ganto el lenn-ganna, ha pa c'hoantean tec'het, eun taol golvez a gleiz, a zeou, adrenv, araok a rea din chom habask... Hag abaoue, ne c'hellan mui tremen dre eno nag a dost soken heb ma savfe ar c'hoarz divar va fenn, heb ma kleffen ar geriou goapaüs o flemma va diskouarn. Oh ! Kou, red eo din kas an dors d'ar ger d'ar c'hoz merc'hed divalo-ze ! Hag evit an dra-ze hor beus izom eus Lân Kof-Yod. Ne c'hellan

ket en em ziskues re, rag promettet ez euz din kement all pe vuioch ma tigouez din finval. Mes me hen talvezo dezo, ha Bi a zave e zorn serret er vann.

— Mad sur ! mad sur ! a lavaras Kou. Me ive em eus eur gont da regli gant ar merc'hed-se.

Din-me o deus great ivez ker gwas, pe gwasoc'h eget dide. Daoust ha n'eo ket hi o deus palastret ac'hanoun gant yod. Edont o flipata ac'hanoun abalamour d'ar pelgent, o lavaret din e youc'hen gwasoc'h eget eun azen. Ha me, evit farsal hag ober dezo tevel, ha kregi en unan anezo, ober an neuz da bokat dezi. Hounnez a ieas en eur gounnar rus : « Loen vil, emezi, chom a ri habask ! » Hag hi d'ar red da bod ar yod ha teuler eur grabanad din ous va fas. Kerkent ar re all a ieas da bod ar yod evelti ha palastri ac'hanoun, penn kil ha troad. Red oue d'in mont da guzat hed a hed an deiz er c'hoat tosta ha gedal an noz da zont d'ar gear. — Abaoue e kement leac'h ma zan, goazet ha merc'hed ne ehanont d'am flipata. Ia, ia, beac'h dezo, Bi ! petra e peus sonj da ober ?

— Petra da ober ? Klev ac'hanoun. Red eo rei eur spountaden gempen dezo, unan a ne ankounac'haint morse. Red eo dizoun anezo eus pelgent ha dibelgent. Gouzout a res e rankont, evit mont d'ar bourk, tremen dre ar Poull-Korn.

Eno ez eus eur franchizen. Var ar c'hleuzioù, tro var dro dezi e lakimp goulou. Ar c'hantolorioù a vezo betterabez kleuzet evel pennou-marô, great toullou dezo e plas an daoulagat, ar fri hag ar ginou. Ous bizier e stagimp anezo pe ous eur c'hef derô benag. Ar bizier hag ar c'hefiou a vezo gwisket gant truillou. Lân a zo pillaouer pa gav pillou da brena pe da laerez, a gavo deomp peadra d'o farda, ha me a zo kemener, paotr, hag a ouezo o c'hempen a zoare. Hag ouspen, noz e vezo, setu ne vezo ket red e vent fichet dispar. — Hein ! Petra leveres ? — Lân a jomo da ziuall ar Poull-Korn, var digarez gedal ar Morillonet adarre, ha ni a dec'ho kuit ma sav beac'h varnomp.

— Te zo eun higen, Bi, a lavaraz Kou, mad ! mad sur eo !

— Gortos ! n'em eus ket lavaret tout did c'hoas. Ni a

vezo er c'hoat so a úz d'ar Poull-Korn, ha pa velimp ar merc'hed hag ar goazet spountet, strafuillet, strobinellet oll, neuse e keimerimp peb a linzer venn hag e redimp var o lerc'h en eur vlejal... Me 'zo sur e tizonimp tud ar c'harter milliget-se eus stulten ar pelgent. Ar person a oremuzo en doare ma karo en e ilis goullo, mes tud da respont dezan n'hen dezo ket kals. Ha neuse e dro a déuio ive divezatoc'h. — Sonj az pezo, n'eo ket ta ! Te zigaso ar goulou ; gant daou bakat e vezo tra avoalc'h, rag daou pe tri damm a raimp eus peb goulaouen.

Kou a dride e galon. Ne ouie mui lavaret nemet : Te zo eun higen, Bi ; mad, mad sur eo.

— Ha breman, a gendalc'has Bi, ger da zen ebet ; netra soken da Lân ; me lavaro dezan petra c'hedan digantan, pa vezo deuet ar mare. Klevet eo ?

— Ia, ia ! klevet mad eo, eme Gou.

— Kenavo neuze en abardaez-man. Gra da Lân digas diou voutailad gantan e leac'h unan. Ne vo ket re. Dâ vo deomp rei louzou kousket dezan, evit na vezo ket re inouet, hag evit ma c'hellimp rei da gredi dezan hen dezo manket ar Morillonet dre re gousket.

Hag an daou orystal a ieas peb hini dious e gostez.

An traou a dremenas evel m'hen devoa lavaret Bi. — Kerkent hag ar serr-noz Lân, eur mellad penn-bâz en e zorn, eur bisac'h ous e gein ; Kou, eur penn-bâz hebken gantan, a yeas da skrabat prenestr Bi. Heman a zigoras trum ; eun taol lagad a roas var bisac'h Lân ; bosset oa dious an daou du ; dremm Bi a laouennas raktal. Prestik goude, an tri ganfart oa var hent Koat-ar-Roc'h. Ne zechont ket a bell arag ehana. Er c'hougn-tro kenta e oue great eun asezen, oh ! netra nemet evit tanva ar rhum deuet gant Lân : kavet e oue mad-tre. Rag-se e oue great dioc'htu eur boulc'ha mad d'ar voutail. Eur boulc'ha, a lavaran, sûr ! an diou drederen eus ar voutail a oue lipet en taol kenta. Pa stage Kou ganti, ne ouie mui peur distaga e vuzellou ; ha dre ma oa c'hoas tomm ar forn abaone ar mintin, Lân ha Kou a oa mezo mad p'en em gavchont er c'hoat.

Bi a zalc'he gwelloc'h e benn. Hen eo a enaouas an tân, a verkas e blas da Lân, dindan eur c'hef dêro, e benn-bâz en e gichen, a gemennas dezan, eur vech c'hoas,

beza var evez mad eus ar Morillonet pa deujent da domma, ha kaout e vaz prest da derri o fenn outo, pe da vatouelli anezo da vihana, « rag ar re veo a vez gwerzet kals hirroc'h, emezan. » — Lân a bromettas tout.

— Breman, eme ar Bi, Kou ha me a ia er c'hoat da zichoual anezo. Varc'hoas vintin e tigasi deomp ar pez a pezo tapet, rag trederen ha trederen émaoump. Sonj a po ?

— Ia, ia, eme Lân, a oa dija morgousket ; evomp eur banne all araog ma 'z eoc'h kuit.

Er vech-man e oue disec'het pis ar voutail. Eun all a jome. Mes ar Bi hen devoa gorrennet brao-bras anezi dindan e zaro. Aoun hen devoa m'oarvad na vije bet krenvet Kof-Yod oc'h ober re gofad ; ha neuse n'eo ket pec'hed ober eun taol fin da c'hinaoueien evel Lân ha Kou.

— Alo, Kou, deomp en hent.

Hag hi er c'hoat o daou. Bi a anaveze ervad an oll gwenojennou. Trec'hi a rejont berr, ha prest goude e oant o daou var an hent bras. N'oa ket re abred, rag Kou a stoke e dreid ous kement kef oa var an hent. Ne vele mui nemet gant e c'hinou. Eur c'hart-heur goude e roc'hent o daou en o gwele ; ha Lân ne rea ket nebeutoc'h e kichen e dan er c'hoat.

Piou oue souezet antronoz vintin pa zihunas, n'eo ket dies hen divinout. Ar paour keaz Lân a oa sabatuet oll. Ne oa tam ebet var e du ; poan hen devoa en e vleo. Ne ouie ket d'ar just perag e tihune e kreis eur c'hoat. — A nebeudou, freskadurez ar mintin a zigoras e damig spe-red, hag e teuas da sonj dezan eus ar pez a oa tremenet en derc'hent. Klask a reas e voutail, rag seac'h-korn oa e gornailen. Mes klask ha klask a c'helle ; ne gavas nemet e visac'h, eur voutail c'houllo ebars.

E c'hellit kredi, e oue mall gantan mont da vit Kou evit gouzout da beleac'h oa eat ar voutail all. Mes Kou ne ouie ke muioc'h eget Lân. Hag hi o daou da vit Bi. Er gear edo c'hoas. Kerkent eman a zivinas evit petra oant deuet, hag e sonjas dizrei ar gaos :

— Ac'hanta, Lân, pet e peus tapet ? a lavaras ar Bi da Lân en eur ober eul luchaden da Gou.

— Pet ? Hini ebet sûr, eme Lân, mezeg.

— Hini ebet ! ha goulskoude ni hor beus dichouet kalzig ; pemp pe c'huec'h da nêbeuta hor beus gwelet o vont en eur c'hournijal varzu an tân. Me so sûr, te oa kousket.

— Kousket em eus great sûr eun tachadig. Ne oan ket evit miret, kaer em boa frotta va daoulagat.

— Klev, Lân, re e poa evet. Diou voutaillad rhum ! an dra-ze oa savet d'az penn. Gwaz a ze ! Gwaz a ze ! Eur vech all e vezi furroc'h, Lân ; rag mont a raïmp dezo adarre. Morillonet a glaskomp, Morillonet hor bezo p'e gwir ez eus anezo, hag aleis, er c'hoat. Ar mare d'o chas-seal 'zo breman, ha dimerc'her, mar keres, e stagimp ganto adarre. Mes diouall da veza mezo, er vech kenta.

— Oh, ne vezin ket, eme Lân ; ne vezin morse mui soken, re a dân a laka er gornaillen goude. Bi, ne pije ket eun dra benag aze da rei deomp da eva ?

— Eun dra benag, eme al louarn Bi, eo da ; me gred ez eus eur fonsad gwin en armel ; gant eur banne dour ne vo ket re fall. M'eus aoun na ve savet dien varnan.

— Ro ar pezh a giri, mes en han' Doue, na zale ket. Eur bannegwin mourfound, goloet a vleun, a oue digaset var an daol. En despet d'e zoare fall, hon daou oristal a stagas dezan hag a benn nebeud ne chome mui eul lom er voutail ; ar pot-dour e-unan a oue dizec'h et.

P'o devoa torret o sec'hed, Bi a sonjas disklerria e blan evit noz ar pelgent.

— Red 'vo betterabez bras. Te gavo anezo, te, Lân ?

— Betterabez ! Oh, ia. E lap-karr Stephan an Tigreat, el leac'h ma 'maoun o kousket, ez eus forzik anezo, re rus, re venn, re velen, re marellet, a bep seurt.

— Mad eo neuse.

STEUENNET GANT LAOUÏK BEG-AR-SPINZ.

M. Louis Lalan, Vêr à Plougoulm.

Da genderc'hel.

Tadou ha Mammou, en han Doue Na gasit ket ho pugale, da Skoliou an Diaoul !

Bloaz a zo da genver ar miz-ma, c'hweac'h ha pewart ugent eskok Frans a embanne dre ar vro, eul lizer o devoa savet holl a unan, evit lakât ar gerent kristen a zo c'hoaz eur bann spered en o empenn hag eul lomm goad, en o c'halon, da deuler evez muioc'h eget biskoaz war ar skoliou a c'hed o bugale, ha da welet ar c'hemm a zo etre skoliou ar c'houarnamant, *dizoue* dre lezenn abaoue ar bloaz 1882 ha *diaoulek* e meur a barrez dre al levriou hudur hag ar c'homzou difeiz a zo gant ar mestr-skol, hag ar skoliou kristen a zav ar vugale e doujans Doue hag o laka barrek brao bras da ober o zreuz war an douar.

Daoust ha re abred e oa ?

Seiz vloaz war 'n ugent a oa edo skoliou ar c'houarnamant o fallât euz an eil bloaz d'egile, ha seiz vloaz var 'n ugent a oa edo ivez spered, furnez hag evurusted ar vro o teuzi tamm ha tamm hag o vont da netra.

Er bloaz 1875 e oa 5,000 den oc'h en em laza.

Er bloaz 1904 e oa 9,000.

Er bloaz 1875 e oa 42,000 den foll en hospitaliou.

Er bloaz 1904 e oa 70,000.

Er bloaz 1876 e oa 250,000 torfetour hondaonet el lez-varniou.

Er bloaz 1905 e oa 556,000.

N'eo ket war evurusât, war speredekât ha war furât eo ez ear er vro, dre ma c'hoantear kas Doue er meaz anezi. N'oa ket souez eta da Eskibien Frans, o deuz savet ar vro en amzer goz hag o deuz preder gant he amzer da zont, sevel eun tammik o mouez, pelloc'h !

Seiz vloaz war 'n ugent a oa edo enebourien an drouk o vont en dro gant o labour, ha n'en em glevet ket da ziarbenn anezho.

« An Iliz, eme Vriand (1), a zo eur geraden kousket, he

(1) E 1907, eo e lavare an Aot. Briand an dra-ze.

Briand eo tad lezenn an disparti etre an Iliz hag ar

» mogeriou a zo eat o'hanoliou diwar o zro, he sanailhou
» a zo goullo, he armeou a zo tano, *he mistri moreded* ;
» ma ouezomp an tu hag ar mare da goueza warnezi, ema
» deomp, hag ema fiastret, hag ema great ganti. »

A drugarez Doue, ma oa moredet mistri Iliz Frans, n'oant ket moredet kalet, rak youc'hal o deuz gellet araok m'o deuz bet amzer, potred ar Briand da ober o reuz penn da benn hervez o youl, hag ar youc'hadenn-ze breman a red euz an eil eskopti d'egile hag euz an eil penn d'egile d'ar Frans. Ha kén bouzaret ha kén kounnaret eo ar Briand ouz he c'hlevet, m'en d'euz roët urz da gas an Eskibien d'al lez-varn, evit ober dezo tevel.

Hag abalamour da ze, hon deuz gwelet er sizunvesiou diveza-man, eur c'hardinal, hini Bourdel, an aotrou Andrieu, eun arc'heskob, hini Auch, an aotrou Ricard, an aotrou Laurans, eskob Cahors, an aotrou Marty, eskob Montauban, an aotrou Gauthey, eskob Nevers, an aotrou Gieure, eskob Bayonne, re all c'hoaz m'oarvad, ha beleien n'ouzon ket ped stlejet dirak al lez-varniou abalamour m'o devoa lavaret — « ez euz **lezennou fall, hag eo » mad deomp, ha red zoken dizenti outo, » — « ha skoliou fall, hag eo digalon an neb a gas e » vugale dezo. »**

Kondaonet int bet, na petra 'ta ! Kardinal Bourdel da 600 lur amand, Arc'heskob Auch da 500 lur amand, hag ar re all da vuioe'h pe da nebeutoc'h, hervez liou o dilhad hag himor o barnerien.

Mez, ar pezh a glasket, n'eo ket tizet ; an Eskibien, e leac'h tevel, nemed sevel muioc'h-mui o mouez ne reont ken ; e leac'h kaout aoun, hardisât atao eo a reont.

Selaouit kentoc'h.

— « Stad ar gatoliked e Frans, eme ar C'hardinal » Andrieu, Arc'heskob Bourdel, n'eo ket da veza gou- » zanvet ken, hag ezomm o deuz da stourm goenv ha

*c'houarnamant, hag eur miz zo eo d'uet da veza mestr-
mevel an aotrou Fallières, e plas Clemenceau. Clemenceau
a oa eur pabor euz ar re voasa, Briand a zo eul louarn euz
ar re finna ; n'am bize ket fisiet pemp gwenneg er c'henta,
n'en eman ne fisifen ket eul liard toull !*

» c'houek, evel o breudeur en Iverzon, en amzer O'Con-
» nell hag en Allemagn en amzer Bismarek. An Iliz a
» laosk Sezar mestr en e di, da Zezar, lezel an Iliz mestrez
» en he hini. »

— « Galloud ebed war an douar, eme an aotrou Ricard,
» arc'heskob Auch, lezenn ebed, gourdrour ebed, anken
» ebed ne deuint biken a benn da jadenna hon teodou
» abalamour ma zeuz eun dra bennak krenfoc'h eget bar-
» nedigesiou ha gourdrourou an dud, oc'h ober deomp
» mont war araok, hag eo an anaoudegez hon deuz euz
» hon dever a bastor, hag an doujans hon deuz rak bar-
» nedigesiou an Aotrou Doue. »

— « Ne c'houlennan ket, eme an aotrou Laurans, eskob
» Cahors, d'e varnerien, ne c'houlennan ket ouzoc'h
» klask eur bern digaresiou da guzat ar pezh a damaller
» din, nak absolvi ac'hanon betek gwelet divezatoc'h
» penaoz e rin. Evelse, eo e rear d'ar re yaouank, ha me
» am euz seiz vloaz ha tri-ugent ; — d'ar pennou skanv,
» ha me am euz pouezet va c'homz araok he lavaret ; —
» d'ar re o deuz keuz, ha me lavar deoc'h n'am euz tamm,
» na c'hoant ebed d'en em zislavaret. »

— « Ar skoliou dizoue eo goasa ha skrijusa darvoud a
» c'helle skei hor bro, eme an aotrou Delamaire, arc'hes-
» kob Cambrai, hiviziken, ne zamantimp da netra ebed
» ken, evit stourm outo. »

— « Enebi a raïmp ouz ar skoliou-ze beteg ar maro »
eme an aotrou de Cabrières, eskob Montpellier. »

— « Neo ket ar mare da gila, eme an Aotrou Henry,
» eskob Grenoble, pa weler kement all a reusiu o tont
» war ar vro. Lavaret a ran, lavaret a rin, paea rin, pe
» ne rin an amandou a dapin ; *Mont a rin ouz red d'ar*
» *prizon* ; mez eun dra bennak a vezo chenchet e Frans,
» en deiz ma vezo bet eun Eskob er c'hloz, evit beza ene-
» bet ouz lezennou fall diouanet e pennou tud falloe'h
» c'hoaz ! »

— « Eun deiz a deuo, eme ivez an Aotrou Duparc, hon
» Eskob karet, eun deiz a deuo hag ar Vretoned, e leac'h
» plega kén, a zavo o fennou er vann, hag a enebo betek
» ar goad, o beleien hag o eskibien gant ar re genta ! »
Setu aze komzou Eskibien, da lavaret eo komzou tud
hag a oar ervad petra leveront.

Ma kondaonont skoliou, levriou ha mistri-skol zo, n'eo ket abalamour m'int skoliou, levriou ha mistri-skol ar c'houarnamant, mez abalamour, hag abalamour hebken, m'int skoliou, levriou ha mistri-skol hag a zesk an drouk d'ar vugale hag a ra labour an diaoul.

« Gwechall, eme an aotrou Laurans, eskob Cahors, » gwechall, European ebéd ne c'helle lakât e dreid war » douar ar Japon, anez bresa ar Grusifi da genta. Pell zo » eo taolet ar c'hiz-ze d'an traon e bro ar Sav-Heol. Ni » ne fell ket deomp e vefe digaset breman ar c'hiz divalo- » ze war douar Frans, hag e vefe red da vugale gristen » hor bro, nac'h o badisiant, araok mont e skoliou ar » c'houarnamant. »

En Amerik, breman ez euz eur pennad, ez euz bet c'hoant da ober ar pezh a rear breman e Frans ha Pi IX, an den Doue, a oa neuze war gador sant Per, a skrive da Eskibien ar vro-ze :

— « Ar gerent a dle tenna o bugale euz ar skoliou a zo » deuet da veza fall, ha goude ma rankent, warlerc'h an » dra-ze, koll o feadra hag o buez zoken. »

Kristenien an Amerik a zentas ouz ar Pab ha breman o deuz skoliou diouz o doare. E tal peb iliz katolik ez euz eur skol gatolik.

Eno, eur famill n'eo ket anavezet evit beza katolik, ma kas he bugale da eur skol all er meaz euz ar skol gatolik; eno kas ar vugale da eur skol all er meaz euz ar skol gatolik, nemed red bras e vefe, a zo eur pec'hed marvel ha zoken e meur a eskopti zo, ar pec'hed-ze n'euz nemed an Aotrou'n Eskob hag a c'hellfe rei an absol-venn anezan.

Eskibien Frans, kentoc'h eget lezel eneoù ar vugaligou da goueza etre skilfoù an diaoul, a raio en o bro ar pezh o deuz great Eskibien an Amerik en o hini, n'o devezo damant da netra, hag an treac'h o devezo abred pe zivezad.

Tadou ha mammou, ma kirit c'houi, an treac'h a vezo ganto abarz nemeur, grit o tever evel ma reont o hini, goude ma vefe poanuis deoc'h hen ober. Ho pugale a zo breman en dro deoc'h, plijadur o peuz ganto, hoc'h enor int, ma fell deoc'h e vefent en amzer da zont ar pezh m'int great ganeoc'h, kasit anezo, dizale pa zigoro ar skoliou,

da vistri diouz ho tourn, e c'helloc'h kaout enno peb fisians. Selaouit mouez an Eskibien a zo karget da ren an iliz ha grit diouto en han Doue :

An Eskibien eo ar stur
Ma sentit outo, emac'h sur !

J.-M. PERROT.

Sôn ar C'hrampoëz-Gwiniz

Disput etre Paotr ha Plac'h

A c'hell beza kanet gant eur paotr a oad, hag eur mousik bian pe zaon

« Var Dôn : Fransoazik »

Allegretto

Ja - ne - dik koant, va c'ha-ran - te en eur
o - ber krampoëz gwi-niz, Ja - ne - dik koant, va
c'ha-ran - te Da biou e rit ar c'hrampoëz-ze.

1

Janedik koant, va c'harante, en eur ober krampoëz-gwiniz
Da biou e rit ar c'hrampoëz-ze ?

— Yan Vraz, ar grampoëzen genta, en eur ober
[krampoëz-gwiniz]

A vo d'am Zadik-Koz Glaoda.

2

Janedik koant, va c'harante
Da biou e vo an eil goude ?

— Yan Vraz, an eil a vo d'am zad,
Ennhez en deuz eur stomek mad !

3

Janedik koant, va c'harante
Da biou e vo 'ta an drede ?

— Yan Vraz, an drede vo d'am Mamm,
Ha ne grancho ket var he zamm !

4

Hag ar bederved, Janedik
Da biou e zai var ar billik ?

— Yan Vraz, ar bederved, me gred,
Gant Tountoun-Bi a vo drebet.

5

Hag ar bemped, Janedik kez
Da biou e vo lardet hounnez ?

— Yan Vraz, ar bembab, ar vella
A vo d'am breur bian Fransoa.

6

Ha me 'ta neuze Janedik
Nem ho hini deuz ho tournik ?

— Deoc'h-c'hui, Yan Vraz, me a roio
An tamou brujun a gouezo.

7

C'hui zo didruez, Janedik
Ha diez kaout ho kalonik.

— Va c'halonik, paour-keaz Yan-Vraz,
En deuz kavet pell 'zo eur goaz.

8

Janedik koant, en han' Doue,
Roit he zac'h d'ar c'hanfart-ze.

— Paour keaz Yan Vraz, abenn diziou
E vo skrivet hon embannou.

Paour keaz Yan Vraz, red eo eta
Mont d'al leac'h all da « c'houileta. »

Great gant « LAOUIK »,

Troet e iez Leon gant « PAOTR TREOURE. »

PARDONIOU BREIZ

*Peb Breizad ez vev pe 'z varo,
E Santez-Anna 'ra e dro.*

Great am euz va hini er bloaz-man, deiz ar pardon bras, d'ar 26 a viz gouere diveza, hag am euz gwelet gant dudi, pegement a boan a gemer beleien ar vro-ze, da ober euz o fardoniou, gouelioù kristen ha breizad, war eun dro; hag evit e Santez-Anna, n'o deuz ket poaniet en aner; a vilherou edouk an noz ha d'ar heure, eo e tostea an dud ouz ar c'hadoriou kovez da gaout o « fardon » abarz tostât ouz taol ar Zakramant meulet ra vezo, ha diouz ar pardaez, tri mil den, tri eskob en o fenn, a oa azezet e tachenn ar c'hoari o sellet ouz Potred Bignan, Potred Pluvigner, kanerien ha kanerezed Santez-Anna, o tiplega evit ar wech kenta « Nicolazic » an aotrou Bayon.

Setu aze Potred hag a dal ar boan mont d'o gwelet, a ra dudi ha vad d'ar re o selaou hag a vir ouz an dud da vont d'en em goll en hostaleriou gant an tan gwisket e melen.

Meuleudi dezo !

Kavet am euz nevezik zo, war ar « Revue Morbihanaise » pennadou skrivet gant hor mignoned euz Bro Wened diwarbenn an diskar a zo deuet en hor pardonioù hag an doare da rei dezo o sked a wechall. Lakât a ran moulla aman, ar peb brasa anezo, gant esper vad e vezo tennet talvoudegez anezo hag e vezint kiriek d'eur wel-laenn bennak da zont ivez e pardonioù hor bro-ni.

* * *

Qu'est-ce qu'un pardon, ou plutôt que devrait-il être ?
Ce mot populaire est si expressif, si catholique !

Un pardon est une manifestation pieuse, entraînant pour ceux qui y participent le pardon de leurs fautes dans l'absolution sacramentelle et les indulgences. Par conséquent, pas de participation au pardon, en vérité, pour qui se trouve en état de péché mortel sans se préoccuper d'en sortir. Fatigues du chemin, lotions pieuses à la fontaine du pèlerinage, chapelets récités tête nue autour de

la chapelle, offrandes jalousement réservées, tout cela demeure alors sans mérite propre devant Dieu. Par conséquent encore, l'importance réelle d'un pardon ce n'est pas premièrement la quantité des pèlerins qui la déterminent, ni le chiffre des offrandes ; c'est surtout le nombre de confessions entendues, de communions distribuées à l'occasion de ce pardon.

Ceci c'est du catéchisme élémentaire, du bon sens chrétien. C'est aussi de l'histoire. Les siècles de foi qui bâtissaient les Chapelles et les Calvaires et les érigeaient en lieux de pèlerinage, qui inventaient ce nom touchant de « pardons », entendaient procurer au peuple, d'abord, les moyens de se sanctifier. La paix de l'âme retrouvée dans la réconciliation avec Dieu, les bons pèlerins s'étaient mis en état d'obtenir, par l'intercession du saint patron, les faveurs temporelles dont on lui attribuait la spécialité.

En est-il ainsi encore ? Hélas !

* * *

Les pardons doivent être surtout des fêtes de l'âme, des coups d'œil au-dessus de la terre, vers le Paradis.

Hélas ! la foule a renversé cet ordre, ou plutôt, elle en est à supprimer dans les Pardons l'âme et le ciel. C'est la mode d'affirmer que notre peuple est un peuple idéaliste, irréductiblement. Voici du moins une occasion où il se montre grossièrement réaliste. Ce qui le touche dans le saint patron, ce qu'il retient de lui particulièrement, n'allez pas croire que ce soit son histoire, merveilleuse pourtant, ni ses vertus pourtant héroïques : c'est le pouvoir sur les êtres et sur les choses que lui attribue la tradition, c'est sa spécialité. Ne demandons pas à nos gens ce qu'a été saint Urlo, ou saint Maturin, ou sainte Hélène, ni même Notre-Dame de Pénety et les autres madones ; mais en revanche tous diront qu'à Saint-Maturin « on trouve du secours » contre la peur, à Saint-Urlo contre les rhumatismes et à Pénety contre les maux de tête, que sainte Hélène assure un prompt mariage, que saint Cornély traite les bêtes à corne, saint Eloi les chevaux, que saint Nicodème se réserve les porcs. Et c'est ainsi que nos Pardons sont devenus de

purs rendez-vous de consultations médicales pour bêtes et gens. Quant aux saints, ils se trouvent réduits au rôle de médecins et de vétérinaires dont le savoir s'exerce en faveur des clients fidèles. Moyennant des honoraires, assez minimes d'habitude (les Facultés célestes sont moins exigeantes que les nôtres) moyennant certaines formalités et certains rites, le marché se conclut et les comptes sont réglés. La pauvre âme reviendra du Pardon telle quelle avec ses ténèbres, avec ses vices, avec un élèvement du cœur : qu'importe, si le pourceau prospère, si le cheval suffit aux charrois et au labour, si la vache vèle favorablement !...

L. CORVEN.

Nous sommes obligés d'avouer que, dans nos pardons d'aujourd'hui, on ne prie plus comme autrefois, on ne s'amuse plus comme autrefois.

Mille influences funestes : l'école sans Dieu, le passage à la caserne, les objections perfides entendues dans les foires ou lues dans le mauvais journal, ont affaibli cette foi ardente et naïve qui donnait à nos pardons leur originalité puissante. Là où les œuvres de préservation et de jeunesse n'existent pas encore, il n'est pas rare de voir des groupes de jeunes gens arriver au pardon au milieu de l'après-midi. Le plaisir seul les attire ! et quels plaisirs ! quelques théâtres forains de dernier ordre, des roulettes de tireuses de cartes ou de chiromancie, des carrousels, des cabarets installés en plein air sous d'immenses tentes de toile, voilà les attractions du pardon moderne.

* * *

Que devraient être les Pardons ?

Ici ma tâche devient singulièrement difficile.

Je n'ai pas qualité pour donner des conseils. Aussi me bornerai-je à poser quelques questions, et à signaler en peu de mots les tentatives qui ont été déjà faites :

1° Ne serait-il pas possible de provoquer des confessions et des communions plus nombreuses, en faisant comprendre aux pèlerins qu'une communion est encore

plus efficace qu'une aumône pour obtenir les secours demandés ?

2° Ne serait-il pas possible d'obtenir une assistance plus nombreuse à nos pardons par la publicité du *Bulletin paroissial* ?

3° Le théâtre religieux, la meilleure recreation du pardon, puisqu'il est aussi en même temps un moyen d'instruire et d'élever les âmes vers un idéal supérieur, ne serait-il pas réalisable presque partout ?

4° A défaut de théâtre, dans quelle mesure devons-nous employer les sports, foot-ball, gymnastique, sociétés de tir, pour distraire et occuper la foule ? S'ils ne font pas grand bien, ces sports peuvent du moins empêcher de grands maux.

5° Le pardon n'est-il pas un but d'excursion tout désigné pour les jeunes gens de nos patronages ?

Je pose ces questions, laissant à une voix plus autorisée que la mienne le soin d'y répondre.

Mais je voudrais jeter un dernier regard sur des efforts déjà couronnés de succès, un dernier regard vers un avenir plein de promesses.

Il y a deux ans, au pardon de Saint-Arnoult, celui qui était alors recteur de Saint-Allouestre demandait à un vicaire de Bignan d'aller à son pardon donner une représentation avec ses jeunes artistes. En quelques instants le théâtre est improvisé dans la cour du presbytère. L'enthousiasme de l'auditoire emballe les acteurs qui enlèvent leur rôle avec le dernier brio. La séance dure 1 h. 1/2. Le bon recteur quitte le fauteuil de la présidence pour grimper comme il peut sur l'avant-scène : Mes amis, dit-il, ce n'est pas assez pour vos prêtres de faire du bien à vos âmes ; ils essaient encore de vous faire plaisir quand c'est possible. J'espère que ce sera réciproque. A votre tour, vous me ferez donc le plaisir de rentrer tout de suite dans vos villages. » Ce qui fut fait. Tout le monde était heureux, excepté pourtant les aubergistes : d'immenses provisions leur restaient pour compte ?... Mais un pasteur d'âmes peut supporter d'un cœur léger les imprécations de tous les aubergistes du monde, quand elles sont compensées par les bénédictions des pères et mères de famille qui voient enfin le calme et la paix revenus au foyer.

* * *

J'ai hâte de finir par une note plus gaie. Laissez-moi, en terminant, adresser l'hommage de mon admiration à ces confrères plus jeunes et plus zélés, qui ont entrepris de restaurer nos anciens usages et nos vieux pardons, à ces auteurs dramatiques, à ces directeurs de théâtre populaire, inlassables dans leur zèle fécond à ces directeurs de patronages se servant de tous les moyens pour rester en contact incessant avec nos jeunes gens et pour leur faire ainsi du bien sans qu'ils s'en aperçoivent. Et si, dans quelque 20 ans, le destin nous réserve à nous, les vicaires d'aujourd'hui, les douces surprises du rectorat, peut-être pourrons nous voir, — l'évolution continuant son cours, — nos vicaires de l'avenir, la dextre armée d'un fleuret, casque au front, la visière baissée pour empêcher leurs imprudents écuyers de leur crever les yeux, descendre, pendant les récréations, au rôle de prévôts d'armes ; peut-être pourrions-nous voir les jeunes gens de nos patronages dressés par leurs soins, preux chevaliers des temps nouveaux, venir à nos pardons, après une grande veillée d'armes passée au pied du tabernacle, pour nous donner, en plein milieu du XXe siècle, sur l'immensité de la lande bretonne, le spectacle peu banal d'un tournoi du moyen âge.

F. GOUARIN.

Evel e Rom

E darn euz hon ilizou e kaner pe e lenner breman al latin dishenvel diouz hent, hag ar c'hiz nevez-ze a nebeudou a en em skigno dre an eskobti a bez. Perak an dra-ze adarre ?

Abalamour e Rom e rear evelse, hag eno e tleer gouzout gwelloc'h eget aman penaoz kana ha lenn al latin, evel ma tleer gouzout gwelloc'h aman eget e Rom penaoz kana ha lenn ar brezonek ; hag a hent all Iliz Rom eo Rouanez an holl ilizou all, hag an ilizou all a dle poania da ober diouti e peb doare.

Setu aman petra zo red deomp gouzout evit beza barrek da heuilh giz Rom evit lenn ha kana al latin.

En latin toutes les voyelles aussi bien que toutes les consonnes doivent être prononcées.

I. — Voyelles et diphtongues. — O se prononcé un peu ouvert, comme en français dans le mot *dormir*.

U.—Partout, excepté en France, on lui donne le son de *ou* (*arguo*). Formant consonne avec *q* ou *g* (*qui*, *sanguis*), la lettre *u* se rapproche de notre *u* français ; elle disparaît devant *u* et *o* (*equus* = *ekous* ; *quotidie* = *kotidie*).

Æ et Œ ont le son de l'*e* simple.

AU et EU doivent être proférées comme deux voyelles, mais d'une seule émission de voix (*autem* = *aoutem*). Il en est de même de EI dans *hei*, *eia*, *ejus*. (Dans *eleison e* et *i* appartiennent à deux syllabes distinctes).

II. Consonnes. — C se prononce comme K devant une autre consonne et devant *a*, *o*, *u*. Devant *e*, *æ*, *æ*, *i*, il se prononce comme *ch* français dans *cheval*. Si dans ce cas il n'est précédé d'aucune consonne on le fait précéder d'un *t* légèrement prononcé (*acerbus* = *atcherbus*).

G est dur devant *a* et *o* et *u*, ainsi que devant une autre consonne ; il est doux devant *e*, *æ*, *æ* et *i*. Si dans ce cas aucune autre consonne ne précède le *g*, on le fait précéder d'un *d* à peine articulé (*agimus* = *adgimus*).

H dans *mihî* et dans *nihil* et ses composés se prononce *k*.

J se prononce comme *i* (*Jesus* = *iesous*).

M. N.— Le son nasal des voyelles n'existe pas en latin. Dans *ambitio* on doit faire entendre l'*a* et l'*m*, et ne pas donner la prononciation de *am* dans *ambition*, ampoule.

GN se prononce comme en français : *agneau*, *agnus*.

S placé entre deux voyelles s'adoucit et se rapproche du *z* français : *esurio* = *ezurio*. Il en est de même lorsque l'*s* se trouve entre *n* et une voyelle : *ensis* = *enzis*.

T, suivi de *i* et d'une autre voyelle se prononce comme *s* précédé d'un *t* légèrement articulé : *mentio* = *mentsio*.

Si le T est immédiatement précédé d'un *s*, on lui laisse le son dur du *t* français : *ex* : *hostia*.

Si le *t* ainsi suivi de *i* et d'une autre voyelle se trouve aussi précédé d'une voyelle, on lui donne le son de *tz*, le *t* légèrement articulé : *prefatio* = *prefatzio*.

X se prononce comme en français dans *fixité*.
Z se prononce comme s'il était précédé d'un *d* à peine perceptible ; on lui donne la prononciation du *z* grec.

Respont da zivinadennou miz Gouere

I. — Eur zaill. _____

II. — Ar vec'hien. _____

III. — An drezen-pot. — *Darn o deus respontet* : eur bodat dréz, — pe spern, pe askol-pik, pe kelen.

IV. — Peder bioc'h, — ugent yar, — 375 lur, — 13 vloas ha 4 miz. _____

O deuz havet ar respontchou, oll pe varnez tost :

Oll : Laouic a Geryengi. — Jeanne Prigent. — François-Louis Caroff. — Louis Coat. — Marie-Anne Simon.

Varnez tost : Fransaik Crogenec. — Yvon Lhostis. — Isabelle Milin. — Auguste Rest. — Joséphine Corbé. — René Lannuzel. — Jean-François Puill. — Louis Messager. — Jean-Marie Mazé. — M. P. — Charles Kerrien.

Divinadennou miz Eost

I. Roull, roull dre ar bank
Pemp o c'hoari dious kant.

II. A rank ober tri droatad hent
Evit avaus 'treuz eun neuden.

III. Petra ya d'ar foar en eur vale, e gof troet d'ar
gèr, hag a deu d'ar gèr, e gof troet d'ar foar ?

IV. Daou grenn-baotr o deus prenet peb a zaou ven-
negat avalou. Unan a lavar d'egile :

Ro din pemp eus da avalou

Ha kement ha te diou wech em bezo.

Egile a respontas heb dale :

Ro din tri deus da re

Hag em bezo kement ha te.

Digas ar respontchou er c'henta amzer ; dibaot eo ne ve unan benag re zivezad. Er miz diveza ez euz en em gavet teir pe beder respount goude ma oa eat an hanoiou d'ar voull.

NOZVEZIOU AN ARVOR

EIL LEVR MARVAILHOU EVIT AR VRETONED

Gant KLAODA AR PRAT

a vezo kavet da brena evit seiz real (1 fr. 75) e ti an aozer
mestr-skól kristen e Landivizio

Piou a lavaro c'hoas eman hor yez varnez mervel. Ne man ket, sûr, keit ha ma vezo skrivet e brezoneg reiz ha yac'h traou ken plijadurus hag ar re a deu breman, bep ar mare, eus ar wash da voulla.

Glaoda ar Prat a zo unan eus an aozerien a laka ar wash-se da labourat a zevri. Eul levr nevez : « Nosvezioù an Arvor, leun eus e garantez evit e feiz, e vro, e yez a zo nevez deuet anezi. Setu aman petra lavar eus al levr-se, eur mignon all d'ar brezonek, Joseph ar Bras, mestr-skól kristen :

« Klaoda ar Prat a zo eur Plougastellad, eus gouenn » ar baotred stard en o c'hredennou ha mirerien touet o » gizioù kant vloaziek. An tam kenta a danvaer e « Nos- » vezioù an Arvor » a zo eur marvailh koantik tout eus » e vro, e leac'h ma tesker deomp *penaos e oa savet kal-* » *var Plougastel.*

» Da skriva e « Nozvezioù », hor mignon en deus lezet » e bluenn zir da redek, poulzet gant karantez Doue hag » hini Breiz ; evitan an diou garantez-ze n'hallont ket » mont an eil hep eben. Breizad eo beteg mel e eskern, » ha kristen beteg goueled e ene ; e c'hoant eo e teufe an » oll Vretoned vad d'ober eveltan, da garet.

- » Da genta Doue
- » Breiz-Izel goude
- » Hag he yez ive !

» Ar marvailhou a zebiant plijout ar muia d'an aozer » e-unan eo ar re a gomz euz amzer an Dispac'h-Yras. » El levr-man n'en deus ket manket da rei deomp teir » gontaden eus an amzer gris-se : ar *Groazik vrüzunet,*

» *Gwrac'h an aochou, Park, ar Burzud.* An oll o lenno » gant kals plijadur ha kals didu. »

Hag an oll a lenno ar re all ive, rag eur vech staget gant al levr, ne ouzer mui ten em zistaga dioutan ken na vezer en em gavet e penn.

Une heure de la Vie de Saint-Yves

Pièce en 1 acte, gant GWELTAS

E galleg eo skrivet al loden vrasa eus ar pennadik skrid-man, nemet ar c'hanaouennou zo e brezoneg ; mes an aozer a gemer pled da ziskleria ar santimanchoù a vir Breizad a zo e goeled e galon :

« Skriva 'ree ar harz ar giriou en galleg
Mes mouez e galon 'gane en brezoneg. »

En eua daolennig ver, e ro deomp an diverra eus buez Sant Eozen, ken rust, ken pinijennus, eus e garantez evit e nesa ; ken paour, ken pec'her, mall eo gant ar zant rei dezo skoazel mar emaint en dienez.

Paotret Sant-Nouga a zisplego an arvestig-man (lakeat e brezoneg gant an aot. Perrot), da genver gouel ar « Bleun-Bruk ». Kredi a ran e reio plijadur d'an oll.

X.

Le Théâtre Populaire

NICOLAZIC

Mystère breton en 5 actes et en vers, par J. LE BAYON

Le théâtre populaire morbihannais s'enrichit d'une œuvre nouvelle, qui nous paraît être actuellement, et d'emblée, son chef-d'œuvre.

Après divers essais dans le genre réaliste, dans la fantaisie, et dans la farce : *Joson, les Korrigans, le Tailleur* ; — après avoir ébauché pour ses débuts un drame sur *Keriolet*, et avoir hardiment tenté d'introduire sur la

scène, avec *Les Soldats de S. Cornéli*, le merveilleux de la légende bretonne, — M. Le Bayon vient enfin d'aborder, avec la pleine maturité de son talent, le vrai genre qui convienne au théâtre populaire chez nous, le drame historique et religieux, ou mieux, pour lui conserver son nom traditionnel et très caractéristique, *le mystère*.

Le peuple lit peu ; mais il a néanmoins l'esprit très curieux ; il aime entendre conter, il aime voir surtout ; et, si on lui met sous les yeux, non plus seulement le spectacle inanimé et immobile d'un tableau, mais la vision des événements d'autrefois représentés devant ses yeux et vécus de nouveau, il jouit, il réfléchit, il s'ins- truit ; et son imagination venant au secours de son intel- liguence et de sa mémoire, il comprend et il retient.

Le théâtre quand on sait en user, est donc la meilleure méthode, la plus prompte et la plus agréable, pour ensei- gner le peuple.

Le « *Mystère de Nicolazic* » met en scène l'histoire des apparitions de sainte Anne et la fondation du pèlerinage.

La représentation de ce mystère sera désormais l'une des grandes attractions de Sainte-Anne-d'Auray ; et si les acteurs sont à la hauteur de leur rôle, ce sera une inno- vation retentissante. Mieux qu'une lecture, mieux qu'une conférence, elle fera connaître aux pèlerins et gravera dans leur mémoire les événements merveilleux qui se sont passés à Keranna en 1624 et en 1625.

Il n'y a ici du reste qu'un retour à l'ancienne tradition de nos pardons morbihannais, où le programme com- prenait toujours quelque représentation religieuse. No- tons néanmoins que l'œuvre de M. Le Bayon, comparée à celle de ses devanciers, marque un progrès très impor- tant sur elles, car ce que l'on représentera à Sainte- Anne-d'Auray, le jour du grand pardon, ne sera plus, comme autrefois, un drame quelconque propre à occuper et à édifier les pèlerins, ce sera l'histoire même du pé- rinage.

J. TÉRILIS.

J. Térilis

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H)

III. — An ene ne varv ket

§ V. — PETRA 'LAVAR AR RE VARO ?

1. — Ma lavar unan bennag : « N'e ket gant ho skiant vad ebken ho deus anavezet an dud ne varv ket an ene : avechou ho deus guelet anezhan oc'h en em ziscuez dirazho dindan eur furm bennag, goude m'oa dispartiet dioc'h ar c'horf ; » ma lavar unan bennag an dra-ze, ne zislavarin ket.

A dra zur, etouez ar Vretouped ez eus hano aliez deuz tud varo hag a zo en em ziscuezet d'ar re veo. Ne lavaran ket (pell dioc'h eno) e ve guir an traou-ze bevech. Goulz- goude, leac'h a zo da grede e rank beza eun dra vir bennag dindan credennou ar bobl. N'eus ket a voged eb tan.

Hogen, n'e ket etouez ar Vretouped ebken, mes etouez ar boblou all ive, ez eus hano deuz re varo en em zis- cuezet. N'eo ket eas avad gouzout petra 'zo guir e mesk an oll draou a zo deut beteg ennomp. Ar pezh a zo bet skrivet gant ar baianed guechall a zo re aliez gevier anat.

Tri Zaoz deuz hon amzer, tud disoursi meur gant ar religion, ho deus skrivet eul levr divarbenn ar c'heleier a vez roet avechou gant eun ene d'eun ene all a dreuz meur a gant leo (télépathie). Hanvet ho deus ho levr *Phantasm of the living*, — Apparitionou re veo. Hogen, an hano ho deus roet d'ho levr a zo faos. Deuz an tri c'hant appari- tion a lenner ebars hag a zo harpet var desteniou mad, egiz ma seblant, an darn vuia 'zo apparitionou re varo.

Credi a c'heller eta ec'h en em ziscuez avechou an dud varo.

Ha ma z-eo evelse hirio, perag ne vije ket en em gavet a beb amzer ar pezh en em gay breman ? Rag se, arabat toui e ve gevier tout ar pezh ho deus lavaret an dud e peb amzer divarbenn apparitionou ar re varo. Ne zislavarin ket eta ho deffe an apparitionou-ze sicouret delc'her etouez ar boblou ar greden e buez peurbadus an ene.

2. — Breman, ma z-oc'h c'hoantec da glevet eun dra bennag deuz ar pezh a zo merket e levr ar scrivagnerien saoz, silaouit :

Ar saoz Weatcroft, cabiten er c'huec'hvet rejimant dragoned e arme an Indez, a oue lazec d'ar 14 a viz du 1857. He c'hreg a jome e Cambridge e Bro-Zaoz. Er memez devez ha meur a heur goude abalamour d'ar c'hemm a zo etre tarz an deiz en Indez hag e Bro-Zaoz, Weatcroft a en em ziscuezas d'he c'hreg evit rei dezhi ar c'helou deuz he varo. Divezatoc'h, ministr ar vrezel a gemennas dezhi maro he goaz. Mes an intañvez a ioa ker sur deuz ar pezh he doa gullet ha clevet, ma n'he doa ket gortozet bete neuze evit dougen canv d'he fried en eur jom clozet en he zi. Var zertificat ministr ar vrezel oa merket e varvas ar c'habiten d'ar 15 a viz du. An intañvez a lavaras ato oa d'ar bevarzec. Hag evit guir, er bloaz varlerc'h, e miz meurzh, eur c'habiten hag a ioa camalad d'an hini lazec, a scrivas dezhi oa maro he goaz d'ar 14. Ar c'houarnamant he-unan a velas oa faziet hag a jenchas an dat divezatoc'h.

Setu ama eun histor all, harpet ive var desteni eun den a boell, ar c'habiten Russel o chom e Londres. Henez a velas he vreur a ioa bet lazec dirag Sebastopol, e brezel ar C'hrimee. « Eun deiz, emezhan, va breur a scrivas d'in fallgalonet. Me a respontas dezhan kemeret courach, ha ma tlie eun dra bennag c'hoarvezout ganthan, e ranke her c'hemen d'in oc'h en em ziscuez dirazon... Mervel a reas d'an 8 a viz guengolo 1855.

En noz varlerc'h e tihunis en eun taol. Gullet a rean va breur var bennou he zaoulin, eur vrumen dano ha dem-sclear en dro dezhan. Me a lammas deuz va guele hag a velas c'hoaz va faour keaz Olier. Bale a ris a dreuz an apparition... Goudeze e velis ez oa eur gouli e costez

he benn. Tec'hat a reas en eur daoler varnon eur zell carget a dristidigez hag a garantez. »

3. — Unan deuz ar re ho deus scrivet al levr hanvet *Phantasm of the living*, he hano Myers, hen deus lavaret an dra-man : « An traou-ze holl a ziscuez, da genta, e chom beo an ene var dismantr ar c'horf, ha d'an eil; e talc'h sonj deuz ar re hen deus caret var an douar, ha rag-se, eo chomet ar memez hini hag araog ar maro. »

Ar pezh a lavar henez a zo bet cavet mad gant meur a hini. Tud ha ne gredent ket en ene nag er vuez da zont a zo deut da jench menoz o studia hevelep traou. En ho zouez ec'h hanver Newbold, mestr e scol vras ar Pensylvanii. « Hiviziken, emezhan, an dud gouzniec ne c'hellint ket lavaret n'eus netra hag a ziscuez eo treac'h an ene d'ar maro. »

Ar pezh a lavar Newbold a zo mad, mes ar ger « hiviziken » a zisplij d'in. Araog m'oa ganet ar Zaozon 'zo en em lakeat da studia ar c'heleier a ro eneou an dud varo d'ar re veo, ar gristenien a c'houie pell a ioa e vez gullet avechou ar re varo dindan eur furm bennag.

E amzer kenta an Iliz, ar verzerien a veze crenveat en ho frizon gant ar re varo oc'h en em ziscuez dezho (Paul Allard, la dernière persécution du IIIe siècle, pp. 117, 118, 119, 121, 127). Hag a c'houdevez, e Histor an Iliz, ez eus hano, beb ar mare, deuz apparitionou. Hogen, ar pezh a scriv ar gristenien a zo ker guir da nebeuta hag ar pezh a scriv ar re all. N'e ket « hiviziken » eta, mes a beb amzer, e caver traou hag a ziscuez eo treac'h an ene d'ar maro.

Goulz goude, merket em eus an traou-man holl abalamour ma z-eo curius gullet tud direligion hon amzer, pa c'hellont en em zistaga dioc'h ar goall-gredennou a garg ho sperejou, o tont da lavaret en ho mod ar pezh a scrive n'eus ket goall bell an A. 'n Eskob Gay en he bennad scrid divarbenn ar purcator : « Ar gelennadurez christen, emezhan, a lavar, hag an histor a ziscuez e c'hell an eneou, evit rezoniou anavezet gant Doue, mont ha dont dre ar bed hag henti memez hon tiez. »

Unan deuz ar rezoniou-ze anavezet gant Doue, daoust ha n'eo ket lakaat an dud da gredi startoc'h e buez peurbadus an ene ?

(*Da gendelc'her*).

J.-F. CAËR.

Kurunidigez Intron-Varia Kernitron e Lanmeur

Didalvez 've, eur miz goude ar gouel bras, dont da gomz euz al lidou kaër a oue great e Lanmeur da genver deiz kurunidigez Intron-Varia Kernitron ; eus an niver arc'heskibien, eskibien ha belseien a oue eno ; eus ar bobl tud a ziredas di eus a bep korn Treguer ar Finistère ha Treguer ar C'hôtes-du-Nord, eus Leon, eus Kerne hag eus bro Breiz a bez.

Ken didalvez all 've ober meuleudi Lanmeuris evit an henor dispar o doa great d'o Intron garet, hag evit an digemer seder ha laouen great d'ar bardonerien. Ia, seder oa dremm an oll, laouen doare peb ti eus kear ha trodro da Gernitron, gant o garlantezou hag o drapoioù o fitcha en avel, gant o bleunioù hag o glazvez er prenestou. — An traou-ze oll ha fors traou all c'hoas a zo bet kavet e kement kazeten a zo er vro.

Mes eun dra all poezusoc'h, talvoudusoc'h d'hor spered ha d'hor c'halon eo ar brezegen great gant Aot. 'n Eskob Kemper d'ar zadorn da noz ; hag hounnez n'em eus ket her c'havet er c'hazetennou brezoneg. Hounnez koulskoude eo ar brezegen poezusa great e Lanmeur, daoust pegen kaer eo bet ar re all. Leun eo a gentelioù evit hor c'henvroiz a bro Treguer hag ive evit ar re all. — Evel eun tad e komzas an Aot. 'n Eskob, mes evel eun tad, dezan da veza leun a deneridigez, a zo goulskoude eun tad eveziant hag a oar rei da glevet d'e vugale ar gwirionezou mad dezo da glevet. Setu aman al loden vrasa eus ar brezegen-ze :

AOTRONEZ ESKIBIEN, VA BREUDEUR KER,

Varc'hoas em bezo ar joa dispar da lakat eur gurunen, en hano Hon Tad Santel ar Pab, var benn rouanez ar vro, Intron-Varia Kernitron.

Lavaret e vezo deoc'h e brezoneg hag e galleg petra sinifi ar gurunen-ze ha perag hen lakeomp var benn ar Verc'hez.

Hirio, me ne fell din, evit achui an tri dervez pedennou oc'h eus great aman evit prepar ho kalon hag ho koustians d'ar

gouel bras, nemet lavaret deoc'h daou dra hag a harpo gwelloc'h-gwella an ioulou mad oc'h eus c'hoanteat kreski ennoc'h.

1° Perag hen deus an Aot. Doue gedet keit all, gedet an ugentvet kantved evit ober ar c'hras kaër-man d'ho pro, p'hen dije gallet hen ober d'ho kendadou.

2° Pe seurt digemer a dlit d'ober dezi, ha pe seurt frouez oc'h eus da denna anezi.

I. — Hen anzao a ran ; en eur zont en oc'h eskopti, ne zonjen tamm ober ar gurunidigez-man. Morse, araog hirio, n'oan bet o taoulina dirag Intron-Varia Kernitron en e chapel. Hanvet em oa anezi ha lavaret eur ger eus ar pelerinach, el lizer kenta a skriven deoc'h pa deujon da gemeret perc'heniaj en eskopti Kemper, mes netra ken. Penaos oun-me deuet eta ken trum da ober ar goulenn am eus great digant ar Pab ? Doue her goar. — Ho person koz, dija tost ar maro dezan, — mes piou neuse hen dije her sonjet ? — a lavaras din ar c'hoant a vage en e galon. Va c'harantez evit ar Verc'hez a reas din digemer mad e beden ; hag eur vech va c'halon troet en tû-ze, ne ouen mui pell oc'h ober va sonj. Rag-se da viz dû diveza, mennoz oc'h aot. person koz ha va hini a oue kaset beteg ar Pab. Digemeret e oue raktal gant an Hini a zalc'h plas Jesus-Krist var an douar. Raktal enor ar gurunen a oue aotreet da Intron-Varia Kernitron evit ma vije, hiviziken evel diagent, Rouanez ho pro.

An Aot. Doue hen deus e sonjou, Hor Breudeur ker ; hen eo a reis an oberou. Hen eo, sur, hen deus lakeat var muzellou ho person, var va re, ha var re Hon Tad Santel ar c'homzou o deus lakeat da c'houlaoù evidoc'h en deiz kaër-man. Beteg ennan hebken eo e tleomp kas a-unan hon anaoudegez vad. Hen eo hen deus savet ar gouel-man. « A domino factum est istud. »

Mes perag hen deus an Aot. Doue gedet kement all, gedet an ugentved evit rei deomp eun hevelep joa ?

Bet zo bet evidoc'h, bugale bro-Dreger, amzerioù gwelloc'h ha kristenoc'h eget an hini hirio. — Ne lavaran ket e vijet bet deuet kals niverusoc'h en amzer goz da zaoulina dirag ar skeuden zantel-man, da zeiz ar pardonioù ; ho peleien o-unan a lavar evel don n'eo ket bibanet niver ar bardonerien na digresket o c'harantez evit ar Verc'hez. — Mes ar pez a fell din da ziskleria eo ez eus bet e bro-Dreger amzerioù a feiz startoc'h ha

gwelloc'h miret gant an oll a-unan ; eur feiz hag a reize ar vuez penn da benn kouls en ti hag er meas eus an ti ; — amzeriou ma oa ar relijion anavezetoc'h ha muioc'h prederiet gant an oll ; — amzeriou ma 'z oa ar voazet ker kalonek hag ar merc'hed e servich an ilis ; — amzeriou ma veze gwelloc'h miret ar zul hag an oll deveriou kristen kouls gant ar pennoutiegezh evel gant an izili all eus ar familh ; — amzeriou ma veze lakeat an deskadurez kristen araog an oll deskaduriou all ; — amzeriou ma teue ar relijion da ober eun éré a vreudeuriaj hag a beoc'h etre an eneoù. — N'eus ket keit-ze c'hoas abaoue an dra-ze ; n'eo ket red mont pell var hor c'hiz evit o c'haout.

Doue, goulskoude, n'eo ket falvezet gantan dibaba an amzeriou. Re eürusoc'h eget an hini vreman evit lakat eur gurunen var benn e Vamm. Doue a vele o tont an amzer vreman hag a zeblante lavaret dezi : « Me reio lakat eur gurunen var ho » penn pa deuio ar mare : pa dostaio ous ar vro ar Brotestant, » ted, hor bugale disparti dious ar gwir ilis, evit nac'h ho kal- » loud ; — pa deuio ive eun nebeut benag eus hor gwir vugale » da veza dizeblant var o deveriou a gristen hag evel pa lavar- » fen da skuiza ous hon heuill evit en em drei varzu ar giziou » nevez ken noazus d'o ene ; — pa deuor da gaout, e mesk an » dud stard en o c'hreansou, tud all nec'het varno, laosk en o » feiz ha disfizius eus o beleien ; — pa deuio pobl ar meziou, » ken ijinus var e labour, ken seven, ken prest ato da renta » peb servich mad d'e nesa, d'en em staga re an oll ous madou » an douar hag eozamanchou ar vuez ; — pa deuio al labour » sul da greski, pa vezo hanter-dilezet ofisou an ilis hag ar » sakramanchou, pa vezo ar feiz dem-vouget en eneoù ; — » neuze e lakin eur gurunen var ho penn evit diskleria gwel- » loc'h ho kalloud hag ho madelez, evit tomma ar c'halonou ha » birvidikat ar feiz. »

Deuet int an amzeriou doanuis-se, Hor Breuder ker ; ha mall eo da Zoue seveni e bromesa d'ar Verc'hez en eur lakat var he fenn ar gurunen, arwez eus he galloud a Rouanez. Ho person nevez hen deus kendalc'het labour an aot. Diraison. Rentet hen deus d'ar japel lufi he yaouankis, ha kaeroc'h eo hirio eget n'eo bet biskoas. Mes evit an eneoù hen deus c'hoas great muioc'h. Gant sikour e gureed, gant skoazel beleien kalonek hag helavar, hen deus great pedennou, prezegennou ha digaset ar peoc'h en eneoù. D'ar Verc'hez roet dezan da viret e c'hell lavaret : « Preparat em eus ar c'hurunennou mes gwelloc'h » preparat em eus c'hoas an eneoù. »

II. — Eur c'hras ken kaer a die dougen frouez evit an amzer da zont.

Mamm Doue he deus great, evel pa lavarfen eur marc'had ganeoc'h : « Me deu davidoc'h evit beza ho Rouanez ha me fell » din chom ganeoc'h. Mes red eo e teuffac'h da viret ac'ha- » noun. » — Ho tud koz o deus dalc'het mad d'o ger. — Ar japel goz zo chomet plom en e sav, ha skeuden benniget ar Verc'hez e deus tremenet an dispac'h vras heb beza bet na kollet na mac'hagnet.

Deoc'h-c'hui eo breman kenderc'hel ar pez o deus great ho kendadou ; deoc'h-c'hui, ar Verc'hez a lavar ive : « Me fell » ganen chom ganeoc'h evel diagent. Mes ne 'm aoun ket » va-unan ; va mab zo ganen. Ne zeomp morse da nep leac'h » an eil heb egile ; va skeuden hen diskues splam deoc'h. — » Goest oc'h-c'hui da viret Jesus ha Mari ? Sellit mad ous » Jesus araog rei o ker. Pa deu, hen, eo gant e c'hrasou, mes » ive gant e groaz, e gurunen spern, gant e c'hourc'hemennou » a rankoc'h da viret, deoc'h d'o c'haout pouaner avechou. » Sonjit mad : Goest oc'h da ziuall Jesus ha Mari, da zenti » outo, da garet, da henori, ha da zifenn anezo ? Ne zeomp da » vit an dud nemet eur ger leal ha ve roet deomp. »

Me gred oc'h eus roet ar ger-ze a galon vad, Hor Breudeur ker, rag ar gurunidigezh-man ne ziniñfe netra ma ne deuit, ac'hanoch oc'h-unan, gant o skiant vella, goude beza pleustret mad var ar pez a c'houlenn diganeoc'h ar Verc'hez da nevez dezi o promessaou gwella.

Mennoziou an Intron-Varia a anavezit : n'he deus ken ioul nemet chom ganeoc'h evit gwelloc'h ho tiouall. — D'ho tro, lavarit dezi : « Ia, chomit ganeomp ; ha p'e gwir Hon Tad » Santel ar Pab a aotre ma vezoc'h kurunet, ni fell deomp » lakat hon-unan ar gurunen-ze var ho penn. — Bezit rouanez » ar vro ; rouanez var ar familhou a zo dleourien deoc'h eus » an urs vad a ren c'hoas enno hag eus an oll eürusdet a dan- » vont ; rouanez var gement hini a zo er boan hag el labour ; » rouanez var ar vugaligou c'hoas sempl ha diners ha var hon » tud koz sempl ha diners ive ; rouanez var hon tud yaouank » o deus kement a ezom da veza diouallet hag harpet ; rouanez » var an tadou ha mammou a familh o deus hirio deveriou ken » dies da gas da benn, deveriou stris ha red goulskoude. — » Gra eus an oll dud-se tud hag a ouezo pedi ha beva eur vuez » kristen. — E vankou hen deus ar bobl-se, mes c'hui o ana-

» ves. E skeud ho Japel eo ganet hag hen deus kresket. Mirit
» anezan e plegou ho mantell. »

C'hoanteat em eus, va Breudeur ker, lavaret ar beden zo en
ho kalon ha var ho muzellou ; komz evel m'ho piye komzet
oc'h unan ; komz evel m'hen dije great ho person nevez ken
kalonek hag ive an hini a oa aman varlene hag a vel breman
eus hâr an nenvou, fizianz em eus, ar gouel kaër-man preparet
gant.

Preparet gant an aot. Diraison, a lavaran, mes ive gant
meur a hini all c'hoas ha ne sonjomp ket enno marteze. Pa
c'houlenne an aot. Diraison ma vije kurunet Guerc'hez Kerni-
tron n'eo ket hen hebken eo a gomze ; ho tud koz 'zo breman
eat gant Doue eo o doa lakeat ar sonj-se da c'henel en e spered.
D'o c'horfou beza astennet er vered, o eneoù zo gant Doue hag
a gomze ous Doue hag a bede anezan da rei eul lufr nevez d'ar
skeuden dudiùs m'o doa pedet ken alies dirazi hed o buez. Hed
ar c'hantvetchou, nag a vrezeliou dre ar vro o deus brevet ar
c'horfou, devet an tiez, bresset ar parkeier, ankeniet kalonou
ar mammou, nag a drubuillou a bep seurt, nag a boaniou
diwasket, nag a zaelou skuillet ! Hag ho tud koz, e kreis o gla-
c'har a zirede d'ar chapel-man, a zaouline ehars ar skeuden
dudiùs-man, hag e pedent o mamm eus an Eav, hag aman e
kavent didor, frealzidigez ; aman e kavent skoazel, aman e
kavent adarre nerz da genderc'hel gant o buez poanius, nerz da
stourm ous o goal ioulou ; aman o deus kavet an hent a gas
d'ar barados. O velet ar reuziou zo breman var o bugale, o
deus goulennet ma vezo roet brasoc'h enor d'o mamm a Ger-
nitron, evit ma vezo karet hag henoret evel diagent hag evit
ma c'hello Guerc'hez Kernitron astenn he dorn varzu he bugale
a Vro-Dreger.

Ia, Hor Breudeur ker, mouez ho tud koz e deus komzet
freassoc'h da Zoue eget hini all ebet ; hag hirio kement ioul
vad am eus c'hoanteat hada en ho kalonou, hi adarre eo o deus
o lakeat em spered ha var va muzellou. Rag hi a anavez gwel-
loc'h petra zo mad evidoc'h, ha pegen bras eo bet a rum da
rum madelez Iutron-Varia Kernitron en ho kenver. Oil a-unan
eta lavaromp dezi : « Er barados, ho mab Jesus, an Æles hag
» ar Zent a laka var o penn skedusoc'h kurunen ; mes, var an
» douar, den, nan ! den n'ho kuruno gant muioc'h a garantez
» eget o pobl a Lanmeur. »

EVELSE BEZET GREAT.

Ar brezegen-ze, aman var baper, a zo yen, evel skornet.
Mes lavaret er gador gant mouez dudiùs Hon Eskob
benniget, ar c'homzou-ze a oa hirvidig. Seblantout a
reant dont nan eus e vuzellou, mes var eün eus e galon,
hag evel flammou tan e zeant ive var eün en or c'halonou.
Plijet gant Doue e teuffe bugale bro-Dreger da bleustri
varno.

Antronoz, d'an oferen-bred, an aot. Dubourg, arc'heskob
Roazon, a reas eur brezegen e brezoneg. Kaër oa meurbet
ha karet em bije heñ lakat aman, mes ar c'henteliou da
denna anezi a zo dem-henvel ous re aot. 'n Eskob
Kemper. Eur gerig hebken a dennin anezi, evit diskues
n'hen deus ket arc'heskob Roazon, unan eus an dud
uhella savet en Ilis, eur prins eus an Ilis a c'heller
lavaret, mez oc'h anzañ eo ganet var ar meaz hag hen
deus messet ar zaout ha labouret douar en e yaouankis.
E dud koz oa o chom e parrez Guimaec ; aleis a vugale o
devoa, pevarzek, m'am eus sonj mad. « Va mamm din,
» emezan, va c'hase a vare da vare da di va zud koz ; ha
» pa dremenemp e kichen chapel Kernitron, e tenne
» din va zokik laset dindan va gronch : Tenn da dok'ta,
» va mab, emezi, da zaludi Intron-Varia Kernitron ! » —
Ar paotrik-ze savet gant eur vamm gristen a zo hirio
arc'heskop Roazon ; mes, n'hen deus ket ankounac'heat
ar gentel-ze roet dezan gant e vamm. Arc'hanta, mammou
kristen !

F. CARDINAL.

Ar brezouneg er skoliou diere ⁽¹⁾

Aotrounez ha kenvroiz ker,

Va lezit da lavaret d'eoc'h, heb tamm kildroen ebet, en eur bignat var al leuren-man peger bras eo va nec'hamant o voulc'ha dirazoc'h ar pennad labour a zo taolet d'in aman var va diousoaz. Hag evit guir, dizoare eo guelet unan ha n'en deus biskoas desket nag a na b da zen o tont da glask kentelia var o micher tud a zo gwennet o bleo dindan ar stern, tud hag o deus kutuilhet hed o hent eleiz a voutegadou skiant-prena. Petra zonzfac'h eus eur glaneg hag a deufe da ziskouez d'eur palarer koz penaos kregi e pao an alar evit sanka e zouc'h doun en douar ha sevel var-c'horre bemen eün ha founnus ? Petra lavarfac'h eus eun amparfall hag a deufe, heb anaout na goakol na kleür, da ziframma lost ar vestign a-dre daouarn eur charretour avinet evit bleina e garr dre eun hent enk ha stronsus.

Me, siouaz ! a zo dem-henvel ouz an traou diboell-ze. Ha goulskoude, kenvroiz ker, e kredan, en despet d'am divouisiegez, lavaret sa heb krena re an oll : rak ma c'hoarvez gant va jao diroudenna, e velan ama an aotr. Bail, an aotr. Cardinal, eun niver brao a veleien all hag a dud gouiziek, hag a vo mall ganto rei eun hortad d'ar vendel evit darc'hoi ar rod ebars ar roli ha lakat ar c'har var e zres.

Skoazellet evelse, e krogan eta, aotrounez ha kenvroiz ker, em studiaden divar-benn ar brezouneg er skoliou diere.

Ne jomin ket pell da goll va amzer o pigosat var ar vistri-skol (kristen pe zigristen : ker hervelet oant an eil rumm hag egile e kenver ar poent-man, diouz ma klevan) a lakea betek a-nevez zo o oll ijin da c'hoari heligenta evit gouzout pere anezo a deuje an dilloua da

(1) Skol diere ha skol libr a zo ar memes tra. Ar ger ere a zo eur ger koz hag a ziniti liamm, chaden, nask ; beza diere a zo eta beza dilliamm, dinask, dishual. Ac'hano e teu ive marteze ar gomzen bale e diere, bale distrob, buan.

vouga karantez e vro e kaloun ar Breizad bihan fiziet enno. Gwelloc'h eget lopa a zo da ober ; hada a ranker ive evit destum : petra dalvez chom epad an oll amzer da c'houennat ma ne daoler netra en douar ?

Ar pennad prezezen-man a vezo rannet e diou loden : er genta e klaskin diskouez perak eo eun dra red rei dor zigor d'ar brezouneg en hor skoliou ; en eil e velimp asamblez penaos en em gemeret evit seveni hor mennoz.

I. — PERAK e fell d'eomp rei digor d'ar brezouneg er skoliou

Er gevren genta-man, aotrounez, ne gav ket d'in e ve nemeur a rendael etrezomp. Rak mar domp deuet aman eo abalamour m'hon deus eur garantez virvidik ha krenv evit Breiz-Izel ha m'hon deus c'hoant oll, kement a zo ac'hanomp, ober eun dra benag evit e delc'her ploum en he zav, evit he distroueza, evit he buezekat, evit he c'hennerzi. Setu ive ar pez a glaskin er brezezen-man.

1). Ia ! ar brezouneg a dle kaout e gougn er c'helenni-di, mar fell d'eomp mirout ouz Breiz da vont da netra. — Bro-C'hall, pe velloc'h ar Franz n'eo ket great, evel ma ouezit, gant eun tamm dirannus, mes kentoc'h gant eun toullad tammou danvez dishenvel griet etrezo gant an hevelep neuden : al leac'hiadur (an amezegiach). Hogen, aotrounez ker, mar deus eur vro var douar Franz, hag a virit e ve poaniet d'he delc'her disklabez ha yac'h, eo a dra zur hor Breiz-Izel. Hag ar pez a hanvan Breiz-Izel, n'eo ket ar gourenez-man, daoust ha peger koant bennak e c'houfe beza. A dra zur hor broig a zo eur berlezen roet gant ar C'hrouer d'ar bed en e vadelez ; a dra zur eo dudius hor Breiz-Izel gant he mor glas evel eur c'houriz en he zro, gant he zorgennou goloet a lann alaouret, gant he c'hompezennou garlantezet a c'hlasvez, gant he c'hoajou doun e leac'h ma ren an dero koz, gant he zouriou tantelezet gwintet evel bizied etrezek an nenvou.

Ia, heb mar ebet, an traou-ze oll a zo kaer, an traou-ze oll a zo dispar. Mes ar pez a dleomp da garet ha da viret gant muioc'h c'hoaz a aked, ar pez a ra ar guir Vreiz, eo ene ar Breizad ; ene eün ha glan (ar c'horn-douar-man eo ar muia poblek eus ar vro), ene leal ha

didroidel (biskoas Breizad na reas trubarderez), ene dalc'hmat tuet etrezek ar virionez (ar c'helennadureziou huella a gav ama digemer vat), ene hag en deus donjer ous an estren a deu d'e bennaska gant manegou voulous ha kabestrou aour, ene hag a fell d'ezan en em harpa var an amzer dremenet evit kerzout gant muioc'h a asur etrezek an amzer da zont, abalamour amzer dremenet ar Breizad a zo leun a enor, a fealded, a vertuziou kristen. — Hogen lavarit d'in, kenvroiz ker, daoust hag o teski d'ar bugelik breizad disprijout e yez, kaout mezh ha kas outi, daoust ha ne vouger ket an ene-ze a veradou ? daoust ha n'emaer ket o lac'ha a neubeudou buez Breiz en he grizien memes ?

2). Mes darn a lavaro : Hirio eo red d'an oll gouzout galleg evit en em denna en o afferiou. Unan ha ne ouezo nemet brezouneq, ouspenn m'eman e riskl da veza gwall dapet meur a dro, na vezo morse nemet eur planken etouez ar re all. Rak-se 'ta, pa deui ar bugel d'ar skol, eo red d'ezan losker e vrezouneq e toull an or — ehana da zrailha kolo — evit komz ar galleg hag ar galleg hebken.

— D'ar seurt tud-ze e respountin : Kaozeal evelse a zo mont da glask viou en neiziou koz. A dra zur ar Breizad a zo red mat d'ezan gouzout ar galleg. Ouspenn ma 'z eo an dra-ze talvoudek bras d'ezan evit e vuez pemdeziek, ar c'hiz zo da lavaret : *Unan hag a c'hoar diou yez a dalv daou zen.* — Mes eno en deün eman an dalc'h ganeomp. Ma c'houlennan ma vo komzet en e yez d'ar c'hrouadur, eo *abalamour m'eo hennez an hent eüna, an hent berra, an hent skianteka da zeski d'ezan ar galleg.*

Me a zo bet eur c'hueac'h pe zeiz vloaz e skolach Lesneven, hag eno, a ouezit vat, e vez desket latin, gregach ha saozneq ha traou all c'hoaz. Penaos, a gav d'eoc'h, ec'h en em gemere ar vistri evit deski d'eomp ar yezouze ? O komz d'eomp ar yezou hebken epad eun heur pe ziv heur bemdez ? Nan ! koulz e ve bet d'ezo prezeg d'ar mogeriou. Rei a reant d'eomp avat eur pennad eus eur yez da drei en eun all ; ha ni neuze, — ganeomp etre hon daouarn eur mellad leor, eur geriadur, renket varnan kenver-ha-kenver rolledadou geriou gallek ha geriou all — a zibabé an hini a gave d'eomp bêza ar c'hloka. Ha

goudeze ar mestr n'en deveze ken da ober nemet guelek pe vat pe fall oa ar geriou implijet. (Marteze ne deuer ket a benn da gomz diderm eur yez evelse : bremaik e lavarinn perak).

Setu aze, a zonj d'in-me, ar guella doare da zeski eur yez : *ober implij eus an hini a anavezet evit deski an hini ne anavezet ket.*

Perak ne rafer ket kement all er skolioù bihan ? Netra ken diskiant eget ar fae great var eur yez anavezet gant ar bugel var zigarez fourra ennan an hini ne c'hoar ket. Guelit hoc'h-unan. Setu ama va bretoun bihan azezet var skaoun ar c'helenn-di ; hag ar c'helennet, evit deshi d'ar mousig petra eo ar *bleo* e galleg, a gomz d'ezan evel-hen :

Montrez-moi vos cheveux ! — Ar paotrig, ha ne goupren seurt, na wik na ne finv evel just.

Ar c'helennet : *Vos cheveux, ce sont les poils qui couvrent votre tête ; montrez-les donc.*

Ar c'hrouadur, digor-frank e zaoulagad hag e c'hinou, ne lavar grik. Neuze ar c'helennet, eur zac'had droug ennan, a grog er bleo (brao c'hoaz ma ne deu ket gantan eur bouchad), hag a lavar d'ar bugel gant eur vouez rok : *« Voilà vos cheveux ! Vous ne pouviez pas les toucher, espèce d'ahuri ? »* Hag e tremen da gaout eun all.

Ar pez zo sur eo da vihana, ma n'oa ket ar bugel eur penn-maout, eun « ahuri » aziagent, evelse na zaleo ket da zont da veza ; setu, a gav d'in, an oll c'hounidegez en devezo tennet ac'hano.

Grit breman goulennoù digant ar bugel en e yez : *« An dra-man 'n dra, penaos hen hanver en ho kear ? »* Ar c'hrouadur a respount ; rei a ra an hano, hag ouz red, m'en deus hen ankounac'heat, ar mestr-skol, hag a dle e-unan gouzout mat yez ar vro, a zigas da zonj d'ezan. Goudeze, p'eo kavet ar ger brezounek, e livirit ar ger gallek hen talvez. Gounidegez : desket en devezo eur ger gallek, eur ger hag en deus klevet an doare mat d'e lavaret, eur ger hag ec'h anavez breman e dalvoudegez hag a zigas koun en e spered eus eun dra difazi ha disparti. — C'hoantât komz e gallek hebken d'ar c'hrouadur a zo hen diodi. Ar bugel a zo abafet pa glev urziou en eur yez ha ne goupren ket anezi ; hag e velomp er skol

zoken eur skeuden eus ar pezh a veler er c'hazarn pa zigouez eno hor paour-keaz kouerieded breizad.

Guelet a rit breman marteze stlapa ar brezouneg er meaz eus ar skol var zigarez boaza ar bugel da c'hallegat guelloc'h a zo eun digarez toull ha netra ken.

3). — Kaeroc'h zo. Gouzout a rit koulz ha me pegement eo drouk prezet ha goapeat en dervez hirio santella guirioneziou ar relijion. A dra zur an darnvuia eus al luc'hach-ze a vez dislounket e galleg : ha setu perak em eus lavaret bremaik eo red d'ar Vretouned poania da zeski mat ar galleg, ha zoken evit hen deski guelloc'h, en em zervichout eus yes o bro.

Mes ar relijion-ze, beza o devezo divezatoc'h d'hen anaout pisoc'h, ar pezh a raint dre al leoriou hag ar c'ha-zetennou mat, hag ive dre ar prezegennou hag an aliou a glevint en iliz hag e leac'h all. Hogen nag a bet guech n'am eus-me ket bet klevet tud ar meaziou o lavaret : « Eun hanter muioch a blijadur am eus o lenn al leoriou brezouneg eget ar re-ze ar c'hoz leoriou gallek-ze! » Petra fell d'eoc'h? Da bep hini e dech : d'ar c'hi an drebon, d'ar bleiz an naoun, d'ar mezhier ar zec'hed, ha d'ar Breizad karantez e yez vrezouneg. — Mat gouzout a rit ive da vihana en darnvuia eus parrezioù hon Eskopti e tispleger c'hoaz, a drugare Doue, al lezen gristen, e yez hon tadou. — Hag e kav d'eoc'h neuze n'eo ket eun diskianterez dizakr sarra ouz ar brezouneg dor ar skoliou darempredet gant bugaligoù hag a dleo, eur vech deuet en oad, implija ar yez-ze evit anaout guelloc'h ha difen o relijion?

4). An deskadurez diou-yezek a zougo c'hoaz eur frouezen all : *rei d'ar bugel lorc'h eus e yez hag eus e vro.*

Klenved an amzer-man eo ar glouarien, al lez-ober, an dizeblanteri. Ene ar bugel en e genta yaouankiz a vez leun-barr a vennoziou kaer, leun a hunvreoù santel ; na vez c'hoaz neuden gamm ebet ennan. Setu e teu ar mare da vont d'ar skol : aman ar mennoziou-ze a vezo maget pe vouget. N'en deus ar mestr da ober nemet lavaret eur gomz a-unan gant mennoz kuzeta ar bugel, ha kerkent e velfot tal ar c'hrouadurig o tiroufenna, e benn o sederât, hag ar fizianz o kreski en e galoun. Mes ma tistag ar mestr-skol eur gerig hag a vlonsfe kredennou ar bugel,

kerkent e teuo da gaout mez eus ar pezh a grede hag a zonje a ziagent, da gaout mez marteze eus, a genteliou fur e dud, eus o c'hustumanchoù hag o doare da varn an traou.

Setu aze, siouaz ! petra c'hoarvezo gantan heb mank ebet, ma 'z a da eur skol zivrezouneg. Kaout a rea d'ezan beteg-hen n'oa netra kaeroc'h eget e Vreiz-Izel, abalamour ma kleve avechou an aotr. Persoun o lavaret n'oa ket eur vro all er bed hag a vije chomet ker start ar feiz na ken disklabez ar c'hiziou enni ; kaout a rea d'ezan n'oa netra santelloc'h eget kanaouennou e vammig o lus-kellat e vreudeur bihan pa lakea an ti da dregerni gant ar Jezuz peger bras ve pe *Ama pell diouz an trouz*. Ha padal, kenta ma klev en eur zigouezout er c'helennidi eo : *La Bretagne est une province arriérée ; on n'y parle qu'un patois barbare qui d'ailleurs tend de jour en jour à disparaître.*

Hag ar Breizad bihan, a c'hellit kredi, a spego ennan abred klenved an amzer vremen : o sonjal e vezo bet faziet en e gredennou ar griziennet dounna, e teuo dizale da zifiziout anezan e-unan hag eus ar re-all, ha ne raio mui a foutre-kaer eus a netra. Ni da vihana, mistri kristen, diouallop na deufemp da veza penn-kaoz da eur seurt darvoud.

5). Erfin (rak gwall bell e choman gant al loden-man, an hirra evelato) ar gelennadurez diou-yezek roet er skoliou a *zalc'ho hor c'henvroiz var ar meaz.*

Hirio, siouaz ! Ar yaouankizou na fell d'ezo mui ober micher o zadou ; fae zo ganto chom da labourat an douarou trempet gant c'houezen o zud ; etrezek kear e ranker mont, abalamour ma kaver enoraploc'h dougen eur bouchad reun var stal ar mec'hi, drailha eur briz-c'halleg-saout bennak, dougen bragou toull-bioc'h ha tok faoutet, ha me c'hoar abalamour da betra c'hoaz ? Ar pezh zo sur eo da vihana e reder a vagadou varzu kear.

Evel ma vefe kavet er c'heriou
Ar mel da lipat ouz ar mogeriou.

Petra, gav d'eoc'h, aotrounez ha kenvroiz ker, a zo penn-kaoz da eur seurt gwalen ? Pep hini a zonjo e giz

ma karo ; evidon-me, n'oun ket evit miret da damall ar skoliou divrezounek. E leac'h lakât anezan da garet e barkeier, e jatal, e veniachou labour, e diegez en eur ger, e teuer alies da zeski d'ezan disprijout an traou-ze oll, e teuer da zila en e spered a veradou ar greden nê jom da goueriaded nemet ar glapezeien na c'hellont en em fourra e toull all ebet ken. Daoust ha brasa akêd ar vistri-ze a vefe diouall na ve dienez a vleinerien tramway pe a blac'hed hostaliriou ? Digoromp 'ta abars ar fin hon daoulagad ; stagomp ar Vretouned ouz o zi, ouz o farrez ; hag evit-se deskomp d'ezo yez o zi, yez o farrez.

(*Da genderc'hel*).

T. GOURIOU.

EVIT PARDON INTRON-VARIA-AN-ESPERANS E KLEDER

A C'HOARVEZ D'AN TREDE SUL A VIZ GWENGOLO

Pedenn d'an Itroun-Varia

EVIT AN ILIZ HAG AR FRANS

VAR DON : *Nous voulons Dieu.*

DISKAN :

Mari, Mamm a dugarez
 Mamm dous ann Esperans,
 Grit, ni ho ped, eur zell a druez
 Ouz ann Iliz hag ouz ar Frans. } *bis.*

I.

Eur barr amzer, eun avel skrijuz
 Var hor bro baour 'zo dirollet ;
 Ar Frans guechall ken kaer, ken skeduz,
 Gant tud fall er pri 'zo bresset.

II.

Ann Ifern a zo dijadennet ;
 Lusifer hag he vevellien
 En em zao, evel chas kounnaret,
 'Vit goal lakaat ar gristenien.

III.

Eston ar boan 'ra d'ho daoulagad
 Para var ann traou benniget ;
 Donjer o deuz ouz kement so mad,
 Ouz kement so din a respet.

IV.

Kroaz veur ann hent ha kroaz ar skoliou
 Dre gassoni o deuz pilet ;
 Embann a reont enn ho skridou :
 « N'euz na Doue na Mestr ebet. »

V.

Mistri ha mestrezed skol gristen.
 D'ar vugale ha d'ar re goz
 A zeske Doue hag he lezenn ;
 E maint holl heb na ti nag oz.

VI.

Dor ho c'houent out-ho 'zo serret,
 Arluet int pell dioc'h ho bro
 Ha grons dezho ez euz lavaret :
 « Nac'hit Doue pe ar maro. »

VII.

Ne vezo euruz ann dud difeiz
 Nemed p'o devezo devet,
 Dre zroug, dre gounnar ouz ann Iliz,
 Ann diveza kroaz benniget.

VIII.

Guelet a rit, dioc'h lein ann envou,
 Anken, glac'har ho pugale ;
 Lakit ar joa enn hor c'halonou,
 Digassit deomp bennoz Doue.

IX.

Ann avel foll, ar mor e kounnar
 A zioula pa glevont ho mouez ;
 Hencia 'ouzoc'h beteg ann douar
 Distrans bag ar martolod kêz.

X.

Henchit, m'ar plij, a dreuz ar reier,
Enn despet d'ar goal avelou
Ann Iliz santel hag he sturier
Beteg pors dispar ar joaiou.

XI.

E Lourd e rit kals traou burzuduz ;
Grit evidomp eur burzud all :
Dioc'h ar vouillenn, Mamm drugarezuz,
Savit flamm ha lintruz Bro-C'hall.

XII.

Dalc'hit bepred enn hor e'halonou
Feiz krèn, esperans, karantez
Ha lakit enn hon tiegeziou
Doujans, urs vad, sentidigez.

XIII.

Grit ma c'hellimp treuzi dizanjer
Mor treitour ha fallakr ar bed ;
Bleinit noz-deiz hor bagig dister,
Mirit, Mamm vad, na vimp kollet.

XIV.

Neuze e bro gaër ho Mab Jezuz
Laouen-holl e c'hellimp kana :
« Dre ho zikour, ni 'zo evuruz.
» Bennoz deoc'h, Itroun-Varia. »

Red eo kas ar vugale d'ar c'hatekiz

Goude daou viz ehan, setu ma tigouezo adarre a benn nebeut ar mare da staga gant ar c'hatekiz.

Eus ar gador-zarmoun e vezo adarre klevet o koeza an diskan a anavezit dre ma 'z oc'h boas d'her c'blevet bep bloas. Siouas, n'eo ket heb abeg e ranker poeza hag aspoeza var an dra-ze, dies, evit doare, da zanka en hor pennou kalet :

« Red vo deoc'h, tadou ha mammou, digas o pugale »
» d'ar c'hatekiz d'an deiziou merket ; — red vo beilla »
» evit na jomint ket da ober skolig-vij ; — red vo deoc'h »
» deski dezo o c'hentel ; grit an dra-ze bemdez epad ar »
» veilladeg-noz.

» Ni, beleien, ne c'hellomp ket ober tout hon-unan ; red »
» vo deoc'h rei an dorn d'hor zikour. Gwelit oc'h-unan : »
» Da zeiz skól, ne c'hellomp kaout ho pugale nemet goude »
» eunneg heur ha goude peder heur ; da lavaret eo, goude »
» m'o dezo dija tremenet teir heur holorach er c'hlas. »
» Skuiz-marò int dija, ar vugale geiz, da veza chomet »
» keit-all heb finval ; hanter-habafet gant an oll draou o »
» dezo klevet ; ezom o deus da zivorza o izili. Petra »
» c'hello ar beleg loja c'hoas en o empenn ? Mar fell »
» dezan prederia gant an azennet ne ouzont ket ar ger »
» kenta eus o c'hentel, epad ar mare-ze ar re all desketoc'h »
» en em inou hag en em lakaio da c'hoari. Eun heur »
» gollet eo evito. — Mar fell dezan displega o c'hatekiz »
» d'ar re zesket, an azennet a vezo ken inouet all, ha »
» ma vije goulennet diganto petra reont er c'hatekiz, e »
» c'hellfent respont : « O c'hedal ma vezo achu. » — N'o »
» deus ken mall nemet da vont da c'hoari er meaz ; n'o »
» deus ket gouezet soken eus a betra eus bet komzet dezo. »
» Ha goulskoude, didalvez 've d'ar beleg klask o der- »
» c'hell pelloc'h ; da greizdeiz eo mall d'ar vugale geiz »
» mont da glask o zammig pred, ha da bemp heur, mall »
» o c'has d'ar gear evit ma c'hen em gavint araog an noz »
» tenval. Petra raïmp-ni eta, beleien, nemet goulenn di-

» ganeoc'hui, kerent kristen, rei an dorn deomp. Goude
 » tout, evidoc'h eo e labouromp ; ho pugale eo a c'hoan-
 » taomp da gentelia ; d'ho pugale eo e c'hoantaomp deski
 » o c'hreansou, o deveriou a gristen, o deveriou e kenver
 » o zud : tad ha mam, breudeur ha c'hoarezet, amezeien
 » ha kenvroiz, o deveriou e kenver kement hini o deus
 » da velet varno, kement hini o deus galloud d'o ren, o
 » deveriou e kenver o bro. Ma n'o anavezont ket, kaër o
 » dezo beza desket var an orthograf hag ar c'halkul, ne
 » vezint morse tud avoalc'h ; eun toull goull o jomo en
 » o spered, ioulou o c'halon ne vezint ket reizet ervad ;
 » tra avoalc'h vezo evit o renta reuzeudik er bed all, da
 » gredi eo, er bed-man soken marteze. »

Setu, varnez tost, ar c'homzou a glevoc'h gant ho
 peleien. — Unan benag a c'hoapaio, an niver bihan a
 gredan ; — unan benag all touellet gant ar goaperien
 a reio skouarn vouzar en despet da rebechou e goustians ;
 — eur rummad all a jomo dizeblant ; ar re-ze a vezo kavet
 etouez paotret ar banneou hag etouez an dud n'o deus
 anaoudegez ebet eus o deveriou a dad a famil. — Mes an
 darn vuia a glevo, a zelaouo, o c'hoantaio soken heññil
 ar c'huzulioù mad roet dezo gant o beleien, mes o ankou-
 nac'haio buhan pe a gavo digarezoù evit appelli an
 dever-ze. Anavezet mad int, an digarezoù-ze : « Ar vugale
 » a oar lenn hag a studio o-unan. — Re skuis oun hirio
 » evit ober katekiz, hag ar vugale o-unan zo dare gant ar
 » c'hoant kousket. — Hirio eman deiz ar barti domino,
 » varc'hoas e vezo great katekiz. » Hag ar varc'hoaz-se
 ne deu morse, eun digarez all a vez kavet. Abars ar fin,
 a fors da glevet soroc'h, e vezo great katekiz bep ar mare,
 mes en eur glemm, en eur c'hrosmolat : « Gwechall ne
 » veze ket ar veleien en doare-ze var gein an dud o c'hou-
 » lenn katekiz, katekiz ! » — Evel pa vije hirio evel
 gwechall. Gwechall, tudou, e veze great katekiz er skól, hag
 hirio n'eus ket soken aotre da ober hano eus a Zoue ; brao
 e vezo deoc'h soken ma ne vez ket komzet d'o pugale enep
 dezan.

Karet a raffen lakat doun e spered an tadou a famil
 talvoudegez bras an deskadurez-se.

I. — Heb anaout ervad ar c'hatekiz n'eus ket a vuez
 kristen. — En diavez e vezo dalc'het c'hoas ar c'hiz da
 vont d'an oferén da zul, da goves, bep ar mare....

Mes pe seurt oferén a glevo an hini ne oar ket ervad
 petra eo an oferén na petra dremen var an aoter ; an hini
 ne oar ket eman hor Salver benniget e-unan beo var an
 aoter, o pedi gant e vugale, oc'h adori Doue en o leac'h,
 o trugarekat anezan en doare-ma fell dezan beza truga-
 reket, o c'houlenn pardon evidomp, o c'houlenn grasou
 nevez ; eman eno Jesus o ranna etre tud ar barrez ar
 frouez eus sakrifis menez Kalvar ?

Pe seurt komunion a reio an hini ne oar ket ervad eo
 Jesus an Doue beo, ar memez Jesus hen deus bevet var
 an douar eo a ya da zigemer ?

Pe seurt kofes a ra an hini ne oar ket soken petra eo
 ar pec'het, hag a gred n'eus ken-pec'het nemet eul liou-
 douet benag. An den-ze alies hen dezo great gaou ous e
 nesa en evadou, en e vrud vad ; hen dezo great a bep
 seurt traou mezus, hen dezo roet skuer fall dre e oberou
 hag e gomzou, hen dezo torret oll gourc'hemennou Doue
 ha re an Ilis e kant feson, ha pa ielo da goves ne gavo
 taken da lavaret ?

M'her goulenn diganeoc'h, pe seurt kristenien eo an
 dud-se ? Ha goulskoude, petra vank dezo ?

— Eun dra hebken evit an darn vuia : anaout o c'ha-
 tekiz.

II. — Heb anaout ar c'hatekiz, n'eus ket a vugale vad,
 a vugale doujus d'o c'herent.

Var betra eo diasezet an doujans hag ar garantez evit
 ar gerent, evit an tad hag ar vamm ? — Var ar pevare
 gourc'hemen a Zoue a ra eun dever d'ar vugale karet o
 zud, douja dezo, senti outo ha rei skoazet dezo en o
 ezommou. Ha var betra c'hoas ? — Var netra ken hag a
 ve stard ha padus. Kompta var an anaoudegez vad a ve
 kompta var eun dra a vez kavet avechou, mes ne vez ket
 kavet atao. Ha nebutoc'h-nebuta e vezo kavet dre ma
 vezo skignet ar gelennadurez nevez roet breman e sko-
 liou'zo. — Eno e vez desket traou a ne gredfet ket komz
 anezo heb ruzia. Mes peoc'h ! Ar re o deus ezom da gle-
 vet, a glevo ervad ar pez a c'hoantan da lavaret. — Na
 glemmit ket, tadou ha mammou a zo chomet heb deski

pe lakat deski o c'hreansou d'ho pugale, ma teuont da zivergonti ouzoc'h, ma teuont d'en em sevel en o pizaj. C'hui oc'h-unan oc'h eus roet ar vâz d'ho pazata.

III. — Heb anaout ar c'hatekiz n'eus ket a amezeien vad. — Rag n'eus nemet ar c'hatekiz hag a zeskfe d'an den ez omp oll breudeur hag e tleomp beva evel breudeur ; e tleomp miret e vrud vad d'an nesa kouls ha ma tleomp lézel gantan e vadou, e yec'het hag e vuez. Oll gelennadurez ar bed ne zesk deomp nemet eun dra : klask hor gounid hag hor plijadur e peb leac'h, n'eus fors dre be hent ha pa ve dre an hent treuz e ve.

IV. — Heb anaout ar c'hatekiz, den ne garo e vro nag e genvroiz. Den na falvezo gantan rei e yaouankiz, e amzer vella, rei e vuez soken mar bez red, evit difenn douar e vro ; lezennou, kreansou ha yez e vro, an douar a zalc'h relegou e dud koz, ilis e barrez, oaled e di, ma ne deu ket ar relijion d'her gourc'hemenn dezan. Perag her grafe ? Etouez an dud a c'halver antipatriotes, antimilitaristes, n'eus hini ha ne ve enebour touet d'ar relijion. Perag an dra-ze ? Abalamour ar relijion anavezet hag heuillet eo an harp starta evit an urs vad.

Heb ar relijion n'eus ken lezen nemet hini an nerz ; hag heb anaout ar c'hatekiz, n'eus ket a relijion. Ma fell deoc'h eta, tadou ha mammou, kaout bugale dizakr, bugale an dizurs, lezit anezho heb katekiz. Mes mar fell deoc'h kaout bugale fur ha kristen, bugale hag a zoujo deoc'h, a garo ac'hanoc'h, a c'hoantaio beza bâz ho kozni, bugale hag a vevo evel breudeur gant o amezeien hag o c'henvroiz, bugale hag a vezo oc'h henor divezatoc'h, deskit dezo o c'hreansou.

(Da genderc'hel).

F. CARDINAL.

SANT-NOUGA

Gouel ar « Bleun bruk » a zo bet er bloa-ma kaeroc'h eget biskoaz. Da nav heur kalz tud a zo en em gavet. En em voda a reont en iliz. Eno an Ao. chalouni Le Bail, persoun Guitevede, a vinnig eur C'hrist a zo douget goudeze e procession beteg an ti kaer nevez savet gant an Ao. Perrot, evit potred he gelc'h-studi. Ar C'hrist a zo staget azioc'h poltred Hon Tad Santel ar Pab ; neuze vez ive benniget an ti, a zo hanvet « Kergrist. »

An Ao. Le Bail a zoa var al leuren ; en dro dezan ema an Ao. Godec, an Ao. Cardinal, an Ao. Kermenguy, an Ao. du Vergier, an Ao. Vallée, an Ao. Bocher, an Ao. Prat, etc. Trugarekaat a ra da genta Ao. persoun Sant-Nouga, euz an digemer ker kaer ha ker kalonek en deuz great deomp, ha d'an Ao. Perrot e lavar pegement a blijadur a ra dezan gullet al labour dispar en deuz great e Sant-Nouga evit gloar Doue ha mad ar brezonek. En eun doare helavar e ra meuleudi hor iez koz, sklear ha c'houek, santel ive, rag

« Ar brezonek hag ar feiz
A zo breur ha c'hoar e Breiz. »

Mez mall eo staga d'al labour : araog lein e tle beza teir studiaden, unan divarben ar brezonek er c'helendi, an eil divarben an emgleo a eneb ar c'hollou, eben divarben Breiziz ha Jeanne d'Arc. Neuze eo roet d'an Ao. Th. Gouriou an dro da gomz evit e studiaden. Ar prezeger a ziskuez da genta pegen talvouduz e ve ober implij euz ar brezonek evit deski ar gallek. En eil loden, goude beza eveseat penaoz e ve ar guella en em gemeret evit kementse e c'houlen ha ne ket soken mad ober skol var ar brezonek ebken eur pennad benag bep sizun. An Ao. Vallée, an Ao. Cardinal, an Ao. Bocher hag an Ao. Prat a zao var an dra-ma eun tam diviz etrezo, mez an oll a en emgleo var ar mennoz-ma : ober eun heur skol bep sizun var ar brezonek. Neuz hano aman nemet euz ar skoliou diere rag siouaz n'hon deuz evit c'hoaz

galloud ebet evit chench an doare da gelen e skoliou ar c'houarnamant. Ne lakeomp ket hirroc'h divarben studiaden an Ao. Gouriou, rag moulllet e vezo pen da ben e *Feiz ha Breiz*.

An eil studiaden a dlie beza great gant L. Dizès, mez n'heñ deuz gallet dont da Sant-Nouga, ha neuze an Ao. Bocher a gomz gant he oll galon euz ar plac'h euruz Jeanne d'Arc, dibabet gant Doue evit savetei Bro-C'hall euz a skilfou ar Zaazon. Lavaret a ra deomp e zoa ive d'ar mare-ze e Breiz, pennou kalet, kalonou aour ha divrec'h dir : Arthur Richemont gant e Vretoned a roaz an dourn da Jeanne d'Arc, ha goude e maro e kendalc'haz he labour evit bunta ar Zaazon euz ar vro. A bep amzer, emezhan, ar Vretoned ho deuz skuilled ho goad eb marc'hata evit Bro-C'hall.

Ar studiaden divarben an emgleo a eneb ar c'hollou a zo kaset da c'houde kreisdeiz.

Selaoump brema ar ganerien direded euz pevar c'horn ar vro da barolia. Potred an Dre, Landi, Plouvorn, Plouescat, Plouenan, Guitevede, Lesneven, Sant-Nouga, an eil rum goude egile, a ro deomp da glevet ar c'haera soniou. Ervez lavar an dud anaoudeg e za ar c'han-var vella en hor bro.

Goude beza labouret kerkoulz diouz ar mintin, e oa red mad diskuiza ar spered goude lein. Evelato araog staga gant ar c'hoariou e oue pedet Hirrien, euz a Treflaouenan, da gomz divarben an emgleo eneb darvoudou al labour douar. Daoust dezan da veza bet paket var an trum, ar prezeger a ziskoezaz sklear d'an oll pegen red eo d'ar gouerien en em voda hag en em harpa an eil egile. Eun emgleo dreist oll a zo ezom anezi er vro-man : an hini a vez great eneb ar c'hollou anevaled, rag dre ar c'hollouze an dud diskrog a vez lakeat var an noaz hag ar re binvidik ne vezont ket pell evit beza diskaret.

Breman vad oa mal mont da c'hoari. Da genta e oue fennadek d'ar voalen. Setu aze eur c'hiz koz dare da vervel ; kementse a oa anat mad pa velet pegement a boan o doa ar botred o pega er voalinier. Fizianz hon deuz e tevio an Ao. Perrot ne harp netra outhan a ben ive da lakaat da asvevi en hor bro eur c'hoari ker koz ha ker brao. Bez e oa c'hoaz redadek marc'hou ouarn ar

pez a vezo eb dale eur c'hiz koz ma neo ket brema zoken. Er bloaz a zeu marteze e velimp e Sant-Nouga redadek kirri nij, ar pez avad a ve eur c'hoari nevez evidomp-ni da vihana.

Mez eur pennad a zo eman an Ao. Havas gant e vusikou skilta o hervel ac'hanomp da vont da eun abaden all. Dirag al leuren c'hoari savet e pen an ti nevez ez euz bodet var dro daou vil den, lod var kadoriou, lod var skabellou, lod all en ho za.

An heol a zo e para hag an oll a zo laouen. Mez ha pa n'hon dije ket bet kalz a c'hoant da c'hoarzin, n'hon dije ket gallet miret da zirell en eur velet hag en eur glevet potred Lesneven e tisplega trubuill hag ijin eun eontr koz, Biel al Liardou. Aliez ar c'hoarierien a ranke chom a za kren, rag goloet e veze ho moueziou gant ar c'hoarz a zave etouez an dud. Nan, a dra zur, na Biel al Liardou nag e nizet nag e vevel ne maint ket var var da veza ankounac'heat e Sant-Nouga na var dro. Evit lakat ar blijadur da badout pelloc'h, an Ao. Perrot a reaz c'hoari ar « Mevel laër » araog an arvest diveza. Kement-se a roaz amzer d'an Ao. de Mun ha d'an Ao. de Guébriant d'en em gaout ha da velet e Sant-Nouga c'hoarierien par, me zo sur, d'ar re a gavont e Pariz.

Eman pemp heur, hag an dud ne hinouont ket. C'hoant o deuz da glevet c'hoaz ar ganerien araog mont en ho hent, hag eur vech muioc'h e vez straket an daouarn da botred Landi, da botred Kastel deuet goude lein, da Yffie Balcon euz a Vitevede ha da botred Lesneven.

Setu deuet ar mare d'ar re o deuz labouret ar guella evit ar brezonek da glevet embann ho hano ha da gaout ar prizioù gounezet gantho. Goudeze an Ao. Perrot a lavar bennoz d'an oll : ne zonje ket eo dezan oa d'an oll lavaret bennoz. An dud a bella evel en despet d'ezho deuz an ti o doa kavet ennan kement a freal idigez d'ho c'halon ha d'ho spered.

Evit echui ar gouel, an Ao. Havas a lakeas son kan' bale Breiz-Izel. Epad ma c'hoarie ar muzikou ken drant ha ken seder, e zea en ho raok eur c'har goloet oll a Vleun-bruk leun a botred vian koant evel elez hag a ioa outhan eul loan a c'hoad kaer ha gallouduz. Kaout a rea deomp

guellet o kerzet skeuden Breiz an amzer da zont ha zoken
Breiz an amzer a vremen rag evel a lavar ar barz

« Dihunet out, ma Breiz. »

Ia, eb mar ebet, var zouar hor bro, dindan gliz an Env,
ar bruk a vleunio c'hoaz.

KELEIER AR MIZ

Er bloaz-ma n'em euz ket ranket eosti : Antronoz gouel
Yann e troc'hiz va biz p'edon o lemma va falc'h. An troc'h
a vilimaz, a c'horaz, va dorn a bez a deuz da c'houeza,
hag a rankiz ober va aotrou epad an eost. Ar re all a
glemme, daoust ma n'o doa dienez nemed a unan fall, hag
a lavare d'in : « Pa ne rez netra nemed pourmen gant da
zorn paket, gra da viana eur vad evidomp. Ni n'hor beuz
amzer na da lenn ar c'hazetennou na da glevet ar c'he-
leier. Te zo karget ganeomp da c'hozzout petra dremeno,
ha da gounta d'eomp, eun devez bennag goude an eost,
petra vezo c'hoarvezet a vras dre ar bed abaoue miz
gouere. »

Seveni a rejon va fromesa dez Gouel ar Verc'hez, da
lavaret eo en derc'hent deac'h goude gousperou. Hag e
skrivan ama, evit lennerien *Feiz ha Breiz*, an divraza euz
ar varvailhaden a yoa bet ganeomp.

Darvoudou ! — Da genta, emeve, bet so kren-douar
hag ar c'holera zo adarre... Er broiou d'an neac'h ? A
c'houlennaz Laou ar spillou, ar mevel koz. — Nan, Laou,
an traou-ze n'int ket digwezet er broiou pell el leac'h ma
kav d'eoec'h ema an oabl stag euz an douar, pe ken izel
ma c'heller kregi enghi gant an daouarn pa zaver var
begou an treid.

Ar c'hren-douar, gwir eo, hen deuz great ar bloaz-ma
evel eur c'hoanen hag a red euz an eil penn d'egile a
zindan dillad eun den. Bet eo en Itali, hag eno evel a
ouzoc'h e tismantraz Messin ha kalz keariou all. Bet eo
en Asi, hag en enezennou bian e kreiz ar mor. Bet eo en
Amerik, e meur a leac'h.

Meur bet eo ive, e Frans, e kostez Marseill, hag et
oue tud lac'het, tiez, ilizou, touriou diskaret. Bet eo, va
zud, ar c'hren-douar zo bet e Brest, hag hed a hed an
aod, beteg Kastel, pe dost. — Hein?... a lavaraz an oll,
mantret. — Ia, e Brest, e Lokournan, e Guitalmoze n'euz
ket pell, en devez m'edoc'h o vedi ker'h e park ar Bes-
kellou, eun tamig bian araog ma oa sutet d'eoec'h dont
d'ho mern. A drugare Doue, n'euz en em gavet droug na
gant den na gant tra.

Hag ar c'holera, va zud paour, ema e toull an or. —
Jezuz Doue, ne ket possubl, a lavaraz Fant Deniel, ar
vatez koz. — Eo, ema var arzou Frans. Meur a vloaz 'so,
e c'hoari e baotr vardro mare an eost, mez tostât bep
bloaz a ra. Er Russi, er bloaz-ma, hen deuz kaset meur
a viller d'ar bez. Tostoc'h, en Holland, ema spag ive,
nevez 'so : hiniennou zo maro. Er Beljik, harp-ouzomp,
ez euz-unan bennag tizet gantan. — Ha n'hen diarbenn
ket, eme an oll en eur vouez ? — Eo, gwella ma c'heller,
mez ne ket ebat troc'ha araog eur paotr ken lipouz.
Tec'het a ra d'al leac'h all, ne ouezer dare peur na penaoz.
Ra blijo gant Doue hon dioual !

Var nij ! — Brema, selaouit eun nevezenti vraz, hag
unan nevez flamm avad, houman : an dud a ya var nij,
evel al lapoused, hag avechou zoken buanoc'h evit al la-
poused. — Nag a bed gwech, pa gaozeemp euz a Fanch
Beg-Fin, e lavaremp, en eur c'hoarzin d'e ardou-bale :
« Fanch ! memez tra evel pa valeffe var viou ! Evel p'hen
deffe c'hoant mont divar nij ! » Mad, e c'hell brema steki
pounner e voutou gant an dipit. Kollet eo ! Tud all zo ha
n'int ket chomet gant o c'hoant : mont a reont var nij,
uhel ha pell.

D'an 25 a viz gouere mintin mad, en eur gear euz a
Vro-Zaoz, an eil a skoe gant prez var dor egile : « Buan,
er meaz, va zudou ; erru eur Gall var nij ! Buan d'e
velet ! » Gwir e oa : ar Gall-ze hanvet Blieriot, e
unan var e labouz bras great gant houarn ha koat, a
loc'haz araog ma c'houezaz an avel hag a yeaz en tu all
d'ar mor, en eun nijaden. — Eun anter-heur vian hen
doa lakeat d'ober 8 pe 10 leo.

Nevez 'so, eur vandenn nijerien, zo en em gavet, en

eul letonen e kichen Reims hag eno, edoug eur zizun, o deuz nijet pell, hag uhel, ha buan.

Pell amzer, rag unan anezo a jomaz ouspenn teir heur var nij.

Uhel, rag eun all a nijaz beteg seiz ugent metr pe ouspenn en ear, an anter uheloc'h eged tour Kastell.

Buan, rag unan a reaz 5 leo en eur c'hart-heur.

— Ha ne c'hoarvez droug ebed ganto ? — Avechou. En Amerik, varlene, ez oa daou zen eun devez var ar memez nijerez. Houman ' reaz evel a ra avechou ar vagou, a vintaz : hag an daou zen d'an traon ; unan a dorraz e c'har, egile a oe lac'het. En amzer ma yeaz Ble-riot da Vro-Zaoz, eun nijer all a glaskaz ober evel dan. Hema, e hano Latham, a yeaz diou vech var nij a zioc'h ar mor. Be vech e kouezas ebarz, en eil tro tost d'an tu all. N'hen devoa ket a zroug braz evelato. — Nevez ' so, unan all a vankaz e alan d'e labouz, hag a gouezaz d'he heul. Tud a redaz d'e zevel : maro oa.

— Traou danjeruz, eme donton Yan. — Ne ket eun digarez, emeve, rag e pe seurt micher ne c'hoarvez droug ebed ? Nag a bet gwech, en ho puez, oc'h euz klevet hano euz an dud glaozet gant an dornerezed. Daoust ha lezel a rear evit-se an eost er parkeier ?

Ne garfen ket beza Roue... ! — Eur ger ive, divar benn ar Rouaned. Aliez, e klever tud o lavaret, dre fars : « Me garfe beza Roue !... » Komzou diskiant, rag selaouit petra zo c'hoarvezet gant ar Rouaned en amzeriou-ma.

Roue koz an Turked, oc'h euz klevet hano anezan araog hirio. Bet c'hoant d'ezhan d'ober re e vestr, eo deuet e zoudarded varnan en e di, ha kaset ganto d'ar prizon, daoust d'e gozni. Divezatoc'h ez euz c'hoarvezet kement all gant hini ar Pers : didronet eo bet gant tud droug-kontant anezan, ha lakeat en e blas e vab trizeg vloaz. Hini ar Gres, ive, a zant c'houenn en e lerou, ken a zo hano d'ezan da rei e zilez.

Hag hini ar Spagn ! Hema, evel ar Frans brema zo tri bloaz, a rankaz, nevez ' so, en em zifenn euz ar Maro-ched, hag a zavaz soudarded evit-se divar ar vro. Ne bli-jaz ket ar c'helou d'an oll : lod a c'hinaz. Var an digarez-se, ar framasoned hag an anarchisted a boulzaz pennadou

en dud, dreist-oll e kostez Barselon, hag er gear-ma e savaz freuz ha dispac'h. Strolladou tud disakret a redaz kear epad meur a zervez, oc'h ober ar muia ma c'hellent a zizurz. En em gemeret a reant dreist-oll euz an ilizou hag ar c'houentchou, beteg soken euz kouent Seurezed-Bian ar Beorien (Petites Sœurs des Pauvres). Den ne c'hell niveri an oll distruj great ganto evelse. Ar c'houarnamant a gasaz di soudarded gant kanoliou, hag a deuaz erfin a benn euz an dud diaoulet-se. Meur a gant den zo bet lac'het etre an diou gostezenn. — An neb a vevo a velo, ar Roue hag ar C'houarnamant a vo tamallet d'ezo beza bet re rust, hag unan bennag anezo a baeo.

Ar Roue m'eo tristà e zoare, evelato, eo hini ar Russi. Abaoue ma rankaz, beza 'z euz pemp bloaz, derc'hel berr var dispac'herien e vro, ne ket gouzanvet ganto, hag e rank beza atao var evez raog e vuez. Mont a ra da velet ar Rouaned all, mez en em gaout a ra ganto var vor, ne gred ket diskenn en douar, gant aon da veza lac'het.

Er bloaz-ma eo bet, edoug an anv, beteg Cherbourg, o velet ar Presidant Fallières. Eat edo d'her saludi eul lodenn vraz euz listri a vrezel hor bro, mez ne c'hellaz nemet drem-velet douar Frans, a bell... Red e oe zoken d'ar c'hanoliou beza sioul, rag greg an Impalaer, bet spontet gant an drouz hag ar youc'hadennou a varo laosket er bloaveziennou-ma en dro d'he zi, ne c'hell mui gouzanv an disterra trouz, hag a deu, var an disterra tra, he ner-vennou da gemeret varnhi an treac'h ken a vez avechou anter gollet he spered. — Ne ket me a garfe beza Roue...

Na beleg ! — E lavaren bremaig petra zo bet great d'ar veleien e Barselon, evel pa vije hint-hi kaoz da vrezel ar Maroc. N'ouzor nag a bed beleg, a bed manac'h, a bed leanez o d'euz bet da c'houzanv eno epad meur a zervez, poaniou ha ne c'heller o c'hompren nemet pa vez o zantet.

Hag e Frans ! Ho mignon braz Clemenceau zo bet skubet dindan e voutou epad miz gouere. Etre m'edot o tiviz divar benn stad ar Marin, ez eaz droug ennan, e kollaz e benn, hag e oe re hir e deod. An deputed a votaz eneb d'ezan hag ez eaz d'ar gear... o kas ar c'has gantan.

— Ha piou zo la keat en e blas ? a c'houlennas va breur. — Fallières ha'n deuz dibabet evit-se eur paotr kapabl ha fin, eul loer tarn hag a anavezomp pell 'zo : Briand. Hema a oar m'ad tre, re vad siouaz ! pegen berr eo spered an dud ne ha ouezont dre bevar c'horn Frans da lavaret gant o ginou i' braz : « Ar veleien ! klemm a reont e klasker trabas o uto. Mez ma karjent plega ive, evel ar re-all !.. » — « Ia, ia, eno eo, eme ar Briand ; me ne glaskan nemed ar peoc'h hag an unvaniez etre an oll dre ar vro. Va brasa mennad eo ! mez petra fell d'eooc'h ? Red eo din beza rust euz ar veleien, rag ne fell ket d'ezo plega ! »

— Var an digarez kaer-ze e kas an urzier d'an Eskibien, evel re Bourdell hag Auch, ha g'e rei zoken foar en o zi, evit tenna diganto ar 500 pe 600 lur amand m'int bet kondaonet da baea, abalamou ma lavarent n'eo ket difennet, eo eun dever zoken dizenti euz al lezennou fall. Me gav din eo bervelet ar Briand paour hag an dud ive pa zigoront o ginou ledan evel pillig Penn-ar-G... da lavaret : « Plega ! Plega ! » Pena'oz, tud badezet, n'ou-zoc'h-c'hui ket ken 'ta ema da gent a lezenn Doue hag a rank beza sentet outhi a zin dan boan a bec'hed ? Goudeze e teu lezenn an dud. Hou-ma zo a du gant ebenn ? Sentit outhi a greis-kalon. N'ema ket ? Eneb d'ezhi ema ? Gwaz a ze ! Arabad senti outhi ! Ne c'hellit ket !

Pec'hed eo ? Ha ne zervich ket klask ober aon : nag amand, na prizon, na maro, ne tra ne d'eo lakat eur c'hris-ten mad da blega. Doue a roio d'e zervic'herien an nerz d'enebi, ha gantan e chomo an treac'h. Gwazoc'h ki eged ar Briand hen d'euz uzet e skilfou var chadenn koustianz ar gristenien. An neb ne ket bouzar, na zigoro e ziskouarn.

10 Septembre.

F. P.

Respont da zivinadennou miz Eost

- I. — Eur c'hrouadur gant eun dorn a zalc'h digor ar bank, ha gant an dorn all eman o kabalata, gwella ma c'hell, an avalou pe ar per.
- II. — Ar vuzun (*e galleg, la navette*). (Den n'hen deus kavet ar respont ; anat eo int roues ar gwia-derien).
- III. — Ar c'hof-gar.
- IV. — Unan hen deus 27, hag egile 21.

1° Ro din 5 eus da re	27 + 5 =	32
	21 - 5 =	16
2° Ro din 3 eus da re	21 + 3 =	24
	27 - 3 =	24

— Den n'hen deus kavet diou respont.

Divinadennou miz Gwengolo

- I. — Peur e vez fur ar ginaouek ?
- II. — Petra red-ker buhan hag an amzer ?
Ha petra red buhanoc'h egethan ?
- III. — Eur vam a c'houlenne digant he c'hrouadur :
Perag, er *Bater*, e c'houlennomp-ni hor bara pem-deziek e leac'h goulenn dioc'htu bara ar sizun pe hini ar bloaz ?
Respont fentus ar c'hrouadur.....
- IV. — Jakes ha Yan a zo o c'hoari c'hartou. Eur gwen-neg eo ar barti. — Goude pemzek parti, Jakes a c'hounit seiz gwennek. Ped parti en deuz gounezet peb hini ?

Nous recevons, avec prière d'insérer, le communiqué suivant :

Châteauroux, le 9 septembre 1909.

La 6e vente publique du Marché aux Laines de Châteauroux, aura lieu le 25 septembre prochain et nous rappelons aux personnes qui désirent y envoyer des laines de ne pas perdre de temps afin que leurs envois arrivent au moins quelques jours avant les enchères et puissent être exposées avantageusement.

Les cours ont une sérieuse tendance à la hausse, on signale de partout une animation aux affaires qui va grandissant, le terme est à 6.05 et on s'attend à des cours plus élevés encore, tout démontre une situation qui paraît saine et favorable à de nombreuses transactions ; l'époque des vacances qui d'habitude est défavorable aux affaires a été marquée cette saison par des ventes beaucoup plus nombreuses que l'an dernier, le disponible s'écoule avec facilité à des prix en faveur des vendeurs pour les bonnes laines surtout et la demande se porte sur tous les genres fins et croisés.

Cette situation ne manquera pas de donner d'excellents résultats aux propriétaires de laines qui enverront leurs lots au marché du 25 septembre à Châteauroux, on escompte qu'environ 25 mille toisons y seront offertes ainsi que des laines de mégisserie, les vendeurs y trouveront de meilleurs prix qu'en vendant chez eux, car les ventes publiques offrent de grands avantages surtout dans les moments de transactions actives, les filateurs y viennent nombreux et les bons lots y sont bien appréciés.

Plusieurs centaines de balles ont trouvé preneurs au dernier marché de Châteauroux le 4 septembre et certains genres de laines ont bénéficié d'une hausse de 3 à 4% sur les prix payés aux enchères du 13 août.

On est prié de noter que le Marché délivre gratuitement des toiles pour l'emballage des laines et pour des envois importants on accorde aux vendeurs des tarifs très réduits comme frais de vente.

Pour tous renseignements, s'adresser à M. Eug. HUBERTY, Directeur du Marché aux Laines, à Châteauroux.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

LIZER-MEUR

Ar Gardinalet, Arc'heskibien hag Eskibien Frans

*Var gwiriou ha deveriou ar gerent e kement
a zell ous ar skól*

TADOU HA MAMMOU KRISTEN.

Eskibien Frans, oll a-unan, a gasas deoc'h, varlene, eul lizer evit ober deoc'h evesat ous diou lezen nevez, var ar stern neuze gant ar gannadet, hag o dije roet eur mez taol pounner da c'halloud an tadou var gelennadurez o bugale. Harz ar bleiz oa kement-se. Den ne gavas oa re abred, rag re anat eo, siouas ! ez oa mall en em sevel enep dezo.

Hirio e teuomp da zigas da sonj deoc'h eus kelennadurez an Ilis var gwiriou ha deveriou ar gerent e kement a zell ous ar skól.

Ar famill. — Gwiriou ar gerent

Ar famill a zo eur sosiete savet gant Doue. An den eta ne c'hell ket hen freuza. Daoust da lavarou ar fals doktoret payanet a galon, ar famill dezi da veva dindan eur gouarnamant, na deu ket evit-se da veza tra ar gouarnamant-se. Ar vugale a jom ho tra deoc'hui, tadou ha mammou ; rag ar vugale eo ar goad eus ho koad, an eskern eus oc'h eskern ; c'hui oc'h eus roet dezo buez ar c'horf, deoc'hui eo ar gwir, ne c'hell den hen lamet diganeoc'h, da reiza buez o ene. Evit al labour-ze, gouarnamant ar vro a c'hello rei an dorn d'ho sikour ha da ober ar pezh ne c'hellit ket oc'h-unan, mes ne c'hell ket kemeret ho leac'h en eur o punta er meaz.

Evit didamall o mennoz, ar fals doktoret-se en em harp var ar pezh a c'halvont gwir ar vugale. — Ar vugale ne c'hellont ket kaout gwirion enep re an aot. Doue ; kerkent a ma tiwan eun eulfen skiant ennan, ar c'hrouadur a rank anzav eo Doue an dêrou hag an divez eus peb tra hag eus peb den. N'hen deus eta gwir abeg ebet evit chom, beteg mare e drivac'h vloas heb digemer ar gelenadurez kristen a rank e gerent rei dezan pe lakat rei dezan.

Ar gwir da rei d'ho pugale eur gelennadurez konform d'ho feiz oc'h-unan a zo eur gwir anat : Lezen au natur hen lavar freaz, — hor skiant vad ive, — ha lezen Doue diskleriet deomp er Skritur Sakr a zo a-unan ganto. Lenn a reomp e Levr ar Setansou ar pennad-man dibabet etouez kant all dem-henvel : « *Va mab, mir gourc'hemennou da dad ha na ziles ket kenteliou da vamm. Doug anezo mouillet var da galon.* » (Prov. VI, 20-22.) An abostol sant Paol a ro eun hevelep kentel dre gomzou hag a deu da ziazeza ar famill var galloud an tad hag ar vamm : « *Bugale, emezan, sentit e peb tra ous ho tad hag ho mamm. Bolontez Doue eo.* » (Colos. III, 20.)

Ar gefridi-ze a gelennerien stag ous ho karg a dad hag a vamm hen ober a c'hellit dreizoc'h oc'h-unan, pe dre re all. Peurvuia e fizit anezi er vistri-skôl. Mes hirio ez eus kement a reustl divar o fenn ma 'z eo red digas en ho spered ar zonz eur ho kwirion hag eus ho teverion er pezh a zell ous ar skôl. — Ar skôl ne dle beza nemet ar famill kendalc'het hag astennet ; rag ar mestr skôl n'hen deus gwir da gelen ar vugale nemet dre ma 'z eo roet ar gwir-ze dezan gant ar gerent.

1°. — Tadou ha mammou, c'hui oc'h eus eta ar gwir hag an dever da zibaba, evit ho pugale, ar skôl hag a zesko dezo ar pezh a c'hoantait a ve desket, o savo en doare ma c'hoantait e vent savet.

2°. — Ouspenn, c'hui oc'h eus ar gwir hag an dever da evêsât var ar skôl-ze ha da denna o pugale anezo trum kerkent a ma ouezoc'h ez eus enni evito danger da goll o c'hreansou ha da goll o ene.

Araog peb tra, e fell deomp diskleria uhel ho kwir hag ho tever da zibaba evit ho pugale ar skôl a roio dezo an deskadurez kristen a c'hoantait.

Beza 'zo en hor bro daou seurt skoliou : ar skôl libr, pe mar kirit, ar skôl gristen, ha skôl ar gouarnamant pe ar skôl neutr. — Ne vezo ket didalvez lavaret petra int an eil hag eben, araog diskleria var betra e tleit diazeza ho tibab. **Ar skôl libr, pe ar skôl gristen.**

Ar skôl gristen eo an hini ma zo enni eur mestr hag, ouspenn ma 'z eo gwiziek var e vicher a skolaer, hen deus an eur-vad da gaout kreansou kristen ha nerzkalon avoalc'h evit ober dious ar c'hreansou-ze. Ober a ra evel hor Mestr bras Jesus-Christ, a gemeras preder, a lavar an Aviel, da ober da genta ar pezh a brezege araog hen deski d'ar re all.

Ar skôl gristen eo an hini ma vezo desket enni, da genta hag araog peb tra, al lezen gristen ; — an hini ne vezo lakeat etre daouarn ar vugale nemet levriou mad, ne gontamint nag o spered nag o c'halon, a vago o feiz hag a reio d'ar vertuziou bleunia skedus var o zal. — Ar skôl-ze, ho pugale a dlefe her c'naout e peb leac'h, hag ar gouarnamant ma kemerfe preder gant ar justis, a dlefe o derc'hel digor-frank evit ar famillou, dreist-oll en hor bro deompni, katolik a bez kouls lavaret. Rag, evel ma lavare ar pab Leon XIII gant e otorite uhel dreist peb hini all : « *Eun dra poezus eo, dreist peb tra all, » e teuffe ar vugale gristen ganet eus herent kristen da » veza kelennet abred eus gourc'hemennou ar relijion ha » ne ve ket dispartiel ar gelenadurez-se eus an hini oar » boaz da rei dezo ez-vihanig evit komans ober anezo » tud. »*

Setu perag, Hor Breudeur Ker, ar gristenien gwirion o deus anavezet a hep amzer pegen red eo ar skôl gristen. Er c'heriou kouls ha var ar moeziou n'o deus espernet netra evit kreski an niver eus an tiez-se. Eno, relijion Doue a veze desket kouls hag ar skiantchou all gant mistri anavezet gant an oll, soken gant o enebourien touet evit tud a galon ha tud a wiziegez krenv. Ha pa oue pilet ar skoliou-ze, esperans ar famillou kristen, gant

ar bâr-amzer skrijus a bad c'hoas varnomp, hi adarre o deus roet an dorn evit o adsevel. Goulskoude niver ar skoliou adsavet abaoe dismantr ar c'houentchou hag ar C'hongregasionou a rea skôl, a zo c'hoas pell dious kompt. Red' ve kreski an niver anezo heb ehan. Ra zeuio an dud a zanvez da gregi el labour-ze heb klask digarezi var ar zammou nevez lakeat var o diouškoaz gant lezen an disparti. Ken red eo sevel skoliou kristen ha ma'z eo sevel ilizou. Da betra ilizou ma chomont goullou? Ha goullou e chomint a benn nebeut ma teu ar skoliou dizoue d'en em leuna.

Ar skôl neutr. — An tamallou a c'heller da ober dezi

E kichen ar skôl gristen eman skôl ar gouarnamant pe ar skôl neutr. Anaout a rit an ôrin anezi. Breman 'zo tregont vloas, dre fazi, pe gwell, dre eur mennoz fallakr e oae great al lezen var ar skoliou ha gourc'hemennet e vijent neutr e kenver ar relijion. Ar reiz oa faos dreizan e-unan ha pegen noazus ouspenn. Petra eo eur skôl neutr nemet eur skôl dizoue? Difenn oa enni grons da gomz eus ar relijion ha traou ar relijion. Setu dioc'htu disfizians lakeat e kalon, ar vugale ous ar gwirionezou anavezet gant an oll boblou evit beza an diasez starta eus peb kelennadurez.

E peb mare hag evit peb bro, ar Pabet o deus tamallat ar skôl neutr evit beza eur skôl fall. Ar Pab Pi IX her c'hondaonas d'ar c'henta a viz dût 1854 en eur brezegen a reas d'ar Gardinalet divar benn eun hevelep lezen edot varnez fârda er Piemont. Hag en eul lizer da Arc'heskob Fribourg (14 a viz gouere 1864) ar Pab brudet-se a skrive : « Ar skoliou neutr ne zo enno hano nag eus ar feiz nag » eus an iliz... a zougo frouez noazusoc'h c'hoas er skoliou » primaire ; rag er skoliou-ze al lezen gristen a dlefe » beza er penn araog... ar vugale yaouank a vezo lakeat » er risk! ar brasa mar bez distaget an deskadurez kristen eus an deskadurez all. »

Leon XIII, en eul lizer da gristenien Frans a gondao-nas grons ar skol dizoue hag a harpas e zetans var an abegou ar re vella ; lavaret a rea e oa red e ved an eil ous

eben an diou zeskadurez : « *Dispartia, emezan, an eil eus* » eben a ve ober d'ar c'hrouadur chom neutr ive pa vezo » hano eus e zeveuriou e kenver Doue ; an dra-ze a ve » touella e spered ken tener ha noazout dezan p'e gwir e » tigor an nor d'an deskadurez difeiz ha ma serr anezi » ous ar religion. » (Lizer : « *Nobilissima Gallorum gens*). »

Ar memez kenteliou a roe da eskibien Bavière (20 a viz kerzu 1887), ha da re ar C'hanada pa zisklerie « *oa ar skol* » neutr kontrol-beo d'ar feiz, d'an urz ha da vad ar » sosiete. »

Ar varnedigeziou-ze douget gant ar Pabet a-enep ar skôl dizoue, eskibien Frans o dougas d'o zro kerkent a ma veljont an danjer a oa ous o heuill. Daoust da ze ar skoliou dizoue zo en em skignet dre ar vro, mes n'eo ket dre ma'z eo chomet mud an eskibien.

Ar skôl dizoue zo bet atao kondaonet gant an Iliz, hag ar setans dezi da veza kavet kaled gant eul loden dud, a vezo kavet didamall, ma karer sonjal mad. E peleac'h eman ar penn-abeg bras eus an droug hen deus taget hirio ar Frans beteg mêl ho eskern? Perag eo dismantret ar famill, an urs vad? perag eo distrujet karantez ar vro e kalonou bugale Frans? perag? nemet abalamour ma n'eus mui menek ebet er skoliou eus Doue an diazezer bras eus an oll draou-ze.

Goulskoude, ar skol dizoue a zo e peb keriaden eus hor bro, ha dre-ze, tadou ha mammou a famill, dirag ho koustians, eur gestion eus ar re boezusa a sav raktal : Ha beza e c'hellit-c'hui kas di ho pugale? — pe dibaba a dleit-c'hui, e koustians, eur skol all hag a zo kristen?

Respont a raïmp, da genta : *Eun dever stris eo, e kement leac'h ma zeus eur skol gristen, kas dezi ho pugale, nemet eur gaou bras a dlefe c'hoarvezout ganeoc'h dre ze.*

Respont a raïmp, d'an eil, e teu an Iliz da zifenn darempredi ar skoliou dizoue abalamour d'an danjerou a gav enno ar vugale evit o feiz hag o vertuz. Eur reolen stris eo ha ne dle morse beza dizonjet. C'hoarvezout a c'hell e ve red habaskât al lezen, mes nan hen terri. An Iliz, en he zrugarez, a c'houzanv e teuffet da zarempredi ar skôl dizoue pa vez eun abeg bras evit se. Mes neuse e tivis

daou dra : arabad e ve er skól neutr netra hag a c'helfe noazout da goustians ar c'hrouadur ; — red vezo, ouspenn, d'ar gerent ha d'ar veleien rei d'ar c'hrouadur er meaz eus ar skól an deskadurez hag ar gelennadurez kristen ne gav ket er skól.

Al lezennou-ze n'int ket great hebken evit ar skoliou-bugale ; talvezout a reont ive ar skoliou tud-yaouank hag evit an oll skoliou zoken. Mes beteg pegeit e sammont koustians ar gerent ? — Beteg ar pezh marvel. — Liziri ar pabet a zisklerie grons ec'h oblijont an dud fidel dindan boan a bec'het marvel, ha ne c'heller ket e lez-varn ar binijen rei an absolven d'ar gerent a rafe skouarn vouzar ous an dever-ze goude bet kelennet varnan.

En deiz hirio, den ne c'hell hen nac'h, eun niver bras a skoliou, neutr var o meno, a zo e gwirionez skoliou a enep Doue. Ar vistri a zo enno ne zellont ket evit dismegansi feiz ar vugale, hag ar gwall-ober-ze var bugale fiziet enno a reont ken dre al levriou a lakeont etre o daouarn, ken dre o c'henteliou ha dre mil doare all a gavont da ziskues ar faë a reont eus Doue. — Dre eno e reont ar c'hontrol-beo eus ar pezh a bromette paëron bras ar skól neutr. Heman, evit kaout gwelloc'h digemer d'e lezen fallakr a lavare dirag ar Senat (16 a viz Maë 1882) :

« *Ma teuffe eur mestr-skól eus skoliou ar gouarnamant da veza displeal avoalc'h evit rei, en e skól, eur gelennadurez kontrol da greansou n'eus fors pehini eus e vugale, ra vezo hennez raktal hastizet her garo ha m'hen dije skoet ganto pe roet eur mez-taol benag dezo.* » — N'eus den hirio ha ne ouiche eo dianavezët kaër ar promesaou solanel-ze e kals skoliou ; ar vistri 'zo ous o ren, e leac'h dougen respet da feiz kristen ar familou, ne glaskont, a lavarfet, nemet ober payanet eus ar vugale fiziet enno.

Dirag eun ober ken dizakr, ni eskibien, broudet gant hor c'houstians a rank sevel hor mouez ha lavaret gant an Aviel : *non licet*, n'eus aotre ebet d'ober kement-se. — Nan, n'eus aotre ebet da zibaba evit ho pugale eur skól, n'eus fors pe seurt doare skól, hag a deuffe da zeski d'ho pugale kaout disprij evit kredennou, goure'hennou ha fidou ar relijion zantel. M'her grafac'h, e rofac'h an dorn da gas da benn al labour falla a oufet da ober, e teuffac'h

da labourat a-unan gant enebourien Doue, da veza kablus a bec'het marvel ha ne vefac'h mui din eus sakramanchou an iliz.

I I

Ar gwir hag an dever da evesaat ouz ar skol

Ar gwir hag an dever o peuz c'hoaz da evesaat ouz ar skol.

Red eo d'hoc'h anaout ar vistri a ren anezhi hag ar c'henteliou a roont enn-hi. Netra euz a gement a dremen etre daouarn ho pugale pe dirag ho daoulagad ne dle ho lezel dizeblant : levriou, cahierou, imachou, ho tever a zo gouzout petra int.

Ouspenn ar riskl evit ar feiz, e c'hell beza riskl evit vertuz pe honestiz ho pugale ; evez var ar poent-ze ivez, dreist-oll er skoliou ma heuiller enn-ho ar giz divalo ha mezuz-ze da zével potred ha merc'hed enn eur gichenn, mesk-e-mesk.

Emgleoioù tadou a famil

Evit seveni easoc'h ha gwelloc'h a ze ho dever, eun darn tadou a famil o deuz bet ar zonz da zével etre-z-ho emgleoioù. Evelse, evit gwir, e teuont da c'houzout buanoc'h petra a dremen er skol ; evel-se, ar c'hlemmou o defe abeg da zével enn he enep o deuz muioc'h a bouez. Dre ze, ne c'hellomp nemed hoc'h alia da zével euz an emgleoioù-ze.

Ne ve ket digarez evit se d'ho tamall da glask trabas hep abeg ouz ar vistri pe mestrezed. Ar re anezho a zo direbec'h — ha meur a hini a zo, hen anaout a reomp a galoun vad — n'o deuz aoun ebed da gaout. Laouen e tleont beza, enn enep, ma ne joum ket ar familou dizeblant e-kenver labour ar skol, hag o welout anezho o tont d'ho c'hennerza da furmi ervad spered ha kaloun ho bugale.

Levriou kondaonet

Erfin, hor breudeur ker, c'hoant or beuz d'ho sikour hon-unan enn aked-ze a verkomp d'hoc'h e-kenver ar

skol. Setu perak, oc'h en em harpa var eur gwir a zeu d'omp euz a berz hor c'harg a Eskibien, — eur gwir hag a glaskfe enn aner al lezennou hag ar varnerien dinac'h d'omp, — e kondaonomp oll guitibunan hag evelkent pebhini ac'hanomp enn he hano he-unan, enn darn levriou skol muia skignet hag e weler enno sklearoc'h ar ioul da noazout d'an Iliz ha da droi var an tu gin he c'helenadurez hag he histor.

El levriou-ze (ar roll anezho a zo ama varlerc'h), e kaver eleiz a lavariou faoz euz an noazusa. Nac'h a reont, pe kinnig evit gwirioneziou ha ne d-int ket anat awalc'h, ar gwirioneziou braz m'eo harpet var-n-ho hor feiz, evel ma 'z eo ar re a zesk d'omp ez euz eun Doue, ez eo hon ene eur spered ha ne varv ket, ez euz eur vuez all goude hini ar bed-ma hag e kavo eno peb hini dioc'h m'en devezo greet, or boa kollet dre ar pec'hed orijinel peb gwir var an heritach peurbaduz promettet gant Doue d'hon tad ha d'hor mamm genta; ha dre ze e fell d'ezho lavarout n'ez euz netra dreist an den na goude ar bed-ma.

Rak-se, e tifennomp en em zervicha euz al levriou-ze er skoliou, ha difenn a reomp ivez ouz an oll gristenien fidel ho mirout, ho lenn pe ho lezel etre daouarn ho bugale, enn despet da gement re a glaskfe ho c'hondaoni da zeski anezho.

Levriou all a zo hag a dlefe marteze beza kondaonet ken rust hag all. Peb eskob enn he eskobti a zisklerio pere int, hag a welo petra e vezo ezomm da ober enn ho c'henver.

Ar zetans-ze, douget gant hoc'h Eskibien, e deuz talvoudegez eur varnedigez diarbenn eun artikl a feiz, hag an oll gatholiked a dle douja d'ezhi, an tadou a famill er c'henta penn. Euz ho zu ar vistri-skol ne c'hellint ket ober fae var-n-hi; en em gondaoni a rafent ho-unan, ma rojent digor enn ho skoliou, darempredet gant bugale hag a zo oll pe kazi oll katoliked, da levriou difennet a-grenn gant ar Pab hag an Eskibien, da lavarout eo gant ar re o deuz hebken ar garg hag ar galloud da ziskleria petra a zo hervez kelennadurez an Iliz ha petra a zo kontrol d'ezhi.

Senti ouz Doue kentoc'h eged ouz an dud

C'houi a evesaio piz eta, hor breudeur ker, ouz ar c'henteliou roet d'ho pugale. An dever-ze a zo seul-strisoc'h evid-hoc'h ma 'z eo easoc'h d'hoc'h her seveni. Pa zeu ar poent da c'houzout e pe skol e lakeoc'h ho pugale, ne c'hellit ket ato marteze ober ho choaz e peb frankiz: ato avad o peuz etre ho taouarn ar galloud ha kement a zo red evit evesaat out-hi.

Ha neuze, ma teuit, enn hoc'h aked sklerijennet gant ho feiz, da zizelei n'eo mui ar skol, a dlefe choum neutr, nemed *eur voul*, hervez ma 'z euz ket lavaret — *eur voul da ober eur reneat euz mab ar c'hristen*, neuze ne varc'hatit ket evit tenna anezhan buan ho potred hag ho merc'hed.

Gant eul lezenn a zo var ar stern, an dever-ze a vezo hep dale marteze tennoc'h da zeveni; hogen fors pegement a hualou a c'hellfe beza lakeat d'ho frankiz gant lezenn an dud, c'houi hag a fell d'hoc'h, araok peb tra, miret lezenn Doue, a ordren d'hoc'h pellaat ene ho pugale diouz peb danger, — c'houi o pezo sonj euz skouer an ebestel dirak gwaskerien kenta an Iliz; hag, evel-d-ho, c'houi a responent d'ar re a rese ali d'hoc'h da heuilla eur reolenn dishevel ouz an hini ma verkomp d'hoc'h: *Red eo senti ouz Doue kentoc'h eged ouz an dud*.

O tigas da zonz d'hoc'h euz ho teverou a gelennerien, ne c'hellomp ket ankounac'haat ar re a zeu d'omp a berz ar garg a dadou spirituel or beuz e-kenver ho pugale. Dre ze, en em ziskleriomp prest da c'houzant peb tra evit ho sikour d'ho difenn a-enep dangerou ar skol ha da viret d'ezho, gant tenzor dispar ar feiz, an esperans a raio ho eurusded er bed-ma zoken, dre ma vezo skanvaet d'ezho trubuilhou ar vuez-ma gant ar zonz euz ar Baradoz.

Evel Jeann d'Ark

Ar plac'h kalounek en deuz ar Pab lakaet a nevez 'zo var an aoteriou a lavare, pa veve-hi enn armee ha pa ziskouezet d'ezhi pegen tenn e vefe kas da benn eul labour

gourc'hemennet : *An dud en em ganno, ha Doue a roio ar viktor.*

Eun emgann rust a zo digoret breman enn-dro d'ar skol ; ha pa evesaer ouz an harzou a zo stegnet e peb leac'h, e seblant d'omp ivez e c'hellfe beza tenn meurbed kaout an treac'h divar-benn an dra zakr m'eo kelennadurez ho pugale. Fizians evelato, hor breudeur ker ; enebomp a-unan, evel ma verker d'omp ha gant kaloun ; enebomp dreist-oll oc'h en em starda, evel Jeann d'Ark, didan banniel Jezuz ha Mari ; ha Doue, ha ne oufe hon dilezel, a raio d'omp gounit ar viktor.

Salo e tigouesfe ar viktor-ze hep dale, hag e tigasfe d'omp, e-kenver ar skol, eur reiz ken leal ha ma c'hell goulenn eur bobl ken troet var ar justis hag al liberte evel ma 'z eo ar Frans, hag a reketomp startoc'h c'hoaz, dirak frouez divalo ar skol neutr, evit brasa vad ar famill, ar relijion hag ar vro.

14 a viz gwengolo 1909, gouel ar Groas-Santel enoret.
(Aman emma sinaturiou oll Gardinaled,
Archeshkien hag Eskibien ar Frans).

Roll al levriou skol kondaonet

- CALVET, *Histoire de France.*
- GAUTHIER et DESCHAMPS, *Histoire de France.*
- GUIOT et MANE, *Histoire de France.*
- ROGIE et DESPIQUES, *Histoire de France.*
- ROGIE et DESPIQUES, *Petites lectures sur l'histoire de la civilisation française.*
- DEVINAT, *Histoire de France.*
- BROSSELETTE, *Histoire de France.*
- AULARD et DEBIDOUR, *Histoire de France.*
- AULARD, *Éléments d'instruction civique.*
- Albert BAYET, *Leçons de morale.*
- Jules PAYOT, *Cours de morale.*
- Jules PAYOT, *La morale à l'école.*
- PRIMAIRE, *Manuel d'éducation morale, civique et sociale.*
- PRIMAIRE, *Manuel de lectures classiques.*

GOURC'HEMEN

Ni, ADOLPH-YVON-MARI DUPARC,
Eskob Kemper ha Leon,

Dre nerz ar galloud hor beuz evel Eskob, hag evit seveni an dever a deu deomp eus a bers hor c'harg hag hor c'houstians,

A damall hag a gondaon evel kontrol-beo d'ar feiz katolik ha d'ar wirionez e kenver an Iliz, al levr galleg :

Georges MORIZET : Histoire du Moyen-Age.

Difenn a reomp kemeret al levr-se evit ar skoliou, ha d'an oll dud fidel her miret ganto, hen Ienn hag hen lezel etre daouarn o bugale.

Hag a vezo ar Gourc'hemenn-man lennet e peb iliz ha chapel eus hon eskopti, varlerc'h lizer Eskibien Frans.

Kemper, 26 a viz gwengolo 1909.

† ADOLPH, Eskob Kemper ha Leon.

Ra vezo meulet Jezuz-Krist

E Bonn, breman ez euz eun nebeud bloavesiou, e oa eur c'houer, ar c'hrign beo en e deod. Hag evit miret outañ da veza peurgaset gant ar c'hlenved euzuz-ze e oue red operi anezañ.

— « Goude an operasion, eme an doktor, ne c'helloc'h ket » prezeg ken, hag evelse m'ho peuz eur gomz bennak da lavararet, livirit hi ; goude an operasion e chomoc'h mat. »

— Ann holl a ioa var c'hed.

Ar c'hlanvour a blegas e benn hag a lavaras c'houeka ma c'hellas ar geriou-man : « Ra vezo meulet Jezuz-Krist. »

Kement hini a oa eno, a oue boukeat e galon ; an daerour a c'hlebias daoulagad an doktor ; an operasion a oue great mat, hag ar paourkeaz den a jomas mut.

Ne vezo ket fall deomp, ma vez koulz hor ger diveza !

BUEZ BREIZ

Ma vije roet d'eoc'h, va zudou mat, an eurvad da anaout buez tremenet ho famill, hoc'h orin, ha pa na ve ken nemet abaoe eun daou pe dri c'hant vloaz, ha pa na ve zoken nemet abaoe Dispac'h vras Bro-C'hall (a zo deuet ar c'helou anezi betek ho tiousskouarn heb mar ebet), c'houi ho pefe, n'eo ket 'ta, eur blijadur iskiz o klevet dibuna ar guden ? Ma kafec'h displeget, var deilhennou hanter-zrebet eur c'hoz leor poultrennet bennak, an oll ruilhou o deus great ho tad koz pe ho tad kunv evit ober o zreuz var ar beg douar-man, oh ! na c'houi a lennfe hag a azlennfe piz al leor benniget-se ! Evesât a rafec'h ouz pep tra : gizioù beva ho tadou, groz-goz c'hoaz d'ar c'houlz-ze, o benveachou-labour lugut ha lastus d'ar c'horf, an doare ma kasent o ziegez en dro, an darempred o deveze gant o amezeien ha tud o farrez, ha betek zoken ar zonzezonou kuzeta a zionane e goueled o ene hag a reizze o oberiou pemdeziek.

Ha dreist-holl ma o deus ranket ho kentadou poania, c'houezi; tourbapat kalz evit destum ha difen o zammig danvez, m'o deus bet da stourm a zeou hag a gleiz evit mirout ouz o feadra da vont gant al laer, c'houi a zanto ho kalon o lamma en ho kreiz dre m'en em ledou dirak ho taoulagad danevell an oll ruilhou-ze. Petra fell d'eoc'h ?

Evelse ema an den : o galon; divlazet diouz ar mare breman a gav eun dudi prederia var an amzer goz, kement dre c'hoant gouzout eget dre ioul da denna eus an traou gwechall kenteliou talvoudus evit mont var vellât etrezek an amzer da zont.

Mat ! kenvroiz ker, ar pezh a c'hoarvez etre kerent a zo ker gwir all evit ar boblou. Ar re-man ive a zo o boued dizelei pallen o c'hantvejou tremenet evit gelloud pleustri, evel pa lavarsen dirak eun daolen vuezek, var darvoudou, oberiou ha mennoziou ar rannadou tud o deus bevet en o raok var an douar hag o deus great ar vro. Hag alies o lenn e *histor* (ar pezh a ziniñ : an traou gwirion bet c'hoarvezet e mare pe vare), o lenn e *histor*. a lavaran, eo e kav peurliesañ eur bobl toc'hor nerz-kalon d'en em

zevel adarre var e dreid ha da gendelc'her gant e hent kreñn oc'h eget biskoas...

Hor Breiz-Izela a zo gwall dinerzet abaoe eur c'hant hanter kant vloaz bennak a zo. (Divezatoc'h ma ro Doue d'in buez hag amzer, e lavarin e pelec'h he deus tapet he c'hlenved hag e tiskouezin unan bennak eus he arroudou goridik). — Er penn-kenta louzaouer ebet ne gavas, hag a forz da jom da lec'heria, e vennas mont d'ar bern. Mes nan ! re vantrus a vije bet losker gouenn ar Gelted da zisken d'ar bez en eur gas ganti en toull tenzoriou eus ar re gaera, pinvidigeziou dreist priz, Ha setu ma savas a bep tu ar Vretoned var o c'holedou, hag ec'h en em lakejont a-zevri da labourat evit o bro, hag o labour a zougas frouez puilh. Hirio ema ar vrezel ruz etre ar maro hag ar beo, hag ar beo a zeblant kaout an treac'h. Morse n'euz bet moulllet e brezoneg a skridou ker koant, na kement a leoriou a dalvoudegez; morse n'euz bet savet a c'houeliou ken dispar an enor da Vreiz; morse n'eo bet ken troet an dud divar ar meaziou evel-domp-ni var al lennegezh brezoneg. Kaer o deuz ar glabouserien glabousat hag an dud diskredik hoja o skoaz, kement-se holl a zo eun arouez a yec'hed hag eun errez a vuez hir evit hor bro...

Evit rei eun neubeudik frealzidigezh da holl vignoned Arvor ha maga tan sakr ar garantez-vro e kalonou ar re o deus gwesllet o fep gwella da aznevezi buez Breiz, eun denig dister, rouez c'hoaz niver e vloaveziou ha tano e zeskadurezh, ganet ha savet var ar meaz evel doc'h-c'houi lennerien geiz, a zo o vont da glask displega dirazoc'h er *Feiz ha Breiz*, ar gwellaika ma c'hello, eun aridennad pennadou divarbeun *Histor* ar bobl breizad en amzer dremenet. Bep miz e poanio da rei d'eoc'h an tanva eus ar pezh en deus dalc'het Breiz en e zav en despet d'ar stokadou yut he deus paket ouspenn eur vech. Ne gavfot nemeur a urz striz en e labour. Henvel ouz ar pennaouer, a veler o c'haoliata a-dreuz hag a-hed an irvi diouz ma kav ar founusa toulladou da grabanata, ar skrivaniere paour a zo o vont da ginnig d'eoc'h e geusteuren a jomo ive tachadou da vuzugennat pell hag hir var ar memes pengenn, ha tachadou all e lakaio e zeulioù en e c'hodel evit redek d'an daou-lamm ruz etrezek an dalar...

Gwelet a raimp, ar pezh en deus roet nerz d'hon tadou eo bet edoug ar vech o c'harantez hag o doujanz e kenver an Iliz katolik. N'eus forz petra strakello darn eus an « arc'hrouized » a zo abaoe eun neubeut bloaveziou 'zo o klask dre o brizerez penn-an-dro da lakât taoler disme-ganz var hor bro, ene ar Breizad a zo bet evel pa lavarfen kizellet gant relijion ar C'hrist. Bleinet ha kelennet gant ar venac'h, lakeat eur c'halz anezo var roll ar zent, ar Vretoned a bep amzer o deus desket an darn vrasa eus skianchou ar bed-man hag ar bed-all en-dro d'al leandiou, d'ar c'houentchou. Daoust ha n'int ket eun testeni splann eus feiz birvidik hon tadou, an ilizou dispar-ze hadet ker stank en hor gourenez, perlezennou hag o deus koustet kement a c'houezen hag a venneien d'hon tud koz ?

E pelec'h e kaver evel en hor bro kroaz Hor Zalver sanket doun e pep kroaz-hent ha koulz lavaret var bep forgen ? E pelec'h eo pedet hag enoret ar Zent muioc'h eget e Breiz ? E gwirionez, pa velan, goude kement-se, aotrouien, hag o deus ioul var o meno da adsevel Breiz, o kaout diez gwelet ober meuleudi feiz kristen hor c'hen-tadou, n'oun ket evit mirout d'ober d'ezo sellou du.

M'hon deus c'hoant d'en em zevel, da vont var vellât, kerzomp war roudou Breiziz gwechall : bezomp eveldo kristen betek mel hon eskern. Mes ive avad diouallomp da jom da vouela var an amzer goz ; troomp kentoc'h hon daoulagad yarzu an amzer da zont. Poaniomp da zanailla en hor sperejou ar muia ma c'hellimp a zeska-durez yac'hus ; en em skoazellomp an eil egile, ha ski-gnomp dre ar vro ar *vellaen* a zo deuet a nevez 'zo en holl vicherou ; dalc'homp bepred start d'hor yez ha d'hor gizioù santel, hag a-hed hor buez.

Bretoned, dreist an holl vadou
Karomp ar C'hrist Doue hon tadou.

En doare-ze eo e lakaimp, ni ive, hor mean da zikour aoza ar vro da zont ; en doare-ze eo e savimp eur Vreiz nevez var dismantrou an hini goz. Ha pa deui an enebour da glask gwalla hor feiz pe hor bro, youc'homp a bouez-penn :

Katolik ha Breizad bepred !

IOEN AN TOUR-GUEN.

Ar brezouneg er Skolioù diere

(Kendalc'h ha fin)

II. — PENAOS ober implij eus ar brezouneg er skol ? — Beteg pegeit mont ?

Kregi a ran, aotrounez ha kenvroiz ker, en eil loden eus va studiaden, hag ama e ledin dirazoc'h eun neubeut mennoziou divar-benn ar gwella doare, hervezoun-me, da ober implij eus ar brezouneg er skolioù diere (ar skolioù divar ar meaz hebken, an dra-ze zo anat). Hag er gevren zreinek-man, muioc'h c'hoaz eget en hini genta, em eus izom da veza sklerijennet ha skoret evit miret da zirolia.

Dervez ar c'hrouadur er skol gristen a c'hell beza rannet etre teir loden diouz an implij a reer eus an amzer : unan a dremen o pedi, eun all o teski hag eun drede o c'hoari. Guelomp 'ta e berr gomzou peseurt perz a dleer rei d'ar brezouneg e pep hini eus an tachennou-ze.

1). **Da genta AR BEDEN.** — Ar pep brasa eus ar pedennou a dlefe, d'am zonz-me, beza great e brezouneg. Red eo d'ar c'hristen a dra zur — klask hen nac'h a ve diskiant — gouzout darn eus e bedennou e latin, abalamour hounnez eo yez an Iliz hag a laka startoc'h breu-deuriach etre bugale an Iliz : ar *Bater*, an *Ave*, ar *Gredo*, ar *Gonfiteor* ha re all c'hoaz marteze. Mes ar pedennou-ze a c'hell ive beza lavaret e brezouneg. Ha me gav d'in zoken ar pedennou all n'int ket gwestlet mes aotreet hebken gant an Iliz a dle kentoc'h beza great e yez hor bro eget e latin pe e galleg. Ar brezouneg eo yez ar gear, hag ennan eo e kavo spered ar c'hrouadur ar geriou freasa, dreizan eo e kompreno ar gwella « e lavar eun dra bennak hag e komz ouz unan bennak » en eur bedi.

Hag ouspenn-ze, guelit petra c'hoarvesfe divezatoc'h divar-goust ar pedennou great e galleg. Eur vech m'eo digouezet an den yaouank e ti e dud, echu gantan e studi, pegement a ziezamant evit lavaret ar pedennou e boutin. Ar gwale na ouezint mui pedennou an tad hag ar vamm,

nag ar re-man ken neubeut na ententint seurt e pateriou o bugale : ha pegen dizaour evito klevet o bugale o trailha eun aridennad oremuzou ha ne velint berad enno, heb kounta marteze ar re yaouank n'o c'homprenint ket kaer o-unan. Ne zaleoc'h ket neuze da velet hon tiegeziou divar ar meaz o tont da veza sioul, tenval ha yen, goude koan kerkent ha ma vezo choket an diveza tamm kreun.

Ouz ar beden e tostain ar c'henteliou *katekiz*. — N'am eus izom ebet da lavaret eo eun dever — hag ar brasa — ober katekiz er skoliou diere. An dra-ze n'eo ket va affer-me eo : gullet a ran e vez great, ha setu eno tout. — E peseurt yez kelen ar vugale var al lezen gristen en hor parreziou divar ar meaz, pe e galleg pe e brezouneq ? Bep tro ma teu ar goulen-man var va spered, e vezan poaniet o sonjal peger hervelet eo var ar poent-man tud vat hor meaziou. N'eus marteze arouez ebet hag a zikouesfe sklearroc'h eget hen-man eman Breiz o vont a gammejou hir d'ar bern.

Er parreziou bras tro-var-dro d'am hini (d'am hini vihan), e velan pennou-tiegez a urz vat, gragez eus ar c'henta a hent-all, o kuzat gant ar brasa pled e korn o arbel al leoriou katekiz brezounek a zerviche d'ezo gwechall — ar c'hatekismou koz, evel a leveront — hag o lakât etre daouarn o bugaligou ar c'hatekiz a c'hiz kear (an hini a c'hiz nevez neuze douctus-bras), hag e vez eul lorc'h enno goudeze o kounta ema o Jean-Pierrik pe o Mari-Yvonik var ar c'hatekismou galleg ! Ha n'eo ket brao d'an aotr. kure mont da c'houde da lavaret d'an oc'hoilhed-ze e teskfe o bugale teir gwech muioc'h ma karfent heuilh ar c'hatekiz brezounek. Ah eo marvad ! Ma n'en deus ket a c'hoant e ve great eur c'hutuillhad d'e benn !... Ma Doue, na pébez berrentez !

Tadou ha mammou a zo ama ouz va zelaou, c'houi a zo, a drugare Doue, kristen aoualc'h, n'eo ket 'ta ? evit c'hoantât gullet ho pugale o tont da veza aroutet var guirioneziou ar relijion. Perak 'ta neuze o lakât da gemeret eur venojen hir ha troidellus pa 'z eus digor dirazo eun hent eun ha koumpes ? Piou a raio skol-gatekiz d'ho pugale er gear, ma n'eo ket c'houi eo ? Ha penaos her rafot, ma ne c'houezit ket hoc'h-unan al lizeren eus ar c'hatekiz a zeskit d'ho mab pe d'ho merc'h, ha neubeu-

toc'h c'hoaz an doare da deuler skleridigez var bep ger ? Ha setu petra c'hoarvezo goulskoude heb mank ebet ma lakit rei d'ho pugale eur gelennadurez c'hallek.

Mes n'eo ket dare mont keit-se. Daoust hag ho krouadur, a gav d'eoc'h, a gompreno e-unan an dekved eus ar geriou a velo hadet dre e leor-katekiz ? Gullet a rit pegement a boan ho peus dija oc'h ober d'ezan deski traou hag a gompren. Hag e sonj d'eoc'h e tesko kalz difreoc'h pa vezo klasket sanailha en e dammig spered traou skrivet en eur yez ha ne glev ket mat ? Nan ! greomp ar c'hatekiz e brezouneq : rak ma 'z eo talvouddek deski d'hor bugale gallegat, ez eo talvoudusoc'h c'hoaz deski d'ezo beva e guir gristenien.

2). — **D'an eil AL LABOUR-SKOL.** — Hag eun dlead eo rei digor d'ar brezouneq er c'helenndi ? Huelloc'h em eus lavaret eur ger *divar-benn ar gelennadurez diouyezek* roet gant muzul ha furnez d'ar bugel evit e lakât da zeski buhannoc'h ha guelloc'h ar galleg. Breman avat penaos ha betek pegeit rei ar gelennadurez-ze ? Eun tammik gwall c'hlas e kavan c'hoaz beg va fri — red eo d'in hen anzaou — evit tailha e zever da bep hini e kenver eun dra a zeurt pouez. Anaoudek bras e vijen d'ar gelennerien goz ma plijfe ganto dispaka frouez o skiant-prena var ar poent-man.

An hardisegez a gemeran da vont larkoc'h gant va goulennou. Daoust ha ne ve ket gullet gwestla eun heur ar zizun, pe vuioc'h pe neubeutoc'h, da ober skol da vugale Breiz var ar brezounek ha netra ken, da zisplega dirazo reolennoù hor yez, pe da rei d'ezo eur pennadig da drei eus eur yez en eun all ?

Lavaret sur a vô d'in : « Petra ? Mont da zeski brezouneq er skol ? Mes pa 'z ear d'ar skol eo evit deski galleg ! Na d-it ket da vihana en han' Doue da huvreal evelse. N'ho peus ket kollet ho penn ? »

D'an tri rebech-ze setu ama va zeir respount : — a) Nan, a drugare Doue, n'eus deuet c'hoaz den da zigas d'in ar c'helou e ve digliket na brejet hini eus aelou va fenn.

b) Mar d'oun eun huvreer, ez oun eun huvreer. Kristof Kolomb, var a glevan, a oa bet meur a vloaz oc'h huvreal en Amerik abars dizelei ar mellad bro-ze, ha gant Blieriot

marvad eo c'hoarvezet demdost ar memes tra araok ijina e garr-nij. Huvreou pinvidik, n'eo ket guir ?

c). Mes daoust ha va huvre a zo ken diskiant ha ma c'hoantafer rei da gredi ? Penaos 'ta ? Eun huvre hag eun diskianterez gullet eur bugel a Vreiz oc'h anaout e yez, p'ema bugale ar broiou all er skol pemp ha c'hweac'h vloaz evit deski o hini ? En hor skoliou bras e poanier ken a zaon hag epad pell amzer da c'houzout yezou ar broiou all : allmand, saozneg ha spagnol hag all. Ha neuze na ve nemet ar Breizad a gement a ve nac'het outan ar guir da studia eun neubeudig yez e vro ?

Mes penaos, a lavaro eur Jakez bennak, penaos dont a-benn da velet eur banne sklerijen bennak en eur yez ken direiz ha ker gourte eget ar brezouneg ? Eno n'eus ken reol nemet ar c'hiz, ha c'hoaz peséurt giz ? eur c'hiz hag a zo dishenvel eus an eil broad d'eben ?

— N'eus nemet an divousiegezh hag a c'hellfe kaozeal evelse. — N'eus reiz na reol ebet er yez brezounek ? emezo. Abaoue pegoulz, mar plij ?

N'ez eus ket zoken en hor yez eur gomzen ha na c'hell plega da reolen pe reolen. Ha ma n'am c'hredit ket, it da furchal leoriou ar Gonidek hag an Normand, ha tostoc'h d'eomp grit eur zell ouz labouriou dispar an aotrounez Caer, Vallée ha Leclerc, heb ober hano ebet eus skrivanierien gouizieh Bro-Vened. — E Breiz ez eus teir pe beder rann-yezh : an dra-ze zo guir ; mes daoust hag eur c'holl eo ? Er Grez ive guechall ez oa peder anezo, ha goulskoude daoust ha kaeroc'h yez eget ar gregach a zo bet komzet morse dindan bolz an Nenv ?

3). **D'an trede AR BREZOUNEG ER PORZ-C'HOARI.** — Bremaik e lavaren, aotrounez, e tremener nao ha dek vloaz er skoliou bras o studia latin, gregach ha yezou all, ha goulskoude e ve lakeat tomm d'hor bleoma ve great d'eomp kaozeal er yezou-ze diderm ha difazi. Petra zo kiriek eus eun dra ker souezus ? Setu-hi aman e daou c'her : *Evit gellout komz difazi eur yez, eo red mat beza boaz da varvailhat er yez-ze.*

N'eo ket aoualc'h anaout piz reolennoù eur yez evit beza goest da gaozeal enni : nag a bet n'am eus-me ket anaavezet hag a c'houie oll reolennoù ar grammadegou latin ha gregach evel o *fater noster*, ha goulskoude l..

Evelse ivez e c'hoarvez en hor skoliou bihan. Mar fell d'eomp deshi d'hor bugale gallegat evel ma tere — hag eun torfed a ve miret outo da c'hallegat e doare, — e tleomp, ni mistri-skol, *difenn outo a-grenn kaozeal e brezouneg er porz-c'hoari.*

Ha didalvez eo mont da lavaret d'in-me eo an dra-ze merzeria ar vugaligou bihan na c'houzont c'hoaz ger gallek ebet, eo an dra-ze deski d'ar vugale dont da veza spierien.

Anzao a ran ez eus aze eun tamm diezamant, ha da reketi a ve a dra zur e c'hellfe ar vugale nevez deuet d'ar skol lavaret eur ger bennak e yez o c'havel. Mes betek pegeit mont ? Gouzout a rit,

Pa roer eun troatad d'ar c'hi
E kemer buhan daou pe dri.

Ha goude oll an diezamant-ze n'eo ket lur d'an hini a zavje en eur losker frankiz gant ar vugale da gomz brezouneg en o c'hoariou. Rak en doare-ze ne c'houezint morse na galleg na brezouneg.

Na c'houezint ket a c'halleg : rak, eur vech c'hoaz, ar guella mod da zeski en em zervichout eus eur yez eo en em voaza da gomz ar yez-ze.

Na c'houezint ket ken neubet a vrezouneg : dibaot eo da eun den ha ne c'hoar nemet eur yez — hag an dra-ze 'zo guir dreist-oll evit hor Bretouned — chom heb touezia gant ar yez-ze eur c'hemmeskach geriou all, koulz lavaret heb gouzout d'ezan. Klaoustre ma c'houloufen digant ar guella skrivagnerien brezounek, a zo bodet ama ken niverus en dro d'in, penaoz ez int deuet da veza ken aroutet var yez kaer an Arvor, perak e skrivont e brezouneg ken divesk, n'am bije diganto oll nemet eur respount : Abalamour ma c'houiemp dija diagent mania evel a garemp ar galleg. — Varlerc'h kement all n'am eus izom ebet ken da glask muioc'h a skor d'am lavariou...

Setu a ze, aotrounez ha kenvroiz ker, echu ganen va c'hefridi. — Ha breman ma kavit eun dra bennak a vad en tam labour-man, guell a ze ; Doue 'zo test n'am eus bet ken ioul, ouz hen aoz, nemet rei an dorn da zikour sevel ar vro da zont, ha va brasa levezet a vije gullet

eun deiz oll vugale Breiz-Izel o reseo pelloc'h en hor skoliou divar ar meaz eur gelennadurez evel ma tere ouz bugale breizad.

T. GOURIOU.

Tri ganfart eat da dapa Morillonet

(KENDALC'H)

Lân Kof-Yod a zo bet kaset gant Bi ar c'hemener ha Kou ar c'here da dapa morillonet evit gellout eva divar e goust ha c'hoarsin goap dezan. Lân n'hen deus ket gwelet eo bet tremenet troad al leue dezan adreuz e c'hinou, hag an daou ebeul all, e vignonet, a ginnig dezan adarre eun dro chasé all var ar memez digarez ; mes, e gwirionez evit en em venji eur merc'het Kerillez ha miret outo da vont d'ar Pelgent.

Distro lous ar ganfartet

— Red vo betterabez bras, Lân ; Te o c'haro ? a lavaras Bi.

— Betterabez ! oh, ia. E lap-kar Stephan an Trigreat, el leac'h ma 'maoun o kousket ez eus forzik anezo ; re rus, re venn, re velen, re marellet, a bep seurt.

— Mad eo neuse. Digas ganéz eun dousen hanter pe ziou eus ar re vras. Ni ginkaillo anezo hag a reio anezo kantoloriou a c'hiz nevez. Gant ar re-ze ar morillonet a deui sur, hag œsoc'h e vezint da dapa dre ne velint ket ker sklear ar chaseour. Dimerc'her e raïmp tro vad heb mar ebet. Digas da vetterabez abred dimerc'her da noz ; red vo deomp eun tammig amzer d'o c'hempen a zoare. Dont a ri, Kou ?

— Sur e teuin, eme Gou.

— Ha te, Lân, digas a ri betterabez ?

— Ia, ia, eme Lân. Ber eo eat va arc'hant, ma ne roan ket eun taol roued founnus e yalc'h eur mondian benag emañ var an teil. — Waranti a rez din, neuse Bi, e vez gwerzet ker al loene digou-ze.

— Ker ! Ia, lavaret em eus did. Anez-ze daoust ha kemeret a raffemp poan da redet en noz evit o zapa !

— Gwell a zo, eme Lân. M'em beveus pemzek pe ugent lagad ejen evit va lod, e paein peb a deurennadig deoc'h.

— Ne vo ket re did, eme Gou, goude an trafik a gemeromp ganéz.

— Eun dra c'hoas, eme Vi. Na lavar ger da zen, gant a ri. Anez-se, e teuffe re a dud var hon tro hag e raffemp kazek adarre.

— Klevet eo, eme Lân. Ne lavarin grik da zen. Mud e vezin evel ar piltos er c'hleuz.

— Breman, paotret, kenavo dimerc'her da noz. Kou, ne ankounac'ha ket ar goulou. Ha te, Lân, dibab betterabez bras. Beac'h an traou, Sac'h-ar-bier. Me ya breman d'am labour.

Lân a zistroaz var eun da-di Stephan an Tigreat.

En em gavet eno e zeas var hast d'ar pot-dour. Eva reaz leiz ar picher heb distaga e vuzellou.

— Sell al loen vil-man ta, eme Varba ; en em gavet out adarre ; me zonje din oas kollet.

— Oh, n'eo ket bet dare din, eme Lân.

— N'out ket bet aman goulskoude o loja. Petra e peus great adarre ? Da zillad zo leun 'bri ; da zaoulagat zo rûs-glaou ha da vuzel a zo koezetoc'h eget hini ar gazek koz. Sûr, out bet mezo adarre deac'h.

— Mezo ! oh, n'oun ket bet mezo. Eur banne benag em boa bet, ha bennos Doue d'an dud vad o deus o faet din. Siouas, me zo re baour evit forani en doare-ze va gwenneien. Sellit ous va dillad !

— Lonker divalo ma 'z out ! ne peus ket arc'hant ! Te gav did ez oun diot avoalc'h da gredi eo Bi ar c'hemener ha Kou ar c'here eo a vije bet sot avoalc'h da bae did da govad ! Gant ar ganfartet-se eo e peus redet an hostaliriu deac'h hied an deiz. Ne peus ket arc'hant, a leveres ; penaos neuze e paï din-me da lojeiz ha da bansion ?

— Bezit dinec'h, Barba, me ho paeo. En deveziou-man me a labouro stard. Sûr ez eus fors traou da gravja var-dro aman abaoe ar mare ma n'oun ket bet er vro.

Mes Barba a anavez hor c'hanfart, ha n'eo ket dare dezi kredi e promesaou kaer Kof-Yod. Rag-se e tiskleri dezan grons ne zalc'ho ket aneznn ma ne baë ket dezi eun ankiz a ugent real araog Gouel Nedeleg.

— Klevit-ta, Barba, emezan, bezit eun tam truez ous eur paour-keaz. Araog Nedeleg, ne c'hellin ket sur o paea; mes araog disul, avad he c'hellit kompta varnon.

— Ha penaos a ri neuse? Diziou ha digwener ez eus gouel, ha disadorn ne labouri ket muioc'h eget na ri hirio. Da laeres anezo e zi?

— Me! mont da laeres, Barba! Gouzout a rit em eus poan o c'hounit va zammik kreun, mes her gounid a ran en honestiz. Hag an arc'hant a bain deoc'h a vezo gounezet en honestiz. Va zaol kenta am eus manket en noz tremenet; mes ne yankin ket an eil.

— En noz! En noz tremenet! ac'hanta, petra lavaren? Emaout eat da labous-noz. Lan, diouall! Al laboused-noz a zo laboused treut.

Lan barboellik ne vele tamm he doa lakeat Barba en he fenn tenna ar c'haz eus a zindan ar gwele, pe mar kirit tenna digantan kement a c'hoantea kuzat. Ken touellet oa gant e vorillonet ma sonjas e komze Barba anezo pa lavare hano eus labouset treut. Rag-se e rebarbas raktal:

— Nan, Barba, n'int ket treut al labouset-se p'e gwir Bi ha Kou a lavare din e vezent gwerzet hanter-kant lur ar pez da nebeuta hag ouspen zoken d'ar barizianef.

— Ah! Bi ar c'hemener hir ha Kou fri-kamm a oa ganez! Brao! — Ha pe seurt labouset-ta neuse a c'hoanteas tapa? a replikas Barba breman var evez muioc'h-mui o klevet hano an daou oristal, spontailou ar barrez.

— Pe seurt lapouset? Bi hen deus kemennet mad din chom heb lavaret netra da zen.

— Na lavar ket, ma keres, a c'hrognas Barba, en eur ober an neuz da veza dizeblant. Hag hi ha tevel eun tachadig; mes ne oue ket pell oc'h ober he sonj. Ha grons breman:

— Me rank beza paët, emezi; hag e rankan gouzout var betra e c'hellan kompta. Gra da zônj, pe kers gant da hent. Da draou a jomo aman ken na pezo paet ar pez a vankes dija.

D'e dro, Kof-Yod a oue reizet.

— Goude tout, emezan, ne ouffen ket pe seurt drouk a vije o tiskleria ar pez hor beus lakeat en hor pen. Ne glaskomp trabas ouz den.

Ha va den da konta da Varba Tigreat kement a oa tremenet en noz araog, e dro c'houllo, ha kement o doa sonjet da ober da noz ar Pelgent. O klevet hano eus ar betterabez rus da lakat var bizier, da viska gant pillou, Barba a zave he dioukouarn. Outi he-unan e lavare:

— Eun dra divalo benag adarre tennet eus bisac'h ar c'hemener brein. Al lochori bras-se ne oar ober ken. Mes ni velo da zistrei penn e gazeg dezan en drô evit mad. Arabet goulskoude e c'helfe ar ginaouek-man sonjal e c'hoantan diarbenn anezan.

— Sell, Lân, emezi, kers da gousket. N'out ket goest da labourat hirio abarz kreizdeiz. Sanka a raffles da nadoz da gravja en da viziet. Me zo mall ive mont d'am labour. Mes dalc'h sonj mad eus ar pez am eus lavaret did. Me fell din beza paët; ha ma ne velan ket da lagad ejen araog ar bloas nevez, e c'helli mont da strakal brullu da Venez Arre. Klevet e peus neket-ta. — Ma peus ezom eur vetterabezen benag evit da vorillonet e c'helli o c'has ganez. Mes diouall na velfen ac'hanout ken mézo.

— Trugarez, Barba; me c'houie he poa kalon vad. Senti a ran ouzit.

A veac'h ma oa pignet Lân Kof-Yod en e sanaill da ober eur c'houisk, ma oue Barba en hent varzu milin Salaün da gonta he c'haradeun da Viel ar portezet.

Biel oa eur paotr eus an dibab, krenv evel eur marc'h, dous evel eun oan, laouen ha seder evel eur spered-santel; n'eus fors pegement a dro a vije e boned ar merc'hed, p'en em gavje, Biel oa evel eur bann eol o vont en ti ekreis eur bârr arne, sûr oant da habaskât. Klevet a rea chaok. Klevet a rea grac'henn, klevet a rea gwall lavarou divar benn heman pe hounnont; gant eur skouarn e kemere, gant eben e leze da nijal; morse ne veze klevet netra var e lerc'h; oc'h ober se hen doa fizianz an oll. Gant an dra-ze, prest atao da rei an dorn d'ar merc'het da garga an arreal, da zikour ar voaset pa veze ezom; Biel oa eun amezog eus an dibab, ar pez ne vire ket outan da veza eun ozac'h doujit ha karet en e di; urz vad a zalc'he hag e vugale oa anavezet evit beza etouez ar re furra er barrez. Eur c'christen oa Biel penn da benn.

Edo eta portezet milin Salaün krog da vad da gilla

bouteier prenn da c'hedal tenna eur forniad bara pa zigouezaz Barba a benn-err en ti-forn.

— Klevet ec'h eus, Biel, eme Barba, ar pezh zo e gòr adarre gant lamponet ar bourg ?

— Al lamponet ! piou ?

— Gouzout a res ervad : Bi ar c'hemener-ta, Kou ar c'here ha Lân Kof-Yod.

— Ah ! Lân Kof-Yod ! duze eman, var am eus klevet.

— Ia, duman eman; hag hen eo hen deus flatret an daou gomper all. Oh, heb her gouzout.

Ha setu Barba ha konta da Viel kement he doa klevet gant Lân : histor ar morillonet hag ar pezh o doa fardet evit noz ar Pelgent.

Biel a c'hoarze a greiz e galon.

— C'hoari mad oc'h eus great, Barba ; brao-bras oc'h eus goezet tenna ar viou a zindan ar yar ha lezel an azdof. Sûr, Lân a jomo da c'hôri an asdof-se o fiziout e savo morillonet aneza. Ah ! Morillonet a glaskont ; me blanto morillonet ganto a dreuz o ginou. Lamponet eus ar seurt-se ra rank beza dizounet evit mad.

— N'e kwir-ta, eme Barba : Fun trepan a rooc'h dezo ken a savo ar voget divar o lér ?

— Gwelet e vo, Barba. Mes, da c'hortos, dalc'hit mad ho teod er goasket gant aoun ne zaffe an tenn er c'hleuz. Ma kontit an disterra draillen da unan benag eus mer-c'het Kerillez, ar brùd en em skigno ; ha Bi, cvel a ouzoc'h a zo eul lapous treut ; ne c'helloc'h ket hen tapa el las. Sioul eta ! Bezit gant Lân evel pa n'ho piije klevet netra gantan.

— Sioul ha vezin, Biel. Kenavo ; mall eo din mont da aoza lein. Mes roit dezo eur gentel ha ne zizonjint mui.

— Great e vezo, Barba ; kenavo ar c'henta.

(Da genderc'hel)

ROUE SIAM HAG AR PAB

Roue Siam a reas eun dro en Europ breman tri bloaz. Digemeret kaër e oue e kement leac'h ma tremenas. Mes an digemerou-ze a oa yen.

— « E Rom, hebken, emezan, am euz kavet kalon eun tad ; » anet eo ez euz eun dra bennak euz madelez Doue er galon-ze. »

SON AR C'HEMENER

ALLEGRO 132 = ♩

mf Solo *bien rythmé* *f* Chœur

C'houi hoc'h euz kle-vet me a gred Tran lar-di

Solo *mf* *sf* Chœur

rè-no, Ar vu-ga-le o la-va-ret Tran lar-di

ra lan la tran lar-di rè-no...

1

C'houi hoc'h euz klevet me a gred
Tran lar dirèno
Ar vugale o lavaret
Tran lar dira lon la
Tran lar dirèno.

2

Ar c'hemener ne d'eo ket den,
Nemed kemener ne d'eo ken.

3

Ne die ket beza enterret
Nak er porched, nak er vered.

4

Nemed e korn eur parkad kerc'h
Holl chas ar barrez war e lerc'h.

5

Mar d'eo ar gemenerien holl,
Evel ar re zo e Lambôl.

6

O va Doue, nak a c'hevier,
Var an torchennou a glever !

7

Ma vent destumet piz ha mad,
E ve aneo meur a zac'had.

8

Ha Paolik ' lipfe e vourrou,
Divar eur seurt bern pec'hejou.

9

Mez d'ar c'hemener pa varvo,
Siouaz ! Doue a lavaro :

10

Kerz a zirazon, torchenner
Da welet p'leac'h 'ma da c'hevier.

11

Kaër an euz trei al levriou koz,
A lenner en tiez diouz an noz.

12

Sant ebed enno ne gaver
Hag a vije bet kemener.

13

Sant Joseph a zo bet kalvez,
Santez Zita a oa mateg,

14

Sant Per a zo bet pesketaer
Mez sant ebed n'oa kemener.

15

Sant Krepin a oa kereour
Sant Hamon a oa marc'hadour.

16

Sant Vaze a oa skrivaniar
Mez sant ebed n'oa kemener.

17

Sant Izidor oa labourer
Sant Fiakr a oa jardiner.

18

Ha sant Herve a oa kaner
Mez sant ebed n'oa kemener.

19

Sant Moris a oa ofiser
Sant Honore oa kourroter.

20

Sent a zo bet e peb micher
Mez sant ebed n'oa kemener.

21

Rak-se tud an holl micheriu
'Deuz eur patron 'barz en nenvou.

22

Ha me gavo 'bars ma vin êz
Eur patron d'ar c'hemener kêz.

23

M'euz ket amzer da vont a bell
Ha rak-ze pa ne gavan gwell.

24

Te vô patron, ar c'hemener
Lusifer goz, tad ar geier !

Kanaouen destumet gant M. A. ABGRALL
ha kanet gant *Potred Sant Noug* e
Gouel bleun-bruk 1909.

Traou pennaouet aman hag a-hont

*Eun tad dall en eur c'hiz, ha sklear-welet
en eur c'hiz all*

Eun den diwar ar meaz, diwardro Lyon, a deuas dezan-koll ar gwelet. Paour Job oa, kinnig a rear dezan ober eun draik bennak evitan da c'hellout mont da gaout eur medesin brudet euz Paris a bareo anezan, gant ma tenno e verc'h euz ar skol gristen m'ema enni.

Ne zaleaz ket da respont, ha respont a eure nan.

« Chom a rin dall ar rest euz va buez, mez va merc'h a
» viro he feiz ; birviken n'he c'hasin d'ar skol dizoue ! »

*Eun tad sklear-welet en eur c'hiz, ha dall
en eur c'hiz all*

Eun den yaouank a oue kondaonet da bemzek vloaz galeou hag o klevet ar varnedigez a zouget en e eneb e lavaras ar gounnar en e galon :

« Pardonin ran va barnerien, o barnedigez a zo eün ; par-
» doni ran an archerien, mat o deuz great va destum er c'hloz ;
» mez el Lez-varn-man ez euz eun den ha ne bardonan két,
» hag an den-ze eo c'houi, va zad, ho peuz va savet heb reli-

» jion e skoliou an diaoul, hag a zo kiriek din da veza hizio
» var ar skaon vezuz-man. »

Tri babor stanket o ginou dezo n'eo ket bet pell

An Tad Lacordaire, prezeger brudet iliz Intron-Varia Baris gwechall, a oa eur wenorvez o leina en eun hostaleri. En e gichen, eur pabor var e veno a lavaras en eur ginnig dezan eur pladad viou a oa chomet al lodenn vrasa anezo gantan :

— « E feiz, aotrou, evidon-me ne gredan nemed ar pez a
« gomprenan. » An Tad-Lacordaire en eur gemeret ar restad viou a jome c'hoaz euz a zilerc'h e amezok a respontas :

— « Aotrou, daoust ha c'houi gompren perak an tan hag a
» laka an aman da deuzi, a ra d'ar viou kaletat ? »

— « Nan, avad ! » eme ar pabor, bras e c'hinou, hir e fri.

— « Na me ken nebeud, eme ar beleg, gant eur musc'hoarz
» goapëus ; mez gwelet a ran evelato, ne vir ket an dra ze
» ouzoc'h da gredi eo mad ar viou. »

Dal a unan.

E Bourdel, warlene, eur bourc'hiz hag eul labourer o kemeret an hent houarn, a bignas o daou er memez kombot. Er gar tosta e oa eur beleg war ar c'haë o c'hedal pignat.

— « Da betra eo mat, an dra-ze ? eme ar bourc'hiz o tiskouez
ar beleg gant e vez.

An train a gerze hag al labourer a lavaras « ar vro a zo
» gouez ; n'euz nemed pin a gleiz hag a zeou ; hir eo an hent
» etre peb gar ; n'euz nemedomp hon daou, ha ne vefe ket diez
» din ober ho stal ouzoc'h, hag ho mouga en ho korn tro aze. »

— « An dra-ze, eme an aotrou kof teo, abafet o klevet
» kement all, ne rafe ket kalz a vad deoc'h ! »

— « Eo, eme al labourer, araok dont euz a Vourdel, ho
» peuz kerc'het 30.000 lur euz ar bank hag a zo ganeoc'h en ho
» sac'h ler aze. »

Ar bourc'hiz a ioa deuet da veza gwenn evel paper hag a grene evel eun delien.

— « N'eo ket da deoc'h krena, eme al labourer ; me zo bet
» savet en eur skol gristen ha skoliet gant beleien, o deuz des-

» ket din douja Doue ha lezel e dra gant peb hini. *Gwelet a rit
» int mad d'eun dra bennak !* »

Dal a zaou.

Eur gristenez vad a oa bet o pardona e Lourd hag o tizrei, e
tigouezaz ganti eul lastez aotrou kouezet euz a lost ar c'har
mall gantan diskouez pegement a spered a oa en e empenn.

« He ! maëronez, emezan, Mam Doue a zo en em ziskouezet
» deoc'h du-hont e Lourd, n'eo ket ta ! »

« Ah ! ya vad, eme ar gristenez ken dichek ha tra ; ha
» n'eo ket mam Doue hebken, mez ar famill zantel a bez, evel
» ma oa e kraou Bethleem. Ne vanke nemed an azen ha bre-
» man her gwelan dirazon. »

Al lastez aotrou a rusias betek he gou e ziskouarn hag a
dec'has lostogig, difeskinet en eur wech.

Dal a dri.

Hag ar pabored all a gaver ker stank en deiz a hirio er
c'hearliou ho war ar measiou, en hostaleriou hag en trainiou,
a zo ken eaz da zidroada hag an tri-man. Evit beza harrek
d'hen ober, awalc'h eo eun tamm deskadurez, hag eun tamm
hardisiegez, hag an eil hag egile euz an daou dra-ze a daper er
c'helc'hou-studi.

Potred yaouank. n'hen ankounac'hañ ket !

PER HA PAOL.

Ni Hon Unan

Nous aimons d'autant plus la grande France que nous
sommes plus attachés à nos petites patries, parce que la
France est faite de toutes les énergies, des intelligences
et des qualités éparses sur le territoire. La France est
une corbeille dont les fleurs sont composées de toutes les
petites patries.

(L. BARTHOU, *ministre des Travaux publics*,
discours au banquet de Nancy, 19 juin).

* * *

Si la réforme électorale a cette heureuse fortune de
rencontrer l'entière approbation des hommes politiques,
on n'en saurait dire autant de la réforme de notre admi-

nistration départementale, qu'il est cependant aussi
nécessaire de réaliser. Les départements, dans leurs
limites actuelles, sont trop petits, trop arbitrairement
constitués, pour qu'une vie locale intense puisse y être
entretenu. La carte administrative de la France, son
organisation étroite et vieillie, sont à remanier profon-
dément. C'est avec des départements étendus, ayant des
conseils aux attributions multipliées, qu'on pourra faire
la vraie décentralisation, créer des centres d'attraction
et de rayonnement, avoir des capitales intellectuelles,
économiques et politiques. Tant que cette transformation
ne sera pas opérée, tout ce que l'on tentera pour établir
un juste départ entre les affaires d'intérêt général et les
affaires locales, pour simplifier le fonctionnement des
services publics, pour réduire le nombre des fonction-
naires, sera inutile et vain. Dans le cadre de nos départe-
ments rien de grand ne peut tenir.

Si cela est bien prouvé — et il semble que l'expérience
du fonctionnement des conseils généraux le démontre —
pourquoi ne pas entreprendre une profonde réforme ad-
ministrative ? Une fois résolue et son plan arrêté, elle
pourra être réalisée par étapes, sans secousses, sans
trouble pour les intérêts respectables. Je veux espérer
que nous ne sommes pas devenus si timides, si pusil-
lanimes, que toute entreprise un peu vaste nous effraie
et nous fasse reculer.

(P. DOUMER, *député*, interview de
l'Eclair, 26 juin).

* * *

Quand donc se préoccupera-t-on des intérêts vitaux
du pays ? Dans un Etat démocratique, dans l'Etat mo-
derne, la décentralisation administrative n'est pas seu-
lement logique, elle est nécessaire, elle est l'ouvrière
indispensable du progrès.

Vous ne cessez, monsieur le président du Conseil, de
préconiser l'organisation de la démocratie ; je ne con-
naiss pas de pensée qui ait inspiré plus souvent vos pa-
roles et vos écrits. Eh bien ! je vous le demande, com-
ment pourrez-vous organiser la démocratie sans com-
mencer par la décentralisation, qui est évidemment le
meilleur instrument d'éducation publique, en même
temps que la première condition de la liberté ?

Actuellement, la France n'est pas une démocratie, elle est une bureaucratie ; je répète le mot après M. Pelletan, après M. Deschanel, après cent autres.

(GROSSAU, député, discours à la Chambre, 12 juillet).

Respont da zivinadennou miz Gwengolo

- I. — Pa dav, pe mar kirit, pa zalc'h kloz e c'hinou ;
pa ves kousket a respont darn all.
- II. — *Ar vuez* a heuil an amzer kammed ha kammed
heb morse mont araog na chom adreus.
Ar maro a gers buhanoc'h pe gwir e tiarbenn
ar vuez.
- III. — Evit kaout bemdez bara fresk ; ar bara eiz dez a
c'helfe loueda.
- IV. — Jakez hen deus gounezet 11 parti ha-Yan 4.

O deus havet teir eus divinadennou miz Gwengolo :
Jeanne Prigent, Carantec. — M. P. Guicar.

Divinadennou miz Here

- I. — E pe leac'h e vez paet ar c'herra an dour ?
- II. — Me anavez eul linzer venn
Ha da Baris a ya ac'halenn
Ha n'eo ket goest da c'holo eul lenn.
- III. — Petra 'ra an dro d'an ti
Ha p'en em gav gant an nor a fazi.
- IV. — Em c'haier ez eus nebeutoc'h eget kant feillen.
Ma chechan renk d'ar chiffrou a zo o niveri
ar feillennou, e kavan peder gwech hanter
muic'h eget na zo a feillennou.
Ped feillen a zo em c'haier ?

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiak ar Vretouped

PETRA EO AN ENE ?

(KENDALC'H HA FIN)

III. — An ene ne varv ket

§ VI. — PETRA 'LAVAR DOUE ?

Pa goumansen skriva divarbenn an ene, e lavaren oa goest ar skiant-vad, var bouez kemeret amzer ha poan, da ziscuez ne varv ket an ene hag e vezo rekompanset pe gastizet er bed all.

Guelet ho peus oa guir an dra-ze.

Lavaret a rean ouspenn ez eus eun doare all, calz easoc'h ha calz guelloc'h, evit deski petra eo an ene ha petra 'zo er bed all ouz he c'hortoz : n'eus da ober nemet silaou Hor Zalver.

Hen a c'houie mad petra eo an den, rag krouet en deus anezhan, ha petra 'zo er bed all, rag ac'hano oa deut da jom en hon touez. Bez' ez eo Mab Doue en em c'hreat den, evel m'hen deus lavaret he-unan ha m'hen deuz discuezet er memez amzer dre viraclou skedusoc'h eged an deiz.

Araog pignat en env e savas eun Iliz hag e roas dezhi ar garg hag ar c'halloud da zeski d'an dud beteg fin ar bed ar pezh hen deus he-unan prezeget e guirionez epad he dremen var an douar.

Silaou an Iliz a zo silaou Hor Zalver.

Hogen, petra 'zesk an Iliz deomp divarbenn an ene ? Setu aman.

1. — An den a zo great deuz corf ha deuz ene ; peb den hen deus he ene ha n'en deus nemet unan ; an ene-ze 'zo skiantec ha libr ; beza eo eur spered ; crouet eo gant Doue d'ar mare ma vez unanet gant ar c'horf hag evit

beza unanet ganthan ; buez a ro dezhan ; ha chom a ra beo dre natur goude ma vez dispartiet diouthan.

An ene-ze a vez savet dre c'hras da eur stad dreist naturel.

2. — Pa varv an den e stad a c'hras, abalamour n'hen deus pec'het morse, da neubeuta en eun doare grevus, pe abalamour ma z-eo bet pardonet gant Doue araog mervel ; an ene a ia d'ar baradoz, goude beza gouzanvet epad eur pennad er purcator, ma n'hen doa ket peurbaet he zle da justis Doue evit ar pec'hejou hen doa great var an douar.

Eürusted ar baradoz a zo great dreist holl gant guelet Doue, ar pez a zo eur blijadur souveren evit ar spered ; gant caret anezhan ha beza caret ganthan, ar pez a zo eun dudi evit ar galon ; gant kaout perz en he levenez, ar pez a zo eur joa eb he far ; ha gant beza sur da jom bepred er stad-ze, ar pez a zo ar peoc'h leun ha parfet.

Ar baradoz a zo da c'houde en em gaout adarre gant ar re hon deus collet ha beva gant an elez hag ar re vella ' zo bet var an douar.

An doctored christen a lavar ive e vez guelet e Doue, evel en eur mellezour deuz ar re sclera, ar pez a c'hoanteer anaout divarbenn ar bed hag an dud a jom ebars. Arabat ancounac'haat ho deus mignoned parfet an Aotrou Doue, evel ma z-eo ar zent, ar memez spered, calon ha bolontez ganthan. Rag-se, ar goall darvoudou a zigouez gant an dud a garont hag o dije great displijadur dezho var an douar ne reont ket en envou : kement a blij da Zoue a blij dezho ; meuli ' reont e peb tra he furnez, he brovidans, he justis, hag eürus e chomont eveldhan dirag kement a c'hoarvez.

3. — Pa varv an den e stad a bec'hed marvel, an ene a ia d'an ifern.

Coll a ra Doue hag holl vadou an env, ar pez a zo evithan eur c'hlac'har souveren ; milliget eo gant Doue dre he faot, ar pez a ra dezhan eur c'heuz hag a grign he galon evel eur prenv eternal ; tourmantet eo gant eun tan hag a zo guirion, beza ne anavezomp ket he natur ; gouzanv a rei da viken e compagnunez an drouc-sperejou hag ar re falla 'zo bet var an douar, ar pez a zo evithan eun dizesper.

4. — Da fin ar bed ar c'horfou a zistroio e buez, gant kaliteou nevez, hag a ielo da gemeret perz e joa pe e tourmanchou an ene.

Setu aze ar pez hen deus desket d'an dud, divarbenn an ene hag ar vuez da zont, an Hini a zo ar virionez memez.

5. — En eur gloza va fennadou scrid divarbenn an ene, ne gavan netra guelloc'h da lavaret eged an dra-man : an den a zo lakeat var an douar evit choaz hag evit gounid dre nerz ar pez hen deus choazet.

Petra 'rank da joaz ? Ar madou 'zo dreist ar bed.

Madou an douar n'int ket goest da garga calon an den : ne dleer en em staga outho nemet e kement ma z-eus ezom anezho evit miret ar vuez. Maleur d'an hini ne glask an eürusted nemet er bed-man ! N'he c'havo ket.

Ha goude ma c'hellfe kaout anezhi, n'he dalc'ho ket. Ar miziou a dremen an den var an douar n'eo ket dies ober ar gount anezho.

Red eo eta lakaat ar vertuz araog an danvez, an dever araog ar blijadur, ar garantez araog an ourgouill, traou an ene araog traou ar c'horf, Doue araog ar bed, ar vuez all araog houman.

Mes n'eo ket avoalc'h choaz : red eo gounid dre nerz ar pez a zo choazet. Setu aze lezen an den.

An dra-ze 'zo re anat evit traou ar bed-man : n'eus ket a vara eb labour, nag a zanvez eb trevel, nag a enoriou eb soursi, nag a liberte eb brezel.

An dra-ze 'zo ken anat evit traou ar bed all. Red eo laza an techou fall evit beza mad, red eo en em ziframma dioc'h ar pez a veler evit mont da c'hounid ar pez ne veler ket, red eo dilezel joaiou hag a zo dindan hon daouarn evit kaout unan hag a zo cuzet ouzomp. Bepred e rannomp stourm ouzomp hon-unan hag ouz touellerez ar bed.

Ar vuez ne vez morse re bounner evit an den fur a vev en doare-ze, abalamour ma c'hoar ervad ne c'hounezer netra eb dispign nerz ha kemeret poan, hag ar maro a vez dous, abalamour ma vel digor, en tu all dezhan, hent ar vuez eternal.

(Fin).

J.-F. CAER.

D'AR GERENT KRISTEN

Da Zul ar Rozera, kerent kristen, eo bet lennet en ho parrez Lizer Eskibien Frans. Gwirioneziou braz ho peuz klevet el lizer-ze : hano zo ennan euz a gelennadurez kristen ho pugale ! Selaouet o peuz mad anezan. Evelato ne ket lavaret o peffe her c'homprenet penn da benn. Traou zo ennan ha n'hen deuz ket ho spered tizet anezo. Abalamour da-ze, Hon Eskibien, ha ne glaskent nemed

Petra eo ar skol dibater ? Eur voull da ober ailloned

renta servich d'eoc'h, zo bet marteze tamallét gant hiniennou ac'hanoc'h da veza rust eun tamig en ho kenver. Mad, kontant oc'h, p'eo gwir eo hir an noz, e raffent eur varvailladen (pe ziu, pe deir, dioc'h ma vo ezom), var lod euz gwirioneziou zo el lizer-ze ?

Asanti a rit. — Stagomp eta d'al labour, ha krogomp e penn an ero. Gwelomp da genta :

I

Da biou eo ar vugale da zavel ?

— « Da biou, eme c'hui, nemed d'ar re m'eo ar vugale

d'ezo : pep hini e respont d'euz e dra. » — Mez neuze e rin ouzoc'h eur goulenn all :

Da biou eo ar vugale ? — « Hag ezom zo, eme c'hui, d'ober eur seurt goulenn ? Mez eo zoken hen ober. — Koulskoude, hon Eskibien a gemer ar boan da respont d'ezan a vouez huel.

« Ar vugale, emezo, zo d'ar gerent. » (1) Ne gavan ket soken e kollont o amzer, rag — 1) kalz tud a lavar bendez eo ar vugale d'ar c'houarnamant araog beza d'ar gerent. « L'enfant n'appartient pas aux parents, mais à la collectivité. » (2) — 2) Lod ac'hanoc'h, c'hui, kerent, a zebant lavaret ar memez tra : lezel a reont a bep seurt tud d'ober o mistri var o bugale, dreist oll er skoliou dizoue.

Koulskoude petra zo d'eoc'h ma ne ket ho pugale ? Ar benveg, ar park, an ti, an aneval ho peuz prenet gant oc'h arc'hant pe c'hounezet dre ho labour, zo d'eoc'h, eme-c'hui. Rezon eo : c'hui zo mestr varno goude Doue, hag an neb o c'hemero diganeoc'h, a vezo laer. Oll int d'eoc'h. Mez en o zouez hiniennou marteze o peuz bet ganto muioc'h a boan, o peuz ranket labourat muioc'h a benn ober anezo ar pezh ma zint. Ar re-ze, me bario, c'hui a zant emaint tostoc'h d'eoc'h, eo brasoc'h ar gwir ho peuz varno, ez int ho tra muioc'h eged ar re all. Perag ? Abalamour ma 'z euz eat d'ober anezo evel eun dra bennag ac'hanoc'h oc'h unan : ho poan, ho skivizder, ho nerz, ho c'houezen, eun diveradenn bennag marteze euz ho koad !

Hag ho pugale, a zo, ervez ger Hon Eskibien, « ar goad euz ho koad, an eskern euz oc'h eskern », ne vent ket d'eoc'h ? Ho pugale, hag a zo c'hui renevezet, c'hui yaouang pa vezit koz, c'hui beo c'hoaz goude ho maro, ho pugale a ve unan all ouspenn Doue mestr d'ezo en ho raog ? Ha possubl eo ? Respontit oc'h-unan, tadou ha mammou !

D'eoc'h int eta. Bet oc'h euz anezo digant Doue. Eun enor eo. Eur garg eo ive. Doue n'hen d'euz ket o lakeat er bed evit mervel dioc'h-tu. C'hoant hen d'euz e chomje buez enno. Ar vugaligou koulskoude, anezo o-unan, n'int

(1) C'est à vous, pères et mères, que les enfants appartiennent.

(2) Robelin, secrétaire Ligue Enseignement. — Cf. *Quinzaine Ouvrière*, octobre 1909.

ket gwest d'he terc'hel. Piou he dalc'ho ? Piou, nemed c'hui, tadou ha mammou ? D'eoc'h eo ar garg da *zevel ho pugale*. Setu aze hag a zo sklear. Brema, d'eomp araog gant hor marvaill, ha gwelomp.

II

Pere eo deveriou ar Gerent e kenver o bugale ?

I. — Da genta, tadou ha mammou, respontit din : ha c'hui a zo kristen ? Ne gredit ket lavaret nan, rag merk ar Vadiziant var ho tal a yaffe eneb d'ho ker. Ententet mad eo 'ta : c'hui zo hag a jomo kristen. Falvezout a ra ganeoc'h ober penn-da-benn ho teveriou a *gristen* hag a gerent kristen.

Kaozeomp brema, ha bezomp eveziant. Ar bugelig bian, nevez digouezet en ho ti ha badezet en iliz-parrez, petra eo ? Eun den hag eur c'hristen.

a) Den eo, ar bugel-ze. Bez' a zo ennan eur vuez hag a dle, gant an amzer, kreski ha gwellât. E gorf a dle krenvât, e spered digeri, e volontez startât. Penaoz e rei ar c'hrouadur al labour-ze ? Ne ket gwest dreizan e-unan : re zister eo c'hoaz ha re zinerz. Piou her zikouro ? Piou a bourveo da ezomou e gorf hag e spered ? An dud zo karget gant Doue da veza e Elez-Gardian var an douar : c'hui tadou ha mammou.

b) Kristenn eo ive, ar bugelig-se. Lakeat o peuz e vadezi. Var e dal ema, evit birviken, merk bugale Doue. Galvet eo da gaout eun dervez perz en heritaj e dad er Baradoz. *Gourc'hemennet* eo d'ezan bale edoug e vuez var an hent a gas di, da lavaret eo heuil ar Relijion gristen. E zeveer eo beza kristen, ne c'hell ket chom eb beza...

II. — « Oh ! evelato brema e zit re hir : va bugale zo libr da veza pe da jom eb beza kristenien ! »

Gwelet a ran ne gomprenit ket ac'hanon. Selaouit mad. Kemm a zo etre *pedi* ha *gourc'hemenn*. Pa zimez ho pugale, e *pedit* d'an eured ho mignoned, oc'h amezeien, ho kerent. Lavarit a rit d'ezo : « Karout a raffen e teuffac'h ; plijadur a raffac'h d'in, « obligasion » em me d'eoc'h. » Ma ne deuont ket, e kavot, e pezo mar-

teze droug outo, mez ne c'hellot ket lavaret o deffe *dizentet* ouzoc'h. — Pa c'hourc'hemennit d'o pugale ober eun dra bennag, e chenchit tòn d'ho kaoz. Lavaret a rit : « Va bugel, kea, gra, sent. » Ma chomont eb ober, e *tizentont* ouzoc'h, ez eont eneb d'ho *polontez*.

Gwelet a rit ez euz kemm. — Mad ! ho pugale — koulz evel c'hui ha me — Doue ne lavar ket d'ezo : « Ho pedi a ran da zont ganen d'ar Baradoz, laouen braz e vezin ouz ho kwelet, mez c'hui a rei ho polontez. Ma plij ganeoc'h selaou va fedenn, setu ama an hent a dleit da gemeret. » Nan, Doue ne gomz ket evelse. Lavaret a ra : « *Gourc'hemenn* a ran d'eoc'h da heuil an hent a zigas beteg va Baradoz. Ne dei ket an archerien da gregi en ho preac'h evit ho terc'hel var an hent-se. Mez me, ho Toue, a ordren d'eoc'h bale varnan. O tec'het divarnan, o trei kein d'ezan, e *tizentot* Ouzin-Me, ez eot eneb d'am *bolontez*. » — Setu aze petra lavar Doue. Kaout a ra d'eoc'h ez eo *libr* ho pugale da vont eneb d'e volontez ? Gwelit neuze a chom a c'hellont eb beza kristenien.

III. — « Da viana, ni, pa zint d'eomp ha pa zomp mistri varno a c'hell sevel anezo evel ma keromp ? »

Droug-entent ho peuz great. Lavaret em euz eo c'hui ar mestr varno. N'em euz ket lavaret e vec'h ar mestr kenta. *Doue eo mestr kenta ho pugale*. C'hui ne rit nemed dere'hel e blas en o c'henver. Fiziet int ennoc'h. Bet o peuz diganthan o gevridi d'ober anezho ar pez a fell d'ezan. Doue a lavar d'ezo beza kristenien. Ne c'hellont anezo o unan anaout Hent ar Baradoz. Piou en desko d'ezo ? Ne ket me, nag an dud all, mez c'hui tadou ha mammou. O chom eb ober euz ho pugale kristenien vad, e tizentit euz Doue, e *pec'hit*.

IV. — « Ya, gwir a livirit... Mez unan bennag marteze a c'hell miret ouzin da rei deskadurez kristen d'am bugale ? »

Piou, a gav d'eoc'h ? Ne ket me, ne ket oc'h amezeien, ne ket den ebed...

— « Nan ! mez... ar *C'houarnamant* ? »

Ah ! sonjal a rean e kavjemp ar spountail-ze var hon hent. Arabad d'eoc'h kaout aoun. D'eomp abenn d'ezan, da velet petra eo. Betegen, c'hui m'arvad a entente eo ar *C'houarnamant* ar mestr braz, hag e ranker ober e

lavar outan var bep tra. Eur vech troet en e benn ober eun dra bennag, c'hui a blege oc'h hini, hag a zente. Ne c'hellac'h ket kompren a zaffe den eneb d'ezan. Er bloaveziennou-ma, pa glevac'h ar veleien o klemm, c'hui, ma ne lavarac'h ket a vouez huel, a c'hrosmole etre ho tent : Hum ! ma karjent plega ive, ... ha senti... evel ar re all... Ne ket gwir ? — « Feiz... sonjal a rean... zur... »

Sonjal fall a reac'h. An den pe an dud zo e penn ar vro (Impalaer, Roue, President, n'euz forz), a zo galloud etre o daouarn. Mez a beleac'h e teu d'ezo ar galloud-se ? A berz Doue (1). Evel m'o peuz c'hui ar garg da ren ho tiegez, int-hi o d'euz bet ar gevridi da c'houarn ar Vro. Evel varnomp-ni, Doue zo mestr varno. Galloud so etre o daouarn, mez Doue a verk d'ezo penaoz en em zervichout anezan. Lezennou a c'hellont d'ober, mez arabad ez affent a eneb lezenn Doue. Ma zeont dreist an arroudenn merket d'ezo gant Doue, e kommandont divar o danvez o-unan, ha n'o deuz galloud ebed ken. N'o d'euz ken galloud nemed an hini o d'euz bet digant Doue.

C'hui, tadou ha mammou, Doue a c'hourc'hemenn d'eoc'h deskadurez kristen d'ho pugale. Hag e teuffe ar memez Doue da lavaret d'ar c'houarnourien miret ouzoc'h d'ober kement-se ? Ne ket possubl e teuffe Doue d'en em zislavaret. Ar c'houarnourien ne c'hellont ket eta, eb pec'hi, ober o mistri varnoc'h var ar poent-se.

Arabad d'in dale ac'hanoc'h. En em velet a reimp adarre. Kenavo. Dale'hit sonj euz a gomz Hon Eskibien : « Ho Tever eo rei deskadurez kristen d'ho pugale. Na den, na netra ne c'hello biken miret ouzoc'h d'ober an dever-ze. » (2)

YVON.

(1) *Omnis potestas a Deo.* Rom. ch. III, 4.

(2) Vous avez le droit imprescriptible de les initier à la vie de l'âme.

Skoliou eneb Doue ha skoliou eneb Breiz en o foull !

Après la lecture d'un excellent rapport de notre ami M. l'abbé Le Bayon, au Congrès diocésain de Vannes en octobre dernier, les vœux suivants ont été adoptés :

« 1° Que les autorités sociales — particulièrement le clergé et les propriétaires d'écoles — usent de toute leur influence pour obtenir des parents un minimum de quatre années de scolarité, sans interruption, pour leurs enfants et une fréquentation plus régulière de l'école ;

» 2° Que, dans toutes les écoles libres, l'instituteur ou l'institutrice ait pour but principal et immédiat d'enseigner le français, le plus vite et le plus largement possible, à leurs élèves, de leur apprendre à le parler couramment, à l'écrire correctement ;

» 3° Que la méthode bilingue sagement employée soit en usage pendant les deux premières années de scolarité dans nos écoles bretonnes ;

» 4° Que l'enseignement du breton soit poussé, pendant ces deux premières années seulement, concurremment avec celui du français, jusqu'à ce que l'enfant soit en possession d'un vocabulaire suffisant pour se passer complètement du breton en classe et pendant les récréations ;

» 5° Que les manuels dont les élèves font un constant usage soient tous rédigés de façon à leur donner, non pas l'instruction intégrale que d'aucuns ont rêvée sans la réaliser jamais, mais, ce qui vaut peut-être mieux, une mentalité ;

» 6° Qu'une large part soit faite dans l'éducation intellectuelle de nos indigènes, à l'enseignement de notre histoire provinciale, laquelle sans nuire à l'amour de la grande patrie, est de nature à développer en eux un profond sentiment d'affection et d'attachement pour leur pays d'origine et toutes ses traditions. »

Ar C'hatalogn ha Breiz-Izel

Bretoned dreist an oll vadou
 Karomp ar C'hrist Doue hon Tadou.
 BRIZEUX.

Euz eul lizer skrivet gant eur c'hristen dreist, hag eun den gouisiek euz Barselona, e tennomp ar pennadouman a ginnigomp d'ar Vretoned geiz a zo deuet da garet ar brezonek abalamour dezan ha nan abalamour d'ar vad m'int goest da ober gantan !

La Catalogne, comme l'Espagne entière, s'est vue opprimée depuis longtemps par un centralisme absorbant et par les erreurs grossières de gouverneurs plus ou moins libéraux qui se sont succédé dans le courant des trois derniers siècles. Le Catalan est sobre de paroles et homme d'action, déflant et altier : l'avance prise par sa province sur toutes les autres a augmenté son orgueil : de ces divers éléments est né le mouvement régionaliste, destiné à délivrer la Catalogne des griffes du pouvoir centralisateur. Ce mouvement qui, bien dirigé, était digne d'éloge a été malheureusement détourné de sa voie et aura nui à la Catalogne sans lui donner la liberté. L'exaltation de quelques régionalistes les a conduits au séparatisme ou à quelque chose d'approchant.

De là, des violences de langage, qui ont fait perdre à la Catalogne les sympathies du pays et ont élevé entre plusieurs Espagnols et les Catalans une muraille de haine infranchissable.

Une autre observation : les régionalistes n'ont pas voulu ou n'ont pas su défendre la religion. La Catalogne fut grande autrefois quand la religion était respectée et aimée, et pour être grande encore, le seul moyen, c'est de faire aimer et respecter cette même religion ; c'est là ce que doivent faire les régionalistes s'ils veulent réellement régénérer leur pays. Pourquoi ceux qui ont mis tant de persévérantes activités à ressusciter la langue Catalane, parce qu'elle fut celle de nos aïeux, ne propageraient-ils pas aussi la religion catholique ?

Nos ancêtres auraient-ils eu moins d'amour pour leur religion que pour leur langue ?

Spagnol.

An daou damall-ze a ra ar Spagnol da vroadelerien (1) ar C'hatalogn a zo bet great ivez da re Breiz-Izel, estreget eur wech.

An tamall kenta a zo bet great e gaou heb mar ebed ; mez evit an eil n'eo ket bet great atao heb na vije eun tammik digarez bennak, daoust d'ar pez a lavare Guy an Dre-Nevez er miz tremen var ar *Pays breton*.

Guy a zo mantret o welet lakat en eun henvelep sac'h Kevredigez Breiz hag ar Gorsez. Evidon-me n'oun ket re zouezet en holl.

Da c'houzout an diou emgleo-ze a zo kemm kenan etrezo. Rak petra eo K. B. ?

« Elle est et demeurera toujours une association de »
 » défense bretonne et de propagande nationale et régio-
 » naliste. Elle ignore la politique, et s'en fait un scrupu-
 » leux devoir, mais ayant pour but la sauvegarde et le
 » développement des intérêts de la race, c'est-à-dire la
 » conservation et la résurrection de la Bretagne intégrale
 » dans ses traditions comme dans sa foi et dans sa gran-
 » deur morale et matérielle, elle considère son œuvre et
 » la proclame avant tout nationale parce qu'avant tout
 » bretonne. » (2)

Ha petra eo ar Gorsez ?

« Le Gorsez est un collège électif qui a la prétention
 » de remettre en honneur la juste autorité qui doit re-
 » venir, aujourd'hui comme autrefois, à ceux qui se
 » trouvent être les dépositaires de la Philosophie des
 » Druides et de la Science celtique. Le *Gorsedd* est un
 » Ordre, où les titres sont décernés aux meilleurs Bretons
 » avec tout le cérémonial voulu, afin que le public sache
 » qu'il a de nouveau « des guides » qui lui indiqueront le
 » véritable esprit de solidarité raciale et de discipline

(1) Broadelerien tud hag a labour da adsevel ar vro régionalistes.

(2) Toast-programme, prononcé au dîner du « Clan du Pays de Nantes » par M. de l'Estourbeillon, directeur de l'Union Régionaliste Bretonne, député de Vannes, le dimanche 21 mars 1909. — Kevredigez Breiz, eme Guy, n'e ra na politik na relijion ; an dra-ze zo gwir evit ar pez a zell ouz ar politik ha gaou evit ar pez a zell ouz ar relijion, a drugarez Doue. Eun emglev ken disliv ha ma livirit ne vije ket bet var he rollou an hanlou a gaver var rollou K. B.

» morale et littéraire qui lui manquent pour imposer ses
» revendications. » (1)

Da c'houzout eta ez euz kement a gemm etre an diou
emglev-ze evel etre an deiz hag an noz, mez da welet,
n'euz koulz lavaret etrezo, nemed ar c'hemm a zo etre ar
vamm hag ar verc'h hag aman evel e meur a leac'h all,
n'eo ket ar vamm eo a ra ar vestrez, ar verc'h an hini eo
hag abalamour da-ze o skei unan e c'heller glaza eben.

Guy an Dre-Nevez a gav bras gwelet hor mignon
T. G. oc'h abegi an « *Arc'hdroouized.* »

Kaer en devezo koulskoude ne deüio biken abenn da
rei din-me da gredi ema Goazed ar Gorsez, Renerien
holl vroadelerien Breiz-Izel var o meno, a du gant ar
relijion, i ha n'o deuz ket gellet miret evit c'hoaz da ober
eur brizerez bennak dre gement parrez m'int tremenet,
i hag a rinkl bep an amzer diouz o genou ha diouz o
fluenn geriou ha skridou hag a vezo kavet treuz gant ar
c'henta kristen mat en deuz eun tamm deskadurez, i hag
a zo dalc'h mat o skei var ar skoliou kristen, var zigarez
m'int **divrezonek** ha n'o deuz ket eur ger da ranna a
enep skoliou **dizoue** ar c'houarnamant ?

Hag unan ha n'ema ket er vro-man a du gant ar reli-
jion

Euz Breiz-Izel n'eo ket hennez !

Rak petra dal, ma zaïmp betek an talarou ar garantez
evit ar vro a laka kalonou goazed ar Gorsez da virvi
kement ?

Nebeud a dra pa zeller piz.

Darbar heb poell, komzou heb reiz
Nebeud a oberou e feiz.

P'ema an traou evelse, gwella ho peuz da ober, Guy
an Dre-Nevez, eo lavaret d'ho mignonned klask ludu da
c'holo o zan muioc'hik eget n'o deuz great betek hen, ha
marteze neuze ni ho kredo !

Da c'hedal ni lavar deoc'h eur ger, a vezo an diveza, ha
n'eo ket ar gasoni eo hel laka da goueza euz beg hor
pluenn, hag ar gwella a oufe an « *Arc'hdroouized* » da ober

(1) Jaffrennou dans *Ar Bobl*, 2 oct. 1909.

eo tenna talvoudegez anezan : Breiz a zo bet savet gant
kristenien, ha n'eo ket kristenien troët e paganiz eo a
deüio biken, a benn d'he adsevel :

« War ar vein hic, p'ell zo ez eo savet ar Groaz
» Ha dre ar Feiz hebken, ar Barz a vezo braz. »

M. K.

La Centralisation c'est l'apoplexie au centre, la paralysie aux
extrémités.
LAMENNAIS.

De notre Centralisation excessive il résulte que Paris absorbe
toute la sève de la France, que les provinces meurent d'anémie,
comme des membres atrophiés surmontés d'une tête énorme.

Clémence ROYER.

Le salut de la province est dans la province elle-même et non
pas dans l'omni-impuissance du gouvernement de Paris.

Jehan de KAER.

Diviz etre Tounn ar Geven ha Soazik Guitté pe Soazik Basdotu

Tounn. — Sell 'ta, te zo aze, Soazik ?

Soazik. — Ia, Tounn.

— O vesa da vioc'h ?

— Ia.

— E liorz ar fabrik ?

— Ha neuze ?

— Petra, Soazik, da vam e deuz fermet al liorz ?

— Oh ne ! Va mam, klev, n'eo ket ken dizakr a ma sonj an
dud. Perig Lapié eo en deuz prenet al liorz digant potr ar
sequest, ha Perig en deus lavaret d'am mam lakât ar vioc'h da
beuri ebarz da c'hedal ma vo poënt ober an douar patatez.

— Sakrist Lambader ! Gwal ardiz e kavan ac'hanoc'h, ha
ne garfen ket beza enn ho kroc hen.

— Neuze 'ta, Tounn, te peus c'hoant da lavaret e z'oun-me
exkommunuet ?

— Feiz sur, Soazik, ne da gavan ket re gatolik ! Hervez
kount ma zad koz, Doue r'he bardouno : nep a fell dezhan en
em viret ouz ar pri, ne dlie ket lakât he dreid er vouillen.

— Che ! an dra-ze ve droll avad ! neuze, diouz da veno, ma
za va bioc'h d'ann lfern, me ranko ive mont d'he heul ?

— Feiz, lavar, m'ar dout bioc'h evel dhi !

X.

CHOM EN BREIZ-IZEL

(*Yez Treger*)

WAR DON : *Er Finister ez oun bet ganet...*

*Kinniget d'ar merc'hed yaouank a
c'hoanta mond da Bariz.*

Plac'hik yaouank, perag'ta tec'hel
 Pell dimeuz da vam ha da dad ?
 Perag kwitâd da vro Breiz-Izel,
 E lec'h out evuruz ha mad ?...
 Ankoua ar c'heriou,
 Gand o falz-madou ;
 Enne 'lec'h madou e kavfez trubuilhou.
 O Chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Ar c'heriou a zo leun a anken
 D'an dud 'zo ennê divroet ;
 Ennê ar c'halonou a zo yen,
 Karante wirion nan euz ket !
 Nemed gwarizi,
 Droug ha kasoni,
 An holl oc'h en em daga, en em dibri...
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Pell diouz da vro 'kollfez da c'hlanded,
 Koll rafes ive da furnez,
 Da yec'hed, da nerz ha da gened,
 Ha da vrud vad a Vreizadez ;
 Goude en dizro,
 E skuilhfez daero :
 Ar furnez kollet na deu morsé en dro !
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Da dad, da vam baour zo o ouela,
 En o daoulagad daerou kri.. !
 Piou o roio d'è eun tam bara ?
 Ha piou a harpo o c'hozni ?
 'Glevez ket o mouez,
 A lar hep paouez
 D'id gant karante ha gant kalz a furnez
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Petra eta c'hoarve d'az kalon,
 Ma kwitaez eur vro ken koant ?
 Petra c'hoantaez, lavar hep aon,
 Lavar breman hep nec'hamant ?
 Evidout, me gred,
 Breiz a zo bepred
 Eur vro ar gwellan a zo ebars ar bed,
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

An douar a roaz d'az tadou
 Eur bevanz frank, mad ha nerzuz,
 A roio d'id, enpad da zeiou,
 Magadurez krenv ha yac'huz ;
 Bez eta dinec'h
 Gant poan da ziouyrec'h
 E vevi en Breiz gwelloc'h pell 'vit neb-lec'h !
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Na gwita ket da douriou uhel
 Kizellet ha dantelezet,
 En pere ar c'hleier en avel
 A zon goueliou hon zent karet,
 A lid pardonou,
 A gân eurejou,
 Hag a lavar d'id dre hekleo o moueziou :
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Na gwita ket bro da Gendadou,
 Bro ar gizioù koz, koz ha fur,
 Bro ar chapelioù, ar c'halvarioù,
 Bro peb frankiz leun ha distur ;
 Bro ar gwerzioù kaer,
 Ar zonioù tener,
 A ziston bemnoz a-dreuz d'hon parkeier... :
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Chom da veva en ez traouiennik,
 E lec'h m'eo savet da di plouz ;
 E lec'h ma c'hoariez, bugelik,
 Seder ha pell demeuz peb trouz...
 Kar da venezioù,
 Da lann, da goajou ;
 Ganté e kleve dre vouez an avelioù :
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Chom da veva en harz an iliz,
 E lec'h ma 'z out bet badezet,
 'Kichen ar vered 'lec'h ma tiskwiz
 Da gerent koz pell 'zo marvet,
 Ha neuze ive,
 E c'halli goude
 Diskwiza ganté, 'barz an hevelep be :
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Peb tra en Breiz a bed ac'hanoud
 Da chom en o c'hichen, 'n o zotez ;
 Chilaou ané, holl o deuz galloud
 War da galon a Vreizadez...
 O kaeran peden
 A laront d'an den,
 A c'hoanta kwitad e vam-vro da viken :
 O chom en bro da gavel !
 Chom, chom en Breiz-Izel !! } *Diou wech*

Kas pell diouzig ar sonj divalo
 An euz trubuilhet da spered,
 Chom breman da veva en ez pro,
 Enni 'z po levenez bepred !
 Lavar evel don,
 A-greiz da galon,
 Ma kleve Breiziz hon c'hân kaer ha gwirion :
 Chomomp en Bro hon c'havel !
 Chomomp en Breiz-Izel !! } *Diou wech.*

AR YEODET.

YANN AR C'HLOC'HER

Marvailh evit pardaez an Holl-Zent

E-unan ema en e doullig ti, ar paour keaz Yann, trouz an nor heb'ten o storlokat gant an avel, trouz all ebet na glever brema p'eo deuet an noz. E-unan ema, azezet en eur gador bet, kredi ran, e-touez arrebeuri kaëra e dad kunv. Astennet gantan e zivesker hanter zounnet e kas e dreid da domma betek el ludu klouarig, ha neuze ec'h en em ro da huvreal. Ar paour keaz Yann ! n'eo mui yaouank, hag e gorf a zo deuet da skouiza dindan samm ar bloavezioù. Ya, koz eo, koz bras zoken. Ankouna-c'heat e rank beza bet gant an Aotrou Doue war an douar warlerc'h tud e amzer. Eus a gement a zo bet o c'hoari gantan, ped a jom ? Hini ebet, siouaz ! Skubet int bet holl an cil warlerc'h egile ; Yann e-unan en-deün eo en deus diskennet anezo en o gwele douar da ober o c'houisk divêza. Ha brema Yann a zo e-unan, o ya, e-unan, paour keaz ! e-touez eur rum dad tamm ebet henvel ouz an hini en deus anavezet ; kustumou ha gwiskamanchoù e genvroiz, o frezeg zoken, n'int mui e re d'ezan. Setu perak eo skouiz, skouiz kenan war an douar, hag e kar muioc'h-mui en em denna a-gostez evit beza e-unan, en e doullig ti kuzet harp ouz an iliz goz, c-tal an tour.

E iliz, e dour, setu e wella mignoned ; n'eus mui nemeto a gement a c'houfe koms d'ezan dereat eus an am-

zer goz ; setu perak ez int deuet da veza evel e draou. Ha piou eta a anavez ar barrez evel d'han ?

Tost da bevar ugent vloas zo ma wiskas evit ar wech genta saë rus ar gurusded, hag abaoe ema wardro an iliz ; n'eo ket souez eta ec'h oufe diouti. Setu perak e kred a-wechou sevel e vouez da lavaret d'an aotrou person : « An dra-ze, aotrou person, a zo bet great atao evel-se ! »

Ha pa fell d'an ao. person rei digemer d'eur c'hiz nevez kavet mat gantan evit ar barrez, eo red d'ezan stourm ouz Yann ar C'hloc'her atao krog gant he zaou zourn er c'hiziou koz.

Red eo d'in ama lavaret eo Yann sakrist, kloc'her ha bezier war eun dro ; an holl labourou-ze avat a zo deuet da veza re bounner evitan. O n'eo ket hen a anzavo ; evel droug a ya ennan zoken pa vez hano gant an aot. person da rei skor d'ezan.

Hizio koulskoude, e-unanig gantan e-unan, eo red mat d'ezan anzav ema e nerz o vont digantan ; en em gaout a ra skouiz en abardaez-ma eus gouel an Holl-Zent, skouiz evel an deliou melenet a zistag eus ar gwez, a dro hag a zistro, kaset ha digaset gant avel an Diskar.

Eur pezh labour en doa bet da ober en dere'hent o lakaat pep tra en urz a-benn ar gouel ; hag ar gouel e-unan gant e lidou hir en deus taolet anezan er gador vourret, el leac'h ma chomo, hervez ar seblant, hep gelout zoken sevel da aoza e dammig koan.

Sellet a ra gant tristedigez ouz ar skourrou moan a zo o peurzevi en oaled, bet dastumet gantan hini da hini ; dont a ra zoken en e spered ar zonz eus ar boan en devoe o samma e hordennadig keuneud seac'h, hag o tigas anezi betek ar gear. Ma, red eo e ve deuet da veza kabac'h, mat mui da netra, hag eo erru tost evitan dervez an diskouiz bras. Ha mar ne deu ket an aotrou person da gas anezan diwar e dro n'eo ken nemet gant aon da ober poan d'ezan ; hen, Yann, ne fell mui d'ezan laërez pelloc'h an arc'hant a lakaer etre e zaouarn : e zilez a roio eta ; bez' ez euz eun toulladig arc'hant en e bodig-espenn, peadra da c'hedal ar maro.

A zo eas da lavaret !... mes... hag ar gwel eus unan-all oc'h ober e labour !... Gwelet unan-all o lakaat boke-

dou war an aoter, o skuba an iliz, o lakaat bole er c'hleier !... Daoust ha gellout a rai chom reiz da zellet ober an traou-ze ?... Mes, ne c'hello mui mont d'an oferen, gant aon ne zigouesfe d'ezhan lammat da c'houzoug ar c'hloc'her nevez da lavaret d'ezhan : « Ro d'in adarre ! N'ouzout ket diouto ! »

Ouspenn-ze a zo koulskoude, siouaz ! Penaos a rai evit mont eus an ti-soul a gar eun tamm brao muioc'h eget na gar an Aotrou e vaner ! Penaos a rai evit dilezel park ar maro, e bark hennez, da vihana ! ar park el leac'h ma kar ober baleadennou, war e bouezig, o chom a-zav bep eun amzer da zistaga hanoiou hanter walc'het gant an amzer ! Hag e teu d'ezan sonj eus an hini a zo eno, hag e koms outan, hag e teu en e spered hini pe hini euz an troiou a reas, pe eus ar farserez a veze gantan !

Hag e kendalc'h da vale dre douez ar beziou, o c'helver dre o hano kement hini a zo gourvezet dindan ar glasvez. Ha neuze, sellit, kaout a ra d'ezan ema tostoc'h d'ar re-ze eget d'ar re veo, ar c'heaz koz ! chomet warlerc'h kement a reou-all eus e oad ! Hag e rankfe dilezel anezo brema ? Ober eur vuez egiz-all goude kement ha kement-all a vloaveziou henvel ?

Tra ! tra ! n'eo ket d'an oad eo e teuer da gemeret ple-gou nevez ! Mes neuze, petra deuiio eta da veza ?... Hag ar paour kez koz a zav e zellou nec'het etrezek ar C'hrist mogedet a asten e ziwreac'h war mantel ar siminal.

— « O Aotrou ! Aotrou ! emezan, kemerit ac'hanon. N'emaon mui em bro war an douar ! Kemerit ac'hanon ganeoc'h ! Labouret am eus keit ha m'am beus gallet, ha brema me a c'houlenn ouzoc'h gopra ac'hanon. Ho pezet truez ouz Yann goz a ranno e galon gant ar c'hlac'har mar bez red chom da zellet ouz re-all oc'h ober e labour ; ô lezit ac'hanon da vont da gaout va mignoned koz ! Den n'en deus mui ezom ac'hanon-me war an douar-ma p'eo gwir n'hellan ken na bezia ar re varo, na kempenn an aoteriou, na lakaat ar meaziou da dregern gant bole ar c'hleier...

Ha setu en eun taol Yann o chom krenn a-zav gant e gaouz ; deuet oa sonj d'ezan ez oa 'r mare da vont da zini glazou an Anaon. Dont a reas ive en e spered ar chom-zou en doa lavaret d'ezan an aotrou person goude gous-

perou, oc'h e welet ker feaz : — « It da c'hourvez, Yann, unan-all a raio ho labour fenez. » Unan-all da zini ar c'hleier evitan ? O nan avat, an dra-ze biken, evit keit ha ma vezo eur veraden wad en e wazied ! Biken ne lezo unan-all da gregi er gorden a laka bole er c'nloc'h bras hag er c'hloc'h bihan. E gleier ! o c'haret a rea muioc'h zoken eget e iliz, e wered ! Daoust ha n'oant ket beo ? ha n'o doa-hi ket eur vouez, koulz lavaret eun ene, hag a gemere perz e levenez hag e tristidigez an holl ?... Dieas e vije bet d'ezan lavaret pehini anezo o daou e karie ar muia, pe ar c'hloc'h bras, ar c'hloc'h kaër-ze a oe badezet warlene gant lidou kel laouen ! Gwisket oa bet d'ezan eur zaë dantelez gwenn eus ar fina, ar pez a rea d'ezan beza henvel eun doare bennak ouz eur vagaden ; hag an dra-ma, klevit, a roas tro d'ar zakrist koz da c'hoarzin e walc'h. O pegement e kare Yann e zon arc'hantet, henvel ouz c'hoarz eur bugelig. Evitan Yann en doa eur garantez a dad koz, karantez leun a deneridigez. Ar c'hloc'h bihan a yoa evitan eur mignon koz ; digas a rea sonj d'ezan eus e bask kenta, p'edo en e wasa bole evit prosesion ar vugale ; hema eo ivez an hini a skoas evit tremenvan e holl dud ; setu perak oa e vouez evitan evel eun hekleo eus an amzer gwechall. Ha neuze, sellit. Yann a gomze ouz e gleier evel pa vijent bet speredet d'e zelaou ; evit gwir, ar wirionez a rank beza lavaret, gou out a rea lakaat anezo da gana evel ma karie, evel ma c'hoantea ; e wiziegez war gement-se a yoa dispar. Ha setu perak morse ne vije bet fellet d'ezan lezel unan-all da ober e labour.

Ha neuze, piou oar ? Marteze o divije nac'het senti ouz daouarn estren ! Kustum evel ma 'z oant abaoue kement a vloaveziou da zenti ouz an hevelep mestr, ouz Yann goz ar C'hloc'her...

Erru oa an noz ; ha setu eun tammig nerz o tont d'ezan adarre en eun taol ; lijer oa e dreid zoken o treuzi ar vered deuet da veza evel eul liorz leun a vokedou ; plijadur a rea d'ezan gwelet n'oa ket ankounac'heat ar « re goz. » Mont a eure en iliz leun a denvalijen serr-noz. Goulaouen ebet war elum en iliz, nemet steredennig rus an tabernakl. Mont a reas tre d'an neac'h, betek korden ar c'hleier ; kraenchat a reas en e zaouarn, hag e se-

blantas d'ezan beza yaouankeat evel eur paotr a ugent yloaz.

— « Alo, keaz koz, emezan d'ezan e-unan, setu e vezo red labourat ; kalet eo kement-se d'hon oad, mes petra dalv klemm ? » Hag e lavaras o farsal :

— « Te avat, va faotr, emezan d'ar c'hloc'h, ne c'houllevez nemet nijal, n'eo ket gwir, pennig skanv ? »

Ar c'heaz koz a reas eur jachaden war ar gorden, a zaou-blegas war e voutou, hag ar c'hleier da zenti kerkent ouz ar vouez anavezet hag o kana en o neiz.

Nag e kanent brao en noz-se ! Pegement e vijed douget da anzav o doa eun ene ! Hag e gwirionez, eun ene o doa, ene Yann a-bez a yoa eat enno. A-wechou e seblantent beza evel mouez eur vamm o luskellat he c'hrouadur ; a-wechou-all ar vouez a grenvae betek dont da veza evel eur c'hlemm garo ; hag ar vouez a zave, a zave atao uhelloc'h uhella, betek an nenv, nan mui evit koms a dristidigez hag a varo, mes evit kana ar vuez, ar fizianz kristen, an eürusted peurbadus hag ar weladen da viken. Hag ar vouez en em stleje, a nije war ar meaz, a gear da gear, betek ar penn pella eus ar barrez, o kas d'an holl ar zonz eus an Anaon kez o c'hedal sikour pedennou ar re veo evit beza diboaniet.

* * *

Koulskoude Yann a jache atao war gorden e gleier, ar c'houezen o pizenna war e dal ; skrijadennoù skournet a rede dre e wazied paour ; hogen, eun nerz nevez a deue d'ezan, ha ne zante nep skouisder.

E zaoulagad a yoa d'an uhel o para war neiz ar c'hleier, ha Yann a wele brema e holl gerent, e vignoned koz, ar re oll o doa roet o c'horf d'ar vered da ziskouiza e skeud an iliz. Tremen a reant dirazan oc'h hen alia da vont ganto. Digor frank gantan e vrennikennoù Yann a zelle outo o vont e-biou d'ezan, dre an denvalijen. Krog mat oa er gorden, ker krog zoken ma 'z ea e ivinou er c'hanabr ; hag ar c'hleier a yea atao endro, hep ma ouie Yann petra na penaos e rea ; henvel oa ouz eur mekanik.

Stered an nenv a varve en oabl, an denvalijen a yea da guzat, hag an diveza eus Anaon ar vered koz a yea

a-ziwar-wel. Klevet e oe neuze en iliz didrouz eur vouez skiltrus o c'hopal : « Gedit ac'hanon ! »

Ha kerkent Yann a glevas eun dra bennak o strakal en e ziabarz : eun huanaden a darzas war e vuzellou, e zaouarn a ziskrogas hag a ziruilhas hed-a-hed ar gorden ; ha neuze, endra ma koueze e gorf maro war leuren an iliz, ene Yann dizammet a nije d'an nenv douget war ganaouennou kanvus ar c'hleier.

Ar c'hloc'her koz a yoa maro war an dachen, maro oc'h ober e labour.

* * *

En uhel koulskoude ar c'hleier a zone hepred. Hep ma vije den o lakaat bole enno, an daou gloc'h eur pennad mab c'hoas a jomas da zon glaz da Yann ar C'hloc'her.

Kl. AR PRAT.

AR RETREJOU VAR AR MEAZ

Dervesiou eur retred a zo dervesiou hag e vez komzet enno atao, euz gwirionesiou brasa ar relijion hag euz devosionou kaëra ar gristenien.

Dervesiou eur retred a zo dervesiou hag e c'heller komz enno, euz an doare d'en em gemeret evit lakât gwellaenn da zont e Breiz-Izel, a zo dister an traou enni e meur a c'hiz ha ne vezo pareet biken, ma ne vez ket pareet gant he bugale. Pa vefor deuet a benn da ober an daou dra-ze en hor retrejou diwar ar meaz — *quand on voudra bien les présenter sous la double phase de la prière et de l'action* — o devezo eun dalvoudegez ha n'o deuz ket bet c'hoaz betek hen, hag e raint er vro eur vad dreist, ha ne vezo ket a ezom ken, da drei var ar retrejou gallek evel ma c'hoanteer hen ober, a nevezik zo, hor yaouankizou divar ar meaz hag o deuz, anter amzer, muioc'h a goll eget a c'hounidegez oc'h en em stroba ouz keariz, ha n'o deuz ket a ezom ken nebeut ivez da veza hep taol o rei an dourn d'ar C'hallaoued da zeveni kement mil mennoz a deu en o fenn, ken gorrek ha m'eo ar re-ze, pa vez menek da ober eun draik bennak evidomp.

Eur retred merc'hed yaouank e Lannurvan

Lannurvan, 29 a viz here 1909.

VA C'HOAR GEAZ,

Pedet az peuz ac'hanon da zisplega dit eun nebeud an traou diwarbenn ar retred a zo bet aman er zizun dremenet.

Kement-ze n'eo ket eun dra eaz din-me da vihana, hag aoun an euz na vefe an traou brao hon deuz klevet, pa vezint lakeat dre skrid, hevel ouz ar bleun kaër-ze a zav en hor prajeier hag a vez goenvet ha dislivet kerkent ha m'en deuz dourn ar bugel kutuillet anezo. D'oust da ze tagomp d'hol labour a galon vat ha marteze hon Eal-Mirer a roio eun taolik skoaz deomp.

D'ar yaou 21 a viz here, da 8 heur diouz ar mintin, merc'hed yaouank Lannurvan, eur c'chant bennak anezo, da nebeuta, a ioa bodet en iliz, ha duoc'htu e stagjont gant ar pedennou diouz ar mintin a lakeaz hor spered da nijal varzu amzer hor Pask kenta. Da 9 heur edo prezegenn genta an Tad Misioner, an Tad Jollec, a lavaras e tie beza kelou eur retred, eur c'helou a joa evel an hini a oue kaset gwechall gant an Eal d'ar Bastored a ioa da Noz Nedelek o tiouall o denved e kichen Bethleem. Atao Jezuz a gas unan bennak evit diskouez d'an dud an hent da vont betek ennan, ha d'en em gaout er baradoz.

Kalz eneo a zo, ha n'int ket yac'h ; n'int ket goest da vale mat var an hent-ze ; unan bennag en deuz e zaoulagad re stag var madou an douar, mez H. Z. en deuz lakeat ar yaouez daou-bleget da zavel soun en he sav ; re all zo skuiz ha dinerz evel mamm gaër sant Per, pareet euz he zersienn gant Jezuz ivez ; re all zoken a zo maro gant ar pec'hed marvel hag a c'hell c'hoaz kaout eur vuez nevez digant an hini en deuz lakeat Merc'h Jaër da zavel euz a varo da veo.

Re hir e vefe lavaret dit an oll zarmoniou penn da benn ; en deiz kenta e oue lakeet sklear dirak hon daoulagad, eo Doue ar Mestr — ha pebez dismegans eo trei kein dezan dre ar pec'hed. — Ar pec'hed eo klenved an ene ha diouz ma vez great da glenvejou ar c'horf evit en em zizoher diouto e ouezimp an tu da bellât ivez klenvejou an ene.

An hini en deuz eur gor en e viz a dle da genta hen digeri ; an hini en deuz eur gouli en e ene a dle da genta ivez hen digeri da lavaret eo hen diskouez d'ar beleg dre eur gofesion leal ;

An hini en deuz eur gor a dle d'an eil goullonderi anezan, lakât an traou brein er meaz ;

An hini en deuz eur gouli en e ene a c'houllondero anezan piz dre zaëlou ar c'heuz da veza kouezet er pec'hed ;

An hini en deuz eur gor a dle d'an trede gelei anezan gant louzou ha lien ; an hini en deuz eur gouli en e ene a dle ober pinijenn ha tec'het diouz ar pez a zoug d'ar pec'hed.

Evit lakât doun en hor spered pebez drouk bras eo ar pec'hed, an Tad a reas d'ar gwener eur brezegenn spountus var an

ifern ha n'eo ket bet kavet daoust pegen goaz eo, eur bunision re galet gant an Aotrou Doue. evit ar p'c'hed marvel.

Goude kriz-leiz, en eur varvailladen plijadurus ha kentelius, an Tad a gomzaz deomp euz mevelien an diaoul.

a) Al leziregez :

*An neb ne ra netra
a zesk an drouk da nebeuta.*

b) Ar gwall gompagnesioù :

*Liviril d'in piou a heuillit
ha me ouezo petra rit.*

c) Ar skridou fall :

*Ar paper a zo chentil hag a laosk lakât var e gein
ar skrabadennou a gerer.*

D'ar zadorn, edo ar mare da gemeret mennoñsiou start evit an amzer da zont.

Pedet a ouemp da veza aketus d'hor pedennoù pemdesiek, d'an offisoù d'ar zul, da dostât ouz ar zakramanchoù aliez.

An darn-vuia euz ar merc'hed a dle chom er bed, koulskoude ez euz darn hag a zo galvet gant an Aotrou Doue da gemeret da vont etrezek ar bed all eur wenojenn strisoc'h ha sounnoc'h eget o c'hoarvezet, hag eo ar re a zo galvet da leanezed : arabad dezo chom heb he c'hemeret.

D'ar sul — ar gommunion a lakea ar ziele var an holl mennoñsiou mat kemeret en de c'hent.

Setu echu va lizez ; mont a ran dionzin d'ar re all, ha pa welan nak a vad en deuz great din an tri dervez diskuiza-ze en unan euz kroaz-hentchoù ar vuez, e karfen gwelêt ar re all a bep tu din o kaout ar c'hras am euz bet.

Kenavo ar c'henta gwelet.

*Da c'hoar ~~garant~~ezuz,
FRANSEZA.*

Tri ganfart eat da dapa Morillonet

(KENDALC'H)

Satordallik, eme Viel outan e-unan ; Barba a lavar, sùr, rei eur roustad d'ar c'hemener hir ha tenna korren da Gou. Kement-se zo mad da lavaret, mes a zo danjerus avoalc'h hirio, rag brudet e c'helfe beza ; brudet e vezo, sùr soken hag ar re-ze zo paotred disakr ne zemplont ket evit eur gaou. Kraban an archerrien a goez aliesoc'h hirio var an dud a urs vad eget var hini al lamponet. En

em gemeret a c'helfemp en eur giz all. Hi a c'hoanta spounta. Ha ma kasfemp an dorz dezo d'ar gear dre ar memez hent en eur rei dezo eur spountadennig a zoare, unan ha ne zizonjint ken ha pa vevfent beteg o c'hant vloaz. — Eno eman an taol. Ha Biel en em lakat da zonzal a zevri. Abars nemeur e oue gwelet e dâl o laouenât, e zaoulagad o vervi, eur muzc'hoarz o sevel var e vuzelou. Etre e zent e lavare : Beac'h deï, satorgoaë ! ha tân ken a zuto.

En eur ober e dro bortez, goude lein e kemennas da Job Kerillez, da Lollo ha d'o meveliou bras dont da ober eur barti domino d'an ti-forn, goude koan.

— Plijadur a vo, a lavaras Biel.

— Mont a reimp a respontas ar voazet, lorc'h enno.

E milin Salaün e veze atao plijadur. Rag-se ne ouent ket divezat ec'h en em gaout, a veac'h ma oa fiskoaniet al loened gant Biel ha Louis ar miliner ma c'hen em gavas Job ha Lollo, Fanch vras mevel Job hag Olier Greun mevel Lollo. Setu hi c'huec'h gant Biel ha Louis.

Staget e oue raktal gant ar barti. Biel a golle bep taol. Gant ar c'hoariou gwella e veze lakeat boût ; eun dro e oa c'hoarvezet ganthan kompta gant an double-six ous piou Chikel. E spered n'oa ket gant ar jeu, anat. Job hen lavaras dezan :

— Asa, Biel, te ar c'hoarier dispar ! Te c'hoari hirio evel Glaodina a-zuman. Petra zo a nevez ganez ta ?

— Lavaret a raffet, eme Lollo, e vije o klask fortuna e verc'h Jeannedik.

— O klask fortuna Jeannedik, eme Viel en eur c'hoarzin. Hounnez 'zo c'hoas re yaouank. Ha neuze, petra lavarfe da vab Jean-Mar zo duhont en tu all da Baris o tenna e zaou vloaz servich. — Nan, n'eo ket traou evelse a zo o nec'ha va spered, mes eun dra benag zo kement-se. Klevit : n'eus den re ebed aman, p'e gwir emacoup etrezomp kamaradet.

Ehana a oue great gant ar barti, hag oll e sellent ous Biel var c'hed eus eun dra benag a bouez, rag Biel n'oa ket eur penn diboell.

— Oh, paotret, eme Viel adarre, n'em eus burzud ebet da gonta deoc'h ; rag bloas omp dija eus meztaolioù Bi ar c'hemener ha Kou ar c'here. Mes me gred eo mall distrei penn o c'hazeg d'ar ganfartet-se en dro.

— Ah ! Kou ha Bi a zo eat adarre var o c'hement-all, eme Fanch Vras en eur c'hoarzin. Ankounac'heat o deuz ta ar gentel o deus bet digant merc'het Kerillez ?

— Me gave din e tlient beza furreat, eme Lollo.

— Tamm evit doare, eme Viel. Me gred o deuz c'hoant talvezout da verc'het Kerillez ar vez a zo koezet varno. Setu aman petra o deuz fardet adarre evit spounta tud ar Pelgent, evit spounta merc'het Kerillez eta, rag n'eus nemeto ha tud ar vilin aman da dremen dre ar Poull-Korn.

Ha Biel ha konta ar pezh hen doa klevet gant Barba.

— Petra sonjit eus an dra-ze, paotret ?

— Eo mall o staga ous ar groug, a lavaras Olier Greun.

— An dra-ze avad, eme Job en eur c'hoarzin, a ve trec'hi an droug dre ar c'hriziou. Mez eur vezen avalou put a c'hell dougen avalou mad varni. Ar re-man, marteze gant eur gentel stard a c'helfet ive da ziarbenn. Greomp eun æssa atao.

— A zo komz mad, eme Lollo, mes penaos en em gemeret, Biel ?

— Penaos ? evit klevet oc'h ali eo em eus ho kalvet aman.

— Ni n'hor beus ket bet amzer d'en em sonjal. Biel eme Job, ha te peus ; penaos eman da sonj ?

— Va sonj ! Kas an dorz d'ar gear dezo dre ar memez hent. Ar c'huileterrien-se o deus c'hoant spount ; roomp dezo eur spoutaden ive, mar kirit evit na devint ket mui d'hon chiguri. Lân Kof-Yod a vez ganto oc'h ober ar polichinell. Henez, mar keromp ne savo ket a c'hoant gantan ken da zizrei er vro ; hag an daou all a jomo habask, hiviziken pe ni a velo da vont kaletoc'h dezo — Penaos en em gemeret ? — Gouzout a rit, ar Poull-Korn a zo en draonienn. Ar geuniou a zo azioc'h a zo fors diribin ganto. Var laëz d'ar geuniou, a gleiz hag a zeou, daou ac'hanomp, Olier aman ha Louis a c'helfe c'hoeza tân gant raden ha lann-vruk, traou glaz ma keront, evit ma vezo fors moget. Ganto e vezo peb a drompille, peb a glairon, mar kirit hag e tennint anezo beb ar mare blejadennou hir ha spoutus evel ma c'houzont ober pa geront. Ganto c'hoas e vezo peb a zaill houarn-gwenn, gant eur chaden houarn outo, hag e ruillint hag e tiruillint anezo var ar re er evit ober ar muia trouz a c'hellint.

Var o fenn e tougint peb a linzer eošt, etre o daouarn eur fore'h houarn ; en dro d'o daoulagat e lakint liou rus-glaou ha var o divoc'h eur gwiskat uzuill. En doare ze o dezo an ear eus diaoulou nevez deuet eus an ifern. Kerkent a ma vezo enaouet o betterabez pennou-marô gant an oristalet en dro d'ar Poull-Korn, e stagint da ober ar muia trouz a c'hellint gant o zrompill, gant o chadennou hag o zaillou ; goude-ze peb a vellad keftân en o dorn e tiskennint d'an daou-lamm-rus varzu ar Poull-Korn. Sûr neuse hor c'hanfartet a dec'ho varzu ar brouskoat. — Ni vezo eno evit ho digemer, o tere'hel, demdost d'ar brouskoat penn an daou hent a c'helfent da gemeret. Ganeompni e vezo al leterniou bras a vez ganeomp er c'hreier, nemet e vezint goloet a baper rus hag a baper mouk ; hag e c'hijimp anezo a gleiz hag a zeou, uhella ma c'hellimp. Ne c'helfemp ket redet buhan avoalc'h gant linzeriou en dro deomp, mes hon dillad a lakaïmp var an tu enep hag hon dremm a zic'hizimp evel Louis aman hag Olier.

Ganeompni c'hoas e vezo hor chas : Turk ar vilin, ki Lollo ha ki Job, peb a gastoloren staget mad ous o lost. Kerkent a ma stago an trompillou da zini, hor chas a stago ive da arzal, da arragi, ha ni isso anezo c'hoas an eil enep egile : Draill anezan, ac'halenn, draill anezan ac'haesont, hag e vezo lezet korden ganto da redet ma venn an tri vrichin tec'het re abred. Ha pa deuffe ar chas da gregi e loaren o bragez ha zoken da regi eun nebeut al lér var o c'hof-gar, ne vefe droug ebet. Red o deffe o goalc'h a spount.

Petra livirit eus an dra-ze, goazet ?

— Mad, mad ! eme Job ha Lollo.

An tri all a oue staget da c'hoarzin endro c'hellent.

— Mil tonnerr, Biel, eme Fanch vras o tourloukat kement e tigure e c'hinou, me mije kredet morse oas eun higen evelse. Mad ec'h eus great sonjal er chas, rag ar c'hemener zo hir avoalc'h e zivesker evit lamet dreist ar brouskoat. Breman ne dec'ho ket heb kaout e lod.

— Klevet eo neuse en doare-ze, eme Viel.

— Ia a respontas ar pemp all. N'eus netra re zies, hag etre hon daouarn eman kement hor beuz ezom.

— Eun diaoul out, eme Fanch vras adarre.

— Oh, n'eo ket labour an diaoul eo a fell din da ober

goulskoude, eme Viel. Ar c'hontrol eo : miret ouz al lakizien fall-ze da ober mevellien gantan. Rag, sur n'o deuz ken ioul nemet miret ar Pelgent ous tud ar c'hartier-man. Ma zaffe o zaol da vad er blâ-man, er bloas a zeu e rafent goasoc'h. An dud-ze zo hanter-gwerzet da Baol Gorniek.

— Satorgoæ, eme Lollo, er vech-man e vezo krennet o ivinou dezo.

— Ia krennet e vezint ma karomp chom sioul ; rag ma vez trinket eur ger divar benn an traou-man e kollimp hor poan hag hon ijin. Peoc'h eta. Ger ebet d'ar merc'h'het. Difennit outo hebken, var eun digarez benag en em lakat en hent araog eunneg heur. Abred avoalc'h e vezint c'hoas. — Arabet ankounac'hat netra. — Me gred eo achu ar barti domino. Mar kirit e zaïmp breman da gousket ; eman deg heur hanter-ha varc'hoas e rankin adarre mont en hent abred da bortezat.

(*Da genderc'hel ; an divez er vech kenta.*)

Steuennet gant Laouik BEG-AR-SPINS.

KELEIER AR MIZ

Feiz ha Breiz ne ve frank awalc'h e bajennou ma klaskfemp lavaret hirio eur ger euz a gement tra zo tremenet dre ar bed abaoe Gouel Mikeal. — Rag-se ne livirimp ger euz a gant tra hag a zo bet pell hag hir kaozet anezo gant ar c'hazetennou. Er vech diveza ez oa hano ganeomp euz an nijerien ; ne livirimp grik anezo hirio, daoust d'ar brud a vez divar o fenn, pa veler unan oc'h ober 8 leo e tri c'hart heur, hag unan all o chom peder heur var nij. Ne deimp ket da velet sardined Douarnenez, kroget enno kement a brez da vont er rouejou ma ne c'heller o gwerza, ha ma sao tabut divar o c'houst etre ar besketaerien hag ar varc'hadourien. N'emaomp ket e tro d'ober eun « inspection générale » er c'hazerniou, da velet e peleac'h eo eat ar c'hanoliou laeret e Chalons, ha tec'het den ne oar (pe ne gred lavaret) e pe du. Ne deimp ket da c'houesa drapo ar 134e rejimant, bet freuzet gant soudarded ha taolet ganto el leac'h ne c'hell ket ar Roue kas e vevel en e blas.

Ne livirimp ger, evit hirio, euz mennoziou ar Briand,

nag euz lizer Hon Eskibien, nag euz lezenn-nevez ar votadeg. An traou-ze a gavo o zro. — Ne roimp ket eul taol-lagad var ar broiou, evit gwelet petra zo tremenet enno.

Hirio e roimp, ha netra ken, eur marvaill var eun den hag a zo, abaoe eur miz, labezet bemdez ar c'hazetennou gant e hano. An den-ze eo **Ferrer**.

D'an 18 a viz here, e Barselon, er Spagn, e oe lakeat d'ar maro eun den hanvet Fransez Ferrer. Abaoe, euz bet kalz trouz divar e benn, hag ar c'hazetennou o deuz lavaret pep hini he begad, a du pe a eneb d'ezan. Daoust m'eo brema demdost ankounac'heat, leveromp ive eur ger da gloza e gaouz.

Eun anter-kant vloaz den edo, ginidik euz ar Spagn. E dud a yoa kristenien vad. Hen a jomaz devot beteg e 15 vloaz. Eb dale al leoriou a droaz e spered, hag e teuz da veza eun anarchist. Petra eo an dra-ze, eun anarchist ? Setu ama gourc'hemennou braz katekiz an anarchist.

Petra eo eun anarchist ? — An den a zo var an douar evit beza euruz. Euruzded pep hini eo beva en e roll, eb senti euz den na plega da netra.

Ar c'houarnamanchou a vir ouzomp da gaout an euruzded-se ? Dao d'ar penn-kurunet ha d'an dud so e penn ar broiou !

Ar relijion a glask kabesta hor gwall youlou ? Ar relijion d'an traon !

Ar briedelez a laka var hon diouskoaz deveriou pouner ? Torromp e liammou, ha ra zenio ar goaz hag ar vaouez d'en em unani ha d'en em zispartia evel ma troio en o fenn.

An dud pinvidig a zo euruz ? Lac'homp anezo, ha kemeromp o danvez, evit beza euruz d'hon tro.

Penaoz stleper an oll draou-ze divar an hent hor c'haso d'an euruzded ? N'euz forz penaoz, gant ma zeint pell. Ar buana eo ar gwella. Livirit gevier, tamallit e gaou, lemmit ho kountili, plantit anezo e kalon ar rouaned, ar veleien, ar vourc'hizien. Lakit an tan en o ziez, en o ilizou, en o faleziou. Kemerit bombou ha stlapit anezo varno, evit ma vint draillet ha bruzunet oll asamblez, tud ha tiez. N'euz forz penaoz gant ma zei an traou da benn. — Par tous les moyens !

Troïou ha kenteliou Ferrer. — Ferrer a deuaz da veza abostol braz ar c'hatekiz-se. E Paris, brema zeuz daouzek vloaz, e reaz van da veza kristen kaloneg, e tessevaz eun d-mezel gristen pinvidig, hag e lakeaz anezhi da zina d'ezan eur million. Gant an arc'hant e savaz e tro Barselon skoliou eneb Doue, hag e vez desket enno d'ar vugale katekiz an anarchisted. Er skoliou-ze, ar baotred hag ar merc'hed a bep oad a vev mesk-a-mesk, evel eur vandenn anevaled. (1)

Eun den euz a vreuriez Ferrer eo a glaskaz lac'ha Roue ar Spagn, e Paris, pa deuaz da velet ar presidant Loubet. Unan all a glaskaz e lac'ha, hen hag e c'hreg, e kear Madrid, da zeiz o eured. An daon daol-ze a lac'haz pe a vac'hagnaz tud a zousennou. Muntrer Madrid, pa zavaz beac'h varnan, a redaz e meaz kear, hag a gavaz repu e ti Ferrer.

Heman e-unan, er bloaz 1898, ervez daou lizer skrivet gantan neuze, ha moulet nevez-se (2), a glaskaz lakat ar Spagn a bez d'en em revolti divar goust brezel Cuba. Ne deuaz ket a benn euz e daol. Mez ne fall-galonaz ket, hag e miz Gouere diveza e kavaz an tu d'ober boulderz e kear Barselon. Setu ama penaoz :

Freuz ha dismantr e Barselon. — Ar Spagn brema, evel ar Frans brema 'zo daou pe dri bloaz, a ra brezel d'ar Maroc. Evit doare, an oll zoudarded ne gavent ket eaz mont di, ha lod a c'hrosmole. Ferrer a brofitaz euz ar santimant-se, hag a zonzaz, ervez kalz Spagnoled hag ar ministr Maura e-unan, lakat ar revolution euz an eil korn d'egile d'ar vro. (3) Ne oue selaouet nemed e Barselon hag er bourkou tro var dro. Mez dre eno, nag a zistruj, va Jezuz benniget! Bandennou tud disakret, gwir diaoulou beo, skoliet mad gant Ferrer, a zaillaz var gear, hag a yeaz dioc'h-tu, da glask affer euz an ilizou hag ar c'houentjou.

(Daoust hag ar re-ze a oa kaoz ma zeà kalz soudarded d'ar Maroc ?) Diniver eo ar sakrilachou great ganto. Bez' ez euz da viana 68 iliz pe gouent hag a zo bet laeret, lakeat enno an tan, diskaret, dismantret. Nag a dud, a

(1) *Gazette de C logne.* — Cf *Univers* 23 octobre.

(2) *Univers* 10 et 21 oct.

(3) *Croix* du 29 octobre, 3e page.

Relijiuzed, a leanezed dreist-oll, bet red d'ezo tec'het e kreiz an noz. anter-zivisk, mont da guzat er c'hreier hag al leac'hiou distro, chom eno meur a zervez, eb den var o zro, du gant ar riou hag an naon, hag eb kredi mont da glask sikour, gant aon da gaout ar maro. Nag a bed leanez all, tizet gant an dispac'herien, ha lac'het ganto goude beza bet lakeat da c'houzanv an dismegansou ar re vezusa, ken a deu va fluenn da ruzia pa skrivan traou ken euzuz ! A blasou zoken eo bet digoret an archedou, ha saotret en eun doare divezet korfou leanezed maro. Tudou, serromp hon daoulagad gant ar vez !

Epad meur a zervez e padaz ar freuz. Bez' e oue 140 den lac'het, ha 50 all mac'hagnet.

Ferrer eo ar bleiner. — Pïou zo kaoz da gement-se ? Ferrer. Hen eo a boaniaz, epad meur a vlavez, dre e varvaillou, dre e skridou, dre e breezgenou, da fourra pennajou en dud disakret, ha da lakat anezo da vont var o c'hement all. Epad m'edo an traou en o gwas, ne baouezaz da boulza anezo muioc'h-mui. Mont a rea euz an eil leac'h d'egile : « Allo, emezan, kourach, ema an taol braz ! Beac'h ato ! » — Abarz ar fin, soudarded ar Roue, gant o c'hanoliou, a lakeaz an dispac'herien da jom peoc'h. Ferrer a dec'haz. Mez nebeud goude, e oe tizet gant an archerien, lakeat er prizon, galvet dirak al lez-varn, kondaonet d'ar maro, ha fuzillet.

Enn dervez-se, ar Spagn dispountet, a dennaz eun huanadenn a joa. Mez kerkent, evel eur luc'hedenn, a redaz ar c'helou, ha dre oll geariou an Europ koulz lavaret, an oll distaoladennou a zavaz d'ober freuz ha da youal en enor d'ar « merzer » nevez. Epad meur a zervez, n'euz forz e peleac'h mont, dre ar Frans dreist oll, ne glevet nemed daou c'her : « A bas Alphonse XIII, l'assassin ! A bas la Calotte. »

« **A bas l'assassin !** » — Roue ar Spagn, muntrer, perag 'ta, kaufarted ! — Lac'het hen d'euz eun den innocent ! Ferrer a yoa direbech ! — Tud a skiant vad hag a lenno *Feiz ha Breiz*, livirit d'in-ta. pa c'hoarvez droug, piou zo damall : ar vreach pe ar penn ? — Hiniennou euz dispac'herien Barselon zo bet tizet ha lakeat d'ar maro : denn ne rannaz grik. M'edo ar reziou d'in a varo, perag

lezel e buez an hini o skoliaz hag o bleinaz ? Nemed re fall e vije da lac'ha, n'oun ket perag e vije lezet e buez.

— « Ya, mez ar prosez ne ket bet great mad ? » Ar brud-ma zo bet kaset dre ar bed oll, skignet gant eur bern kazetennou e peb langach a zo, ha roet da gredi koulz lavaret d'an oll. Koulskoude, netra muioc'h gaouiad. Ar Spagnoled, zoken ar re zo eneb d'ar Roue, a zao var begou o zreid da zislavaret ar gaou-ze. Al lezenn zo bet heuliet penn da benn evit ar prosez, Ferrer hen d'euz gellet enebi euz e damallerien hag o dislavaret. E alvokad hen d'euz gellet kaozeal keit ha ma karie d'hen difenn. N'euz prosez ebed hag a ve bet great direbechoc'h an traou ennan. Ferrer zo bet barnet gant ar memez lezenn evel ar re all. Perag e vije great kaeroc'h d'eur seurt pabor ? Perag neuze klevet tud o lavaret da Roue Spagn e responto e vuez evit hini Ferrer (1) ?

« **A bas la calotte !** » — C'hoant zo bet da damall maro Ferrer d'an Iliz. Var zigarez m'eo kristen roue ar Spagn, ha m'edo kristen e vinistred, ar Framasoued, dre ar bed oll, a lakeaz embann er c'hazetennou hag a glaskaz rei da gredi d'an dud edo bet ar veleien o poueza ar roue hag ar vinistred-ze da lakat Ferrer d'ar maro, daoust m'edo innosant. Guelet a rit, va zud vad : ar reziou a vez atao ar memez son ganto : gouzout a reont, re vad, pegen ginaoueg eo an dud, ha pegen braz e tigoront o ginou da lounka kement tra faoz a vez invantet eneb ar veleien.

Ne gredont netra euz ar pez a leveront, hen anzao a reont avechou, mez o micher eo : evelse e c'hounezont o bara. Enn taol-man adarre, o d'euz troumpet ac'hanoc'h : Ferrer zo bet lakeat d'ar maro abaoe m'edo koupabl, ha netra ken. E varnedigez a zelle euz gouarnamant Spagn ebken, an Iliz n'he devoa netra varnhi, Hon hag Tad Santel ar Pab ne ket bet muioc'h o lavaret da c'houarnamant Spagn fuzuilla Ferrer egod ne deo bet o lavaret d'ar Prèsidant Fallières distruja ar 15 muntreer zo bet dibennet er bloaz-ma e Frans.

KERGADORET.

(1) *Guerre Sociale*, 13 octobre.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouped

Feiz ha Breiz a zo mall gantan rekéti bloavez mad d'e oll lennerien ha d'e oll vignonet koz ha yaouank, paour ha pinvidik. Eus an oll rummou-ze ez eus etouez e gomnanterien. Dezo da veza niverus he karfe o gwelet niverusoc'h c'hoas.

Eürus eo e-unan o rei eus e gélou ; rag n'hen deus nemet kélou mad da rei eus e yec'hed. — Paour eo avad ! Mes paourentez n'eo ket pec'het. Gant ma c'hello goalc'hi eun dorn gant egile ec'h en em gavo laouen. — *Feiz ha Breiz* hen deus mignonet ral ; e vevans hen deus evit netra digantó ; n'he bae ket eur gwennek d'ar re a zigas dezán peadra da garga, bep miz, e 32 pajen. Ouspen a reont soken : paea a reont dezán e veachou. Ne jom gantan nemet e zillad da baea : dillad paper gwenn-marellet a bikou du a bep seurt hag a bep ment. Mes an dillad-ze a goust ker, bep miz : en tu all da zaou c'hant lur atao ! — Rag-se, *Feiz ha Breiz* a bed stard ar gomnanterien a ve var an divezadou (var an divezadou a bell zo, darn anezo !) da zigas da Vrest, d'an aot. Kaigre, 4, ru ar C'hastell (1), ar gwenneien a vankont. Ma n'her greont ket, ne vezo kaset hurzier ebet dezo. Ne mân ket

(1) M. Kaigre, imprimerie de la Presse libérale, 4, rue du Château, Brest.

ar c'hiz-se ganeomp. Gwas a ze d'ar re ne glevont mouez o c'houstians. Ne vo kaset dezo nemet eun famm paper evit digas da sonj dezo eus o dlead. Sûr, e raint digemer mad dezan.

“ FEIZ HA BREIZ ”

P'emaoump ganti, lakomp an traou var eun. D'ar re a gemer ugent niveren pe ouspen bep miz, *Feiz ha Breiz* ha vez kaset evit pevar real ar bloas peb niveren. Rei hor c'hannad evit ar priz-se, he labouromp var goll. Ne c'helfemp ket a eaz-vad paea ar paper, ar voulladur ha fors mizou all. N'ez eus eta ous hon derc'hel en hor sav nemet ar c'homanantchou a eur skoed. En han Doue, hag en hano o c'hevriou, e pedan anezo da genderc'hel, ha ra vezo bennoz an aot. Doue varno. Skoazella a reont ac'hanomp da ober eun nebeudik vad, ar pezh a zo en hor galloud. Sikour a reont ac'hanomp da hada ar wirionez en dro deomp. En deiz hirio, an dud a c'houlenn lenn. Ma ne vez ket pourveet traoumad d'ar spered ha d'ar galon, e kavint pourveet traou fall. Ar c'hazetennou hudur ne c'houlennont ket vell eget kaout hent ar mœziou. Red eo stanka an hent outo. Var araog e rankomp mont eta ; ne dle ket beza hano da gila e doare ebet.

Er bloas a zeu, hor beus sonj da rei muioc'h-mui a luf d'ar *Feiz ha Breiz*, da lakat ennan traou poesusoc'h ha talvoudusoc'h d'ar spered. Kavet hor beus ha kaout a raïmp c'hoas mignonet da rei deomp an dorn. Gouzout a reont, ar re a deu d'hon heuil, n'o deus leac'h ebet da gaout aoun ne vemp ket var an hent mad, rag var lavar an aot. 'n Eskop, pe mar kirit, var e urz ha gant e vennoz ar c'harantezusa eo e zeomp var araok.

AR RENER.

An Aot. KAER

Miret oc'h eus-c'hui oll niverennou *Feiz ha Breiz* abaoue tri bloas ? — Ia. — Mad, gwell a ze deoc'h ! rag ne ouffen ket e kafac'h, e levr brezoneg all ebet, eur studiaden var Doue ha var an Ene par d'an hini great gant an aot. Kaer, person Enez-Tudy evit F. H. B.

Ar gwirionezou uhella ha dre-ze ive kuzetta ous an den

hag an diessa da gompren, an aot. Kaer hen deus kavet an tu d'o displega brao, splann, en eur brezoneg yac'h, eas da glevet d'an oll. Al levr a vezo great gant an 33 niveren-ze hen dezo talvoudegez divezatoc'h.

An aot. Kaer a ehano breman eur pennad da skriva er *Feiz ha Breiz* ; ze evit rei e oll aked d'eur studiaden all ker poezus hag e levriou kenta. *Feiz ha Breiz* hen truga-reka a greiz kalon eus ar skoazel hen deus roet dezan epad tri bloas. Ne lavar ket dezan kenavo er barados, mes kenavo ar c'henta gwelet.

AR RENER.

Lizer Aotrou 'n Eskop Kemper

D'AR VELEIEN

Diyar benn ar Skol neutr hag an emgleoiou etre Tadou famil

AOTROUNEZ KER,

Eveldoc'h e meuz eveseat hag eb souez, an digemer trenk ha kasaüz o deuz great tud ar C'houarnamant da Lizer Eskipien Franz var ar skoliou.

E kement e m'euz lennet, ne m'euz kavet, e fesoun ebet, netra hag a respountfe var ehun d'al lezen gristen on deuz displeget, d'ar rezouniou a goustianz on deuz roet, ha d'ar reolennou a dleer da heul var gementze.

Farda reer enep deomp eul lezen nevez. Hou-ma a vezo c'hoaz goasoc'h evidomp. Ne lakai ket gouskoude nag ar guir, nag ar rezoun vad e tu hon enebourien. N'on deuz ket d'ober van anezhi.

Komsou an Eskipien, her gouzout a ran, a zo bet kounprenet en ho pareziou. Eat eo beteg e koustianz ho parisioniz. El leac'h ma z'oa er skoliou leoriou difennet, tadou ha mammou o deuz great ar pezh a oa red ; eat int beteg ar vistri skol. Dispount o deuz savet o mouez, rak senti a reant kement ouz ho c'haloun, hag ouz ho feiz. Selaouet int-hi bet ? Meur a hini euz ar vistri skol a c'hell kaout en ho fenn sore'hennou izkiz. Ne ouzont mui anaout lezen Doue na lezennou an dud ervez ar reolen ehun o doa desket er c'hatekiz. Plega reont d'eur reolen all aberz tud a zo enebourien touet d'an Iliz.

Ha bez edont e stad da gompren mouez an tadou savet evit difen gant tiz ho feiz hag eneou ho bugale? N'her gouezan nemeur. Mes netra ne c'hell lakât da veza mad ar pezh a reont enep guir ar goustianz; ar guir-ze ne c'hell beza torret gant den. Ma kendalc'hont, e teskint d'ar vugale memes dizenti outho, hag e kollint ar respet a dleer kaout evit ar vicher a reont.

Va list, Aotrounez ker, Persouned ha Kureed, da zigas deoc'h da zonh e vezo krenfoc'h moueziou ho parrisioniz hag e vezo sentet guelloc'h outho, m'en em unanont evit ma vo great ar pezh a c'houlennont.

Perak n'int-hi ket bodet evit ober an emgleoioù hanvet *Associations des Pères de famille*, evel m'on doa her goulenet digantho varlene? Var a glevan, el leac'hioù m'int het great, e veler sklear o deuz ar familhou muioc'h a diz evit poueza asamblez var ar vistri skol. Sklear eo ive, a hent all, pa ielo pennou an Emgleo d'ar skol, evit lavaret d'ar mestr bolontez he gonsorted, e vezo selaouet kalz guelloc'h eget eun tad pe eur vamm en ho fart ho unan.

Dreist oll, m'ar bez red, eun dervez benag, gelver dirak an tribunaliou eur mestr-skol en divije lavaret dirak ar vugale er skol komsou dizoare, eur guchen goazed, tud a benn, o devezo muioc'h a bouez, muioc'h a nerz eget *unan ebken*, daoust pegen dinec'h e ve.

An Emgleo (*Association*) a vezo dalc'hmadañ var evez. He foañ a lakai da c'houzout piz petra vez desket d'ar vugale. Ne ielo araok nemet gant furnez ha kempennik. An enklask a rai ne vezo nemed pisoc'h, nemet great gant muioc'h a evez hag ervez ar virionez. Evelse e kaso surroc'h an afer da benn.

M'ar bez meur a familh, evel m'en em gav peurliesañ, tizet er memes amser en ho bugale dre ar memes kentel noazuz, an Emgleo a ielo dirak an dribunal en ho hano dezho oll. Neubetoc'h eget eun den he unan e vezo en entremar evit kemeret samm eur procezh ha gouzanv ar c'holl, ma koller. Kendaze, keit ma permetto al lezennou gelver ar vistri skol direolet dirak ar varnerien, da Emgleo an Tadou Familh e teu var ehun, a gav d'inn, ar gefridi da zifen guir ar familhou. Zoken, ma ne c'hell ket, dioc'h ma vezo, en em lakât er penn araok, bez e vezo,

da vihanañ, adren an hini euz an Emgleo a vezo an affer en he hano. Her skora a rai; kalon a roio dezhan. Hen atiza a rai dre he aliou mad.

Posubl eo, m'hen goar, ne ve ket gallet dizale en em gemeret ouz ar mestr-skol a vankfe d'he zever. Al lezen a zo menek anezhi a viro ne ve galvet ar mestr-skol dirak ar barnier. Dougen a rai zoken poaniou vetepanz enep ar gerent a gredfe ober brezel d'al leoriou fall ha d'ar skoliou fall. Da glemmou ar familhou al lezen a respountfe: « Ne ket oc'h ar mestr-skol e tleit en em gemeret. Ne ket hen, en deuz da respount. Ar c'houarnamant a respounto evithan. Kassit ho klemmou da vistri ar skolaer. Galvit ar C'houarnamant dirak ar varnerien. »

Ral eo e kolfe ar C'houarnamant dirak ar varnerien. Diez eo gounit enep dezhan, memes pa ne vez mui ar guir ganthan. Neubet troiou ez a an tribunaliou enep dezhan. Kredi ran evelato e ve mad, pa vo leac'h, en em zifen enep dezhan hag hen gelver dirak ar justiz pa vanko he vistri-skol d'ho dever. Ogen, me gred ne vezo nemed an Emgleoioù Tadou Familh epken a c'helfe gounit ar procezoù-ze, ha dougen ar beac'h anezho beteg ar penn diveza.

Abalamour da ze, e karfen e ve savet eun Emgleo Tadou Familh, da neubeta, evit peb kanton. Ennhi e ve tadou a bep parrez euz ar c'hanton. Difen a c'helfe evelse guir ar vugale gristen ha guir ho c'herent enep unan pe unan euz ar skoliou a ve da damall, pe enep ar skoliou-ze oll ma vent oll da veza tamallet.

An Emgleoioù-ze a zo eaz da ober. Lavaret 'zo dija penaoz.

Mes an aferiou pe brocezoù great d'ar C'houarnamant gant eun Emgleo a bado pell. Da c'hedal e vezo heuliet an aliou e m'euz roet araok brema, evit na vo ket gallet ober, diboan, an drouk er skoliou. An dever a zo da ober a dle beza great dioc'htu, d'an dervez kenta. Ar gerent a ielo da gaout ar vistri skol. Difen a rint ouz ho bugale en em zervichout euz al leoriou kondaonet. N'ho lezint ket zoken etre ho daouarn. Delc'her a rint memes ho bugale ep mont d'ar skol, ha ma n'euz ket a skol gristen evi kas ennho ho bugale, e talc'hint anezho er gear, keit ma vezo ampouezounef ar skol gant al leoriou fall.

Al lezen gristen eo. Den ne c'hell sonjal ha lavaret ez eo kristen mad, m'ar laka rei d'an eneou iaouank fiziet ennhan gant an Aotrou Doue, eun deskadurez var ehun enep kenteliou an Iliz. Rak an deskadurez 'ze, abred pe zivezad, silet avechou neubeut a neubeut evit trompla guelloc'h ar gerent, a vougo ar virionez kristen e kalon ar vugale.

Alies, ar vistri laik, var ho meno, ne zeskiñt d'ar vugale netra enep ar relijion. Eaz e vezo gouzout hag hi a lavaro guir. Ar relijion 'zo koz ; ne ket evit an amzer vrema eo bet ivantet gant an Eskipien. D'ar vistri skol dizkuez n'ez euz netra nag en ho leor nag en ho c'homsou kountrol da istor guirion ha leal an Iliz, d'ar guirioneziou a gred hag e deuz kredet e peb amzer. Ma n'her gellont ket, just eo e vent kondaonet gant an Eskipien. Ogen, el leac'h ma 'z euz leoriou kondaonet, ez euz danger a varo evit ene ar bugel ; dever an tad hag ar vamm dindan boan a bec'hed marvel a zo eta hen diouall dioc'h an danger-ze.

Aotrounez ker, lavarit hag aslavarit d'ar gerent ez eo ar skol neutr fall en he grizien, kountrol da lezen Doue, hag ato eun danger evit an ene e deuz feiz. Memes pa vez neutr e guirionez, hag e kostechfe zoken e tu ar relijion katolik, ar speuren a laka etre kredennou an den hag he vuez a c'hell koll spered hag ene ar bugel. Ar feiz a dle beza e buez ar c'hristen penn da benn. Bugel ar skol neutr a ouezo marteze he gatakiz dindan envor : ne vev ket euz ar pezh 'zo ennhan, nag ervez ar pezh 'z ennhan. E guirionez, deski a ra lakat he gredennou a gostez, evit sonjal enno da vareou, da zeveziou merket, d'ar zul ha d'ar peder gouel berz er bloaz, ha c'hoaz evit amzer eun oferen ver, n'en deuz ket marteze desket heul mad aoualc'h. Evit an deiziou all, dre ar plegou a vez roet dezhan er skol e vo douget da gredi kement-ma, tra spountuz : ar re 'zo en dro d'inn a zonz, a gaoze hag a ra evel pa ne gountfe ar feiz evit netra. Ne vez hano dirazhan nemed a viriou ar c'horf.

Ni fell deomp kaout guirion buez an ene. Ar bugel savet er skol neutr n'ho anavez ket. E danger e ma d'en em goll evit an eternite.

Kounta 'ran, Aotrounez ker, e kendalc'hfet da rei d'inn

da anaout doareou skoliou ho parreziou. Red e d'inn ho c'haout evit rei deoc'h ar c'huzulioù o peuz izom c'hoaz. Sonj e m'euz da gomz, e miz Genver a zeu, gant an Aotrounez Persouned kanton euz kement a zell ouz ar skoliou. Pa anavezimp pe seurt kuden en deuz bet peb unan da ziroestla, e vezo easoc'h deomp gouzout mad hon deveriou evit an amzer da zont.

Ne zizonjit ket, avad, er vrezel ma e rankomp ober, ma tleomp kaout kouraj ha kaloun, e tle ive hor spered beza diazezet mad. C'hui vezo, ep mar, ep imor, ep kassouni oc'h den. Difen a reot var ehun lezen Doue, hag er c'hrogad o pezo en despet deoc'h, ho spered a jommo dinec'h ha dijall, evel ma tere ouz ho stad.

Ne 'z it ket larkoc'h eget e m'euz merket deoc'h er *Semaine religieuse*. Ma sonjit, eun dro benag, e ve leac'h da vont hirroc'h, ne lavarit ger araok beza goulennet kuzul digant ar re a c'houarn an Eskopti.

Plijet ganeoc'h, Aotrounez ker, digemer ar garantez hag an aked e m'euz evidoc'h e va c'haloun.

† ADOLPHE,
Eskop Kemper ha Leon.

Kemper, 12 a viz Du 1909.

Associations des Familles POUR LA SURVEILLANCE DE L'ÉCOLE

I. STATUTS

ARTICLE PREMIER. — Il est fondé entre les soussignés et les personnes qui adhéreront aux présents statuts une Association déclarée, régie par la loi du 1er juillet 1901 et qui prend le nom d'*Association des Familles du canton de...*

ART. 2. — L'Association a pour but de faciliter aux parents leur droit de surveillance sur l'éducation donnée dans l'école à leurs enfants, spécialement pour y maintenir le culte du patriotisme et y faire observer la neutralité religieuse inscrite dans la loi.

ART. 3. — Le siège de l'Association est à...

ART. 4. — L'Association peut, par délibération du Conseil d'administration, s'affilier à une Fédération d'associations de même nature.

ART. 5. — L'Association est composée d'associés bienfaiteurs et d'associés adhérents (1). Les adhérents paieront une cotisation annuelle de 0 fr. 25 ; les bienfaiteurs verseront de 1 à 10 francs par an (2).

ART. 6. — Tout membre n'ayant pas payé sa cotisation annuelle pourra, un mois après avis à lui donné par le Trésorier, être déclaré démissionnaire par le Conseil d'administration.

ART. 7. — Peut être exclu de l'Association, par décision prise à la majorité des voix au Conseil d'administration, mais sous réserve d'appel devant l'Assemblée générale, tout membre dont les actes auraient été notoirement contraires au but que se propose l'Association.

ART. 8. — Les nouveaux membres sont admis par le Conseil d'administration sur la présentation de tout associé.

ART. 9. — L'Association est administrée par un Conseil formé de 10 à 20 membres de nationalité française (3).

ART. 10. — L'Association déjà constituée, les membres du Conseil seront élus, l'année suivante, au scrutin secret, par l'Assemblée générale, à la majorité absolue des membres présents au 1er tour, et à la majorité relative au second. Ils sont nommés pour 4 ans, et les membres sortants sont rééligibles.

ART. 11. — Chaque année, le Conseil élit, au scrutin secret, un bureau composé de : un président, un vice-président et un secrétaire-trésorier.

ART. 12. — Les décisions du Conseil sont prises à la

(1) Les associés adhérents, membres actifs, doivent autant que possible être recrutés parmi les parents d'enfants fréquentant les écoles publiques. Ils ne pourront, en général, fournir qu'une cotisation très faible. Les femmes peuvent être membres actifs et faire partie du Conseil d'administration. Les associés bienfaiteurs seront recrutés de la façon que le Conseil d'administration l'entendra, mais toujours parmi des pères de famille.

(2) Ces chiffres, comme les autres indiqués ailleurs, peuvent être modifiés. Il en est de même des autres dispositions accessoires.

(3) Choisir parmi les parents dont les enfants fréquentent les écoles publiques les membres du Conseil d'administration et à plus forte raison les membres du Bureau. Celui-ci n'en aura que plus d'autorité pour les démarches éventuelles.

majorité des voix, celle du Président étant prépondérante en cas de partage.

ART. 13. — Le Conseil est convoqué par le Président toutes les fois que les besoins de l'Association l'exigent, et notamment lorsqu'une infraction à l'objet de l'Association (art. 2) aura été commise dans une école du canton.

ART. 14. — Le Conseil a tous les pouvoirs :

1° Pour représenter l'Association en justice, devant toutes les autorités et dans tous les actes de la vie sociale, par l'organe de son président ou de tout autre membre délégué à cet effet par le Conseil ;

2° Pour décider toutes modifications aux statuts qui ne changeraient pas l'objet de l'Association.

ART. 15. — L'Assemblée générale des membres de l'Association se réunit au moins une fois par an, sur convocation de son Président.

L'Assemblée entend et approuve le rapport moral et financier du Conseil d'administration, discute les questions à l'ordre du jour et procède aux élections réglementaires.

ART. 16. — La dissolution de l'Association ne pourra être votée que par les deux tiers des membres associés présents à l'Assemblée générale.

En tout cas de dissolution, l'Assemblée générale indiquera l'œuvre d'enseignement ou d'assistance qui sera appelée à recevoir le reliquat éventuel de la liquidation.

II. FORMALITÉS LÉGALES

Une fois le bureau définitivement constitué, celui-ci fait établir, en double exemplaire, sur papier timbré de dimension suffisante pour les contenir, les Statuts de l'Association.

Le Président certifie conformes ces deux exemplaires, puis on établit la liste des membres du Conseil d'administration (noms, prénoms, professions et domiciles des administrateurs) et cette liste est également signée par le Président. Elle peut être portée sur la même feuille que la déclaration.

Enfin, sur papier timbré de 0 fr. 60, le Président et le Secrétaire rédigent et signent la déclaration suivante :

Conformément à l'article 5 de la loi de 1901, les sous-signés déclarent la fondation d'une Association des familles ayant pour but d'assurer la neutralité religieuse à l'école.

Le Secrétaire : signé X.

Le Président du Conseil d'administration : signé X.

Cette déclaration — avec la liste du Conseil d'administration et les deux exemplaires des Statuts — seront déposés à la préfecture (ou sous-préfecture). Dans les trois jours, le Président recevra un récépissé pour lequel il aura dû remettre d'avance une feuille en blanc de papier timbré à 0 fr. 60.

Au reçu du récépissé, on fait insérer au *Journal Officiel* la note suivante : « Association des familles du canton de X... pour assurer la neutralité religieuse à l'école. Déclaration faite à la préfecture (ou à la sous-préfecture de X...) le (ici la date indiquée par le récépissé). »

On envoie cette rédaction aux bureaux du *Journal Officiel*, 31, quai Voltaire, Paris. L'inscription coûte 3 francs la ligne. On a la réponse par retour du courrier. On ajoute 1 franc par 10 numéros de l'*Officiel* que l'on prie d'envoyer ; car il faut avoir quelques exemplaires pour les instances éventuelles. Un numéro justificatif de l'insertion est remis à la préfecture (ou à la sous-préfecture) où l'on a déposé les Statuts.

En même temps que l'on portera le numéro de l'*Officiel*, il faudra porter un petit registre folioté (cahier cartonné de cinquante pages, par exemple) ; la préfecture mettra son visa sur la première page et paraphera les autres.

Ce registre (1) est destiné à contenir le compte rendu de la première Assemblée constitutive, le texte des Statuts, la liste du Conseil d'administration et à recevoir les divers changements qui peuvent survenir dans la direction ou l'administration de l'Association et dans les Statuts et qui doivent être notifiés dans les trois mois à la Préfecture ou à la Sous-Préfecture.

(1) Dont la tenue est nécessaire sous peine d'une amende de 16 à 200 fr.

Ces formalités accomplies, l'Association existe et peut fonctionner dans la limite de ses Statuts.

D'AR GERENT KRISTEN

Tadou ha mammoù, n'ho peuz ket ankounac'heat hor marvailladen diveza. Lavaret a remp neuze, e rankit, evit senti euz *gourc'henn* Doue, ober kristenien euz ho pugale. Eun dever braz eo evidoc'h. Pec'hi ' rit o chom eb hen ober. Den na netra ne c'hell miret ouzoc'h da zenti euz Doue var ar poent-se.

Mez deomp pelloc'h gant hor c'haoz, ha gwelomp penaoz e tleit ober an dever-ze. Ama e respontin d'eoc'h e daou c'her : « Evel ma rer peb tra, *kenta* ha *gwella* ma c'heller. — a) *Abred*, kerkent ha ma tigor o spered, eo red hentcha ar vugale var ar Relijion. D'an oad-se, eo e talc'hont gwella sonj euz ar pez a glevont, hag eo easa rei d'ezo ar pleg d'evesat ne d'eo ar vuez-ma nemed hent ar Baradoz. — b) Ar gevidi-ze a dleit d'ober gwella ma c'hellit. Red mad eo lakat ho poan. »

— « Evelato, ne vezo ket red din ober tout va unan. Urz emezo emichans da glask sikour ? »

— Eat eo ganeoc'h va ger, pe gentoc'h hini Hon Eskibien, rag int-hi a lavar evelhen en o lizer : (1) « La mission d'éducateurs qui vous incombe, vous pouvez l'accomplir par *vous-mêmes* ou par d'autres ». Ia, klask a c'hellit *kred* da dud all da zével ho pugale. Ar pez n'ouzoc'h ket oc'h unan, pe n'o peuz amzer da zeski d'ezo, kargit tud all d'hen ober. Evelse, ne ket gwir, e rit aliez evit ar pedennou, ar c'hatekiz, ha peurlies a evit ar skol ? Netra gwelloc'h. Mez arabad dizonjal, kerent kristen : an dud-se n'int ket mistri var ho pugale. Ne c'hellont na lac'ha korf ar vugalgou, na noazout d'ezan. Ne c'hellont ket muioc'h lac'ha o ene, nag ober tor outan. Rag, livirit din, daoust ha kred ho peuz roet d'ezo evit kement-se ? Nan.

Mad, neuze 'ta, ar skol — rag euz ar skol ebken e komz Hon Eskibien — ar skol a dle beza kristen.

(1) Lettre collective.

— « Ne velan ket perag ? » — Hon Eskibien hel lavar freaz : « Nous tenons à affirmer votre *devoir* de choisir pour vos enfants une école où ils puissent être élevés selon vos principes religieux (1). » Hag en o raog ar pab Leon XIII a lavare : « Il importe que... l'enseignement par lequel on a coutume de préparer l'homme et de le former dès le premier âge, ne soit pas séparé de l'éducation religieuse (2). » Ne gredit ket c'hoaz ? Livirit din eun dra neuze : an traou e vezit bet boazet abred da zonzal enno, daoust ha ne ket ar re-ze eo a jom dounna en ho spered ? Ped gwech ne glever ket an dud o lavaret :

« N'anavezan ket an traou-ze, n'oun ket bet troet var-no p'edon yaouang ? » Ac'hanta, er skol ho pugale a vez desket d'ezo lenn, skriva, konta ; roet e vez d'ezo kente-liou var an histor, ar jeografi ha kant traou all ; laket e vez zoken etre o daouarn eun doare katekiz dizoue hag a lavar d'ezo o deveriou e kenver an nesa. Ar vistri, evel just, a glask rei d'ar vugale imor da studia, ha ne baouezont da lavaret : « An traou-ze oll zo red mad o deski ; anez ne c'hellot ket en em denna edoug ho puez ; kemeret e viot evit azenned, ginaoueyen ; ne viot mad da netra ; ne c'hellot mont en neb-leac'h eb na ve c'hoarzet goap d'eoc'h. » Ar vugale a vo techet da gredi e tesker d'ezo er skol kement a zo nesesser. Ha ma ne vez morse hano euz a Zoue, nag a Relijion, nag a gatekiz, ne zalcint ket da zonzal eo ar re-ze traou ha n'euz forz ebed d'ober anezo. Dont a reint a zil a zil da zizonjal evit petra emaint var an douar ; mont a rei en o fenn ar gredenn n'int great nemed evit en em denna, ha beza euruz var an douar. Ankounac'hat a reint n'int lakeat er bed-ma-gant Doue netra ken nemed evit gounid ar Baradoz. Piou a vezo kaoz ?

A dra zur ar vistri-skol. Mez c'hui ive, kristenien. Ho pugale zo skoliet, mez n'emaint ket ken var hent ar Baradoz, abalamour ma n'eo ket bet kristen ar skol. — Great ho peuz ho tever ? N'o peuz ket. Kompren a rit brema perag e tleit kas o pugale d'ar skoliou kristen ?

— « Mez neuze e ranker beza eneb skoliou ar C'houar-namant ? »

Ententomp mad. An dud so e penn eur vro zo eno evit renta servich d'o c'henvroiz. Karget int gant Doue da zikour an dud da c'hounid ar bed-ma hag ar bed all (1). O kemeret ar garg d'ober skol da vugale ar bobl, e reont eur vad, rag ar gerent a ve aliez nec'het o klask kaout skolaerien. Mez o skol ne c'hell beza na — 1) dizoue. — 2) nag eneb Doue.

Dizoue. Hirio, e Frans, al lezenn a lavar e tle ar skol beza neutr, pe dizoue. Doue zo lakeat a gostez, evel eur benveg ha ne mad ken da netra. Evelse, evel a lavaremp bremaig, ar vugale a deuio d'ankounac'hat perag emaint var an douar. Ar skolaer a rei tud anezo, mez nan kristenien. Ac'hanta, an dra-ze eo a fell d'eoc'h ? An dra-ze eo a c'houlenn Doue diganeoc'h ? Nan, a dra zur. Ar skol dizoue zo eta eneb d'ho mennoz. Dre-ze, ne ket souez klevet hon Eskibien o lavaret ne c'hellit ket kas di ho pugale, e rit eur pec'hed marvel o lakat ho pugale er skoliou-ze, nemed eur rezon vraz ho peffe ; ha ne c'hello ket soken ho peleien rei deoc'h an absolvenn, ma ne fell ket d'eoc'h senti. — Lavaret em euz : « nemed eur rezon vraz ho peffe ». — Ar rezoniou-ze, beleien ho parrez a lavaro d'eoc'h pere int.

Mez hag o peffe ar rezoniou-ze, ne c'hellit ket lakat ho pugale er skoliou dizoue, nemed desket e ve mad o Relijion d'ezo el leac'h all.

Skol eneb Doue. — Hirio, re aliez, ar skoliou neutr pe dizoue, a deu da veza a grenn eneb Doue. El leac'h ehom sioul var gount Doue hag ar Relijion, ar skolaerien avechou a gomzo en o enep ; — avechou a wall-gomzo euz a Zoue, a lavaro n'euz Doue ebed, n'euz netra da gredi da draou ar bed all, n'euz ene ebed, na Baradoz nag ifern. Oll gwirioneziou ar Relijion a vezo evelse dislavaret ganto an eil goude egile, hag en e genteliou ar skolaer troet fall, a gresko c'hoaz ar gevier. O lezel o pugale er skoliou-ze, e zit kountrol-beo d'ar garg bet d'eoc'h digant Doue d'ober kristenien anezo. Rak-se, ne ket souez e lavarfe Hon Eskibien ne c'hellit, var digarez ebed, lezel ho pugale er skoliou eneb Doue, na gouzanv e ve lakeat etre o daouarn leoriou eneb ar Relijion. Al leoriou-ze a

(1) Lettre collective.

(2) Encycl. *Nobilissima Gallorum Gens.*(1) *Minister Dei in bonum.*

dle beza devet, hag ar vugale, chom eb skol kentoc'h eged mont d'ar seurt skoliou. Setu aze ho tever.

— « Rust e kavan ac'hanoc'h. Betegen me zonje din edo ar Gouarnamant mestr d'ober ar pezh a garie en e skoliou, ha n'hen devoa den netra da lavaret d'ezan. »

Ah ! m'euz aoun ho peuz lennet kazetennou pe zelaouet marvailloù enebourien Doue. Bemdez ne reont ken nemed ar gount-se. Ar ministr Doumergue e-unan, a lavare n'euz ket pell d'ar vistri-skol :

« Les maîtres n'ont à recevoir d'instructions en ces matières (d'enseignement) que de leurs chefs hiérarchiques ou du ministre. Ils doivent donc s'opposer fermement à toute intervention qui, émanant d'une autorité étrangère à l'école, porterait une atteinte intolérable à l'indépendance de l'enseignement. » — Beza 'z euz zoken gantan var ar starn eul lezenn pe gentoc'h diou, hag a roio amand ha prizon d'ar gerent pe d'an dud all hag a gredo lavaret eun dra-bennag d'ar vistri divar-benn o skol, pe a roio ali d'ar vugale da zilezel ar skoliou hag al leoriou eneb Doue (1). Kement-se oll, evit lavaret n'hen deuz den netra da velet var skoliou ar Gouarnamant.

Kement-se zo gevier, rag eur begad reflexion, mar plij !

1) Gant arc'hant piou eo savet an tiez-skol ? Ganeoc'h, oc'h hini, tadou ha mammou ;

2) Piou a bae ar vistri-skol ? C'hui, ive. — Evit an daou artikl-se e roit 300 million ar bloaz, pe vardro ;

3) Piou a bae ar pluennou, ar paperou, al leoriou a rank ar vugale da gaout er skol ? C'hui, c'hoaz ;

4) Erfin, da biou eo ar vugale ? D'eoc'h-c'hui.

Ha n'o peffe gwir ebed da velet pe seurt skol e-vez great d'ezo ? Ger ebed da lavaret, pa velot dikrial dirazo Doue hag e Religion zantel ? Evit petra eta e kemeret ac'hanoc'h ?

Eo, kerent kristen : Gwir ho peuz, a berz Doue, da viret na ve great pañaned euz ho pugale. Den ebed ne c'hell nac'h ar gwir-ze ouzoc'h. Urz ho peuz d'en em glemm pa vezo ar skol kontrol d'al lezen gristen. M'o peuz aoun ne vec'h ket selaouet oc'h unan, en em unanit etrezoc'h

(1) Cf. Progrès du Finistère, 4 décembre.

e peb parrez, e peb kanton. Grit, ervez ali hon Eskibien, ar pezh a hanver « Associations des Pères de Familles. » Pa viot kalz, e viot selaouet, hag e c'hello beza huel ho mouez da lavaret d'ar vistri-skol dibater, ne fell ket d'eoc'h, a briz ebed, e ve goapeat dirag ho pugale na Doue nag e Religion. Ma ne zelaount ket, ma ne daolont ket a gostez al leoriou fall, c'hui gaso ho pugale el leac'h all, rag, ervez ger an Ebestel, « red eo senti euz Doue kentoc'h eged euz an dud. »
YVON.

Labour-Douar

Gourennadegou Kevredigez Breiz, 1909

KAERDER AR MEAZIOU

(Priz kenta)

Gwenole, va mignoun ker,

Doaniet meurbed oun bed o lenn da lizer diveza, pa velen e fell d'it a-grenn dilezel da vicher ha da vro evit mont da servicha e kear ha bep tro digwez ganen e adlenn e vez rannet va c'haloun a gouer hag a Vreizad.

Petra, va mignoun, hag e fell d'it kuitaat ar parkeier ken koant e leac'h e labourez bemdez ha ma tremenez evuruz da vuez pemdeziek, e kreiz sioulder ar maeziou pell euz trouz ha safar ar bed !

N'ouzon ket penaoz e peuz gallet dont da veza inouet gant micher da dadou. Dont a rear da veza inouet pa ne vez ato nemet ar memez tra, mes var ar meaz emaoz dalc'hamad o chench labour. Er goanv e vez gounezet ar greun. Goudeze pa deu heol an nevez amzer da laouennat hor pennou e vez poent an derveziou braz, an derveziou palarat. Divezatoc'h, en hany, e vez great ar foenn, ha varlerc'h, e teu ar medi hag an dourna. Ha c'hoaz nag a bed labour, dishenvel an eil diouz egile, ha ne gomzan ket dit anezo, labouriou hag a anavezéz kouls ha me. E gwirionez, ne gredan ket e c'helfet dont da veza inouet gant eur vicher eyel hini al labourer douar. Hag e fell dit lavaret dezi eur c'henavo diveza ?

Hag e c'hoantaez dilezel da vro, kuitât da di soûl, garrantezet a c'hlasvez ha da ilizik ken koant ?

Er vered zo e kichen an iliz-se ema bez da dadou e taoulinez varnan bep sul da lavaret eun *De Profundis* evit ar re n'emaint ken. Oll int chomet labourerien douar; oll int chomet er gear, rak an testeni zo var o bez. Daoust hag o tont da zilezel o micher, da guitât ho zi, na peuz ket aoun, va mignoun, na zavhent, eun deiz, o mouez en da eneb, na peuz ket aoun d'o c'hlevet oc'h ober dit rebechou hag o lavaret oll a-unan : « Kerz divar hon tro, nac'het az peuz ac'hanomp. »

Al labour-douar, a leverez, a zo tenn ha skuizuz. Mes kreski ra ive nerz an den, hag al labourer douar a vez peurvuia ledan e ziouskoaz hag he stomok hag ouspen, kalet e vez ouz ar boan hag ouz an amzer ken tom ha ien.

Mar deo tenn al labour-douar, e labourer en eneb, en ear vad, en ear fresk, en ear digontam, en ear iac'h, hag al labourer douar da dri-ugent vloaz a vez c'hoaz ampart ha meur a hini a ia betek o fevar ugent. Ar re, er c'hontrol, a dec'h ar measiou evit mont var laez e kear, pe da skrivagnierien er buroiou, pe var an hent-houarn, ha me oar-me, ar re-ze oll a veler o teuzi hag o vankout abred. Ped anezo a ia, nan betek o fevar-ugent vloaz, mez betek o zri-ugent ! Ne gredan ket e ve diez o c'hounta...

Al labour-douar eo ar vicher zo muia ezom anezi ; hi eo a zalc'h ar bed en e zav ; rei a ra d'an dud ar pez a zo muia red evit chom beo ; eun tam bara da derri o naoun hag eur banne jistr da derri o zec'hed. Ar micheriu all n'hellont ket zoken tremen heb al labour-douar ; hi eo a ro d'ezo eur c'halz euz an traou o deuz ezom : lian ho koton evit ober dillad, kanab evit ober kerdin, gloan evit ober mezer, ler evit ober bouteier ha traou all ; nag a bed seurt louzou ne ra ket c'hoaz ar vedesined gant ieot hor parkeier ; an douar a ro c'hoaz kant ha kant tra all. Sell, va mignoun, evit rei dit gwelloc'h da entent, e lavaran eo al labour-douar evel kef eur vezen, hag or micheriu all ar c'horf hag ar brankou a zo savet var ar c'hef-ze. Talvezout a ra da vean diazez d'ar re all. Neuz nemet lamet ar mean-ze hag ar re all a gwezo raktal. Al labour-douar eo eta ar vicher zo muia ezom anezi.

Ma talv da ziazez d'ar re all eo ive ar gosa. Lavaret a

c'heller zoken eo ken koz hag ar bed, rak ma lavaraz Doue da Adam : « Dibri a ri da vara ouz c'huezen da dâl. An douar na roio anezan e-unan nemet drez ha spern. » Hema da gredi eo, a droaz da labourad an douar, evel an easa tra d'ezan da ober er mare-ze.

Pehini eo c'hoaz ar vicher a ve ken enorabl hag hini al labourer douar ? Petra zo kaeroc'h ober vad d'an nesa ? Mad, al labourer douar a laka en e zourn ar pez zo muia red evit chom beo. Doue, dre al labourer douar, a vag ar bed-oll.

Goude ar beleg, eo an den a zo an tosta da Zoue. Labourad a rá a gevred gantan : ar bod greun a veder da boent an eost, daoust ha n'eo ket, e gwirionez, labour daou vicherour : labour an den en deuz hadet ha labour Doue, en deuz lakeat da ziouan, da greski ha da zarevi. Pa vezo melen aour ar bod greun-ze, ma sav en dremwel eun takad arne o vennout dont da frigasa anezan, e c'heller gwelet neuze mistri ha servicherien o c'houlen digant Doue pellaat diouto eur seurt darvoud. Al labourer douar eo an easa d'ezan gwelet bemdez burzudou braz an Aotrou Doue. Pa veler, d'an nevez amzer, an douar o viska eur vantel a c'hlasvez, hag ar gwez gant o bleuniou hag o bokedou kaera, e lavarfet eur grouidigez nevez. Pa veler diouz ar beure, an heol o sevel lirzin en oabl digatar, pa veler an douar evel goloet a berlez gant ar gliz o lintra ha pa glever, er gwez, al laboused o kana o c'hanaouennou dudiusa, e lavarfet e ved o pourchas eur gouel braz etre an nenv hag an douar.

Mar dafez e kear, va mignoun, e c'hounesfez marteze eun neubeud arc'hant, mes lavaret a rafez kenavezo d'an eurusted, ne deuz e friz en arc'hant hag en aour. En eur chom var ar meaz e c'hounezi ar peoc'h, an eurusted, ar baradoz.

O ! chom bepred er meaziou, hor c'helen kenkouls hag an habila doktored. Dalc'h bepred d'ar vicher a reaz en da raok da dad, hag araok da dad, da dad-koz. Labour bepred ar parkeier o deuz trempet gant c'huezen o zâl. Kar ar pez o deuz karet : Doue ha Breiz. Chom el leac'h ma zint chomet : er gear. Perag kuitaat an tiik ken koant-ze e leac'h ec'h euz bet ar vuez evit eun douar estranjour, e leac'h ne gavi ket eur galoun vignoun da

druezi ouzit. O! na guita ket ar measiou-ze e leac'h ma kan an eostik, ma vleun ar sporn-gwen ha ma ten da zarevi an aval melen aour. Ia! chom da gloza daoulagad da vam ha bennoz Doue a gwezo puill varnout. Chom ebarz an tour dantelezet a ziskwez d'eomp an neuv. Chom da veva ha da vervel e Breiz-Izel evit ma c'helli dijezatoc'h diskuiza e bez da dadou ha ma vezint oll ouz da zigemeret da vont ganto da varadoz ar Vretounead,

Eleac'h e vo Jezuz
En eur c'hiz dudiuz
O lakaat var da benn
Eur gaer a gurunen.

PAUL GUILLOU,
deuz Sant-Nouga.

NOUEL NEVEZ

Var don : *Kasset e cue gant Doue*
(Toniou Kemper no 73)

DISKAN :

En noz-ma hen dudiuz,
Gant Elez an envou,
Kanomp d'ar Mabik Jezuz
Kanomp hon Nouelou ;
Kanomp holl a vouez huel,
A greiz kaloun kanomp :
Henor ha gloar d'ar Bugel
Zo ganet evidomp !

I

Ar Messias gortozet
Abaoue pell amzer
E Bethleem zo ganet
En eur c'hraouik dister
En fiez, he Vamm garet
He doa klasket gondor,
Mes sioqaz ! n'he doa kavet
E-neb leac'h dor zigor.

II

He Vamm neuze a rankas
Mont d'eur c'hraou da loja
En eur c'hraou eo e teuas
Er bed Mestr ar bed-ma.
Paouroc'h eo stad ar Bugel
Eget stad ar beorien ;
Rag ho mammou, d'ho genel,
A gav ti pe lochen.

III

Ar c'hraou oa eulllec'h diskloz
Ha digempen ha yen,
Mad evit leac'h a renoz
D'al loened mud hebken.
Eno ez eo koulz koude
Eno ez eo ganet
Hor Zalver, guir Vab Doue
Evidomp inkarnet.

IV

Kerkent ha m'eo bet ganet,
Ha Jozeph ha Mari
Dirazhan zo daoulinet
Gant feiz d'hen adori.
Ar Bugelik a gavont
'N eur stad meurbed dister.
N'euz forz ! enghan e velont
Mab Doue, Hor Zalver.

V

Me vel he zaouarnigou
Troët varzu ennomp ;
M'her guel, a dreuz he zaelou,
O vouze'hoarzin ouzomp.
Pa ziskouez deomp eun Doue
Kement a vadelez,
Outhan piou eta c'helfe
Revuz he garantez ?

VI

O na kaera burzudou
En noz-ma digouezet !
Eun El a gass ar c'helou
D'eur rummad pastored.
« Arabad deoc'h, emezan,
» Arabad d'eoc'h krena ;
» Henoz deoc'h e tigassan
» Eur c'helou a joa.

VII

» Henoz, e kærrik David,
» Eo ganet ho Salver,
» An hini a c'hortozit
» Abaoue keit amzer.
» It buhan hag e velot
» Eur bugel mailluret,
» Eur bugel hag a gavot
» En eur c'hraou gourvezet.»

VIII

Raktal, Elez a vanden
Da heul an El kenta,
Gant monezionkaer halaouen
A glever o kana :
« E barr an Ee, da Zoue
» Ra vo henor ha gloar !
» D'an dud a wir volonte
» Ar peoc'h var an douar ! »

IX

Pa-z-eo nijet ac'hano
An Elez beniget,
Ar bastored etrezho
Kerkent ho deuz laret :
« Da Vethleem deomp buhan,
» Beteg eno redomp,
» Evit guelet hon-unan
» An traou kaer a glevomp. »

X

Gant prez d'al lec'h zo merket
Ar bastored a ia,
Hag e-c'hiz m'ho deuz klevet
Ema var ehun pep tra.
Eur bugelik mailluret
Ho deuz kavet eno,
Eur bugelik gourvezet
Var eun tammik kolo.

XI

Poulzet gant eun nerz divin,
Gant eur feiz birvidik,
Holl e kouezont d'an daoulin
D'adori ar Mabik.
Daoulinomp holl evelldho
Hag adoromp Jezuz,
Ha diganhan hor bezo
He c'hrassou talvouduz.

Eur Missioner breizad:
J. Bourdoulous

AR ROUANE

Andante

Dec'h en eur a chui va fe den E meuz gwe-

let eur ste-re - den Ar gaer-ra ve-lin-me bi - ken.

Deac'h en eur achui va feden
E 'm euz gwelet eur stereden,
Ar gaera velin-me biken.

E kostez kuz-heol e pare
Hag hi ken kaer, hag hi ken gaë !
Guelet peuz ar stereden-se ?

— Ho stereden hon euz gwelet :
Evel doc'h e zomp bet souezet.
Petra 'zo nevez digouezet ?

— Piou 'zeu d'am heul ? Me ia duze.
Duze eo ganet ar Roue,
Ar Roue 'zo den ha Doue.

Diskuezet eo bet d'hon tud koz
Deiz ar pec'het, deiz ar valloz
Pa oa klozet ar Baradoz.

— Bennoz deoc'h Roue Herodez,
Ha bennoz da dud ho palez :
Bennoz, joa, peoc'h a levenez !

— Ni glask Roue ar Yuzevien
Nevez ganet aman kichen ;
Guelet hon euz he stereden !

Euz bro Sao-heol e z'omp hon tri,
Hag e zomp deuet a zevri
Deuet hon tri d'hen adori.

Herodez dal ma ho c'hlevaz
A oa nec'het a nec'het braz,
Jerusalem nec'hetoc'h c'hoaz.

— Livirit din-me, beleyen
A ganet eo aman kichen
Ganet Roue ar Yuzevien ?

— Ar Roue-se ma zeo ganet,
Evidomp-ni ne ouezomp ket :
Setu aman komz ar profet.

« C'houi, Bethleem, douar Juda
» C'houi ne doc'h ket an distera
» Touez ar c'hearriou ar brudeta.

» Rak ennoc'h-c'houi e tle genel
» Ouzoc'h-choui tle dont ar bugel
» A reno var bro Israel. »

Ar stereden o peuz gwelet,
Pet a vare e z'eo paret ?
Hen euz Herodez goulennet.

— It buan breman, it timad,
Klaskit ar bugel, klaskit mad.
Me a c'hortozo ho kannad.

Dioc'htu ma ouezin he hano,
Me a ielo ive d'am zro,
A ganeoc'h me hen adoro.

Hag hint en hent, en hent laouen,
Hag hint gwelet ho stereden
A venne dont d'ho diarben.

Da c'heul ar stereden redent,
Ar stereden azioc'h ho fenn,
Ken a harpas en eun taol krenn.

E Bethleem 'oant digouezet
En eur c'hos kraou o deuz kavet
Jesus hag he vam benniget.

Kinnig a reont ho zenzoriou :
Aour, ezanz a myrr d'an Aotrou ;
Kaera prof oa ho c'halonou.

En noz varlerc'h 'kleffont eur vouez
Ne zit ket da gaout Herodez
Mouez an Elez a oa honnez.

Kemer a reont eun hent distro :
Hag hint kerkent varzu ho bro
Bennoz Doue azioc'h dezho.

me Mis Guedes

AN INNOSANTET SANTEL

Herodez a oa koumaret ;
Euz ar rouane oa var c'hed ;
Ar rouane n'int ket deuet.

— « Ganet e zeo ar Messias !
» Ne 'm euz ket hen adoret c'hoaz !
» Den n'hen adorô mui varc'hoaz !

» Me eo, me, Roue ar Jude,
» Ma 'z euz unan all, goaz a ze,
» A va mab hena a vefte. »

Eur mab hen oa nevez ganet ;
Hennez ar c'henta oa lazet.
Ret n'hen dije kalon ebet !

— « It breman, bezit didruez ;
» Ar pezh o peuz great em falez
» C'houi hen greio en oll diez.

» E Bethleem a tro var dro
» C'houi a lakao d'ar mario
» Kement mab a gavot enho.

» Kement mab a n'hen deuz ket c'hoaz
» A n'euz ket achu he zaou vloaz
» Hag a vefte ar Messias. »

Goall griz en deiz-se ' vije bet
Al lagad ' nije ket lenvet,
Ar galon ' nije ket skrijet.

Ne glever nemet kri a you :
N'euz nemet goad a boulladou,
Goad ar paourkez bugaligon.

Deuz buan, deuz-ta Herodez
Da velet da yudazerez
Setu achu al lazerez.

Deuz ! ar vouelvan c'helli klevet.
Rachel n'euz mui frealz ebet
He bugale ganthi lammet.

Kalz, Herodez, c'helli laza
Ne lazi ket da viana
Ar mabik deuet d'hon prena !

Ne lazi ket ar Messias !
Hennez a vezo beo vare'hoaz
Hag hed an eternite c'hoaz !

Eur pennad en Ejipt 'jommo
Ken a zeuio deiz da varo:
En deiz-se te a respento.

Varnot e kouezo en deiz-se
Malloziou mammou ar Jude
Lazet dezho ho bugale.

Me vel dindan an aoteriou
Me vel aze bugaligon
O c'hoari gant kurunennou.

Kutuillet int bet evel roz
Kutuillet 'vit ar Baradoz,
Bleuniou beo hag a-gan bennoz !

Bennoz Jesus ' peuz hon tenhet
Euz a douez trubuilhou ar bed
Hag en Env ganeoc'h kurunet.

G. M. Guédy

AN TECH D'AN EGIPT

Pa zeaz kuit ar Rouane
Joseph a Mari a grene,
Ar Mabik Jesus ' vousc'harze.

En noz varlerc'h, Joseph ' glevas,
A glevaz eur vouez hen galvas
Hag ar vouez-se a lavaraz :

« Buan kemerit ar bugel,
» Buan ganthan he vam zantel
» N'eo ket sur douar Israel ;

» ^{En} Ejipt c'houi ielo gantho ;
» Enno deoc'h me a gemenno,
» Pa vo deuet heur an distro. »

Joseph dal ma en euz klevet,
Mari, Jesus n'euz dihunet
Hag he venvejou dastumet.

Var eun azen en euz sternet
Jesus, Mari en euz laket
Ha gantho en hent e z'eo eet.

Tremenet eun daou pe dri bloaz
Ar roue Herodez 'varvaz
Mervel 'reaz 'vel ma'vevaz.

Skoet e oa gant eur c'hlenvet
N'oa den betek neuse gnelet,
Dorn Doue varnan oa kouezet.

N'oa ken sonj var he dremenvan
Nemet laza, klevet gouelvan.
'N he gorf red vije eet Satan!

A Joseph klevet mouez en El :
« Setu digor bro Israel,
» Maro enebour ar bugel. »

O klevet 'rene er Jude
Mab Herodez en he c'houde,
E z'eont da jom d'ar Galilee.

Kear Nazareth, kearik kuzet,
Hiziviken c'houi vo brudet,
C'houi bet gant Done dibabet.

Rak ennoc'h Jesus a zento;
Ennoc'h-c'houi Mari a bedo;
Ennoc'h-c'houi Joseph a varvo.

E Nazareth Jesus 'greske
Skuer dudiuz ar vugale
Dirak an dud, dirak Doue.

G. M. Guéhen

Tri ganfart eat da dapa Morillonet

(KENDALC'H)

D'al lun da noz eo o doa great Biel, Job ha Lollo an emglev-ze evit rei eur gentel vad d'an tri ailloun a c'hoantea ober eur dro louz da vere'hed Kerillez, hag ar Pelgent a zigoueze d'ar merc'her varler'h.

Kerkent hag ar meurs da noz e oue gwelet Lan Kof-Yod o rampa adrenv skiber Stephan, eur mellad sac'had traou ous e gein. Barba, dezi da veza var evez, ne ouezas ket peur e tec'has. Tud all a gavas var e hent; mes dre ma 'z oat boas eus e zac'hadou pillou, den ne reas vãn. Eo! unan kement-se. En em gaout a reas a benn gant

Biel a oa o vont d'ar bourk da ober eur bortezaden. Biel a zivinas raktal petra oa gantan; mes chom a reas ken dizeblant hag ar re all; eur musc'hoarz hebken a zavas var e vuzellou:

— « Tro vad 'zo great, evit doare, Làn; Gwall zammet » oc'h; ma kirit, e lakeoc'h o sac'h er c'har, hag e reimp » eur varvailladen en eur vont.

— « Bennoz deoc'h, Biel. N'eo ket re bounner ar zamm » hag an dra-ze a raffe dale deoc'h. Eun ti benag am eus » c'hoas da velet. »

— « Er giz a geroc'h, eme Viel; eh, Bijou! »
N'en doa Kof-Yod ken ti da velet nemet hini ar c'hemener. Mes aoun hen devoa n'hen dije divinet Biel petra oa gantan.

Biel, eus e gostez, oa lorc'h ennan: « Ah! kanfartet, » emezan; breman oun sur e fell deoc'h kas ho mezaol » da benn. — Gwelet e vo piou a c'hoarzo da ziveza. »

Pa ne oue mui Biel a vel, Làn a dec'has divar an hent bras. Flear a oue savet en e lerou, hag e kabalas kement ha ma c'hellas evit mont da di ar Bi. — En despet d'an nezen yen, ar c'hoezen a oue pizennet var e dâl. Mes, en em gavet eno ne zaleas ket da zistana; an digemer a oue fresk. Kou oa en em gavet eur pennadig araog-hen.

— « Ac'hanta, pillaouaer ar foeltr, en em gaout a ri » divar ar mare, turluter daonet ma 'z out. Diskues aman » petra zo er zac'h-se. »

Ha Bi kregi er sac'h.

— « Betterabez! emezan, — betterabez c'hoas! — » N'eus netra ken ganez? — Gwelloc'h e ve bet did digas » deomp ar Ju anezo! — Ia! eur banne bette, panezen » ma 'z out! Te gav did e c'hellimp padout da labourat » epad an noz, skorn evel ma zo, heb kaout netra d'en » em domma. Kers buhan da gerc'het eur voutaillad hini » krenv. »

Kaer hen devoue Lan toui n'hen doa ket eul liard toull var e hano, red oue dezan bale varzu ti Yan an Intanv. Eno, var lavar Kou hag ar Bi, o daou boas da ober pouffou, e veze gwerzet var dermen.

Ne ouzon ket pe seurt geier a zizac'has Lan da Yan an Intanv; mes dont a reas a benn da zistaga eur voutaillad dour-vitriol eus e gav.

A benn antronoz vintin ne jome mui lomm ebet enni. Brao oa bet dezo soken e vije bet Kof-Yod pellik oc'h ober e dro. Epad an amzer-ze an daou vriz all o doa toullet ha kinkaillet al loden vrasa eus ar bette, ha penadet ar goulou da lakat enno. Goude beza tanvet ar vitriol, n'o dije mui gwelet sklear avoalc'h evit ober al labour-ze.

Biel, eus e gostez, hen devoa kemennet da Job ha da Lollo Kerillez ar pezh a dremene :

— « Mad e za an traou, emezan ; ar ganfartet a gen-
» dalc'h gant o mennoz. — Gwelet em eus bremaik ar
» C'hof-Yod o vont varzu ti ar Bi, eur zac'had betterabez
» ous e gein. Betterabez oant, sûr ; dious ar bosou a
» reant var e gein oa eaz divinout petra oa er zac'h. Kin-
» niget em eus dezan o dougen, ha n'eo ket falvezet
» gantan. Anat avoalc'h eo n'oa ket katolik ar pezh a rea.
» — Alo ! paotret, beza prest an traou a benn varc'hoas
» da noz, nav heur hanter. Arabet ankounac'hat nag ar
» chas, nag al linseriou, nag ar zailloù, nag an trom-
» pillou, nag an duad d'ar baotret da lakat ous o dremm.
» Red vo mont d'ar Poull-Korn adreus dre ar goaremou
» gant aoun d'en em gaout fri ha fri gant hon tri lakipot.
» — Grik ebet d'ar merc'hed, mar plij, gant aoun da veza
» gwerzet. Divezatoc'h e c'hellint en em zigoll divar
» goust hor c'hompiri. Kenavo, varc'hoas, paotret, eme
» Viel.

» — Gant ma c'hellin, eme Olier Grenn, lakat va c'hra-
» ban var e gabiez da unan benag anezo, e kousto d'e lèr.

— « Goustad, Olier, eme Viel, arabet o mac'hagna ;
» kristenien int goude tout ; o c'hentelia hebken. Kenavo
» varc'hoas. »

Dezo da veza boas da c'haloupat an noz ha da ober o mezaoliou en denvalijen, an tri gantfart n'oant ket heb eun tamm enkrez. Dija e oa bet koustet ker d'o lèr beza klasket affer ous merc'het Kerillez ; ha breman, n'ouzon ket perag, ar zonz eus e zoubadenn el lenn, evit Bi ; eus e vastarennad yod, evit Kou, a lakea krenien en o goaziet. — Eus e gostez, Lân n'oa ket dinec'h ; dezan da veza diwiziek a grenn eus an taol trubarderez a brepare e gompiri, ne oa ket eaz en e zillad.

— « Ma trink Barba eur ger benag, emezan, eus ar pezh
» am eus lavaret dezi, e vezô digaset tud var hon lerc'h
» ha neuze em bezo eur guden da zibuna gant an daou
» lustrugen-man. » — Hini anezo, goulskoude ne anzave
e drubuill. Lavaret e vije bet soken ous o c'hlevet o
c'hoarzin e vijent bet ken divlam hag ar c'hrouadur-nevez
ganet.

Kerkent a nav heur e loc'hjont eus ti ar Bi, peb hini e zamm betterabez kinkaillet gantan, en eur zac'h min. Breman, pa oant kleuzet, an traou-ze en em gave bresk ; ha red oa lakat evez d'o dougen kompez ; anez-se e vijent bet lakeat a dammou. Kou, goulskoude ne zaleas ket da heja ar merc'hed a zave en e goustians :

— « Bah, emezan, d'ar Bi ; lavaret e vije emacump o
» vont d'eun anterramant. — Beac'h en traou, Bi ! Ar
» betterabez-man ne dorrin ket muioc'h ha pa ganfemp
» eun dra benag laouen. »

Hag hen ha staga da gana gant e vouez raouillet :

« P'edon var bont an Naonet, gè
» P'edon var bont an Naonet... »

— « Les da vlèj, eme ar Bi. — Ma ne ouzot petra da
» ober ken, e ve mad did rei da zac'h da zougen da Lân ;
» na te c'helfe trec'hi bizier da droadà hor c'hantoloriou
» a c'hiz nevez.

» — Mad, mad-tre, eme Gou. »

Hag hen a foara e zac'h-min da Lan. Mes, e leac'h trec'hi bizier eus ar c'harz e kavas gwelloc'h staga gant eur gloued a gavas var e hent. En eun taol dorn, e tifardas anezi, e torras ar postou hag e tiframmas pe e torras ar bizier. Boas oa eus ar vieher, evit doare.

— « Eus park Lollo Kerillez eo ar gloued, emezan, en
» eur c'hoarzin. D'ar seurt tud-se a les o merc'het da
» vastarenn a eur c'hristen a yod, n'eo ket pec'het kas
» an dors d'ar ger. »

Hag hen adarre en hent en eur ginkaillet e vizier evit ober begou dezo.

En em gavet er Poull-Korn, ar bizier oue sanket er c'hleuz tro-var-dro d'al lenn. Eur vâz benag a vanke mes Kou oa lemm e gountel, hag hini Lân oa ive dremmet mad, evel ma tere da gountel eur feneant. Niver ar bizier

ne zaleas ket da veza pâr da hini ar c'hantoloriou. Ar Bi eo a lake ar c'hantoloriou, o c'hempenne, o renke, a viske ar bizier a barpillotou paper rus, a enaoue ar goulou ; ar sklerijen anezo beuzet etouez an oll draou rus-se a oue rus-glaou e-unan hag ar skeud a goeze var an dour a roe d'al lenn doare eur poullad goad.

— « Ac'hanta, paotred, eme ar Bi d'e gamaladet, n'eo » ket kempennet an traou a zoare ? » — Hag en eur drei varzu Kou e silas e pleg e skouarn : « Merc'hed Kerillez » o dezo eur spountaden vrag pa velint ar goulou rus-man » e kantoloriou dem-henvel ous pennou maro ha pa velint » al lenn goadek-man, ne zaint ket pelloc'h eget aman, » pe me velo. — Te emezan da Lân a c'hell breman mont » da joucha dindan ar c'hef dêro 'zo aze da c'hortoz ar » Morillonet ; ne zaleint ket, bez sûr, ni ia d'o zichoual. »

Kou ne respontas ger, mes c'hoarzin a reas yud hag e c'hinou lachefre o tigeri a ziskuezas eur renkennad dent lemm evel skilfou eur bleiz. Edo adarre o vont da staga gant eur ganaouen benag pa oue klevet eur vlejaden pontus var laez da voarem ar C'hefelek ; ha kerkent eur vlejaden all ken strafuillus oc'h ober enkleo dious an tu all.

— « Petra eo an dra-man eme ar Bi en eur ober eur » skrijaden en despet dezan ?

— » Tirvi Kerillez, eme Gou, ankounac'heat en abar- » daez-man er goarimeier, ha spountet breman gant » skeud ar goulou rus. Oh, ne deuint ket aman dreist ar » c'hleuz.

— » N'eus fors, eme Lân, me ne joman ket vardro da » veza toulgovet ganto. » Hag hen kuit, heb klask en em » zivin muioch.

— » Kers-ta krafer trubard, eme Gou, lustrugen divalo ; » kers en hent evel an dremedal, ha gra hanter kant pas » bep lamm, kant bep br... ha na deu ken var hon tro. »

Ne oue ket achu e c'her gant Kou ma oue klevet adarre blejadennou hirroc'h ha spontussoc'h c'hoas.

— « Petra 'zo ta, eme Bi ? — N'eo ket blejadennou » saout an dra-man. Lavaret e vije bugale o c'hoari gant » kerniel-boud. »

Hag hi o daou ho sevel var ar c'hleuz da zellet er goarimeier. Ar pez a veljont a lakeas ar c'hoezen yen da

bizenna var o zâl. En daou du d'ar Poull-Korn, var laez da voarem ar C'hefelek ha da voarem ar C'hân, daou dan-teziat tân a sklerijenne an oabl ; en dro d'an tanteziou, tud pe teuziou tud stumet evel paotret ar Zabat, o gwis-kamanouch gwenn oc'h heja en avel, ferrier houarn en o daouarn a foc'he an tân, a daole an eulf er vann hag a zanze en dro evel peziou diskiantet. Bep ar mare, o dremm sklerijennet gant an tân (Bi eo her c'hontas divezatoc'h), a veze gwelet dem-henvel ouz hini Lusifer : dupot eul loden anezi evel eun anduillen bet seiz vloaz er voget, hag o daoulagat rus ha lugernus evel hini Paol Gorniek.

Epad m'edont o daou, skeulfet oll o sellet outo ; setu an danserien ha kemeret peb a gef-tan beo ha diskenn d'an daou lamm rus varzu ar Poull-Korn en eur dreina var o lerc'h traou hag a rea eun jolori spountus ; an trompillou a gendalc'he ive da vlejaj gwasoc'h-gwâs hag a dôstea buhan ha buhan.

— » Deomp ac'halenn Bi, ha kabalomp eme Gou ; me » gred eman oll diaoulou an ifern var hon lerc'h.

— » Paotret ar Zabat int, eme ar Bi.

— » Dre be du tec'het ?

— » Dre an hent bras, sûr ; araog ma vezint var an » hent bras, ni vo pell ac'han.

— » Mar d'eo diaoulou int, penaos tec'het ? »

Hag hi d'an traon, ha dillo. — An traou-ze a oa tremenet kals buhanoc'h eget na c'hellomp her c'honta. Ar c'hemener hir, e diou gammed a gave dezan beza er meas a affer, ha ne rea ket kals a fors petra deuje Kou da veza ; mes siouas ! en em gavet var an hent bras, ne zaleas ket e veud da goeza en e zorn. Sonjal a rea oa digor an hent dezan da vont etrezeg ar gear ha pa dâl her c'havas diouallet kouls pe velloc'h eget ar brouskoat. Tud ha chas a oa ous hen diarbenn ; ha tud ha chas a zeblante kounnaret. Hag hi trei kein da vont varzu an tu all ; an tu all oa diarbennet kouls pe velloc'h : kis, kis... ! Turk ! peill anezo... Kis, kis... ! Drail ! Lonk anezo ez-veo !... Beac'h var Gou an iskiner ! Beac'h var Bi an trubard !... hag ar chas a gounnare, ar chas a arraje, ar chas en em zifrette hag a venne terri ar chadenn oa ous o dere'hel e dorn o mistri. Ar Poull-Korn a dregerne ; biskoas ker bras cholori n'hen doa klevet.

An daou gomper kollet o fenn ganto a gilas adarre varzu ar c'heat ; edont o vont dreist ar c'hleuz pa oue lezet ar chas varno. Ar re-man, Turk ha Draill ne ouent ket pell. Sailla a rejont var an daou lakipot evel var anevalet gouez, hag edont varnez o c'hempen da vad p'en em gavas o mistri var al leac'h. O dillad da Gou ha d'ar Bi oa dija a dammou hag ar goad a ruille eus o feskennou. Job ha Lollo, dezo da veza deuet trum varlerc'h o chas, ne ouent ket en em gavet re abred. Diou vinuten divizatoc'h, e vijent bet varlerc'h, douetus, rag an daou gi a groge Yud. Mall oue ganto eta o fellât hag o staga ous eur pilos dero.

Hon daou oristal a oue semplet. Job ha Lollo en em gavas nec'het avoalc'h ; hag hi a youc'hal varzu ar re all. Biel ha Louis, Fanch Vras hag Olier Grenn ne zalezont ket d'en em gaout. Eur spoutail oa o gwelet gant o dremmou morianet.

— « E feiz, paotret, eme Job, eul labour vras hor beus » great ! Ar re-man zo maro ! »

— « Oh ! n'int ket, eme Viel a oa kroget e breac'h Kou, » ar momenter a ia en dro atao. Semplet n'int ken. Gwe- » lomp a gwal dizet int bet gant ar chas. »

Goude beza sellet piz ouz o gouliou, e velas ervad n'oa gouli doun ebet. Roud dent ar chas avad a oa merket mad en o c'hof-gar.

— « Alo ! emezan, dour dezo ma tiabaffint. Digas aman » da zail, Olier. Ka c'hui paotret dastumit ho linseriou, » ha tennit ar goulou divar ar c'hleuz. Mes e pelec'h » ema Kof-Yod ?

— Oh, pell dija ac'halenn, a respontas Lollo ;
» M'em eus her gwelet o tec'het kerkent ha ma oue » komanset an abaden. P'hen deus klevet an dourni n'eo » ket bet pell o chacha e skasou gantan. Ha mad hen deus » great. Hennez ne vo ket gwelet ken vardro ar vro-man

— « Beach vad dezan, eme Viel ! — Kempennit an traou » en dro d'ar Poull-Korn, ha goudeze it d'ar gear da » lavaret d'o merc'het e c'hellont brema mont heb aoun » d'ar Pelgent. Louis ha me en em garg da gas an daou » lustrugen-man d'o c'hlud.

— « Sell-ta, Lollo, eme Job ! Bizier kloued eo o doa » lakeat d'ober treid d'o c'hantoloriou.

— « Ma ouizien. eme Lollo o dije torret ar gloued » divar park ar Poull-bras, e ven goest da rei eun trepan » dezo c'hoas.

— « Oh ! eme Fanch, unan vras avoalc'h o deus bet, » paea o deus great ; tra avoalc'h 'zo ganto breman. »

Ar baotret ne ouent ket pell oc'h ober o labour kem- penna endro d'ar Poull-Korn. Bizier ha betterabez a oue gorroet en eur c'horn.

— « Petra vezo great ens ar sier-min, Biel, a c'hou- » lennas Job ?

— « Kas anezo ganez. Ar re-ze a dle beza da Stephan » an Tigreat. »

Hag ar baotred d'ar gear. En em gavet dirak park ar Poull-bras, Lollo a gavas digor ar park postou, ar gloued a dammou, hag ar bizier eat kuit. Mil boan e oue o viret outan da zizrei d'ar Poull-korn da derri var gein an daou ganfart unan euz bizier e gloued.

Biel ha Louis chomet gant hor c'hamaradet ne rank- chont ket dale pell varleac'h ar re all. Ne oue ket esper- net an dour. Kou a zihabaffas da genta. Dispourbella a rea e zaoulagat, mes ne oue mui petra oa c'hoarvezet gantan. Ar Bi ne zaleas ket da zellet skeulf en dro dezan.

Biel ha Louis a roas an dorn dezo da sevel en o sav ; hag o lakeas var an hent da zizrei d'o c'hear.

— « Avoalc'h oc'h eus bet er vech-man, a lavaras Biel » dezo. Lakit ar gentel da dalvezout mar kirit. »

Nag ar Bi, na Kou na respontchont ger. Mes, divar an dro-ze, an dud a oue lezet e peoc'h gant an aillounet-man. Ar c'hlouejou ne ouent mui kavet e kreis an hent bras ; ar zaout ne ouent mui staget divar bouez o lost er parkeier ; ar c'hezeg ne oue mui troc'het o lostou, an taoljou trubarderez a ehanas. Ar gentel e doa douget frouez. Soken, deiz ar bloas nevez an dud a oue souezet bras o velet Kou, fri-kaouen, ha Bi ar c'hemener hir en oferen bred ; ha deuet an abardaez, en devez-se e oant diabaf-kaër. — Me gred, ma kendalc'hont, Kerillez ha Milin Salaün a vezo hostizien dezo.

Divez. — Steuennet gant Laouic Beg-ar-Spins.

M. Salaün, vicar à Broussais

Respont da zivnadennou miz Here

- I. — En hóstaliri, a lavar lod. — E ti ar marc'hadour louzou a lavar lod all. — Gant ma ne zeoc'h ket da vit ar c'henta, dibaot e rankfac'h alies en em erbedi ous an eil.
- II. — Eur pallennad erc'h.
- III. — Ar voger.
- IV. — 18 feillen. ($18 \times 4,50 = 81$).

O deus kavet, da nebeuta, teir eus an divinadennou :

Jean-Marie NORMAND, Guiclan ;
 Etienne REST, Bourg Plouvian ;
 Yvon LHOSTIS, —
 Isabelle MILIN, —
 Jeanne PRIGENT, Garros, Carantec ;
 Louis CADIOU, Sibiril ;
 Saik KROGENNEC, Bourk Loc-Eginer ;
 Yves MINGANT, Plabennec ;
 Marie-Yvonne AFFRET, Plouider ;
 Francine MAO, Sant-Divy ;
 Marie HABASQUE, —
 Christophe GUÉGUEN, Ar Merzer ;
 François-Louis SAOZ, —
 Nicolas GOURVENNEC, Kersaint-Plabennec.

Divinadennou miz Kerzu

- I. — Me 'm eus eur vezen e penn va zi
 A zo gwelloc'h e rusken eviti.
- II. — C'hui hag a oar skriva ha lenn,
 Skrivit « yeod sec'het » e peden lizeren.
- III. — Eun tad a familh a gasas e vab da foar Landi, a
 roas dezan 100 lur en eur lavaret dezan e rankje
 prena 100 aneval ganto, kezek, saout, denved :
 ugent real al loën, pevar real ar vioc'h, eur
 gwennek ar penn-danvad.
 Livirit pet hen dezo a bep seurt.
- IV. — Eun droiad ez oa eur pastor o tiouall e zenved ;
 eun den o tremen a c'houlennas digantan pet
 danvad hen doa. — « N'eo ket bras ar vanden
 » anezo, a respontas ar pastor ; p'o lakan 5 ha 5
 » e chom ganen 4 ; — p'o lakan 4 ha 4 e chom
 » 3 ; 3 ha 3 e chom 2 ; — 2 ha 2 e chom 1. —
 » Pet penn-danvad a gav deoc'h em eus ? »

(Digaset eus *Kervaliant, Sant-Nouga*).

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

DIVAR BENN AR SKOLIOU

Lizer eur c'hristen kalonek

En deiz hirio ne gredan ket e ve eun tad pe eur vamm a familh ha ne anavezze ket difazi-kaër e zeve e kenver ar skól da zibab evit e vugale — hag e vir kouls hag e zeve adarre da evesât var al levriou a vez lakeat etre o daouarn he var ar c'henteliou a vez roet dezo er c'hlas. — Ar re ne fell ket dezo senti ous gourc'hemen an Eskibien displeget dezo gant o beleien a oar ervad e verzont o bugale, e reont eur pec'het marvel eus ar re c'hrevusa, rag da unan eus deveriou strisa e vankont.

Rag-se ne c'hellont sakramanti na da Bask na na vare all ebet eus ar bloas keit ha n'o dezo ket sevenet o dever.

Her gouzout a ran, kals a gil dre n'o deus ket an hardigez da avertisa ar mestr-skól. Mes ive, perag n'en em glevont-hi ket, an oll dadou a familh, evit mont oll a-unan da ziskleria d'ar mestr-skol o bolontez e ve tennet eus ar skol al levriou kondaonet gant lizer an eskibien hag e ve respetet e peb giz relijion o bugale. — Sevel emgleviou e peb kanton, setu mennoz an aotrou 'n Eskob, e c'hourc'hemen eo soken.

Ma ouichent an tadou a familh kristen eus Breiz-Izel ar pez o deus great evit-se an tadou a familh eus broiou kals digristenoc'h eget o hini, ó deffe mez. Ruzia a raffent da veza ken dibreder ha ken digalon e kenver o bugale. Mad e ve dezo lenn al lizer zo aman varlerc'h. Eun tad, eunneg krouadur dezan, eur c'hristen dispount ha skiantet mad eo her skriv da inspekteur ar skolioù en e zepartamant :